

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ
(1962-1972)**

Yüksek Lisans Tezi

Murat Soysal

Ankara-2010

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ
(1962-1972)**

Yüksek Lisans Tezi

Murat Soysal

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Temuçin Faik Ertan

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİ
(1962-1972)**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi: .....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Barış Gönüllüleri Örgütü 1961 yılında ABD'nin resmi bir birimi olarak kurulmuştur. Barış Gönüllüler Örgütü, öncesinde kurulan birçok kuruluşun yöntem, deneyim ve programlarından etkilenerek şekillenen bir oluşumdur. Barış Gönüllülerinin amacı, ABD'yi diğer devletlere tanıtmak, diğer devletleri yakından tanımak, az gelişmiş ülkelere sosyal, ekonomik kalkınmaları konusunda yeterli vasıflara sahip iş gücü sağlamak olarak ifade edilmiştir. Barış Gönüllüleri, oluşturduğu iş gücü yapısı ile gittikleri ülkelerin yönetimleriyle daha önce yapılmış olan protokoller gereği, oluşturulan çeşitli alanlardaki programlarda çalışmalarda bulunmuşlardır.

Barış Gönüllüleri Örgütü, ABD-Türkiye arasında 1962 yılında imzalanan bir anlaşmayla Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Barış Gönüllüleri'nin faaliyetleri, olumsuz bulunduğu gerekçesiyle oluşan toplumsal, siyasi tepkiler nedeniyle durdurulmuş ve Barış Gönüllüleri, 1972 yılında Türkiye'yi terk etmişlerdir. 1962-1972 yılları arasında, resmi rakamlara göre, toplam 1460 Barış Gönüllüsü Türkiye'nin çeşitli bölge, il, ilçe ve köylerinde başta eğitim, sağlık, toplum kalkınması(köy kalkınması) alanları olmak üzere birçok alanda, çeşitli programlarda görev yapmıştır.

Bu çalışmada, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluş gerekçeleri, kuruluşu ve genel olarak dünya genelindeki durumu incelendikten sonra, Barış Gönüllüleri'nin; Türkiye'ye gelişi, faaliyetleri, çalıştığı bölge, il, ilçe ve köyler, görev aldıkları alanlar, faaliyetleri esnasında yaşanan sorunlar, ayrılışı ve ayrılış nedenleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Barış Gönüllüleri, Soğuk Savaş, ABD, John F. Kennedy, Türkiye

ABSTRACT

Peace Corps was founded in 1961 as a legal institute of the USA. Peace Corps is a constitution which was shaped by programs, experiences and methods of many previous institutions. The aims of the Peace Corps/Volunteers are to introduce the USA to the other countries, to be familiar with them and to provide qualified workforce for the underdeveloped countries. Volunteers for Peace operated by being loyal to the methods of the countries they went in accordance with the previous protocols employing their workforce structure.

Peace Corps, started to come to Turkey according to an agreement which was signed between the USA and Turkey in 1962. Activities of the Peace Corps were aborted owing to negative social and political reactions and the Peace Corps left Turkey in 1972. According to official figures, 1460 peace volunteers took part in various programs such as mainly education, health, social development (village development) in various regions, province, boroughs and villages of Turkey between 1962 and 1972.

In this study, after the analysis of the manifesto, foundation and general situation of the Peace Corps in the world, their arrival to Turkey, activities, regions, province, boroughs and villages they worked, problems they faced and their departure were studied.

Key words: Peace Corps, Cold War, USA, John F. Kennedy, Turkey

ÖNSÖZ

Çalışmada; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluşu ve sonrasındaki gelişmeler, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'ye gelişleri ve faaliyetlerinin gelişimi, algılanışı ve bunun sonucunda meydana gelen gelişmeler kronolojik bir sıralama içinde sunulmaya çalışılmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, kuruluş gerekçeleri, kurulduğu dönemde dünyanın içinde bulunduğu genel durum, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD-Türkiye İlişkileri'nin gelişiminin daha iyi anlaşılması ve işlenen konunun daha bütüncül bir şekilde kavranabilmesi için, İkinci Dünya Savaşı sonundan 1962 yılına kadarki dönemde dünya genelindeki gelişmelere değinilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan Soğuk Savaş dönemi ve İki Kutuplu Dünya ekseninde başlayan sistemin etrafında nasıl bir görüntünün ortaya çıktığını ve meydana gelen bu sistemde ABD-Türkiye ilişkilerinin nasıl bir gelişme gösterdiğini anlamaya yönelik açıklamalar oluşturmaktadır. Bu bölümde; Soğuk Savaş döneminde, ABD-Sovyet Rusya mücadelesinin silah dışı ortamda diğer devletler üzerindeki etkisi, yine oluşan iki kutuplu dünya düzeninde ABD-Türkiye İlişkilerinin şekillenmesi konusundaki gelişmelere yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluş fikri ve gelişimi, örgütün hangi amaçlar doğrultusunda kurulduğu ve bu amaçların neye göre şekillendiği, örgüte gönüllü olarak alınacak olan adayların hangi hazırlık aşamalarından geçirildiği ve gönüllü olma nitelikleri, örgütün yönetim ve organizasyon şekli ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Söz konusu bölümde, örgütün programlarının hazırlanmasında işbirliği yaptığı resmi ve özel kuruluşlara da yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün 1962 yılında başlayan ve 1972 yılında sona eren Türkiye'deki faaliyetleri, kronolojik bir şekilde ele alınmıştır. Barış Gönüllüleri'nin çalışmalarının başladığı yıllarda Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal, mali durum, Türkiye-ABD arasında imzalanan Barış

Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın Anayasaya uygunluğu ve bunun kamuoyu tarafından değerlendirilme biçimi, Barış Gönüllüleri faaliyetlerinin gelişimi ve Barış Gönüllüleri'nin yurdun genelindeki çalışmalarına karşı kamuoyunun, siyasi çevrelerin tepkileri ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den ayrılışları ve bunun nedenleri incelenmiştir.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, ABD'de kurulmasından sonra Türkiye'de faaliyetlerde bulunduğu dönem içerisinde yürüttükleri çalışmalar, bir sorun haline gelmiştir. Bugüne kadar Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'deki faaliyetleri konusunda 1962-1969 yılları arasını kapsayan sadece bir çalışma yapılması ve bu çalışmanın yapıldığı dönemde, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'yi terk etmemiş olmaları yeni bir çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu çalışmada, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye ilk geliş tarihinden, Türkiye'yi terk ettikleri tarihe kadar olan dönem ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Bu çalışmada, Barış Gönüllüleri'nin kuruluşu ve Türkiye'deki faaliyetleri incelenirken mümkün olduğunca tek yanlı olmaktan kaçınılmaya özen gösterilmiş, gerek Barış Gönüllüleri'nin faaliyetleri ve gerekse Türkiye'deki kamuoyunun tutumu objektif bir biçimde ele alınmıştır.

Tez çalışmamın her aşamasında desteği, katkıları ile bana yol gösteren ve benden hiçbir yardımını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN ile eğitim hayatım boyunca benden maddi, manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Murat SOYSAL

Ankara-2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YENİDÜNYA DENGESİ.....	5
1.1 Savaş Sonrasında İki kutuplu Dünya'nın Doğusu.....	5
1.2 ABD-Türkiye İlişkileri.....	9
2. İKİNCİ BÖLÜM: BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN KURULUŞU VE GELİŞİMİ.....	22
2.1 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Kuruluş Fikri.....	22
2.2 Barış Gönüllüleri Örgütü Öncesinde Ortaya Çıkan Benzeri Oluşumlar.....	27
2.3 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Kuruluşu.....	31
2.4.1 Örgütün Amaçları.....	38
2.4.2 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Gönüllü ve Personel Kaynağı.....	45
2.4.2.1 Gönüllü Alımında Aranılan Nitelikler.....	46
2.4.2.2 Gönüllülerin Eğitim Durumu.....	49
2.4.2.3 Gönüllülerin Yaş -Cinsiyet Durumu ve Dağılımı.....	55
2.5 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Yönetim ve Organize Şekli.....	58
2.6 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Mali Kaynağı ve İşbirliği Yaptığı Örgütler.....	63
2.7 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Çalıştıkları Alanlar ve Gönüllü Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	70

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİNİN BAŞLAMASI VE GELİŞİMİ.....	72
3.1 Örgütün Kurulduğu Dönemde Türkiye'deki Genel Durum (Siyasi, Sosyal, Mali).....	72
3.2 ABD Tarafından Barış Gönüllüleri Örgütü Konusunda Türkiye'ye Yapılan Teklif.....	76
3.3 Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın İmzalanması.....	79
3.3.1 Anlaşmanın TBMM'de Görüşülmesi ve Kabulü.....	83
3.3.2 Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın Anayasaya Uygunluğu.....	90
3.4 İlk Gönüllüler ve Türkiye'deki Dağılımları.....	96
3.5 Örgütün Türkiye'deki Çalışma Alanları ve Gelişimi.....	101
3.6 Örgütün Çalışma Alanlarıyla İlgili Olarak Türkiye'deki Kurum ve Birimlerle Yaptığı Protokoller ve Faaliyetler.....	104
3.7 Köy Enstitüleri Boşluğu ve Barış Gönüllüleri.....	109
3.8 Barış Gönüllüleri'nin Faaliyetlerine Karşı Tepkiler.....	111
3.8.1 Barış Gönüllüleri'ne Halk Tepkisi.....	111
3.8.2 Barış Gönüllüleri'ne Karşı Ajanlık Suçlamaları.....	116
3.8.3 Barış Gönüllüleri'ne İlk Resmi Tepki.....	120
3.9 1968 Yılı Sonrası Barış Gönüllüleri'nin Teknik Yardım Programı Girişimi ve Genel Durumu.....	123
3.10 Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den Ayrılışı ve Nedenleri.....	126
SONUÇ.....	131
KAYNAKÇA.....	136
EKLER.....	145
EK 1. Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın Metni.....	146
EK 2. Barış Gönüllüleri Anlaşması'nın Millet Meclisi'nde Oylanması ve Kabulü.....	150
EK 3. Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın Cumhuriyet Senatosu'nda Görüşülmesi, Oylanması ve Kabulü.....	155
EK 4. Türkiye'ye Gelen Gönüllülerin İllere Göre Dağılımı.....	163
EK 5. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de Faaliyette Bulunduğu Köyler.....	165

EK 6. 1969-1970 Yılları Arasında Türkiye’de Görev Yapmış Olan Gönüllüler.....	169
EK 7. 1962-1970 Yılları Arasında Türkiye’de Görev Yapmış Bazı Barış Gönüllüleri.....	174
EK 8. Fotoğraflar.....	177
ÖZGEÇMİŞ.....	180

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri(USA)
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AP	Adalet Partisi
AÜ	Ankara Üniversitesi
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
DP	Demokrat Parti
Dr.	Doktor
CENTO	Central Treaty Organization (Merkezi Antlaşma Örgütü)
CIA	Central Intelligence Agency (ABD Merkezi Haber Alma Örgütü)
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	Editör
FEF	Fen Edebiyat Fakültesi
MMTD	Millet Meclisi Tutanak Dergisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Örgütü)
Prof.	Profesör
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi

s.	Sayfa
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDP	Türk Dış Politikası
TİTE	Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü
TTK	Türk Tarih Kurumu
USGPO	United State Goverment Printing Office (ABD Hükümeti Basımevi)
YTP	Yeni Türkiye Partisi

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan iki kutuplu dünya düzeninde, ABD-Sovyet Rusya arasında doğrudan silah kullanmadan başlayan baskın güç olma mücadelesi, tüm dünya devletlerini etkisi altına almıştır. Özellikle 1947 yılı sonrasında ABD, Sovyet Rusya'nın bağımsızlık mücadelesi veren veya bağımsızlığını yeni kazanmış devletlere yaklaşımlarına karşı, Avrupa'yı kapsayan ve daha sonra Orta Doğu bölgesine içine alan ekonomik ve stratejik yardım girişimleri ile yeni bir strateji geliştirmiş ve güçsüz devletleri ideolojik olarak yanında yer almaya zorlamıştır.

ABD, Marshall Planı ve Truman Doktrin'ini ile başlattığı yardım girişimleri ile Sovyet Rusya ve dünya soluna karşı, dünya ekonomisini amaçları doğrultusunda çevreleyebileceğine inanmıştır. ABD, bu yolla sadece Avrupa ve Ortadoğu'nun ekonomik yapısını belirlemek amacıyla hareket etmemiş, ABD diplomasisi ve oluşturduğu dış politikasının etkinliğini arttırmayı düşünmüş ve bunu yeni stratejisinin bir parçası olarak görmüştür.¹

ABD, İkinci Dünya Savaşının sonunda oluşan sistemde tüm dünya devletleri üzerinde büyük bir etkinlik kazanabilmek için ekonomik, askeri yardımlar kozunu en iyi şekilde kullanmak için gayret sarf etmiştir. Özellikle Avrupanın kuruluşunda ve dirilişinde önde gelen girişimlerin başında ABD'nin ekonomik yardımları gelmektedir. ABD, planlı yardım girişimlerindeki başarısı ile dünya ekonomik ve siyasi dinamiklerini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilecek güçte olduğunu ispat etmiştir. ABD, 1960 yılına doğru dış ticaret ilişkileri bozulan, sermayesi eriyen toplumsal dinamiklerini yeniden oluşturmaya çalışan, üretim süreçlerini daha da olgunlaştırmak amacıyla harekete geçen devletler üzerinde belirleyici rol oynamak adına, bütün kaynaklarını bu yönde kullanmaya başlamıştır.

---

¹ Burcu Bostanoğlu, **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,2008,s.265.

ABD, dünyada Sovyet Rusya etkisinde kalınarak ideolojik sapmaların olabileceği kaygısıyla, sürekli bir Sovyet Rusya tehlikesi olduğu düşüncesini olgunlaştırarak, gelişmemiş ülkelerin uluslararası sahada kendi yanında yer almalarını sağlamak için, dış politikasını daha işler hale getirmeye çalışmıştır, ABD, dost olarak gördüğü ve iki kutuplu bir denge içerisinde ayakta durabilmek için mücadele veren ülkelere yardımda bulunurken, bir anlamda kendi yayılma ve genişleme politikasının doğurduğu bir zorunlulukla hareket etmiştir.

ABD, az gelişmiş ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınma isteklerini yönlendirmek ve ABD amaçlarını yansıtacak biçimde şekillenmelerini sağlamak için, yardım örgütleriyle harekete geçerek etkinliğini arttırmaya çalışmıştır. ABD'nin çok önem verdiği, dış politikasının bir parçası olarak gördüğü ve büyük parasal kaynaklarla devlete bağlı resmi bir birim olarak kurdurduğu Peace Corps(Barış Gönüllüleri Örgütü), bu dış yardım oluşumlarından biri olmuştur.

ABD, oluşturduğu bu oluşumu “Peace Corps” olarak adlandırmış ve faaliyetlerine başlaması için gerekli alt yapıyı oluşturmuştur. “Peace Corps”un Türkçe karşılığı “Barış Örgütü” olarak çevrilmektedir. İngilizcedeki “Volunteers” kelimesi ise Türkçe’de “Gönüllüler” anlamına gelmektedir. Türkiye’de bu oluşum üzerine kitap veya makale yazmış olan kişiler, genel olarak “Amerikan Barış Gönüllüleri”, “Barış Gönüllüleri” karşılığını kullanmıştır.² Türkiye’de “Peace Corps” üzerine yazılan makalelerin bazılarında ise; bu oluşum, “Barış Kolordusu” Gönüllüleri olarak adlandırmıştır.³ ABD-Türkiye arasında 1962 yılında imzalanan anlaşmada, meclis görüşmelerinde ve sonraki yıllarda kurumlarda Peace Corps , “ ‘Barış Gönüllüleri’ adlı Amerikan Teşkilatı” olarak çevrilmiş ve bu şekilde adlandırılmıştır.⁴

---

² Müslim Özbalkan, **Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri**, Ant Yayınları, İstanbul,1970; Oktay Akbaş, “ *Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllüleri'nin Dünyada ve Türkiye'deki Çalışmaları*”, **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Kış 4(1),Ankara,2006,s.85; Fatih Erboz-Macit Soydan, **Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl**, Berikan Yayınevi, Ankara,2009,Ercan Haytoğlu, “*Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri (1962-1972)*” **Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri**, Süleyman Demirel Üniversitesi FEF Tarih Bölümü, Isparta,2008, s.968; Ali Rıza Bayzan, **Türkiye’de Amerikan Misyonerleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara,2006, s.203.

³ <http://www.nurforum.org/forum/serbest-kursu/aksiyon'dan-secmeler/?action=printpage>Erişim Tarihi:16.5.2010.

⁴ **Millet Meclisi Tutanak Dergisi(MMTD)**,Dönem 1, Birleşim 39, Cilt: 34, Sayı: 336, 14 Ocak 1965, s.661-707.

Bu çalışmada örgütü nitellemek için ABD-Türkiye arasında imzalanılan anlaşmada yer aldığı şekliyle “Barış Gönüllüleri”, “Barış Gönüllüleri Örgütü” isimleri kullanılmıştır. Örgütte çalışan gönüllüler nitelendirilirken ise, “Barış Örgütü Gönüllüsü” ifadesi kullanılmıştır.

Bu araştırmada konuyla ilgili ağırlıklı olarak literatür taraması yapılmış ve basın taramasıyla zenginleştirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’nın arşivlerinde çalışmalar yapılmış fakat Barış Gönüllüleri ile ilgili herhangi bir resmi belge elde edilememiştir. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde gerekli araştırmalar yapılmış ve elde edilen belgeler çalışmada kullanılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi, TTK Arşivi, Milli Kütüphane ile çeşitli üniversite kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Gazete taraması Milli Kütüphane, TTK Arşivi ile TBMM Kütüphanesinde yapılmıştır. Türk-Amerikan Derneği Kütüphanesinde Barış Gönüllüleri konusunda gerekli araştırmalar yapılmış fakat yeterli bilgi elde edilememiştir. Ayrıca, ABD Büyükelçiliği’nden tez konusu hakkında bilgi istenmiş ve buradan sağlanan bilgiler, tezin belirli aşamalarında kullanılmıştır. Barış Gönüllüleri’nin kuruluşu ve faaliyetleri üzerine yazılmış yabancı dilde yazılmış eserlerden yararlanılmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü’nün, 1962-1972 yılları arasında yıllık kongrelerinde sunduğu raporlar ve yine bu on yıllık zaman dilimi içerisinde örgütün, ABD Kongresine yıllık olarak sunduğu raporlardan yararlanılmıştır. Barış Gönüllüleri’nin resmi internet sitesi ve Türkiye’de görev yapmış olan Barış Gönüllüleri’nin ortaklaşa kurduğu özel internet sitesinden yararlanılmıştır.

Barış Gönüllüleri Örgütü üzerine, ABD’de birçok çalışma yapılmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar ise sınırlı sayıda olmuştur. Bilimsel bir yaklaşım çerçevesinde, Barış Gönüllüleri Örgütü’nün genel yapısı, Türkiye’deki faaliyetleri Müslim Özbalkan tarafından “Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri” başlıklı bir çalışmada ele alınmıştır. Müslim Özbalkan, bu çalışmada 1962-1969 yılları arasındaki Barış Gönüllüleri Örgütü’nün gelişimini, Türkiye’deki faaliyetlerini gizli belgeler ışığında incelemiştir. Barış Gönüllüleri üzerine yapılan bir başka çalışma da Fatih Erboz ve Macit Soydan’ın yazdığı “Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl” adlı kitaptır. Barış Gönüllüleri üzerine yine sınırlı sayıda bilimsel makale son yıllarda yazılmıştır.

Barış Gönüllüleri'nin, ABD tarafından dünya çapında yürütülen yardım amaçlı bir girişimin mi ürünü olduğu, yoksa 1945 yılında başlayan ve 1960 yılında son derece sertleşen bir uluslararası siyasi yapının bir sonucu olarak mı doğduğu tartışılan bir konu haline gelmiştir. Barış Gönüllüleri'nin, ABD'nin dış politikasından bağımsız olmayan bir oluşum olduğu bilinmekle beraber, bu örgütün faaliyetlerinin bütün dünya devletleri tarafından aynı şekilde algılanmadığı bir gerçektir. Türkiye'de de Barış Gönüllüleri girişimi, çeşitli çevreler tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu nedenle Barış Gönüllüleri, sürekli olarak sorgulanan ve asıl amaçlarının ne olduğu üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir. Barış Gönüllüleri'nin nasıl bir oluşum olduğunu iyice kavrayabilmek ve nasıl bir sürecin sonunda ortaya çıktığını anlayabilmek için, 1945 yılı sonrası başlayan Soğuk Savaş dönemindeki gelişmeler bu tezde irdelenmiştir. Barış Gönüllüleri hareketinin, Türkiye'de nasıl başladığı konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için, ABD-Türkiye ilişkilerinin gelişim aşamalarının ne olduğu hakkında bilgi sahibi olmayı da gerekli kılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YENİ DÜNYA DENGESİ

1.1 Savaş Sonrasında İki kutuplu Dünya'nın Doğusu

Batı Avrupa'nın bir güç unsuru olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya politika sahnesinden ayrılmasından sonra, dünya kesin çizgileriyle ABD ve Sovyetler Birliği çevresinde iki kutuplu bir görünüm kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler Almanyası ve Mussolini İtalyasını dize getiren güçlerin, ABD ve Sovyetler Birliği olduğu bilinmekle beraber, bu iki güç sonraki dönemlerde tüm dünya devletleri açısından önem taşıyacak duruma gelecektir. Savaş sonrasında uluslararası ilişkiler, 1960'ların ortalarına kadar belirgin bir biçimde iki karşıt ideolojiye bağlanmıştır. Böylece “iki kutuplu” bir denge ortaya çıkmıştır. “Soğuk Savaş” olarak ifade edilen bu yeni durum, etkisini arttırarak sürdürmüş ve daha sonraki dönemlerde bu şekilde devam ettirmiştir.⁵

Soğuk Savaş kavramı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında temelde ABD ile Sovyet Rusya arasında gelişen karşıt ilişkileri ve ideolojik çatışmayı tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. ABD ve Sovyet Rusya arasındaki çatışma, kendisini açık askeri eylemlerle değil, ekonomik baskı, propaganda ve silahlanma yarışı ile ilerleyen bir oluşum haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminin başlangıç zamanı, genellikle Winston Churchill'in 1946'daki “demir perde konuşması” başlangıç olarak görülmüştür. Soğuk Savaş'ın ilerleyen dönemlerinde, nükleer silahlar çok büyük rol oynayacaktır.⁶ Bir etki-tepki ilişkisinin yaşandığı soğuk savaş ortamında, iki kutuplu dünya politikası daha da belirgin bir görünüm kazanmıştır.⁷

---

⁵ Oral Sander, **Türkiye'nin Dış Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, s.38.

⁶ Funda Keskin, “*Soğuk Savaş Kavramı ve Kronolojisi Kutusu*”, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), Cilt:1, 6.Baskı İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.536.

⁷ Sander, **a.g.e**, s.38.

ABD'nin 1945 sonrası ortaya koyduğu Marshall Planı⁸ ile Truman Doktrini⁹ ve buna karşılık Sovyet Rusya'nın buna tepkisi¹⁰, soğuk savaşın başlamasında etkili olan bir diğer önemli unsur olarak görülmüştür. Marshall Planı, Truman Doktrini'nin tamamlayıcı ögesi olarak ortaya çıkmıştır. ABD'nin ortaya koyduğu bu girişimler, soğuk savaşın ortaya çıkmasına büyük ölçüde etki ettiği kadar, hem batı hem de doğu Avrupa'daki birçok ülkenin siyasi yönetimlerini değiştirmiştir. Truman Doktrini sonrası ABD'nin Avrupa ülkelerine artan baskısı sonucu, bazı komünist hükümetler düşürülmüş ve ABD yanlısı partiler sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır.¹¹

1955 yılı sonrasındaki dönemde, ABD ve Sovyet Rusya arasındaki mücadele her alanda kendini belirgin bir şekilde göstermiştir. Özellikle ABD karşıtı siyasi, toplumsal tepkilerin yaşandığı bu dönemde Sovyet Rusya, 1957 yılında ABD ile uzayda mücadele etmek için, ilk dünya uydusunu fırlatmıştır. Bundan kısa bir süre sonra, Güney Amerika'daki kalabalık halk kitleleri, ABD Başkan Yardımcısı Richard Nixon'u taş yağmuru ile karşılamışlardır. 1959 yılında ise; Fidel Castro, Küba'daki ABD' lilerinde sahip olduğu belli bir oranın üstünde mal ve mülkleri,

---

⁸ Dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Marshall,5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesinde verdiği bir söylevde, kendi adıyla anılacak olan planın ilk şeklini ortaya koymuş ve Avrupa'nın iktisadi kalkınması konusunda ABD'nin tavrını ve bu konuda Avrupa'ya yardım isteğini ortaya koymuştur. Bu sebeple Avrupa Devletleri'nin bir araya gelerek, iktisadi kalkınma planlamalarını yapmaları ve yardım alabilmeleri için kararlar almalarını istemiştir. ABD'nin bu çağrısından sonra İngiltere ve Fransa öncülüğünde 16 ülke 1947 Temmuz'unda Paris'te toplanmış ve ihtiyaçlarını gösteren bir ortak rapor hazırlamıştır. Mehmet Gönlübol (Ed.) , **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s.220-221.

⁹ ABD Başkanı Harry Truman, İkinci Dünya Savaşından sonra, batı Avrupa'nın savaş öncesi ekonomik ve siyasi gücüne kavuşmasını istemiştir. Harry Truman bunun dışında, Avrupa kıtasını nükleer koruyucu yapısına almak ve ABD önderliğinde Avrupa'nın gücünü dünya ölçüsünde bir savunma mekanizması içinde örgütlemek isteğini ortaya koymuştur. Başkan Harry Truman tarafından kongrede 12 Mart 1947'de yapılan bu amaçlara yönelik konuşma; ilk kez, dünyanın iki ideolojik ilke dizisi arasında bölünmenin eşiğinde olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye ve Yunanistan yardım kapsamına alınmıştır. Çağrı Erhan, "*ABD ve NATO'yla İlişkiler*", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**,(Ed. Baskın Oran), Cilt:1,6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.528-530.

¹⁰ ABD'nin 1947'nin Mart ayında Truman Doktrin'ini ve 1947'nin Haziranı'nda Marshall Planı'nı ortaya atmasından sonra, Sovyet Rusya; 1947 Eylül ayında Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya, Fransa ve İtalya Komünist Parti liderlerini Polonya'nın Szkslarska Poreba şehrinde toplamış ve 5 Ekim 1947'de Cominform'un (Communist Information Bureau)kurulduğunu ilan etmiştir. Görüşmeler sonrasında, gerek belgelerle ve gerekse yayınlanan demeçler ve yapılan konuşmalar ile ABD'nin Truman Doktrin'i ve Marshall Planı'na karşılık tepkiler ortaya konmuştur. Yayınlanan bir ' Beyanname' ile de dünyanın artık iki bloka ayrıldığı bildirilmiştir." Fahir Armaoğlu,**20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**,Cilt 1,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1993,s.437.

¹¹ Türkkiye Ataöv, "*Marshall Planından NATO'nun Kuruluşuna Kadar 'Soğuk Harb'*"**Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 23,Sayı: 3, Ankara, 1968, s.275-276.

reform yoluyla kamulaştırma girişiminde bulunarak, kuzey komşu olan güçlü ABD'ye karşı ideolojik bir tavır almıştır.¹²1960 yılında ABD, kendi içinde ekonomik bir durgunluk geçirirken, dış politikasında ve bunun algılanışında ise büyük bir başarısızlık ve gerileme yaşadığı görülmektedir.1960 yılında ABD Başkanlık seçimi kampanyalarından birinde de; “*Yadsınamayacak bir gerçek varsa, o da bütün yabancı ülkelerdeki varlığımız, prestijimiz ve dolayısıyla etkimiz yıkılmış bulunmaktadır*”¹³diyen John F.Kennedy¹⁴,ABD'nin bu yıllarda dış politikadaki durumunu, samimi bir şekilde ifade etmiştir.

İki kutuplu denge, iki güçlü devlet ve bu devletler çevresinde ortaya çıkan ve gruplaşan küçük devletleri ortaya çıkarmıştır.¹⁵İkinci Dünya Savaşı sonrasında, bağımsızlık çabalarına girişmiş olan veya bağımsızlıklarını yeni almış olan Asya ve Afrika ülkeleri, ABD ve Sovyet Rusya gibi iki güçlü devlet karşısında varlıklarını korumak için birlik, dayanışma içerisine girmişler ve bu yönde hareket etmeye çalışmışlardır. Bu ülkeler, birlik ve dayanışmalarının ürünü olan ve Üçüncü Dünya, Asya-Afrika Bloku, Tarafsızlar veya Bağlantısızlar Bloku isimlendirmelerin temellerinin atıldığı Bandung Konferansı'nda¹⁶ toplanmıştır. Bu konferans ile başlayacak ve fikir yönünü ortaya koyacak şekilde, iki kutuplu dünya ekseninde ayakta durabilme gayretiyle hareket eden bu ülkeler, tarafsızlık hükmünde çeşitli çabalar içerisine girmiştir. Konferansta toplanan ülkeler, yaptıkları görüşmeler sonucunda, “ Barış İçinde Bir Arada Yaşama” prensiplerini ortaya koymuşlardır. Yugoslavya'nın teşebbüsleri dâhil olmak üzere Afrika ve Asya ülkeleri, taraf olma fikri yerine milletlerarası politikada “Bağlantısızlık”,yani hiçbir bloğa ve askeri ittifaka bağlı olmama akımını ortaya koymuşlar ve bunu kuvvetlendirmek adına

---

¹² Karen Schwarz, **What You Can Do for Your Country**, Anchor Books Doubleday, New York,1991.s.18.

¹³ Özbalkan, **a.g.e**, s.25.

¹⁴ John F.Kennedy:1961-1963 yılları arasında, ABD'nin 35.Başkanı olarak görev yapmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurucusudur.22 Kasım 1963'te bir suikast sonucu ölmüştür. Aynı gün yerine Başkan Yardımcısı olan Lyndon B. Johnson ABD başkanı olmuştur.

¹⁵ Sander, **a.g.e**, s.39.

¹⁶ 18-24 Nisan 1955 tarihinde Endonezya'da toplanan Konferansın amacı, yeni bağımsızlıklarını alan Afrika ve Asya ülkelerinin, ABD ve Sovyet Rusya gibi iki büyük nükleer güç karşısında varlıklarını korumak için bir birlik ve dayanışma sağlamaktır. Konferansa,29 ülke katılmış olup ancak bunların içinde sadece 6 Afrika ülkesi olan; Mısır, Habeşistan, Ghana, Liberya, Libya ve Sudan bağımsızdı. Armaoğlu, **a.g.e**, s.624.

çeşitli konferanslarla devam ettirmişlerdir.¹⁷ Bloklarda 1960-1970 arasında meydana gelen yapı değişiklikleri, şüphesiz blokların birbirlerine yaklaşmasında veya hiç değilse birbirlerine karşı daha sert tepkilerden vazgeçerek anlaşmazlıkları bile nispeten daha yumuşak yaklaşımlar içinde ele almalarında mühim rol oynamıştır. Bununla beraber, 1960 yılından itibaren blokların dışında meydana gelen gelişmeler, blokların karşılıklı ilişkilerine etki ederek yumuşamaya büyük katkı sağladıkları gibi, milletlerarası münasebetlerin biçimini de belirli bir ölçüde değiştirmede başarılı olmuştur.¹⁸

1960 yılından sonra, özellikle Güney Afrika, Afrika ve Asya ülkelerinde ABD'ye karşı sert tepkiler gösterilmeye başlanmış, diplomatlar, başkan yardımcıları gibi ABD'yi temsil eden diplomat veya siyasetin önde gelenleri gittikleri ülkelerde, "Hoşgeldin" lerle değil, "Yankee Evine Dön" pankartları ile karşılanıp farklı şekillerde tepkilerle karşılaşmışlardır. Bu dönemde ABD dış politikası, uluslararası alanlarda da politik düzeyde gerilemiş ve belirli alanlarda zaman zaman yenilgilerle sonuçlanmıştır. Bu uluslararası politikada gerileyişe bir örnek verilecek olunursa; Birleşmiş Milletlerde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin üyeliği konusunda yapılan ve ABD ile Sosyalist Blok arasında bir mücadele anlamı taşıyan ve o dönemlerde devletlerin yaptırım gücünü veya diğer devletlerin bakış açısını kısmen de olsa ortaya koyan oylamalarda, 1960 yılına doğru ABD yıldan yıla gerilemiştir. Bu konuda BM'de yapılan oylamada, 1952 yılında üyelerin % 85'inin ABD ile birlikte oy kullanmasına karşın, bu oranın 1953'te % 81'e; 1954'te % 79'a; 1955'te % 77'ye; 1956'da % 66'ya, 1957'de % 63'e; 1958'de % 61'e, 1959'da % 60'a; 1960'da % 56'ya düşmüş olması, ABD'nin dış politikada ne ölçüde bir izlenim bıraktığını açıkça ortaya koymuştur.¹⁹

1960'lardan sonra silahsızlanma ve bazı silahların sınırlandırılması meselelerinde girişilen hareketler, yumuşama(detente) ortamının oluşmasında önemli ve etkili bir faktör olmakla beraber, alınan sonuçlar gösterilen faaliyetlerin genişliği ile orantılı olmamıştır. 1960'tan sonraki yıllarda, silahlanma için yapılan harcamaların azalması veya en azından sabit kalması yerine, silahlanma için yapılan

---

¹⁷ Armaoğlu, a.g.e, s.624-625

¹⁸ Armaoğlu, a.g.e, s.623.

¹⁹ Özbalkan, a.g.e, s.25.

harcamalar ve bu yöndeki çabalar, yıldan yıla devamlı bir artış göstermiştir.²⁰ Silahlanma çabalarında 1960'lerden itibaren ortaya çıkan gelişmeler, dönemin iki büyük gücü olan Sovyet Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin bir konusu haline gelmiştir. Bu ilişkiler gerek Ekim 1962'deki Küba Buhranı ile gergin bir hal almış gerekse 1963'te ABD, Sovyet Rusya ve İngiltere arasında, yer altı denemeleri hariç, atmosferde, uzayda ve su altında yapılan denemelerin durdurulmasına ait imzalanan anlaşma ve bunu takip eden anlaşmalarla da yeni bir görünüm kazanmıştır.²¹

20. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrasında önemli bir temel özelliği de iki kutupluluğun, yerini zamanla çok kutupluluğa bıraktığı bir ortama gidildiği ve bu durumun etkilerini göstermeye başladığı şeklindedir. Çok kutupluluğun bütün öğeleriyle yerleşmiş olmadığı bu dönemde, iki kutuplu uluslararası sistemin etkilerinin tümüyle ortadan kalktığı yönündeki ifadeler gerçekçi bir anlatım olmayacaktır. Soğuk savaş döneminde yeryüzünün neresinde çıkarsa çıksın, bir anlaşmazlık ya da çatışma, iki süper devlet olan ABD ve Sovyet Rusya arasında açık ya da üstü kapalı bir anlaşma olduğunda çözüme ulaşmakta, en azından donabilmiştir.²²

Soğuk savaş döneminde ABD ile Sovyet Rusya, gerek silahlanma şeklinde ve gerekse silah dışında kullanılan psikolojik, ekonomik ve toplumsal etki yaratabilecek yollarla az gelişmiş ülkeler üzerine baskılar oluşturmuştur. Bu baskıların amaçlarından biri, gelişmemiş ülkeleri kendi dünya görüşlerine dahil etmek ve oluşabilecek bir karışıklık döneminde, kendi taraflarında yer almalarını sağlamak şeklindedir.

1.2 ABD-Türkiye İlişkileri

İkinci Dünya Savaşından sonra, ABD'nin dünyanın büyük bir devleti konumuna gelmesi ile beraber; Türkiye, ABD'nin küresel stratejisi içerisinde daha belirgin şekilde yer almaya başlamıştır. ABD-Türkiye ilişkilerini, ABD-Sovyet Rusya ekseninde oluşan bir sistem içerisinde değerlendirmek, bu dönemde

---

²⁰ Armaoğlu, a.g.e, s.634.

²¹ Armaoğlu, a.g.e, s.636-638.

²² Sander, a.g.e, s.41.

yaşanan gelişmeleri daha iyi anlamak açısından önemli bir husustur. Türkiye, ABD'nin Sovyet Rusya'yı çevreleme politikasında önemli bir yerde bulunmuş ve ABD'nin 1947 Truman Doktrini ve Marshall Planı yardımı ile oluşturmak istediği üstünlük kurma sistemi içinde olma isteğiyle beraber, bunu bir dış politika unsuru haline getirmiştir. 1950'li yıllarda, Türk-ABD ilişkileri açısından yoğun bir dönem yaşanmıştır. ABD, bu dönemde Türkiye'nin dış politikasında önemli bir dayanağı haline gelmiştir.²³

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ilk on yıl içerisinde, özellikle 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, Türkiye'nin dış politikasında farklı bir döneme girilmiştir. Türkiye, savaş sonrasında uzun süre içinde bulunduğu az gelişmiş ülke konumundan çıkıp, batılılaşmış ve kalkınmış bir ülke iddiasını gerçekleştirmek isteği içerisine girmiştir. İç politikada, ABD'den alınan yardımlarla ekonomiyi iç ve dış özel sektörlere açma politikası, kalkınma isteklerinin bir yöntemi olarak görülmüştür. Cumhuriyet Halk Partisi, 1945'ten itibaren, iç toplumsal değişimi sağlayıp geliştirme adına, siyasal veya ekonomik yapıyı gevşetme ve bu yönde hareket etme isteğini daha önceden dile getirmiştir. Türkiye'nin, bir anlamda ABD'nin zorlaması olsa bile, ağırlıkta kendi politik yönelimleri sonucunda ekonomik ve siyasal liberalleşmeye açık bir ortam oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Türkiye'nin dış politikadaki tutumunda ve yönelimlerinde, ABD'nin ekonomik yardımları da belirleyici bir unsur olmuştur.²⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrası, Türkiye'nin dış politikada dayanak olarak görebileceği seçenekler çok fazla olmamıştır. Stalin'in boğazlar üzerindeki istekleri ve Türkiye'den toprak taleplerinin²⁵ Türkiye'yi, ABD ve ABD'nin oluşturmaya

---

²³ Bostanoğlu, **a.g.e.**, s.361.

²⁴ Bostanoğlu, **a.g.e.**, s.362.

²⁵ Sovyet Rusya, Türkiye ile 17 Aralık 1925 tarihinde imzaladığı ve 7 Kasım 1945'te bitecek olan Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Andlaşmasını yenilemek istemediğini bildirmiştir. Buna sebep olarak da, bu andlaşmanın İkinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan yeni duruma uygun bulunmadığı ve ciddi surette geliştirilmeye muhtaç olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Daha sonraki dönemde Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, Sovyet Rusya lehine Türk-Sovyet sınırında bazı değişiklikler yapılması Sovyet Rusya'ya boğazlarda deniz ve kara üsleri verilmesini, boğazlar rejimini belirleyecek Montreux Sözleşmesi konusunda prensip mutabakatına varılmasını istemiştir. Molotov, ancak bu şekilde bir antlaşmanın sağlanabileceğini söylemiştir. Türkiye'nin, Sovyet Rusya'nın isteklerini reddetmesinden sonra, Sovyet Rusya Türkiye'ye ağır bir siyasi baskı yapmaya başlamıştır. Bu dönemde, Sovyet Rusya radyo ve gazeteleri bazı Türk illerinin, Kars ve Ardahan'ın Sovyet Rusya'ya bırakılması yönünde yayımlar yapmaya başlamıştır. Gönübol, **a.g.e.**, s.191-193.

çalıştığı batı ittifakına ittiği söylenebilir. Türkiye'nin, bu yıllardan sonra ABD'nin oluşturduğu ekonomik ve güvenlik sisteminde yer almaya başladığı anlaşılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında ABD, faşizmden daha çok yayılma eğiliminde olduğu kanaatine vardığı ve bir düşman olarak gördüğü Komünizm ile mücadele edebilmek için bazı tedbirler alma yoluna gitmiştir. ABD, özellikle savaştan etkilenmiş Avrupa ülkelerine, başta batı Almanya olmak üzere yardımda bulunup bir an önce güçlenmeleri ve Sovyet Rusya'ya karşı yanında olmalarını istemiştir. ABD, Komünizme karşı duyduğu bu kaygılardan dolayı bazı adımlar atmıştır.²⁶ ABD'nin Sovyet Rusya'ya karşı geliştirdiği ilk iki tedbir, Truman Doktrini ve Marshall Planı olmuştur.

Askeri alanda ve teknik altyapı hizmetlerinin ön planda olduğu Truman Doktrini yardımları²⁷ sonrasında, İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa üzerinde oluşturduğu hasarı yok etme amacıyla dünya gündemine gelen Marshall Planı, uluslararası güç dengesinin ABD lehine geliştiği yeni bir sürecin başlangıcı haline gelmiştir. 1948 yılının en çok konuşulan konusu haline gelen Marshall Planı, geliştirdiği borçlanma araçları ile plana dahil edilmiş olan devletlerin; kalkınma için oluşturdukları politikalarını kontrol etmek amacıyla oluşturulmuş bir mali sistemdir. Plan, ulusal kalkınmanın iki ana unsurunu ortadan kaldırmak amacıyla ortaya koyulmuştur. Bunlardan ilki, merkezi planlama, ikincisi ise devletçiliktir. Marshall Planına katılabilmek için bu iki unsuru ortadan kaldırma gerekliliği bir anlamda zorunlu kılınmıştır. 1948 yılında Türkiye'nin yoğun çabaları sonucu ABD, Türkiye'yi yardım kapsamına alma yönünde girişimlerde bulunmuştur. Türkiye, ABD'den alacağı bu yardımların sürekliliği için bir takım tedbirler almıştır. Ulaşım politikasında; demiryolundan karayolu yapımına geçiş yapılması çalışmaları, devlet dairelerinde; idari yapıyı dönüştürecek rasyonalizasyon çalışmaları, hükümetin özel

---

²⁶ Güneri Akalın, "A.B.D ve S.S.C.B Ekonomik Yardımlarının Karşılaştırmalı Özellikleri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1966, s.49.

²⁷ Harry Truman, Sovyet Rusya baskısı altında gördüğü Türkiye ve Yunanistan'a toplam 400 milyon dolarlık para yardımı yapmaya karar vermiş ve bu devletlere ABD askeri ve sivil personelinin gönderilerek yardımın kullanımına yardımcı olmasına ve Yunanlı ve Türk personellerinin ABD tarafından eğitilmesini istemiştir. Truman Doktrin'i olarak adlandırılan bu yardım girişimi 22 Mayıs 1947 Başkan Harry Truman'ın onayıyla yürürlüğe girmiştir. Bu yardım girişimine göre Türkiye'ye,100 milyon dolar yardım hakkı ve askeri, teknik destek sağlanmıştır. Erhan, **a.g.m**, s.530-532.

sektörün önünü açacak girişimleri, tarım ve ticaretle serbestleşme faaliyetleri Türkiye için gelecekte önemli olabilecek tedbirler olmuştur. ABD'nin sürekli olarak karşı durduğu devletçilik ilkesi ise;1948 yılının sonlarında İstanbul Tüccarlar Derneği tarafından düzenlenmiş olan İstanbul İktisat Kongresi ile etkisiz hale getirilmiştir.²⁸

Marshall Planı kapsamında hangi ülkelere yardımda bulunulacağı konusunda konferanslar düzenlenmiştir. Konferanslarda ilk alınan kararlarda Türkiye, Marshall yardımı kapsamına alınmamıştır.²⁹ ABD Dışişleri Bakanlığı, hazırladığı bir raporda; Türkiye'nin Sovyet Rusya'ya karşı duruşundan övgüyle bahsetmiş ve bunun Doğu Akdeniz için çok önemli olduğunu ifade ederek, bunun önemine dikkatleri çekmeye çalışmıştır. 15 Mart 1948'de Paris'te tekrar toplanan 16 devlet, savaş sonrası dönemle ilgili çeşitli siyasal sorunlar ve Soğuk Savaşın artması üzerine tartışmışlardır. Görüşmeler esnasında Türkiye'ye Marshall Planı çerçevesinde verilmek istenen para yardımını peşin olması yerine kredi şeklinde olmasıdır. Türk Hükümeti yardıma ihtiyacı olduğunu tekrarlamış ve bu nedenle Türkiye, ABD yardımı kapsamına alınmıştır.3 Nisan 1948'de Marshall Planı kanunlaşmış ve Amerikan Yardım Kanunu yürürlüğe girmiştir. Türkiye-ABD iktisadi anlaşması 6 Temmuz 1948'de imzalanmış ve anlaşma 8 Temmuz 1948'de 5253 sayılı kanunla onanmıştır. Böylece Türkiye Marshall Planına tam anlamıyla dahil olmuştur.³⁰

22 Mayıs 1950'de kabineyi ilan eden Başbakan Adnan Menderes, 29 Mayıs'ta TBMM de hükümet programını açıklarken; dış politikadaki en büyük amacının, Truman Doktrini ve Marshall yardımlarıyla Türkiye'nin barışçı siyasetini destekleyen ABD ve büyük müttefikler İngiltere-Fransa ile siyasi, iktisadi ve kültürel

---

²⁸ Esra Dik, "1948:Marshall Planıyla "Hür Dünya"ya Geçiş" ,**Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949**, (Ed. Birgül Ayman Güler), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi ve Araştırma ve Uygulama Merkezi, A.Ü Basımevi, Ankara,2009.s.947

²⁹ Marshall yardımlarının ne şekilde olacağı yönünde faaliyetler şu şekilde olmuştur; Marshall'ın Avrupa'nın inşası ve kalkınması için ABD tarafından Avrupa Devletlerine yapılması düşünülen Yardım planını açıklamasından sonra 16 Haziran 1947'de Fransa, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin katılımı ile Paris'te Üçler Konferansı olarak bilinen bir konferans düzenlenmiş, fakat Sovyet Rusya'nın herhangi bir anlaşmaya katılmaması sonucunda konferans dağılmak zorunda kalmıştır. Bu konferanstan sonuç alamayan Fransa ve İngiltere, Türkiye'nin de içinde bulunduğu 16 devlet temsilcisi ile 12 Temmuz 1947'de Paris'te Onaltılar Konferansında bir araya gelmiştir. Konferans dört gün sürmüştür. Bu süre içerisinde, ABD yardımından faydalanacak devletlerin ihtiyaçlarını belirleyecek bir komite(Avrupa İktisadi İşbirliği Komitesi-CEEC) oluşturulmuştur. Onaltılar Konferansı sonunda hazırlanmış raporda Türkiye'nin ivedi bir yardıma ihtiyaç duymadığı ve bu nedenle yardım planının dışında kalacağı açıklanmıştır. Dik, **a.g.m**, s.951-953.

³⁰ Dik, **a.g.m**, s.951-953.

münasebetleri gün geçtikçe kuvvetlendirmek olduğunu önemle vurgulamıştır.³¹ ABD'nin genel kanaatine göre ekonomik yardım, Türkiye'nin dış politika tercihlerinin önlenmesi bakımından çok önemliydi. Çünkü Türkiye'de özellikle 1950'li yıllara doğru hızlı bir ekonomik ve sosyal değişim yaşanmaktaydı. Şayet kitlelerin istekleri yeterli düzeyde arttırılır hale getirilmezse istikrar bozulur ve oluşabilecek ciddi bir ekonomik kriz durumunda, Türk halkının batı odaklı olan politikalara karşı güveni azalabilirdi. Yine ABD'ye göre, Türkiye'de askeri harcamaların ekonomiye büyük yük getireceğinden, tarafsızlık politikasının izlenmesi durumunda bu yükün azalacağı yönünde görüşlerin yaygınlaşabileceğinden çekinmiştir. ABD yetkilileri, Türkiye'de oluşan bu hassas ekonomi durumundan Sovyet Rusya'nın faydalanmaya çalışacağından çekinmekteydi.³²

Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye,1948-1952 yılları arasında 352 milyon dolar tutarında yardım yapılmıştır. Bu yardımlar ABD piyasalarından mal almak için doğrudan, bir kısmı borçlanma, bir kısmı da hibe olarak verilmiştir. Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarından sonra yapılan demiryolu yapımı durdurulmuş, karayolları yapımına ağırlık verilmiştir. Bunun sonucunda oluşan petrol ve ithal otomobil, nakil aracı ihtiyacı artmıştır. Türkiye, tüm bu harcamaları sadece Marshall yardımlarıyla yapmamış, kendi kaynaklarını da ABD'li uzmanların istediği şekilde kullanmıştır. Marshall Planı ile Türkiye beklediğinden daha az yardım almıştır. Bu dönemde Türk ekonomisinin temel hedefi ABD uzmanları tarafından belirlenmesi nedeniyle Türkiye, Truman Doktriniyle gelen yardımların devamı gibi Marshall Planı yardımları ile de 1950'lerin başlangıcından sonra dışa bağımlı hale gelen bir doğrultuda ilerlemeye başlamıştır.³³

Türkiye'nin iç politikasında esas kabul edilen kalkınma isteği ve bu isteğin gerçekleşebilmesi için ABD yardımlarının çare olarak görülmesi, Türkiye'nin ABD'nin oluşturduğu uluslararası sistem içinde yer almasında belirleyici rol

---

³¹ Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası", **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt:11, Sayı:41, A.Ü Basımevi, Ankara,2008,s. 36.

³² Faruk Çakır, "Amerikan Bakış Açısından Türkiye'de 1957-1960 Dönemi Siyasal Gelişmeleri ve Türk Amerikan İlişkileri", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:59, Sayı:1, A.Ü Basımevi, Ankara,2004, s.64.

³³ Erhan, **a.g.m**, s. 542.

oynamıştır. Ancak, ABD ekonomik yardımının Türkiye'nin istediği oranda olmaması, Türkiye'de dış politika alanında bir takım endişelerin doğmasına neden olmuştur. Türkiye, alacağı yardımı ABD'nin kendisinden beklediği çıkarların gerçekleşmesine bağlı olarak yorumlamış ve bu çıkarların azalması durumunda, ABD yardımlarının olmayacağı yönünde düşünceler içerisine girmiştir.³⁴

Türkiye, Truman Doktrini ve Marshall Yardımı sayesinde, ABD ile yakın işbirliği içerisine girmekle beraber, bu yönde dış politikasını belirlemiştir. Fakat bu gelişmeler kuzey komşusu olan Sovyet Rusya'nın taleplerinden doğan endişeyi azaltmamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye, iki güçlü devlet ve bunların etrafında olan devletlerin izlediği açık uluslararası siyaset sebebiyle, yalnız duruma düşmek istememiştir. Türkiye Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin oluşturduğu güvenlik şemsiyesi içinde yer alarak yalnız kalma durumundan kurtulmak istemiştir. Türkiye, ülke topraklarının savunulmasını kolaylaştırmak ve ordusunu modernize bir duruma getirmek için NATO'ya girmek isteğinde bulunmuştur.³⁵

Türkiye,1949 yılında ABD'nin öncülüğünde kurulmuş olan NATO'ya, Mayıs 1950 yılında ilk müracaatını yapmıştır. Türkiye'nin NATO'ya girmek için yaptığı başvurudan hemen sonra 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı başlamıştır.³⁶Türkiye'de bu dönemde iktidarda bulunan DP hükümeti,25 Temmuz 1950'de Kore'ye 4500 asker gönderme kararı almıştır. Bu dönemde muhalefet partisi olan CHP'nin itirazlarına rağmen, DP'den oluşan hükümet aldığı karardan vazgeçmemiştir. DP, Kore'ye “ hür dünyanın diğer unsurlarıyla birlikte asker gönderilmesini” NATO'ya üyelik için kaçırılmaması gereken bir fırsat olarak görmüştür. Türkiye, Kore'ye asker gönderme kararından hemen sonra,1 Ağustos 1950'de NATO üyeliği için ikinci başvurusunu yapmıştır. Fakat Türkiye'nin ilk başvurusundan sonra, ikincisi de reddedilmiştir.³⁷ Kore Savaşı ve bu sebeple Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme kararı ile ilişkilendirilen konuların başında, Türkiye'nin güvenliği açısından ABD ile ilişkiler ve NATO yer almıştır. Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmemesi; NATO ve

---

³⁴ Bostanoğlu, **a.g.e**, s.362

³⁵ Erhan, **a.g.m**, s.543

³⁶ Gönlübol, **a.g.e**, s.228

³⁷ Erhan, **a.g.m**, s.545.

üye ülkeler ile birlikte, Kore'ye asker gönderilmesinin Türk kamuoyu tarafından sorgulamaya başlanmasında neden olmuştur.³⁸

Türkiye'nin NATO'ya üyelik başvurusunun kabul edilmemesinden sonra, ABD, 1951 yılından başlayarak Türkiye'nin NATO konusundaki durumu hakkında politika değiştirmeye başlamıştır. Bunun temel sebeplerinden biri, ABD'li hava uzmanlarının, Sovyet Rusya'nın, Batı Avrupa'ya olası bir saldırısı durumunda Türkiye'deki hava üslerinin rahatça kullanılması gerektiği yönündeki görüşleridir. Uzmanlara göre Türkiye, ittifaka alınmadığı sürece bu üslerin kullanılmasına muhalefet edecekti. ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya tam üye olarak alınması konusunda, NATO ülkelerine bu konuda resmen teklifte bulunmuştur. ABD, diğer NATO üyelerine verdiği muhtıralarda;Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya alınmamasında bir sebep olmadığını bildirmiştir. Türkiye, ABD'nin NATO üzerindeki bu baskısından sonra, 18 Şubat 1952'de resmen NATO üyesi olmuştur.³⁹ Türkiye'nin NATO'ya alınışından sonra ABD-Türkiye ilişkileri daha da artmıştır. NATO'nun üçüncü maddesine dayanılarak ABD ile Türkiye arasında 1950-1960 yılları arasında 31,1960-1965 yılları arasında 20 anlaşma yapılmıştır. NATO anlaşmasının üçüncü maddesi gereğince yapılmış olan bu anlaşmalar, uygulama anlaşmaları olarak görüldüğü için TBMM onayından geçirilmeden uygulanmıştır.⁴⁰

DP'nin, iç politikadan kaynaklanan dış beklentilerinin pek kolay gerçekleşmeyeceği,1950'lerin ortasından itibaren anlaşılmıştır. Ekonomi bu yıllardan sonra sıkıntılı bir döneme girmiştir. Bu dönemde Türkiye, ABD'den beklediği yeterli ekonomik yardımları alamamıştır. Bunun sonucunda, karşılıklı yarar olgusunun aslında ABD-Türkiye ilişkilerinde önemli rol oynadığı, Türkiye'nin tek taraflı ihtiyaçlarının ve çıkarlarının çok da önemli olmadığı DP tarafından daha iyi anlaşılmıştır. Bu nedenle DP yönetimi, dış politikada görünür şekilde bir takım değişiklikler yapmak için harekete geçmiştir. Dış politikada farklı adımlar atmanın

---

³⁸ Ahmet Emin Yaman, "*Kore Savaşı'nın Türk Kamuoyuna Yansıması*", **Ankara Üniversitesi TİTE Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt:10, Sayı:37, A.Ü Basımevi, Ankara, 2006, s.237.

³⁹ Gönlübol, **a.g.e**, s.229-234.

⁴⁰ Türkkaya Ataöv, "*Türk Dış Politikası Üzerine Düşünceler*", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1969, s.105-106.

asil sebebi, yine dış yardım konusu olmuştur. Adnan Menderes, bu sebeple ilk olarak Almanya'yı 1954'te ziyaret etmiş ve ekonomik yardım konusunda isteklerde bulunmuştur.⁴¹

ABD Başkanı Einsehower'in 5 Ocak 1957'de onaylanması için Kongre'ye yolladığı ve daha sonra kendi adıyla anılacak olan doktrin, ABD'nin bu dönemdeki Ortadoğu üzerinde yürüteceği politika açısından dönüm noktası olacaktır. Einsehower,Ortadoğu üzerinde hâkimiyet kurmak istediğine dair iddialarda bulunduğu Sovyet Rusya'ya karşı, Ortadoğu'yu komünistleştirmeye çalıştığı suçlamalarında bulunmuş ve aynı zamanda bu bölgenin petrol açısından önemine vurgu da bulunmuştur.⁴²Eisenhower, kongrede yaptığı konuşmaları dayanak göstererek,kongreden üç konu hakkında yetki istemiştir. Kongre, bu yetki isteğini kabul etmiş ve doktrini 9 Ocak 1957'de onaylamıştır.

ABD tarafından ortaya koyulan Eisenhower Doktrin'i Türkiye tarafından olumlu karşılanmıştır. Türkiye, bu doktrine Eisenhower'ın özel danışmanı ve büyük elçi James P.Richards'ın Ankara'ya yaptığı resmi ziyareti sırasında,22 Mart 1957'de yayınlanan ortak bir bildiri ile katılmıştır. Türkiye, bildiri de; ABD'nin amacının, kesin ve değişmez olarak ahlak kurallarının hüküm süreceği bir dünya ve barışın kurulması olduğunu söylemiştir. Bildiri de ayrıca, devletlerin ulusal bağımsızlığı ve dünya barış ve güvenliğine karşı tehdit olarak görülen unsurlara karşı,caydırıcı önlemler alma amacıyla ortak hareket etme istendiği de belirtilmiştir. Önlemler Aynı zamanda ABD'nin bu tutumu ile Orta Doğu'nun komünizme karşı güvenlikte olacağı ve bunun ABD ile Ortadoğu devletlerinin ortak çıkarları açısından önemli bir husus olacağına vurgu yapılmıştır.⁴³James P.Richard, Ortadoğuda herhangi bir devletin yardım istemesi durumunda, ABD'nin bu devlete, yalnız silah ve malzeme vererek değil aynı zamanda silahlı kuvvetleri ile de yardım edeceğini bildirmiştir.⁴⁴

Başbakan Adnan Menderes, Eisenhower Doktrin'i ile beraber Ortadoğu'nun Ortadoğululara kalacağını ve ABD askeri gücü ve iktisadi yardımı ile bölgenin dünya

---

⁴¹ Bostanoğlu, **a.g.e**, s.363-364.

⁴² Erhan, **a.g.m**, s.564,566.

⁴³ Erhan, **a.g.m**, s.568.

⁴⁴ Gönlübol, **a.g.e**, s.290.

politikasında önemli bir yerinin olacağı yönünde görüş ortaya koymuştur. Adnan Menderes, ayrıca bu planın başarısının ABD'nin bu oluşumda Türkiye'ye vereceği mevki ve öneme bağlı olacağı görüşünü ortaya koymuştur.⁴⁵ Türkiye'nin Eisenhower Doktrin'ini kabul etmesinden sonra ABD-Türkiye ilişkileri daha farklı bir yönde ilerlemeye başlamıştır. ABD'nin Türkiye'ye verdiği önem daha da artmıştır. Çünkü ABD'nin Ortadoğu politikası ve bunun devamı için gerekli olan, ayrıca en önemli unsurlarından biri olan ABD üssü Türkiye'de bulunmaktaydı. Bu dönemden sonra, ABD tarafından Türkiye'ye askeri yardımlar artırılmış ve 1954 yılında kurulan İncirlik Üssü geliştirilmiştir.1954 yılından sonra giderek azaltılan ve bazı özel şartlara bağlanmış olan ABD ekonomik yardımları, bu dönemden sonra daha da artmaya başlamıştır.⁴⁶ Türkiye açısından olumlu olan bu gelişmeler sonucunda, ilk defa 1958 yılında, 359 milyon dolarlık bir ABD ve Avrupa ortak yardımı Türkiye'ye verilmiştir.⁴⁷

1960 sonrası ABD ve Sovyet Rusya arasında yaşanan iki önemli olaydan biri olan U-2 olayı, Türkiye'nin doğrudan etkilendiği bir ortamın oluşmasına neden olmuştur.1 Mayıs 1960'da Adana İncirlik üssünden havalanan bir U-2 uçağı⁴⁸ ,Pakistan'ın Peşaver şehri üzerinden Sovyet Rusya hava sahasına girmiştir. U-2 uçağı istihbarat çalışmalarını yapmak üzere alçalmak zorunda kalınca,Sovyet Rusya tarafından düşürülmüştür. ABD, U-2'nin kendisine ait bir meteorolojik bir araştırma uçağı olduğunu ve İncirlik üssünden havalandıktan sonra düşmüş olabileceğini bildirmiştir. Fakat U-2 uçağı pilotunun sağ ele geçirilmesi sonucu, ABD bu uçağın istihbarat amaçlı bir U-2 olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır.⁴⁹Sovyet Rusya Başbakanı Kruşçev,ülkesindeki üstlerin kullanılmasına izin verenlere hitapla, bu

---

⁴⁵ Bostanoğlu, **a.g.e**, s.363.

⁴⁶ Bostanoğlu, **a.g.e**, s.568.

⁴⁷ Bostanoğlu, **a.g.e**, s.364.

⁴⁸ ABD'nin Sovyet Rusya'nın sürpriz bir nükleer saldırısına karşı koyabilmek ve Sovyet Rusya'nın elinde bulundurduğu gücün niteliği ve büyüklüğü hakkında eksiksiz bilgi sahibi olmak için kullandığı bir uçak türüdür. 1956 yılından sonra Sovyet Rusya topraklarının ayrıntılı haritalarını çıkarmaya başlayan bu U-2 uçakları,6.090 km menzile sahip olup,21.212 m yüksekte uçabiliyor ve son derece güçlü kameraları sayesinde oldukça net fotoğraflar çekebile özelliğine sahipti. Çağrı Erhan, "*U-2 Olayı Kutusu*", **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), Cilt:1, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.573.

⁴⁹ Aynı yer.

devletleri tehdit etme yoluna gitmiş ve U-2 olayının, Sovyet Rusya'ya karşı yapılmış olan düşmanca bir tavrın sonucu olduğunu söylemiştir.⁵⁰

Kruşçev ayrıca, Sovyet Rusya'ya karşı yapılacak olan bir saldırıya karşılık güdümlü füzelerin kullanılacağını ve saldırıda kullanılacak üslerin ilk hedef olarak görüleceğini söylemiştir. Bu açıklama ile Türkiye, açık bir Sovyet Rusya tehdidi altına girmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı, Sovyet Rusya'nın bu tehdidi üzerine 8 Mayıs'ta bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada Türk Hükümeti; kendisi tarafından hiçbir ABD uçağına Sovyet Rusya arazilerinde gözlem veya diğer bir amaçla uçuş izni vermediğini ve Türkiye'nin, kendi hava sahası dışında ancak kendi uçaklarında sorumlu olduğunu belirtmiş, daha önce kendi üzerinden geçmiş olsa bile bu geçiş nedeniyle Türkiye'nin hiçbir şekilde suçlanamayacağını ifade etmiştir. ABD'nin uçuşun casus amaçlı olduğunu açıklaması ve Türk Dışişleri Bakanlığı'nın, Sovyet Rusya'nın suçlamalarına karşı yaptığı açıklamadan sonra, Sovyet Rusya makamları Türkiye'yi hedef alabilecek yönde açıklamalardan vazgeçmiştir.⁵¹

Türkiye, ABD Başkanı Eisenhower'ın Sovyet Rusya'nın olası bir saldırısına karşılık NATO'nun ilk müdahale gücünü arttırmak için, üye ülkelere önerdiği nükleer başlıklı orta menzilli Jüpiter füzeleri yerleştirme teklifine İngiltere ve İtalya ile birlikte olumlu yanıt vermiştir. Bu amaca yönelik gizli antlaşma 25 Ekim 1959'da, teknik bir işbirliği antlaşması görünümünde imzalanmıştır. Türkiye bu antlaşmayla 15 Jüpiter füzesini yerleştirmeyi kabul etmiştir. Füzelerin Türkiye'ye yerleştirilmesi 1960 sonunda tamamlanmıştır.⁵² Bu dönemde, Küba-Sovyet Rusya ilişkileri artmış ve Küba, ABD'nin baskılarına karşılık bu ilişkilerini daha öteye götürerek 1 Mayıs 1961'de sosyalist bir devlet olarak kendini ilan etmiş ve Sovyet Rusya'nın bir uydusu haline gelmiştir. 1962 yılı sonrası ABD, Küba'da Sovyet Rusya füzelerinin olduğunu ve bunun U-2 uçakları ile tespit edildiğini duyurmuştur. ABD'nin Küba füzeleri konusundaki sert tutumuna sonucunda, Sovyet Rusya yumuşamaya başlamış ve 27 Ekim'de 1962'de yaptığı bir açıklama ile Küba'daki füzelerinin sökülmesini kabul ettiğini, fakat buna karşılık ABD'nin de Türkiye'deki

---

⁵⁰ Gönübol, **a.g.e**, s.318.

⁵¹ Erhan, "*ABD ve NATO'yla İlişkiler*", **TDP**, s.573-574.

⁵² Erhan, **a.g.m**, s.572-573

Jüpiter füzelerini sökmelerini istemiştir. ABD,artık ortaya çıkan ve anlamı kalmayan füzelerin sökülmesini kabul etmiştir.⁵³

Küba füzeleri buhranı Türkiye üzerinde büyük etkide bulunmuştur. Türkiye iç siyasetinde ve toplumda, 1962 Küba Krizi sonucu ABD'nin Türkiye'deki Jüpiter füzelerini sökme kararı ile beraber,1950'den itibaren yabancı devletlerle yapılan ikili anlaşmalar rahatsızlık uyandırmıştır. Türkiye'nin dış politikasında tek odaklılıktan sıyrılarak, başta Avrupa olmak üzere, yaygın bir siyaset izlemesi gerektiği görüşü bu dönemde, gerek muhalefet gerekse uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından dile getirilmeye başlanmıştır.⁵⁴

Yaşanan füze bunalımından sonra, ABD'nin gerek kendi adına ve gerekse NATO'ya önerdiği veya kabul ettirdiği kararlar sonucu,Türkiye'nin güvenliğini, dış politikasını tehlikeye düşürebileceğini göstermiştir.1962'den itibaren Türkiye'nin dış politikada izleyeceği yolun şekillenmesinde etkili olacak önemli olaylardan biri Küba füzeleri buhranı olmuştur.

Nükleer silahlar ortaya çıktığından beri dünya ilk defa nükleer savaşın eşiğine Küba füzeleri buhranı ile gelmiştir. Buhranın olduğu dönemde ABD veya Sovyet Rusya'nın birbirlerine müdahaleleri bir an meselesi haline gelmiştir. Bu dönemde bu derece gergin bir durumun oluşması,dünyanın ne kadar ince bir denge üzerinde hareket ettiğini yansıması açısından çok önemlidir.⁵⁵Bu ince denge üzerinde ABD ile Sovyet Rusya arasındaki çekişme; Türkiye'nin bu dönemde, jeopolitik konumunu kullanma konusunda ve buna dayalı yabancı devletlerle ilişkilerinin boyutu konusunda ne kadar hassas bir politika izlemesi gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.

Türkiye, özellikle 1945 ile 1960 yılları arasındaki dönemde, ABD ve Batı ile ittifak içinde bulunmuştur. ABD ve Batı ile ilişkilerini oluştururken, ABD-Sovyet Rusya arasındaki güç savaşında, kendi hareket alanını oluşturmaya çalışmış ve karşılıklı ilişkilerle destek verdiği devletlerden, özellikle ABD'den yeni ekonomik,

---

⁵³ Armaoğlu, a.g.e, s.609-611.

⁵⁴ Bostanoğlu, a.g.e, s.375.

⁵⁵ Armaoğlu, a.g.e, s.602.

siyasal ve askeri beklentilerinin karşılanması yönünde politikalar geliştirmeye çalışmıştır.

Türkiye’de 27 Mayıs 1960’ta ordunun siyasete müdahalesinden sonra,yapılan ilk açıklamalardan biri NATO’ya bağlılığın sürdürüleceğidir. Fakat bunun aksine Türkiye’de bir takım farklı gelişmeler de olmuştur. Milli Birlik Komitesi yönetiminin programında,o döneme kadar görülmeyen ve dış politikada özellikle Arap ülkelerini kapsayacak şekilde bazı fikirler de ortaya konulmuştur. Dış politikada ABD ekseninin dışında bir siyaset izlenmesi ilk defa bu şekilde olmuş ve kamuoyundan azımsanmayacak şekilde taraftar da bulmuştur.⁵⁶ Milli Birlik Komitesinin dış politikada oluşturmaya çalıştığı bu yeni yönelimlere rağmen, biriken dış borçlar ve Türkiye’de oluşan ekonomik darlık sebebiyle, Türkiye’nin ABD yardımlarına ihtiyacı olduğu ve bu yardımların arttırılması gerektiği Cemal Gürsel tarafından açıkça ifade edilmiştir. Türkiye’nin ABD ile imzalamış olduğu ikili anlaşmalar 1960 sonrası da artarak devam etmiştir.⁵⁷

1960 yılının başlarında Türk-ABD ikili ilişkilerinde bazı sarsıntılar yaşanmış ise de Türk dış politikası normal seyrinden fazla uzaklaşmamıştır. Türkiye, bir savaşı göze alarak 1962 Küba krizi sırasında yine ABD’ye destek çıkmıştır. ABD ile Sovyet Rusya arasında 1962 Küba kriziyle ilgili görüşmelerinde, Türkiye’nin ABD için bir pazarlık ögesi olmaktan öteye önem arz etmemesi ve bunun Türkiye tarafından anlaşılması, ilişkilerde gerilemelere yol açmıştır. ABD-Türkiye ilişkilerindeki bu gerileme durumu, Kıbrıs’ta 1963 yılında yaşanan olaylarda, ABD’nin Yunanistan’a daha yakın bir duruş sergilemesiyle daha belirgin bir hale gelmiştir. ABD, bu tutumundan dolayı Türk kamuoyundan ciddi şekilde tepki almıştır.⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan Kıbrıs Krizinin bir çatışma konusunda dönüşmesine kadarki süreçte, Türk dış politikasının; Sovyet Rusya ile mücadele eden ABD’nin oluşturduğu Batı ittifakında yer edinme, yine bu iki güçlü devlet etrafında kümelenen sistem içerisinde, hem askeri hem ekonomik olarak yararlanabileceği ve sürekli destek alabileceği bir tarafta bulunma isteğine dayandığı görülmektedir.

---

⁵⁶ Bostanoğlu, a.g.e, s.373.

⁵⁷ A.Haluk Ülman, Oral Sander, “*Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler(1923-1968)II*”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 27, Sayı: 1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1972, s.22-23

⁵⁸ Bostanoğlu, a.g.e, s.374.

Türkiye'nin, Truman Doktrini'nden ve Marshall Planı'ndan yararlanma isteği, Kore'ye asker göndermesi, NATO'ya girmek için yoğun çabalar sarf etmesi, Eisenhower Doktrini'ni kabul ederek Ortadoğu bölgesinde ABD'nin öncülüğünde oluşturulan Batı Blok'unun temsilciliğini yürüten bir devlet olması, aslında Türkiye'nin planlı bir dış politika hedefinin olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Türkiye'nin, Soğuk Savaş döneminde dış politikasını oluştururken; dış kaynaklara bağlı olarak ekonomik ve toplumsal kalkınma isteğiyle isabetli adımlar atmaya çalıştığı, kendi çıkarları ile Batı ve ABD çıkarlarını aynı doğrultuda tutmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Türkiye, bazı dönemlerde kendi çıkarları ile ABD çıkarlarının örtüşmediği konusunda bir düşünce içerisine girmiş ise de ikili ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmelere bakılarak, 1963 yılına kadar iki devletin de aynı doğrultuda bir dış politika çizgisinin devam ettiği sonucu çıkarılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

2.1 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Kuruluş Fikri

Kuruluşundan itibaren ABD'deki hükümetlerin, “Barış ve özgürlük için mücadele”, “ilkel kavimlere uygar bir din anlayışı(Hıristiyanlığı) götürme”, “Komünizme karşı hür dünyayı savunma” gibi sloganlarla Avrupa'nın eski sömürgelerine ve zamanın az gelişmiş ülkelerine, özel örgütler veya kurumlar aracılığıyla “gönüllü” adı altında personel, gönüllü gönderilmesini desteklediği ve bunu sürdürüp yönettiği bilinmektedir.⁵⁹

Birçok bakış açısına göre, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün tarihi, yerli halka yardım etmek amacı ile çok uzak bölgelere giden misyonerler kadar eskiye dayanmaktadır. Barış Gönüllüleri Örgütü amaçlarının, Marshall Planı ve Truman Doktrini ile benzer bir düşünce yapısına dayandığı görüşü ortaya konulmuştur. Ancak bu benzerliklere rağmen ABD yönetiminin, genç ABD nüfusunu eğitmesi ve dünyanın gelişmemiş ülkelerinde gönüllü olarak çalışmaya hazırlanması yönündeki kararı, uluslararası ilişkiler hakkında yeni ve ilham veren bir yaklaşım ortaya çıkarmıştır. Devlet tarafından faaliyete geçirilmek istenen bu tarz girişimler, herhangi bir özel ajansın ya da teknik yardım organizasyonunun harekete geçemeyeceği büyüklükte olmuştur. Ortaya çıkan bu koşullar içerisinde ABD halkı, kendi özgür iradeleri ile milletler arasındaki mücadeleden dolayı ortaya çıkan ve ilerlemenin önündeki en büyük engel sayılabilecek yoksulluk, salgın hastalıklar ve cehalete karşı insanlara yardım etmek istediklerini dünyaya duyurmaya çalışmıştır.⁶⁰

Barış Gönüllüleri Örgütü fikrinin iki ana kaynağı bulunduğu yönünde öne sürülen bir düşünceye göre; ilk temel kaynak, tıpkı kendini Hıristiyanlığa adanmış olan misyonerler gibi zor durumdaki insanlara yardım etmek ve onların fikirlerini değiştirme amacını gütmektedir. Diğer temel kaynak ise, ABD'li filozof William

---

⁵⁹ Özbalkan, a.g.e, s.11.

⁶⁰ Roy Hoopes, **The Complete Peace Corps Guide**, The Dial Press, New York, 1961, s.VII.

James'in önerilerinden yola çıkılarak elde edilen, dünyaya karşı savaş açan genç insanlardan oluşan barış ordusu, sadece umutsuz insanlara yardım etmekle kalmayıp aynı zamanda bu oluşumun içinde yer alan insanlar için bir aydınlanma ve ilham kaynağı olması fikrine dayanmaktadır.⁶¹

Gelişmemiş ülkelerin ABD ekonomisini besleyen birimler haline gelmesi, ABD'den daha çok işlenmiş mal alacak, daha çok hammadde sağlayacak ve mali kapitalizme daha uygun bir yatırım ortamı olacak duruma gelmesi ve bu ülke halklarının ABD'nin dünya görüşünü, kültürünü benimsemesi için bazı reformların ve sınırlı ölçüde bazı değişikliklerin yapılmasını gerektirmiştir. Fakat bu ülkelerde, ifade edilen değişiklikleri, reformları yapabilecek nitelikte ve sayıda yeterli personel bulunmamakla beraber, bu ülkeler yetişkin insan gücüne olan ihtiyaçlarını karşılayacak duruma gelememişlerdir. ABD bu ihtiyacı karşılamayı ve az gelişmiş ülkelere personel veya gönüllü göndermeyi bir görev, bir sorumluluk olarak kendinde görmüştür. ABD'nin geri kalmış ülkelere böyle bir görevi ve sorumluluğu olarak yardım etmesi,19. yüzyıl sonrasında uygulamaya geçirdiği ve bu yönde faaliyetlerini devam ettirdiği bir politikadır.⁶²

Kennedy, 15-20 yıl önce çocuklarına eski ABD başkanları olan Lincoln'un, Jefferson'un, Rossvelt'in adlarını koyan ve bu şekilde siyasi veya sosyal eğilimlerini gösteren Afrikalıların; 1960'larda Marks'ın, Lenin'in, Castro'nun izinden gitmelerinin, yıllarca ABD'ye sadakatle bağlı kalmış ülkelerin, 1960'larda Sovyet Rusya ve Çin ile işbirliği yaparak ABD'ye karşı durma sebepleri konusunda ve Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasını gerektiren koşullar hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmuştur:

İlk neden olarak,1960'ların ABD'si, gerçek barışa ulaşacak yoldan büyük ölçüde ayrılmış bulunmaktadır. Barışa hizmet etmekten daha çok bütün dünyanın karamsar bir ortamda olmasında sebep olabilecek ölçüde tehlikeli bir silahlanma çabası içerisindedir. Bütçesinin yarısından çoğunu harp sanayisine ve silahlanmada kullanmış bir ABD, gelişmekte olan ülkeler için haklı olarak iyimser olmayan bir

---

⁶¹ Hoopes, a.g.e, s.8.

⁶² Özbalkan, a.g.e, s.11-12.

ortam yaratmıştır. Kennedy, bu koşullar içinde ABD'nin barışçı ülke olma iddialarının geçerli ve gerçekçi olamayacağını ifade etmiştir.

İkinci neden; ABD'nin ekonomik, bilimsel teknoloji alanlarında kuvvetini kaybetmiş olmasıdır. Az gelişmiş ülkelere örnek olacak bir ekonomik kalkınma şeklinden ve hızından yoksun duruma gelmiştir. Sovyet Rusya'nın, ABD'ye oranla iki üç katı bir kalkınma hızına ulaşmaları, gelişmekte olan ülkeleri bu yolla etkilemiştir. Az gelişmiş ülkeler bunun nedenlerini sorgulamaya başlamış ve sosyalist kalkınma modelini tercih etmeye başlamıştır. Gallup Enstitüsü'nün Şubat 1960'ta on az gelişmiş ülkede yaptığı kamuoyu araştırmasına göre; bu ülke halkları, gelecek on yıl içinde Sovyet Rusya'yı ekonomik, bilimsel ve teknolojik bakımdan dünya lideri olarak görmektedir.

Üçüncü neden olarak Kennedy; ABD'nin özellikle gelişmekte olan ülkelerin saygı ve güvenini yitirmiş olduğu düşüncesini ortaya koymuştur. ABD, dost ve müttefiklerinin kendisinden beklediği samimiyetle bu ülkelere yardım etmemekte, onlara kendisine gösterilen saygı ve güvene karşılık aynı şekilde karşılık vermemektedir. Kennedy, insan haklarına kendi ülkesine uymayan, yirminci yüzyılda siyah-beyaz farkını kendi ülkesinde ortadan kaldırmamış bir ABD'ye, Afrika ve Asya ülkelerinin güvenmesini ve bu yönde davranışlarda bulunmalarını beklemenin yersiz olduğu şeklinde görüşlerini ortaya koymuştur.⁶³

Kennedy ayrıca, ABD başkanlık seçimlerinde bir hafta kala 2 Kasım 1960'ta San Francisco'da Barış Gönüllüleri Örgütü'nü kuracağını resmen açıklarken; *“Askeri, ekonomik, bilimsel ve eğitimsel bakımdan daha güçlü bir mücadeleye, daha güçlü bir Hür Dünya'ya, daha güçlü bir Birleşmiş Milletler'e ve daha güçlü bir*

---

⁶³ Özbalkan, a.g.e, s.26-29 ; http://www.jfklink.com/speeches/jfk/sept60/jfk070960_portland03.html
http://www.jfklink.com/speeches/jfk/sept60/jfk070960_portland04.html
http://www.jfklink.com/speeches/jfk/sept60/jfk140960_ny01.html
http://www.jfklink.com/speeches/jfk/oct60/jfk061060_cincinatti01.html
http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow01.html
http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow02.html

Erişim Tarihleri: 15.2.2010.

*Amerikan Dış Politikasına ihtiyacımız var*⁶⁴ demiş ve ABD dış politikası hakkında görüşlerini ortaya koymuştur. Kennedy'e göre; ABD hariciyesinde çalışan kadronun büyük çoğunluğu, *The Ugly American*(Çirkin Amerika'lı)⁶⁵ kitapta anlatılana benzer, şaşırılacak şekilde yetersizlik ve bilgisizlik içinde bulunmaktadır. Kennedy, çoğu yanlış seçilmiş, eksik yetiştirilmiş ve gerekli bilgi, deneyim sahip olmayan diplomatların yerine kendisini vatanına adanmış, idealist, genç Amerikalıların gelmesi son derece gerekli ve zorunlu olduğunu belirtmiştir.

Bariş Gönüllüleri Örgütü'nün kurulması gereğini anlatırken Kennedy, özellikle Sovyet Rusya'nın az gelişmiş ülkelerdeki diplomatları ile ABD diplomatlarını karşılaştırmıştır. Sovyet Rusya diplomatlarının atandıkları ülkelere hazırlıklı olarak gittiğini ve gittikleri ülkelerin dilini, yaşayışlarını önceden gerektiği gibi öğrendiklerini, buradaki halklar ile yakın ilişkiler kurabilecek ölçüde bilgi ve tecrübeye sahip olduklarını ifade ederken buna karşın ABD diplomatlarının, bu yönlerden çok yetersiz olduklarını ifade etmiştir. Kennedy, bu konu hakkında görüşlerinin haklılığını ortaya koyabilmek için, ABD Senato Dış Politika Komitesi raporundaki sonuçları dile getirmiştir. Bu rapora göre;1958 yılında komünist ülkelere gönderilen ABD elçilerinden yalnızca Moskova Büyükelçisi atandığı ülke dilini konuşabiliyordu. Arapça konuşulan dokuz ülkedeki ABD elçilerinin ancak ikisinin Arapça bilmekte olduğu, 1960'ta ABD hariciyesinde çalışan personelin % 70'inin görevlendirildikleri ülkelerin resmi dillerini bilmemekteydi. ABD dış politikasındaki eksiklikleri gösteren daha birçok bilgi yine bu raporda ayrıntılı şekilde ortaya konmuştur. Kennedy'e göre, yabancı ülkelerdeki insanların dili bilinmediği takdirde, ne istedikleri ve kafalarında ne tür bir düşüncenin olduğu da anlaşılamazdı.⁶⁶

Bu nedenlerden dolayı Kennedy'e göre; "*Amerikalı gençlerin savaş erleri olarak yetiştirilmesinden vazgeçilmeyecek; fakat aynı zamanda onların Bariş elçileri*

---

⁶⁴Speech of Senator John F.Kennedy,Cow Palace,San Francisco,CA,November 2,1960.<http://www.presidency.ucsb.edu/index.php> Erişim Tarihi:13.2.2010

⁶⁵ *The Ugly American* (Çirkin Amerikalı) adlı bu kitapta, ABD'nin dış politikası ve bununla beraber yabancı ülkelerin ABD'yi algılama biçimi, ABD'ye karşı olumsuz bakış açısı gibi konular değerlendirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. William J.Lederer ve Eugene Burdick, **The Ugly American**, W. W. Norton and Co. New York,1958.

⁶⁶ Speech of Senator John F. Kennedy, Cow Palace, San Francisco, Calif., November 2, 1960. http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow01.html Erişim Tarihi:15.2.2010

*olmaları da sağlanacaktır*⁶⁷. Gençler üç yıllık zaman çevresinde az gelişmiş ülkelerin halklarıyla birlikte çalışacaklar, onlara ABD’ idealizmini, dinamizmini ve dünya görüşünü öğreteceklerdir. Genç Amerikalıların önderliğinde hür dünya koalisyonu gerçekleştirilmiş olacaktır.⁶⁸

John F.Kennedy, gerek ABD’nin 1960 yılı öncesindeki dış politikadaki durumunu ve gerekse Barış Gönüllüleri Örgütü’nün neden kurulması gerektiği yönünde görüşlerini ortaya koyarken, az gelişmiş ülkelerdeki ABD algısına değinmekle beraber, aynı zamanda devamlı bir şekilde Sovyet Rusya’nın diğer dünya devletleriyle ilişkilerini örnek vererek, ABD’nin dış politikadaki duruşunu sorgulamıştır.

Müslim Özbalkan, ABD’nin belirli amaçlarla kurduğu ya da kullandığı örgütlerin başlıca görevlerini ve ortaya çıkma nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir.⁶⁹

“a) Az gelişmiş ülkelerde, ABD dünya görüşünün ve siyasal, askeri nüfuzunun yayılmasını, benimsemesini sağlamak.

b)Gönüllülerin gittikleri ülkelerde bu dünya görüşünü benimsemiş, ABD yararına çalışacak etkili kurumlar ve aydınlar grubu yetiştirmek.

c)Geri bırakılmış bu ülkelerin endüstrileşmesi ile ters yönde –özellikle tarımsal ve tüketimi arttırıcı programlara öncelik ve ağırlık verilmesini sağlayarak, bu ülkeleri ABD ekonomisine bağlı birer pazar durumuna getirmek.

d)ABD’nin yer yer girişeceği şiddet hareketlerini ve ABD emperyalizminin genişleme politikasını şirin gösterecek eylemlerde bulunarak siyasi havayı ABD’den yana oluşturmak.

e)Ulusal kurtuluş savaşlarını ve anti-emperyalist devrimleri engelleyecek programlar uygulamak ve çalıştıkları programların görüntüsünde gizli faaliyetlerde bulunmak.”

---

⁶⁷ Speech of Senator John F. Kennedy, Cow Palace, San Francisco, Calif., November 2, 1960. http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow01.html Erişim Tarihi:15.2.2010

⁶⁸ Özbalkan, a.g.e, s.30.

⁶⁹ Özbalkan, a.g.e, s.17.

Bu amaçlar veya diğer farklı beklentiler için kurulmuş çok fazla örgüt varken, yeni bir örgüt olan Barış Gönüllüleri rgt'nün kurulacak olması, ABD'nin 1960'lardaki koşullarının gereğidir. Koşullar gereği oluşturulan bu örgütün fikirsel yönü, yine 1960 öncesinde kurulmuş olan birden fazla örgütün yöntem veya amaçlarından etkilenerek şekillenmiştir.

2.2 Barış Gönüllüleri rgt ncesinde Ortaya ıkan Benzeri Oluşumlar

John F.Kennedy, 1960 yılının Ekim ayında, ABD başkanlık seçimi kampanyasına Barış Gönüllüleri rgt fikrini bir öneri olarak dahil ettiğinde, aslında birçok insan bu ne çıkan düşüncenin yeni olmadığını ve uzun zamandır farklı isimler altında var olduklarını ifade etmiştir. Barış Gönüllüleri rgt'nün benzeri sayılabilecek birçok örgütün varlığı, basın tarafından daha önce işlenmiş ve buna benzer adımların atıldığını örneklerle dile getirilmiştir.⁷⁰

ABD, devlet ve toplum yapısı itibarıyla gönüllü kuruluşlara açık bir toplumdur. Daha açık bir ifadeyle geleneğinde, bireysel ve toplumsal sivil toplum kuruluşları yanında devletinde teşvik ettiği gönüllü kuruluşlar bulunmaktadır.1961 yılı öncesinde de devletin bu tür girişimleri olmasına rağmen esas olarak bu yıldan sonra kanunlarla bu tür örgütlere daha fazla ağırlık verilmiştir. Devlet destekli gönüllü kuruluşların hedef kitlesi, ülke içi olabileceği gibi tüm dünyada olabilmekteydi. Örneğin; Americorps(Amerika rgtleri)⁷¹ ile gençlerin ülke içindeki muhtaçlar için çalışmaları zendirilirken, Peace Corps(Barış Gönüllüleri) ile yurt dışında bulunma ve devletin amaçlarına hizmet etme amacı ön planda olmuştur.⁷²

Hıristiyan din temsilcileri, gelişmemiş ülkelerde çeşitli çalışmalar yapmak ve eğitim vermek amacıyla ilk olarak 1809'dan sonra ABD'den çıkmaya

---

⁷⁰ Hoopes, **a.g.e**, s.7.

⁷¹ Sadece lkelerinde hizmet vermek amacıyla kurulmuş bir örgüt çeşididir. Örgüt,1993 yılında kurulmuş olup ülke içinde hazırlanmış aktivitelere, tam ve yarım günlük programlar çerçevesinde katılım göstermiş ve buna benzer faaliyet alanlarında çalışmalar yapmıştır. Bu örgütün gönüllüleri; eğitim, kamu güvenliği, insani hizmetler, evre,ev inşaası gibi projelerde yer almıştır. <http://www.americorps.gov/about/programs/state.asp>,<http://www.americorps.gov/about/ac/history.asp>, Erişim tarihi:18.4.2010

⁷² Akbaş, **a.g.m**, s.86.

başlamışlardır.1901'den itibaren gönüllü genç Amerikalılar İngilizce öğretmek için Filipinlerde faaliyetlere girişmişlerdir. Bunların birçoğu şehirlerin dışında yani kırsal bölgelerde yaşayıp faaliyetlerine devam ettiler. Bu gönüllüler küçük okullarda eğitim verdiler ve yerel öğretmenler gibi ayrıcalığı olmayan şartlarda yaşadılar. Devam eden yıllarda özel organizasyonların birçoğu aktif olarak gönüllüleri aynı şartlarda yaşayacakları şekilde bu ülkelerde görev yapmıştır. 1917 yılında kurulan The American Friends Service Committee-AFSC mültecilerin yeniden yerleştirilmesi ve toplumsal gelişim konusundaki programlara yaptığı katkılardan dolayı büyük ün kazanan bir başka örgüt olup bu yönde adımlar atmıştır.⁷³

ABD hükümeti yabancı devletlerle resmi olarak ilgilenmeleri ve diğer insanlara ulaşılması gerektiğini düşündükleri için, din ve tarikat kavramlarından arındırılmış International Cooperation Administration-ICA(Uluslararası İşbirliği Yönetimi) ajansını geliştirmiştir.⁷⁴ ABD'de devlet kararıyla 1948 yılında kurulan ilk örgüt olan ICA, belli başlı programlarla az gelişmiş ülkelere başta tarım olmak üzere eğitim, işletmecilik kamu yönetimi gibi alanlarda teknisyen ve personel göndermiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü kurulana kadar bu örgüt, geri kalmış ülkelere 9.000 gönüllü göndermiştir.⁷⁵

Barış Gönüllüler Örgütü fikri ayrıca; yabancı ülke insanlarıyla çalışan birçok Amerikalı misyoner yapılanmalarının deneyimlerinden hareketle de geliştirilmiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü aynı zamanda, İkinci Dünya Savaşı öncesi kurulan Civilian Conservation Corps-CCC(Sivil Koruma Örgütü)⁷⁶ gibi özel organizasyonlar ve denizaşırı bir kişisel örgüt olan Operation Crossroads Africa-OCA⁷⁷ gibi

---

⁷³ Pauline Madow, **The Peace Corps**, The H.W Wilson Company, New York, 1964, s.37; <http://afsc.org/ht/d/sp/i/351/pid/351> Erişim Tarihi:22.4.2010

⁷⁴ Velma Adams, **The Peace Corps in Action**, Follet Publishing Center, Chicago, 1964. s.4.

⁷⁵ Akbaş, **a.g.m**, s.87.

⁷⁶ The Civilian Conservation Corps-CCC, 1933 yılında ABD Başkanı Franklin D.Roosevelt döneminde kurulmuştur. Bu programa göre, genç erkekler bir çeşit askeri disiplin altında yaşıyor ve sosyal projeler üzerine çalışmışlardır. Buradaki amaçlardan birisi de işsiz gençlere yararlı meslek alanı oluşturmaktır. The Civilian Conservation Corps, hem ülkeye toplumsal kazanç sağlamış hem de genç insanları şekillendirilmesinde önemli katkıda bulunmuştur. Madow,**a.g.e**,s.35-36; <http://www.u-s-history.com/pages/h1586.html> Erişim Tarihi:19.4.2010.

⁷⁷ Operation Crossroads Africa-OCA, kişisel örgüt olarak Dr.James H. Robinson tarafından 1958 yılında kurulmuştur. Dr.Robinson 1950'lerde Afrika'ya yaptığı bir gezide kötü ve ilkel koşullarda yaşayan Afrikalı köylülerin durumlarını görmüş ve ABD'ye döndüğünde, yaz tatilini Afrika'da belli projelerde geçirmek isteyen üniversite öğrencilerinden oluşan örgütü oluşturdu. 1958 yılında 60

organizasyonlardan ilham almıştır.⁷⁸ Din örgütlerinin de Operation Crossroads Africa'yı desteklediği ve kendi amaçları için kullandığı yönünde görüşler de ileri sürülmüştür.⁷⁹

Barış Örgütünün belki de en büyük öncüsü veya habercisi 1953 yılında kurulan International Voluntary Service-IVS(Uluslararası Gönüllü Kuruluşu)⁸⁰ dir. IVS esas olarak kırsal alanda faaliyet göstermiş, daha çok; tarımsal projeler, hayvan yetiştiriciliği, ekip-biçme ve bahçecilik konularında deneyim, ev ekonomisi, toplum sağlığı ve konut inşası üzerinde yoğunlaşmıştır. IVS, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün de sonradan örnek alacağı ve uygulayacağı projeler geliştirmiş, bu yönde faaliyetlerde bulunmuştur.⁸¹

ABD politik hayatında ise; Barış Gönüllüleri tipinde bir örgüt kurulması fikri ilk olarak 1930'larda Heinz Roolman⁸² tarafından ortaya atılmıştır. Heinz Roolman, İkinci Dünya Savaşı sırasında çeşitli ülkelerin yöneticilerine yazdığı mektuplarda sürekli bir dünya barışının sağlanması ve komünizmin alt edilmesi için geri kalmış ülkelerin sorunlarının çözülmesini ve bu konuda bütün ulusların harekete geçmesini savunmuştur. Savaştan sonra fikirleriyle yakından ilgilenen Eleanor Roosevelt'in⁸³

öğrenciyle birlikte yazı Afrika'da belirli projelerde çalışarak geçirdi. 1963 yılında 19 Afrika ülkesinde, 27 projede çalışan 304 öğrenciye sahip olmuştur. Adams, **a.g.e**, s.5; <http://www.blackpast.org/?q=gah/operation-crossroads-africa-1958> Erişim Tarihi:17.4.2010.

⁷⁸ Madow, **a.g.e**, s.10.

⁷⁹ Özbalkan, **a.g.e**, s.16.

⁸⁰ IVS, kar gütmeyen bir şirket olarak 1953 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Bu oluşumun sadece bir inanç mezhebe bağlı olmadığı ifade edilmiş, üyeleri biri Katolik ve on dördü Protestan olmak üzere on beş kilisenin önde gelenlerinden oluşan üst kademe tarafından yönetilmiştir. Bu kuruluş, Amerika gençliğinin, servis hizmetleri yoluyla bu girişime katılıp istekte bulunan ülkelerin insanlarıyla oluşturacağı bire bir temaslar ile ABD'nin dış politikasına önemli katkıda bulunacağını iddia eden kişiler tarafından oluşturulmuştur. Yedi buçuk yıl içerisinde IVS dokuz farklı ülkede on bir proje uygulamıştır. Bu projelerden sekizi yapılan anlaşmaya göre International Cooperation Administration-ICA(Uluslararası İşbirliği Yönetimi)ile yürütülmüş ve diğer üç proje ise çeşitli kurumların yardımlarıyla devam ettirilmiştir. Bu anlaşmalara bağlı olarak personel oranı yaklaşık iki yüz olmuş ve bunlar IVS ile birleştirilmiştir. IVS gönüllüleri temel olarak tarımsal ve köy gelişimi, öğretim, sağlık projeleri, yol yapımı ve buna benzer konularla ilgilenmişlerdir. Madow, **a.g.e**, s.36-37.

⁸¹ Adams, **a.g.e**, s.5.

⁸² İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Hitlerin yanında çalışmış ve 1939 yılından sonra sürekli olarak ABD'ye yerleşmiş bir fabrikatördür. "Birleşmiş Avrupa Devletleri'nin" kurulması, büyük endüstri alanları ve holdinglerin kurulması konularında görüşleri vardır. Hitler Heinz Rollman'ın fikirlerinden yararlanarak Almanya ve Belçika'da holdingler kurduğunu, Özbalkan, **a.g.e**, s.19.

⁸³ Eleanor Roosevelt: ABD'nin 32. devlet başkanı olan Franklin D. Roosevelt'in eşidir. Eleanor Roosevelt, ABD Başkanı Truman döneminde Birleşmiş Milletler temsilciliği yapmıştır.

tavsiyesine uyarak görüşlerini “World Construction” adlı kitapta toplayan Heinz Roolman, kitabında öne sürdüğü fikirleri gerçekleştirecek bir yeni örgütün kurulması için kongre’nin harekete geçmesini sağlamaya çalıştı. Peace Army (Barış Ordusu)adını verdiği bir örgütün kurularak, üç milyon ABD vatandaşının dünyanın geri kalmış ülkelerinde görevlendirilmesini istiyordu. Fakat gerekli halk desteği ve birkaç güçlü politikacının yardımı sağlanamadığı için çabaları olumlu sonuç vermemiştir.⁸⁴

Heinz Roolman, Kuzey Carolina’da kurmak istediği örgüt için çalışmalarına devam ederken, Wisconsin Demokrat Parti Kongre üyesi Henry S. Reuss, 1957 yılı sonrasında, Point Four Programı çerçevesinde bir Youth Corps(Gençlik Örgütü)adında bir örgütün kurulması yönünde bir fikir ortaya atmıştır. Nisan 1958’de Henry S.Reuss’un Cornell Üniversitesi’nde, Youth Corps hakkında yaptığı açıklama büyük ilgi ile karşılanmıştır. Henry S.Reuss, 1960’ta ABD Senatosu’na “ Youth Corps” örgütünün kurulması olanağının araştırılması için bir fon ayrılmasını öngören kanun teklifini sunmuştur.⁸⁵Senato’da, sunulan teklif kabul edilmiş ve Point Four- Youth Corps örgütünün kurulması ile ilgili araştırma yapmak amacıyla, 1960 yılı karşılıklı güvenlik yasasından on bin dolarlık ödenek bu çalışma için kullanılabilir hale getirilmiştir. Bu görev Dr.Maurice Albertson’un yönetimi altında Colorado Üniversitesi Araştırma Kurumu’na verilmiştir.⁸⁶

Barış Gönüllüleri Örgütü’nün kuruluş fikrinin, çalışmalarını veya yöntemlerini örnek aldığı, devlet tarafından oluşturulan veya özel kurulmuş olup devlet tarafından desteklenen örgütlerle bazı yönleriyle aynı olduğu görülmektedir. Bu sebeple Barış Gönüllüleri Örgütü’nün kuruluş fikrinin olgunlaşmasında birden fazla düşünce yapısının etkili olduğunu söylemek yerinde bir görüş olacaktır.

---

⁸⁴ Özbalkan, **a.g.e**, s.19-20.

⁸⁵ Charles E. Wingenbach, **The Peace Corps Who, How, Where**, The John Day Company, New York,1963, s.21-22; Özbalkan, **a.g.e**, s.20.

⁸⁶ Adams, **a.g.e**, s.5.

2.3 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Kuruluşu

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasıyla ilgili çalışmalar içinde Senatör Hubert Humphrey'in çabaları ilk sıralarda yer almıştır.1959'da Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulması için mücadeleye başlayan Hubert Humphrey, çeşitli üniversitelerde bu konuda konuşmalar yaparken, ayrıca bir araştırma ekibi kurarak örgütün kuruluş nedenleri, politikası ve programlarıyla ilgili bir rapor hazırlamıştır. 15 Haziran 1960'ta,ABD Senatosu'na Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulmasını öngören bir kanun teklifi sunmuştur. Fakat ABD başkanlık seçimi öncesi girişilen bu teşebbüs, Hubert Humphrey'in seçimler için yatırım yaptığını düşünenlerin muhalefetiyle engellenmiş ve gerekli çoğunluk sağlanamadığı için teklifin üzerinde fazla durulmamıştır.⁸⁷

1960 ABD başkanlık seçimlerinin azalan heyecanını, en azından unutulmayacak belirgin bir kampanya çıkışı olan Barış Gönüllüleri Örgütü fikri, devam ettirmiş ve daha fazla coşkulu hale getirmiştir. ABD toplumunun her kesiminden insan, Beyaz Saray'a ve Demokratik Ulusal Komite'ye yoğun şekilde, Barış Gönüllüleri Örgütü hakkındaki fikirlerini ve isteklerini yansıtan mektuplar göndermişlerdir. Kasım 1960'ta ABD Başkanı olarak seçilecek olan Kennedy'nin bu dönemde basın sekreteri olarak görev yapan Pierre Salinger, seçim kampanyaları esnasında Kennedy'e gelen mektupların çoğunun, Barış Gönüllüleri fikri ile alakalı olduğunu ve bunun diğer konular hakkında gelen mektuplardan çok daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Seçim ve göreve başlama dönemi arasında, Kennedy'nin Barış Gönüllüleri Örgütü hakkında birçok araştırmanın yapılmasını istemesi, halkın bu yoğun taleplerinden dolayı atılmış bir adım olarak görülmüştür. Bu çalışmalardan biri, Uluslararası Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Merkezi -MIT(Massachusetts Institute of Technology) müdürü Dr. Max Millikan tarafından, International Youth Service(Uluslararası Gençlik Servisi)⁸⁸ üzerine yapılmıştır.⁸⁹

---

⁸⁷ Özbalkan, **a.g.e**, s.20-21.

⁸⁸ Kennedy, kurulacak örgütün adının ne olacağı konusunda belirli bir süre karar verememiştir. Kennedy, San Francisco'da ilk olarak örgütün adını kullanıncaya kadar Dr. Max Millikan tarafından önerilen 'International Youth Service' ismi üzerinde düşünmüştür. Dr. Max Millikan örgütün kuruluşu konusunda Kennedy'nin kendisinden istediği araştırmalarını yaparken 'International Youth Service' ismi üzerinden çalışmalarını yapmaya devam etmiştir. Wingenbach, **a.g.e**, s.28.

⁸⁹ Hoopes, **a.g.e**, s.33.

İleriki tarihlerde çok sayıda çeşitli alanlarda faaliyet gösteren topluluklar, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün oluşumu hakkında konferanslar düzenleyip bu konuya önem verdiklerini belirten dilekçeler yazmış, tartışmışlar yapmış ve bu isteklerini yoğun bir şekilde Beyaz Saray'a ilemişlerdir. Barış Gönüllüleri fikrinin hayata geçirilmesi hakkında en belirgin istekler, üniversite öğrencilerinden gelmeye başlamıştır.⁹⁰

Hızlı bir şekilde büyüyen ve üniversite öğrencilerini yurt dışında çalışmaya yollayan planlanmış üniversite programlarına katılan öğrenciler, kendilerinde oluşan yurtdışında görev alma isteklerini; az gelişmiş ülkeler için oluşturulan organizasyon ve teknik yardım destek programlarına yoğun şekilde ilgi göstererek ifade etmişlerdir. Ancak, kongre üyesi Henry S. Reuss ve Senatör Hubert Humphrey'in konu hakkında 1958 ve 1959 yıllarında konuşmaya başlamalarından sonra, bu hareketler gerçekçi önem kazanmıştır. Kongre üyesi Henry S.Reuss Ocak 1960'ta kendi çalışmasına başlayıp Barış Gönüllüleri Örgütü hakkındaki mevzuatını ortaya koyduktan sonra Young Democratic Clubs(Genç Demokratlar Kulübü) ve National Student Association(Ulusal Öğrenciler Derneği) bu fikir ile ilgilenmeye başlamışlardır. Mart 1960'ta, Antioch Üniversitesi öğrencilerinden oluşan 270 kişilik bir grup, örgüt hakkındaki fikirlerini ve isteklerini ABD Senatosu Dış Politika Komitesi'ne ilemişlerdir. Ağustos 1960'ta Prof. W.W. Rostow, bir konferansta; yüzlerce MIT ve Harvard Üniversitesi öğrencisinin deniz aşırı az gelişmiş ülkelerde görev yapma konusunda istekli olduğunu söylemiştir. Kennedy, 14 Ekim 1960'ta Ann Arbor'da binlerce öğrenci kalabalığına ilk olarak kısa bir şekilde kurmak istediği örgütü anlattıktan sonra, üniversite mezunu olan ve olmayan genç yaştaki kesimler, Michigan Üniversitesi'nde, Örgütün kuruluşunu desteklemek ve bu oluşturulacak örgütte çalışmak için, "Americans Committed to World Responsibility" adında bir organizasyon oluşturmuş ve böylece kurulmak istenen örgüt hakkındaki görüşlerini bu yolla ifade etmeye çalışmışlardır.⁹¹

Kennedy, 8 Kasım 1960'ta yapılan ve ABD Başkanı seçildiği seçimlerden hemen sonra kayınbiraderi Sargent Shriver'in başkanlığında bir araştırma komitesi

---

⁹⁰ Hoopes, a.g.e, s.33-34.

⁹¹ Hoopes, a.g.e, s.34, Ayrıca Kennedy'nin, Michigan'da yaptığı konuşma için bkz. <http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=Learn.whatiscpc.history.speech> Erişim Tarihi:15.4.2010

kurdurmuştur. Sargent Shriver, Barış Gönüllüleri ile ilgi olarak özel ve kamusal örgütlerden bu konuyla ilgili kişileri toplamaya, onlarla toplantılar, konferanslar düzenlemeye ve onlara kurulacak örgüt hakkında raporlar hazırlatmaya başlamıştır. Bu toplantılarda ve hazırlanan raporlarda; kurulacak olan bu yeni örgütün amaç ve görevleri, uygulanacak programların niteliği, gönüllü olarak seçilecek olan ABD vatandaşlarında aranacak nitelikler, gönüllülerin alacakları eğitim tartışılmıştır. Ayrıca, örgütün öteki özel ya da resmi ABD örgütleriyle yapacağı işbirliği ve yardımlaşmanın biçimi, ABD dış politikası içinde Barış Gönüllüleri'nin amaç ve görevlerinin ne olacağı v.b. konular hakkında çeşitli fikirler üzerinde durulmuştur.⁹²

Kennedy, gerekli yasanın Kongre'de onaylanmasına kadar, birkaç yüz gönüllünün seçilip eğitilerek az gelişmiş ülkelere gönderilmesini ve gerekli harcamanın Mutual Security Act(Müşterek Güvenlik Yasası) dış yardım programı fonundan ödenmesi isteğini hazırlayacağı kararnamesinde belirtmeyi düşünmüştür. Fakat yapılacak bütün bu çalışmalar, ilerde ABD Kongresi'nin onayı olmazsa hiçbir anlam kazanmayacaktı. Kongre'nin Barış Gönüllüleri Yasası'nı onaylamayacağı kanısı Washington'da bir hayli yüksek olmuştur.⁹³

ABD Başkanı seçilmeden önce Kennedy, örgüt fikrini çok fazla desteklerken, seçim sonrası, destekçileriyle beraber bu konuda bazı şüphelere düşmüştür. Çünkü Kennedy, ABD siyasi tarihinde en az farkla seçilen başkan olmuştur ve acele yapılmış olan programlar, uygulamalar onu siyasi becerisizlikle suçlayanların kullanacağı bir kaynak haline gelebilirdi. Ayrıca bazı fikir çevrelerinin önde gelenleri, kurulacak olan örgüt hakkındaki şüphelerini saklamamıştır. Birçok gazete de bu konuya değinmiş ve çarpıcı yorumlar ortaya koymuşlardır.⁹⁴

Siyasi alanda bu şekilde bir mücadele varken, üniversite öğrencilerinin kurulmak istenen Barış Gönüllüleri Örgütü konusundaki heyecanları, seçim kampanyalarından sonra da devam etmiştir. 11 ve 12 Kasım 1960'ta yüz öğrenci ve iş liderlerinin bulunduğu bir konferans Princeton Üniversitesi'nde düzenlenmiş ve örgütün oluşumu konusunda tartışılmıştır. Ayrıca bu konu hakkında, Ohio

---

⁹² Özbalkan, **a.g.e**, s.30-31.

⁹³ Özbalkan, **a.g.e**, s.31.

⁹⁴ Schwarz, **a.g.e**, s.29.

Devlet Üniversitesi'nde Barış Örgütü Konseyi oluşturulmuştur.⁹⁵ Nisan 1961'de, The National Student Association (Ulusal Öğrenci Derneği) ve Washington D.C 'deki American Üniversitesi'nin organize ettiği National Conference on Youth Service Abroad (Yurtdışı Gençlik Servisi Ulusal Konferansı)'a 400'den fazla genç temsilci, iki yüz elli altı üniversite öğrencisi ve otuz gençlik organizasyonu katılmıştır.⁹⁶

Örgütün ilk müdürü Sargent Shriver Washington'daki siyasi çevrelerin, Barış Gönüllüleri teşebbüsünün olumsuz sonuçlanacağı yönündeki düşüncesine dair şu ifadeyi kullanmıştır; *“Kennedy, Chicago'dayken bana telefon ederek ‘Burada herkes Barış Örgütü'nün tarihteki en büyük bir fiyasko ile sonuçlanacağına inanıyor görünmekte. Eğer işler onların düşündüğü gibi giderse bir akrabayı işten atma, siyasi alanda olan bir arkadaşı işten atmaktan daha kolay olacak’ diyerek örgüte üye olmamı istedi”*⁹⁷.

Cumhuriyetçi Parti'ye mensup eski ABD başkanı Eisenhower ve yardımcısı Nixon, Barış Gönüllülerine tamamen karşı olduklarını açıklamışlardı. Onların bu kesin muhalefeti, Kennedy'yi oldukça güç bir duruma sokmuştur. Muhalefet, Barış Örgütü Gönüllüleri için “Kennedy'nin çoluk-çocuk ordusu” deyimini kullanarak böyle bir fikre şiddetle saldırıyorlardı. Öte yandan yine bu dönemde Washington'daki politikacılar Barış Gönüllüleri düşüncesini “siyasal bir kumar” olarak nitelendirmişlerdir. Washington'daki siyasal ortam içinde bütün muhalefetin amacı, bu “siyasal kumar” olarak görülen örgütü kurma faaliyetini kendi çıkarlarına kullanmak yönünde hareket etmiştir. Politikacılar, Barış Gönüllüleri Örgütü konusunda ileride meydana gelecek bir başarısızlığın Kennedy'i büyük bir çıkmaza sürükleyeceğini ve siyasi hayatının sona ereceğini düşünerek, böyle bir sonuca ortak olmak istememişlerdir.⁹⁸

Politikacıların yanı sıra denizaşırı ülkelerde çalışan ABD diplomatları, yabancı ülkelerdeki ABD personelleri, çeşitli yardım fonlarını yönetenler ve bir

---

⁹⁵ Hoopes, **a.g.e**, s.34.

⁹⁶ Hoopes, **a.g.e**, s.35.

⁹⁷ 5th Annual Report to Congress for the Fiscal Year Ending June 30, 1966.s.34.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1966.pdf

Erişim Tarihi: 1.1.2009

⁹⁸ Özbalkan, **a.g.e**, s.32-33

kısım misyoner örgütleri de Barış Gönüllüleri düşüncesine karşıydılar. Böyle bir düşüncenin altında-Kennedy'nin de açıkça belirttiği gibi-kendilerinin geri kalmış ülkelerde yaptıkları işlerin bu genç ve toy Amerikalılar tarafından daha iyi yapılacağı fikrinin bulunduğunu, bu durumun ise kendilerini küçük düşürücü bir davranış niteliğinde olduğunu söylemişlerdir.⁹⁹

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Sargent Shriver, kısa bir sürede becerilerini ortaya koymuş ve bu işte ne kadar becerikli olduğunu dedirtircesine faaliyetlerine hızla başlamıştır. Örgütün kuruluşuna karşı yapılan eleştirilere aldırmandan kendisine verilen görevi başarmaya çalışmıştır. Gerekli sayıda ve nitelikte personeli işe alarak, ilk önce örgütlenme biçimini oluşturmuştur.

Sargent Shriver örgütlenme faaliyetlerini yürütürken diğer taraftan, çeşitli gazete ve dergide ün yapmış çok sayıda gazeteciyle anlaşma yoluna gitmiştir. Sargent Shriver bu yazarları, Barış Gönüllüleri Örgütü düşüncesine ilişkin konularda, kendisinin istediği biçimde yazılar yazmalarını sağlamıştır. Sargent Shriver'in amacı, herkesin zihninde Barış Gönüllüleri konusunda efsanevi bir kavram oluşturmaktır. Yeni Öncüler(New Frontiers)şeklinde oluşturulmak istenen bu bu tanıma göre, Barış gönüllüleri Örgütü genç, atletik, yakışıklı ve güzel olduğu kadar, zeki gerçekçi, enerjik, görev bilincine ve gönüllülük yeteneklerine sahip ABD vatandaşı erkek ve kadınlardan oluşacaktı. Zekice ve başarılı bir şekilde yürütülen kampanyanın sonucu olumlu yönde sonuç vermiş ve bir "Barış Gönüllüleri Efsanesi" ortaya çıkmıştır. Milyonlarca ABD vatandaşı, her gün bu efsane ile samimi bir şekilde ilgilenmeye, Barış Gönüllüleri Örgütü düşüncesini bir amaç olarak görmeye başlamıştır. Yaratılmaya çalışılan bu efsaneye inananların sayısı her geçen gün artmıştır.¹⁰⁰

Barış Gönüllüleri'nin kuruluşu için kampanyaların ve girişimlerin arttığı bir dönemde Ocak 1961 tarihinde açıklanan bir kamuoyu çalışmasına göre; ABD halkının %71'i Peace Corps fikrini desteklerken sadece %18'i karşı yönde fikir ortaya koymuştur.¹⁰¹Bu kamuoyu araştırması,örgütün kuruluşu yönündeki çalışmaların hızlandırılmasında büyük rol oynamıştır. Çünkü Kennedy ve Sargent

---

⁹⁹ Özbalkan, a.g.e, s.34.

¹⁰⁰ Özbalkan, a.g.e, s.35.

¹⁰¹ Hoopes, a.g.e, s.36.

Shriver, halk desteğini kazanmak için birçok faaliyette bulunarak bu yönde sonuç elde etmeye çalışmışlardır. Bu çabaların ne ölçüde halk üzerinde etkili olduğu kamuoyu araştırmasının sonuçlarına da bakıldığında daha iyi anlaşılacaktır.

Kurulmak istenen örgüte karşı olumlu ve olumsuz tepkiler alınırken, Kennedy başkanlık seçimlerinden hemen sonra, MIT müdürü Dr. Max Millikan'dan hazırlamasını istediği raporu Ocak 1961'de almıştır. Takip eden ayda kongre üyesi Henry S. Reuss'un daha önce hazırladığı yasa tasarısı taslağı adına ve onun yetkisi altında Colorado Devlet Üniversitesi Araştırma biriminden istenmiş olan ön rapor çalışması Kennedy'e sunulmuştur. Her iki çalışma da her ne kadar Barış Gönüllüleri Örgütü gibi tam bağımsız bir hükümet ajansı oluşturmayı önermese de, yurt dışı gençlik servisi için bu örgütün oluşumunu desteklemiştir.¹⁰²

Kennedy, kesin bir karar vermek için, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kurulabilirliği hakkında kayınbiraderi Sargent Shriver'den acil olarak bir araştırma yapmasını istemiştir. Sargent Shriver; Dr. Max Millikan'ın hazırlamış olduğu rapora, Profesör Hayes tarafından yapılan çalışmalara, Institute of International Education(Uluslararası Eğitim Enstitüsü, National Student Association'un(Ulusal Öğrenci Derneği) raporlarına, kongre üyesi Henry S.Reuss ve senatör Hubert Humphrey'in hazırlamış olduğu tasarılarına, Dr Albertson(Colorado State University Research Foundation-Colorado Devlet Üniversitesi Araştırma Kurumu)'un raporuna da değinip aynı zamanda, ABD Beyaz Saray asistanı Harris Wofford, Uluslararası İşbirliği Yönetimi temsilcileri, özel organizasyon temsilcilerinin önerileri, kendi görev gücünün önerilerinin de içinde bulunduğu, geniş anlamda bir rapor oluşturarak 28 Şubat 1961'de Kennedy'e sunmuştur.¹⁰³

1 Mart 1961'de Başkan Kennedy anayasanın kendisine verdiği yetkiyi kullanarak(Executive Order-10924)¹⁰⁴ Barış Örgütü'nü, Devlet Bakanlığı içinde yeni bir birim olarak kurduğunu açıklamıştır. Aynı gün Kennedy, Kongreye bir bildiri göndererek geçici pilot Barış Örgütü'nü kurduğunu açıklamış ve *“ister özel örgüt ve*

---

¹⁰² Hoopes, **a.g.e**, s.35-36.

¹⁰³ Hoopes, **a.g.e**, s.36.

¹⁰⁴ Ececutive Order-Establishment and Administration of the Peace Corps in the Department of State-March 1,1961, <http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/executive-order-01.jpg-02.jpg> Erişim Tarihi:21.2.2010

*kurumlar aracılığıyla, isterse ABD Hükümeti tarafından; yetiştirilmiş Amerikalı kadın ve erkeklerin acil olarak insan gücüne ihtiyacı olan yabancı ülkelere gönderilmelerini” kongre üyelerine önermiş ve Barış Gönüllüleri Örgütü’nün kuruluşunu sürekli hale getirilmesini istemiştir.*¹⁰⁵ 4 Mart 1961’de ABD Başkanı Kennedy, Sargent Shriver’i örgütün yöneticisi olarak göreve getirdiğini duyurmuş ve 30 Mart 1961’de Kennedy kurduğu Barış Gönüllüleri Örgütü’nün işlerlik kazanması için, National Advisory Council(Ulusal Danışma Konseyi)’i görevlendirdiğini söylemiştir. Kennedy,31 Mayıs 1961’de bu konu hakkında hazırlanan hükümet tasarısını ABD Kongresi’ne göndermiştir. Ayrıca takip eden günlerde, hazırlanan Barış Örgütü Yasası Teklifi(Senate Bill 2000) Senatör Hubert Humphrey ve bunu destekleyen diğer birçok senatör tarafından da sunulmuştur.¹⁰⁶

Kennedy’nin Barış Gönüllüleri’ni, anayasanın kendisine verdiği hakla geçici olarak kurması, aslında tasarının kongre oylamasına gelmeden önce kamuoyunun bu konudaki desteğini almak yönünde attığı bir adım olarak görülebilir. Çünkü bu şekilde halkın desteğini almış bir yasa tasarısı gerekli onayı çok daha rahat almış olacaktır. Kennedy bu şekilde üzerinde olan muhalefet baskısını çok az da olsa düşürmeyi başarmıştır. Kennedy bu planında başarılı olacak ve çabalarının sonucunu, yasa tasarısı kongrede görüşülürken alacaktır.

Kongre’de Barış Örgütü’yle ilgili görüşme başladığı zaman, gönüllülerin eğitim, sevk işleri büyük bir hızla bitirilmiş 200’e yakın barış gönüllüsü dört ülkede, Gana, Kolombiya’da, St. Lucia’da, Tanganika’da çalışmaya başlamışlardır. Nijerya, Şili ve Filipinlere gidecek gönüllülerde eğitim programlarını bitirmişler, yola çıkmaya hazırlanmışlardır. Kongre böyle çok çalışılmış ve başarılı bir sonucu onaylayıp veya onaylamama yönünde bir karar verecektir. Kongre’deki temsilcilerin çoğunluğu; az gelişmiş ülkelerde güç koşullar altında, kendilerini ABD’nin daha da gelişmesi ve yayılması politikasına adanmış bulunan bu gençlere karşı oy kullanamayacaklarına karar vermiştir. Geçici olarak kuruluşundan yaklaşık yedi ay

---

¹⁰⁵ http://www.jfklink.com/speeches/jfk/publicpapers/1961/jfk63_61.html Erişim Tarihi:14.2.2010.

¹⁰⁶ Hoopes, a.g.e, s.37.

sonra,22 Eylül 1961’de,Bariş Gönüllüleri Yasası(Peace Corps Act)¹⁰⁷kabul edilmiş; Sargent Shriver’de Kongre’den otuz milyon dolar oranında bir bütçe alarak, çalışmalarını yoluna koyabilmesi için gerekli olabilecek 12 aylık bir süreyi kazanmıştır.¹⁰⁸

Kennedy, Bariş Örgütü Yasası’nın ABD Kongresi’nden geçmesinden sonra yaptığı konuşmada, memnuniyetini dile getirmiş ve Bariş Örgütü’nde çalışmak için on üç bin ABD vatandaşının başvuruda bulunduğunu, yılın sonunda bine yakın gönüllünün denizaşırı hizmet için hazır olacağını ya da ABD’deki hazırlık eğitimlerinin biteceğini söylemiştir.¹⁰⁹

2.4.1 Örgütün Amaçları

Bariş Gönüllüleri Örgütü’nün müdürü Sargent Shriver, ABD Başkanı Kennedy’ye 4 Mart 1961’de sunduğu raporda; az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarını dile getirmiş ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda örgütün ne yönde hareket edebileceğini önermiştir. Sargent Shriver örgütün, amaçlarına uygun olarak yer alması gerektiği temel program ve projeleri şu şekilde önermiştir;¹¹⁰

a)Eğitim-Öğretim: Okuma-yazma, yüksek seviyede anlama ve ulusal gelişimin başarılmasında gerekli olan temel yeteneklerin gelişimi önemli olmuştur. Birçok Afrika ve Asya ülkesinde öğretim İngilizce yapıyordu. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğu, İngilizce öğrenimi yönünde yardım istemekteydi. ABD’deki üniversite mezunları; ilk, orta öğrenim ve meslek okullarında öğretim konusunda önemli bir rol oynamalıydı.

b)Sıtma ile mücadele ve diğer sağlık projelerinde çalışma: Dünya genelinde sıtmayı yok etme programları, ekonomik gelişime diğer önemli bir katkıdır. Sosyal enerji ve verimliliğin kayba uğramasına yol açan sıtma ve sıtmanın yaygın olabileceği açık alanlardaki üretim kaybı, kalkınmayı yavaşlatan ciddi bir nedendir. BM’nin

¹⁰⁷ Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session, H.R.7500,Public Law,87-293,September 22,1961,<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg> Erişim Tarihi:3.2.2010

¹⁰⁸ Özbalkan, a.g.e, s.36.

¹⁰⁹ http://www.jfklink.com/speeches/jfk/publicpapers/1961/jfk380_61.html Erişim Tarihi:15.2.2010

¹¹⁰ Hoopes, a.g.e, s.71-72

desteklediği sıtmayı yok etme kampanyaları için çok sayıda çalışana ihtiyaç vardır, bunların birçoğu üniversite mezunları olmasa bile, doktor ve hemşirelerin yanında çalışacak, tifo, çiçek hastalığı, tatanos v.b. hastalıklara karşı aşı programlarını yürütebilecek kişilere ihtiyaç vardı.

c) Tarımsal Projeler ve Köy Kalkınma Programlarında Çalışma: Ev sahibi ülkelerdeki insanların daha çok toplum kalkınması açısından oluşabilecek programlara ihtiyaçları vardır. Bu nedenle Barış Gönüllüleri bu alandaki programlarda ağırlıklı olarak görev almalıydılar. Birçok ülkede, eğitim görmüş genç insanlar, köylere dönmeyi istememekte ve el emeği gerektiren işlerde çalışmaları konusunda ikna edilememektedir. Örgüt, bu gençleri gerekli ulusal servislere katılmaları ve katkıda bulunmalarına ikna etmek, gerekli görevleri üstlenmeleri konusunda harekete geçirmek, ev sahibi ülkelerin ihtiyaç duyduğu insan kaynağı seferberliği yönünde çalışmalarda bulunma yönünde hareket etmelidir. Gönüllülere pratik sayılabilecek, yarı vasıflı yetenekler gerektiren okul inşası, ev işlerine yardım, beslenme ve diğer küçük ölçekli toplumsal projelerde ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu nedenle gönüllüler bu yönde oluşturulabilecek programlarda yer almalıdır.

d) Büyük ölçekli yapılan ve Endüstriyel Projelerde Çalışma: Az gelişmiş ülkeler, büyük barajlar, vadi oluşturma, yeni şehir inşası veya modern fabrikalar kurma gibi büyük yetenekler gerektiren ve açık alanlarda çalışmayı gerektiren mesleklerde, çalışmayı gerektirecek uzmanlığa sahip insanlara ihtiyaç duymaktaydı. Eğer gerekli koşullar sağlanabilirse, Ticaret Birlikleri ve ABD firmaları yoluyla ihtiyaç doğrultusunda, bu çeşit programlar da yer alabilecek gönüllü grubu oluşturulabilir ve aynı zamanda bu ülkelerdeki personellere meslek eğitimi verilebilir.

e) Devlet idarelerinde çalışma: Şehir gelişimi, planlaması dahil toplumsal idare mekanizmalarının tüm aşamalarında birçok gönüllüye ihtiyaç duyulabilecek. Gönüllüler bu yönde programlarda görev alabilir.

Belirtilen ihtiyaçlara uygun olarak harekete geçip uygulanılmaya çalışılan programlar, dünya genelinde az gelişmiş ülkelerin çoğunun ihtiyaç duyabileceği belli başlı temel konularla alakalı olmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün bu ihtiyaçlara katkısının, uzman ve teknikerlerin yaptığı danışmanlık görevinden çok bizzat toplumla iç içe olabilecek işlerde görev alma yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Daha

örgütün kuruluş döneminde belirlenen amaçlarına dayanarak önerilen ve oluşturulacak bu programlar, sonraki dönemlerde az gelişmiş ülkelerin talepleri ve örgütün faaliyet alanı doğrultusunda değişme gösterecektir.

Sargent Shriver, Kennedy'ye sunduğu bu raporda; Barış Gönüllüleri'nin hangi alanlarda faaliyet göstermesi gerektiğini sebepleriyle açıklamaya çalışmıştır. Barış Gönüllüleri'nin ne anlam ifade ettiği ve faaliyette bulunacağı ülkelerdeki amacının ne olacağı yönündeki görüş, ABD Kongresinden çıkacak kararlar belirginlik kazanmıştır.

ABD Kongresi, 22 Eylül 1961'de onayladığı Barış Örgütü Yasası'nda, örgütün amaçlarını şöyle ifade etmiştir:¹¹¹ *“Birleşik devletler Kongresi; ilgili ülkelerin ve bölgelerin insanların yetişkin insan gücüne olan ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olmak; hizmet edilen milletlerde Amerikan milletine karşı daha dostane bir anlayış geliştirmeye çalışmak ve Amerikan milletinin öteki ülkelerin insanlarını daha iyi anlamalarını sağlamak için; bu ülkelerin, yabancı ülkelerde hizmet edecek yeterlilikte ve gerektiğinde güç koşullar altında çalışmaya istekli Amerikalı kadın ve erkeklerden yararlanmalarını sağlayacak bir Barış Gönüllüleri aracılığıyla dünya barışını ve dostluğunu geliştirmenin, bu yasanın amaçları ve Birleşik Devletler'in politikası olduğunu açıklar”*.

Örgütün kuruluş yasasında belirtilen amaçlara bakıldığında, ABD politikalarına uygunluğu ve diğer az gelişmiş ülkelerle ilişkiler anlamında olumlu yönde katkılar sağlayacağı görülmektedir. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün asıl amacının çok iyi niyetli bir yönde olmadığı ve gerçek amacının barıştan çok çıkar olduğu yönünde düşünceler gerek gidilen ülkelerin gazeteleri, radyoları, bazı halk kesimleri, siyasi çevreleri ve gerekse ABD'nin kendi içinde buna benzer kesimleri tarafından ifade edilmiştir.

Barış Gönüllüleri toplama merkezi görevlileri, Barış Örgütü Gönüllüleri hakkında gerek bire bir karşılaştığı ve gerekse posta yoluyla ortaya çıkan problemleri

---

¹¹¹ Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session, H.R. 7500, Public Law, 87-293, sec. 2, September 22, 1961

<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg> Erişim

Tarihi: 3.2.2010

ve yaygın olumsuz görüşleri önyargı olarak değerlendirmiştir. Görevlilerin, karşılaştığı ve ön yargı olarak değerlendirdiği, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün amaçları konusundaki birkaç olumsuz görüş şu şekildedir; Barış Örgütü, “Soğuk Savaş Örgütü” olarak, “Amerikancılık” anlayışını yurt dışına benimsetmeye, ihraç etmeye hizmet etmektedir. Örgüt, yeni yönetimin siyasi bir hilesidir ve Demokrat Parti'nin asıl niyeti sadece Amerikalı gençlerin siyasi desteğini almaktır. Yine bu görüşlere göre, Barış Örgütü ICA'nın yan kuruluşudur ve bu kuruluşun birçok bürokratik yöntemlerini de kullanmaktadır.¹¹²

Gerçekten örgütün kurulduğu dönemde, bağımsızlıklarını yeni kazanan devletlerin durumları iyi görünmemektedir. Yıllarca sömürülmenin ve bir pazar haline gelmenin izlerini taşıyan bu az gelişmiş ülkeler, başlıca sorunları olan ekonomik kalkınmalarını sağlamak istemekteydiler. Bu gelişme zorunluluğu, kendilerini az gelişmişlikten ve gölge devlet anlayışından kurtaracak ve bir ekonomik gelişme umudu verecek bir önder devlete yaklaşmak yönünde hareket etmelerine neden olmuştur. Bu ülkeler muhtaç oldukları para kaynağını, teknolojiyi ve yetişkin insan gücünü sağlamak adına kendilerine farklı hareket alanları sağlamaya çalışmışlardır. Genellikle sosyalist ve ulusal düşünceden hareket ederek bağımsızlık savaşlarını kazanmış ve bağımsız bir ülke konumuna gelmiş olan bu ülkeler, sosyalist ülkelerdeki hızlı ekonomik gelişmenin ve planlı ekonomi modelinin etkisine girmişlerdir.¹¹³

Gerçek anlamda Barış Gönüllüleri Örgütü'nün asıl amacını daha iyi anlayabilmek için, bu örgütün kurucusu ve dönemin ABD Başkanı olan Kennedy'nin başkanlık seçimi öncesi ve sonrasında örgütün kuruluşu, amaçları, gelişimi açısından veya genel dış politikaya bakış yönüyle, sarf ettiği sözleri değerlendirmek, doğru bir yaklaşım olacaktır.

2 Kasım 1960 tarihinde Kennedy, kurulacak olan Barış Gönüllüleri ve ABD dış politikası hakkında yaptığı bir seçim konuşmasında şu şekilde düşüncelerini aktarmıştır; *“Şu an Asya’da aynı zamanda Afrika’da Amerikan teknisyenlerden çok Sovyet teknisyenler bulunmaktadır. Rus diplomatlar bölgeye ilk ulaşanlar, ilk yardım*

---

¹¹² Hoopes, a.g.e, s.44.

¹¹³ Özbalkan, a.g.e, s.39.

teklif edenler ve resmi kilit bağlantıları sayesinde diplomatik olarak alanda ilk temsil edilenlerdir. Guinea, Ghana, Laos ve dünyanın her yerinde gittikleri ülkeyi çok iyi tanırlar ve dillerini en iyi şekilde konuşarak çok daha hızlı ve etkili bir şekilde çalışırlar. Fiziksel silahlar ve ordular ya da Amerikan dolarları Rusların bu çalışmalarını durduramaz. Onlara sadece kendileri ile eşit derecede donanmış adanmış Amerikalılarla karşılık verilebilir ve eğer ben seçilirse bana bu donanımlı Amerikalıları bulmamda yardımcı olun...’’¹¹⁴

Kennedy’nin de bizzat seçim konuşmasında dile getirdiği; “...Fiziksel silahlar ve ordular ya da Amerikan dolarları Rusların bu çalışmalarını durduramaz...” ifadesiyle aslında soğuk savaş döneminde, bir güç unsuru olarak silahların ve orduların kullanmadan çok, gidilen ülkelerle iletişimin daha önemli olduğunu ifade etmiştir. Soğuk savaş döneminde, uluslararası alanda atılan her türlü adımın bir anlamda silah veya ele geçirme niteliğinde olabileceği söylenebilir.

Kennedy yine aynı tarihte seçim konuşmasında, dış politika ve Sovyet Rusya üzerine şu düşüncelerini ortaya koymuştur; “Diğer taraftan umutsuzca öğretmen, doktor, tekniker ve uzman kadro alanlarında yardıma ihtiyacı olan az gelişmiş milletler, güvendikleri Moskova tarafından kendilerinin dili ve kültürü ile donanmış diplomatlar yoluyla dünya komünizmini geliştirmek amacı güden Moskova’dan yardım almıştır. Lenin Enstitüsü politik savaş için her yıl yüzlerce ajanını serbest çalışan kurumları parçalamak amacı ile kararsız dünyaya yollamaktadır...’’¹¹⁵

Barış Gönüllüleri Örgütü Yönetimi, Komünist çevrelerin örgüte karşı düşmanlıklarını birçok yolla ortaya koyduklarını ifade etmişlerdir. Bu yollardan birini de, dünyanın dört bir yanında bulunan elçilikleri yoluyla yaptıklarını söylemişlerdir. Buradaki temsilcilerin, buldukları ülkenin gazetelerine Barış Örgütü hakkında yazılar yayımlayarak kötü propaganda yaptığını belirtmişlerdir. Ayrıca yine bu propaganda yapan ülkelerin, radyolarda sunumlar yaparak diğer ülkelere yayın yaptıklarını ve bunun yine Barış Gönüllüleri Örgütü’ne karşılık yapıldığını örnekler vererek kanıtlamaya çalışmışlardır. Barış Gönüllüleri Örgütü Yönetimi, Komünist ülkelerin, Barış Örgütü’nü eleştirerek “neokolonizm”, “Amerika casusları”

¹¹⁴ http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow01.html Erişim Tarihi:20.2.2010

¹¹⁵ Madow, a.g.e, s.18 ; http://www.jfklink.com/speeches/jfk/nov60/jfk021160_cow01.html Erişim Tarihi:20.2.2010

ifadelerini kullandığını ve örgütün müdürü olan Sargent Shriver hakkında da CIA'nin başı olduğu yönünde ifadelerde bulunduğunu da Barış Gönüllüleri Örgütü yıllık raporunda dile getirmişlerdir.¹¹⁶

Yine Barış Gönüllüleri Örgütü'nün yıllık raporuna göre, Nikita Kruşçev (Khrushçev)¹¹⁷ Barış Gönüllüleri hakkında 30 Mayıs 1962 tarihinde Moskova'da bir konuşma yapmıştır. Kruşçev, son dönemlerde ABD tarafından Barış Örgütü olarak adlandırılan ve içinde asker, mühendis, doktor, öğretmen ve öğrencilerin bulunduğu bir örgütün var olduğunu söylemiştir. Emperyalistlerin, insanları sadece asker ve İncil ile ellerinde tutarak onlara hükmedemeyeceğini belirten Kruşçev ayrıca Emperyalistlerin dominyonlarındaki insanları, daha önceki dönemler gibi ekonomiyi kullanarak, beyinlerini yıkayarak ve bununla uğraşarak güç kazanmaya çalıştığını ifadelerine eklemiştir. Kruşçev, bu taktiklerin onları düştüğü hatadan kurtarmayacağını söylemiştir. Kruşçev, son olarak Barış Örgütü olarak adlandırılan yapının veya Latin Amerika'da devam ettirilen dış politikanın emperyalizmin silahları olduğunu sözlerine eklemiştir.¹¹⁸

Örgütün ilk müdürü olan Sargent Shriver, gönüllülerin “ABD'nin resmi görüşlerinin temsilcileri” olarak görülmesi hususunda ortaya konulan görüşleri kabul etmemiştir. Sargent Shriver'in bu savunması, stratejistlerin ve gazetecilerin Barış Gönüllüleri hakkında kafalarında oluşturdukları resmi değiştirmeye yetmemiştir. Birçok gönüllü şüphesiz bu örgüte, yoksulluk ve yetersizliklerle mücadele isteği ile katılmıştır ve bunların büyük bölümü bu amaçlarında başarılı olmuştur. Birçok gönüllü ülke dışındaki görevlerini yerinde getirdikten sonra sivil haklarını savunan örgütlerde faaliyetlere katılmış ve ABD'nin Vietnam savaşına girişini, müdahalesine şiddetli bir şekilde muhalefet etmiştir. Fakat onların bu güdeleri ve hareketleri hükümet başta olmak üzere haber kaynakları tarafından doğru bir davranış olarak

---

¹¹⁶ 2nd Annual Peace Corps Report, s.61.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1963.pdf
Erişim Tarihi: 1.12.2009

¹¹⁷ Nikita Kruşçev(Khrushçev); 1953-1964 yılları arasında, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreterliği yapmıştır.

¹¹⁸ 2nd Annual Peace Corps Report, s.64.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1963.pdf
Erişim Tarihi: 1.12.2009

kabul edilmemiş ve bu çevrelerce hayal kırıklığı ile karşılanmıştır. Siyasi ve toplumsal izlenimler göstermiştir ki, örgütün aslında ABD'nin diğer ülkeleri modernize etmek amacıyla oluşturduğu kültürel fikir birliğini, bu ülkelerdeki toplumlara aktarma anlayışının ABD'de ki somutlaşmış halidir. Burada yapılan analizden de anlaşılacağı üzere, örgüt anlayışında şiddetli bir anormallik ve sapma vardır. Bu da birçok çevrenin görüşüne göre, ABD'nin dünyayı modernize etme ya da geliştirme gücünün kalmadığını ortaya koymuştur.¹¹⁹

Az gelişmiş ülke halklarını daha iyi tanımak amacının arkasında Barış Örgütü Gönüllüleri'ne yüklenmiş olabilecek görevlerden birisi şu şekilde ifade edilmiştir; Gittikleri ülkenin siyasi ve sosyal yapısı hakkında bilgi edinmek ve bu bilgileri üstlerine ulaştırmak olduğu görüşüdür. Amerikalı uzmanlardan ya da diplomatik temsilcilerden çok daha rahatlıkla gezme, arkadaşları ve komşuları ile serbestçe her konuda tartışma, toplantılara katılma imkanına sahip bulunan gönüllüler, istenilen bilgileri çok daha objektif bir biçimde elde edebilme imkanına sahiptirler. Tabiki bu bilgilerin ABD tarafından elde edilmesi, o ülke ile ilgili olarak yapacakları hesaplar için büyük önem taşımaktadır. Barış Örgütü Gönüllüleri ABD dış politikasına bu yolla hizmet etmedikleri kanısı ve iddialarında olmuşturlar. Oysa gönüllüler, üstlerinin ne gibi programları uygulayabilecekleri, mevcut programların başarılı ya da başarısız olmasının nedenleri, karşılaştıkları güçlüklerin ne yönde olduğu ve bunların hangilerinin siyasi ve sosyal etkenler sonucu ortaya çıktığı v.b. sorularına cevap verirken veya bu amaçla düzenlenmiş anketlere katılıp, bu yolla raporlar yazarlarken, aslında kabul etmedikleri amaca farkında olmadan da hizmet ettikleri görüşü, üzerinde durulması gereken bir husus haline gelmiştir.¹²⁰

Gittikleri ülkelerden dönen birçok gönüllünün, hemen sivil haklarını koruma adına faaliyet gösteren örgütlerde bulunma isteği, buldukları bölgelerde karşılaşmış oldukları bazı olumsuz olayların yansıması veya etkisi olarak değerlendirilebilir. Gönüllüler, ABD'nin dış politikasını, az gelişmiş ülkelere karşı

---

¹¹⁹ Michael E. Latham, **Modernization as Ideology(American Social Science and “ Nation Building” In the Kennedy Era**, The University of North Carolina Press Chapel Hill and London, U.S.A, 2000. s.111-112.

¹²⁰ Özbalkan, a.g.e, s.48-49.

tavırlarını ve özellikle Vietnam'daki tutumunu eleştirmişler ve şiddetle karşı çıkmışlardır.

Ekonomik ve toplumsal kalkınmaları açısından ileri düzeyde eğitilmiş insan gücüne büyük ölçüde ihtiyaç duyan az gelişmiş ülkeler bakımından, ilk bakışta ABD'nin kendilerine teklif ettiği bu yardım şekli çok uygun bir bakış açısıyla hazırlanmıştır. ABD aynı nitelikte olmasa da daha önceki dönemlerde de Avrupa ülkelerine Marshall Yardımı gibi bazı ekonomik yardımlar önermiştir ve uygulamaya sokmuştur. ABD'nin devam eden cazip önerilerine az gelişmiş ülkeler olumlu yaklaşmışlardır. ABD bu ülkelerin istekleri yönünde gerekli nitelikte ve sayıda gönüllüyü göndermeyi kabul etmiştir. Gönüllülerin gidecekleri ülkeler, bu yardım için yabancı uzmanlara ödedikleri oranda yüksek ücret ödemeyeceklerdir. Yabancı uzmanlar için oldukça yüksek ücret ödemek durumunda bulunan bu ülkelere göre, bu çok yerinde ve kaçırılmaması gereken bir fırsat olmaktadır. Ayrıca ABD bürokratlarına, askerlerine, yabancı uzmanlarına karşı halkın duyduğu tepki, Barış gönüllüleri girişimiyle ters yöne çevrilebilir veya hiç değilse az da olsa önlenebilir düşüncesiyle de hareket edilmiştir.

Az gelişmiş ülkeleri doğrudan doğruya ilgilendirmeyen ama ABD açısından önemli bir amaç da çok sayıda ABD vatandaşına bu yolla yeni çalışma olanağının sağlanması yönünde olmuştur. ABD yöneticileri, az gelişmiş ülkelere gönüllü Amerikalı göndermek suretiyle, az bir masrafla büyük bir kitleye iş sağlama olanağını elde etmişlerdir.¹²¹ ABD bu organizasyon vasıtasıyla 200.000 insanı istihdam etme hedefinde bulunmuştur.¹²²

2.4.2 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Gönüllü ve Personel Kaynağı

Barış Gönüllüleri Örgütü, gönüllü ve temsilci bürolarında personel olarak çalışacak kişilerin, bir takım özelliklere sahip olmaları gerektiği yönünde şartlar ortaya koymuştur. Bu nitelikleri çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Bu bağlamda gönüllü ve personel alımında eğitim, yaş, yetenek v.b konularda adaylar, bazı hazırlık aşamalarından geçirilmiş ve elemelere tabi tutulmuşlardır.

---

¹²¹ Özbalkan, a.g.e, s.44.

¹²² Akbaş, a.g.m, s.88.

2.4.2.1 Gönüllü Alımında Aranılan Nitelikler

Barış Örgütü Gönüllüsü olabilmek için adayların sahip olması gereken belli başlı hususlar vardır. Barış Örgütü'ne gönüllü olarak katılabilmek için başvuruda bulunan kişilerin aşağıdaki niteliklere sahip olması istenmiştir:¹²³

- 1) Birleşik Devletler vatandaşı olmak ve bu durumunu belgelemek.
- 2) En az on sekiz yaşında olmak.
- 3) Bekar olmalı, eğer kişiler evliyse; bunların yani hanım ve kocanın her ikisinin de gönüllü olması gerekir. Çiftlerin 18 yaşının altında kendilerine bağlı çocukları varsa bu servisin uygun bulmadığı bir durumdur. Resmi olarak ayrı olan kişiler örgüt için uygun nitelikte olacaktır.
- 4) Fiziksel durumunun ve ruh sağlığının yerinde olması, yetenek gerektiren sınavları geçmek ve yeterli uyuma varmak.
- 5) Mülakatlar ve testler sonucu toplanan bilgilerle duygusal yönden olgun olduğunun kanıtlanması.
- 6) Seçmeler ve eğitim süresi esnasında kişisel davranış biçimlerinin uygunluğunun bilirkişi raporlarından elde edilen bilgilerle kanıtlamak.
- 7) Eğitim programlarına ve sonraki iş performansına katılmak için gerekli olan deneyim veya eğitim geçmişine sahip olmak.
- 8) Üretim yeteneği ve sahip olduğu bilgileri aktarabilme becerisi, grup çalışmalarına katılabilmek yönü, ABD tarihi, ekonomisi ve sosyal yapısı hakkında yeterli bilgiye sahip olmak ve bunu diğer ülke halklarına anlatabilmek v.b. niteliklere sahip olma.
- 9) Eğitim süresi ve görevin süreceği en az 24 ay boyunca maaşsız olarak bir gönüllü kapasitesinde hizmet etme isteğine sahip olmak.
- 10) Yönetim organlarının isteği doğrultusunda belirlenmiş olan bir görevden, diğer ihtiyaç duyulan bir program veya pozisyona transfer olmayı kabullenmek.

---

¹²³ Hoopes, a.g.e, s.105-107.

11)Örgüt ile kararlı bir şekilde dil, bölge veya diğer eğitim kurslarına katılmayı kabul etmek.

12)Örgütün disiplin yapısına, personel özelliklerine, programların gerekliliklerine ilgili ve bağlı olmak.

Barış Örgütü Lideri olarak görev yapacak olan adaylardan ise daha farklı nitelikler aranmıştır. Gönüllü lideri olarak görev yapacak kişiler, öncelikle küçük Barış Örgütü gruplarını belirli proje uygulamalarında kullanmak, onları yönetmek ve onlara danışmanlık yapmaktan sorumluydu. Gönüllü liderleri, evli veya bekar olabilirler fakat evlilerse aileleri onlara eşlik etmek zorundaydı. Gönüllü liderlerinin sahip olması gereken özellikler şunlardır:¹²⁴

-Tarım, hayvan bakıcılığı, öğretim, çocuk bakımı, beslenme, marangozculuk, sağlık, hemşirelik, basit tamir işleri, ölçme-inceleme, mühendislik gibi bir takım teknik beceri gerektiren alanlarda deneyimli olmak.

-Göreve başlayacağı yabancı ülkenin genel olarak kültürü, dili veya insanları hakkında bilgi sahibi olmak.

-Liderlik konusunda ve diğer insanlarla çalışma konusunda deneyim sahibi olma.

-Sağlıklı olmak,

-Kendini hem sözlü hem de yazılı olarak, iyi bir şekilde ifade etme yeteneğine sahip olmak

Yukarıdaki şartları yerine getiren adaylar arasından Barış Gönüllüleri ve liderleri seçilir. Gönüllülerin toplam hizmet süresi 27 aydır. ABD’de ve gidilen ülkelerde 3 aylık bir hazırlık eğitiminden geçirilen gönüllüler bu eğitimi başarıyla tamamlamak zorundadır. Ev sahibi ülkede verilen eğitim; teknik, kültürel, tarihi, ülkenin dili, sağlık ve güvenlik konularındadır. Gönüllülerin ortalama yüzde yetmiş 27 aylık süreyi tamamlayabilmiştir. Gönüllülerin her ay için 2 günlük izin hakları vardı. Gönüllüler aşağıdaki nedenlerden dolayı görevden alınabilirlerdi:¹²⁵

1-Alkol alarak bunu kötüye kullanma

---

¹²⁴ Hoopes, **a.g.e**, s.110-111.

¹²⁵ Akbaş, **a.g.m**, s.89.

2-Toplumun kanun ve kurallarını kabul etmeme

3-Suç işleme

Barış Gönüllüsü olanlara sağlık sigortası yapılırdı. Buldukları ülkede sağlık problemi ortaya çıkarsa, o ülkedeki Barış Gönüllüleri Sağlık Ofis'i Barış Gönüllüleri'nin bu durumuna müdahalede bulunmaktadır. Bulunulan ülkenin sağlık hizmetleri yeterli olmadığı takdirde ise, komşu bir ülkeye sevk edilirler, eğer burası da yeterli olmazsa ABD'deki hastaneye götürülürler. Ülkelerde bulunan sağlık ofisleri, acil ihtiyaç durumunda ülkenin her yanına 24 saatte ulaşılma konusunda, acil durum planları oluşturmuşlardır.¹²⁶

Her yıl gönüllü olmak için başvuran on binlerce ABD vatandaşının, istenilen niteliklere sahip olup olmadığının saptanması zorlu bir sürecin sonunda tamamlanırdı. Gönüllü adaylarını seçme aşamaları şu şekilde yapılmıştır; gönüllü olmak isteyen adaylar, uzun bir soru kâğıdını doldurarak örgüte yollar. İkinci adım olarak, ETS(Educational Testing Service) tarafından hazırlanan örgüte giriş testleri hazırlanır ve adaylara bu test uygulamaları yaptırılırdı. Bu uygulamalar yönetimin denetimi altında olan merkezlerde yapılır. Aday olarak kabul edilen bu kişiler hakkında ayrıca Sivil Servis Komisyonu-CSC(Sivil Service Commission) adlı özel bir soruşturma örgütü aracılığıyla yaşayışları, davranışları ve eylemleri hakkında daha derinlemesine bir soruşturma yapılır. Gerektiğinde Federal Araştırma Bürosu-FBI(Federal Bureau for Investigation)'dan da bilgi istenir.¹²⁷Gönüllü aday hakkında derinlemesine yapılan bu araştırmanın gizli de olsa asıl amacı; siyasal, sosyal ve dinsel konularda gerçek fikirlerini öğrenmek olmuştur.¹²⁸

Tüm bu sınav ve derinlemesine soruşturmalardan sonra, çok az sayıda Barış Gönüllüsü hazırlık ve eğitim aşamasına kabul edilmiştir. İlk seçimlerden sonra hazırlık eğitimi alan ve bunun sonucunda başarılı olanlar, Barış Örgütü Gönüllüsü olarak seçilmişlerdir.

---

¹²⁶ Akbaş, **a.g.m**, s.89-90.

¹²⁷ 1st Annual Peace Corps Report June 30, 1962,s.10-11.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf

Erişim Tarihi:2.12.2009

¹²⁸ Özbalkan, **a.g.e**, s.70.

2.4.2.2 Gönüllülerin Eğitim Durumu

Barış Örgütü Gönüllüleri'nin, eğitim durumları incelendiğinde büyük bir kısmının üniversite mezunu olduğu görülür. Yetişkin insan gücü unsuruyla az gelişmiş ülkelere gönderilecek ve bu ülkelerin uzman ihtiyacını karşılayacak olan gönüllülerin, tecrübe ve eğitim bakımından yeterli olup olmadığı konusunun incelenip değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 1¹²⁹ Gönüllülerin Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumları	Toplam	%
Orta Öğrenimi tamamlamış ve bundan sonra hiç Öğrenim yapmamış gönüllüler	288	2,3
Orta öğrenimden sonra çeşitli kurslara katılmış Gönüllüler	33	0,3
Yüksek Öğrenime(Kolej ya da Üniversiteye) 1-2 yıl devam edip ayrılan gönüllüler	479	3,8
Yüksek öğrenime 3-4 yıl devam edip ayrılanlar	632	5,0
5 ve daha fazla yıl yüksek öğrenime devam edip ayrılan Gönüllüler	47	0,4
Üniversite (ya da kolej) bitirmiş gönüllüler	9.626	77,0
Master (MA ve MS) öğrenimi yapmış bulunanlar	976	7,8
Doktora öğrenimi yapmış ve doktor unvanı bulunan	170	1,4
Sağlık okulu mezunu hastabakıcı gönüllüler	64	0,5
Yüksek okul mezunu (üniversite ya da kolej değil)		
Olan gönüllüler	186	1,5
TOPLAM	12.501	100,0

¹²⁹ Özbalkan, **a.g.e**, s.73.

Tablo 1. incelendiğinde; Barış Gönüllülerinin % 77'si üniversite mezunu,% 7,8 i master düzeyinde ve % 1,4 ü doktora olmak üzere üst seviyede öğrenim görmüş insanlardır. Yüksek öğrenime devam etmemiş öğrencilerin oranı ve öğrenimine bir süre devam etmiş ve ayrılanların yüzdeler dilim içindeki oranları toplamda % 9,2 olup bu genele göre düşük olan bir orandır.

Tablo 1. genel olarak incelendiğinde; Barış Örgütü Gönüllüleri'nin büyük çoğunluğu üniversite ve bunun üstü olacak şekilde öğrenim görmüşlerdir. Barış Gönüllüleri'nin aldıkları bu öğrenim seviyelerinin az gelişmiş ülkelerin ekonomik, sosyal kalkınma programlarında uzman adı altında yeterli katkı da bulunup bulunulmayacağı hususlarında belirli görüşler ortaya konmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticilerinin çoğu, üniversite öğrenimi görmüş olan gönüllülerin, yeterli ölçüde kaliteli teknik yardım gücü konusunda geri kalmış ülkelerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olduğunu savunmuşlardır.¹³⁰

Tablo 2.¹³¹

EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÇALIŞAN GÖNÜLLÜLERİN ÇALIŞMA ALANLARI

Çalışma alanları	Toplam
İlköğretimde öğretmen olarak çalışanlar	970
Orta öğretim düzeyinde öğretmen olarak çalışanlar	3.177
Üniversitelerde öğretim görevlisi-okutman olarak çalışan gönüllüler	262
Öğretmen okullarında öğretmen olarak çalışanlar	699
Halk eğitimi konusunda öğretmen olarak çalışanlar	7
İş-meslek eğitimi konusunda öğretmen olarak çalışanlar	108
Beden eğitimi öğretmeni olarak çalışan gönüllüler	128
Çeşitli alanlarda İngilizce Öğretmeni olarak çalışan gönüllülerin Sayısı	2.097
TOPLAM	7.448

¹³⁰ Özbalkan, **a.g.e**, s.74.

¹³¹ Özbalkan, **a.g.e**, s.75.

Tablo 2.'de belirtildiği şekilde, eğitim alanında toplamda 7.448 kişi çalışmıştır. Bunların büyük çoğunluğu İngilizce öğretimi yapan programlarda çalışmıştır. Gönüllülerin en az çalıştığı programlar ise beden eğitimi öğretmenliği, halk eğitimi ve iş-meslek eğitimi programlarıdır ve toplam içindeki sayısı 243'tür.

Tablo 3.¹³²

**EĞİTİM PROGRAMLARINDA ÇALIŞAN GÖNÜLLÜLERİN EĞİTİM VE
TECRÜBE DURUMLARI**

Tecrübe alanları	Toplam	%
İlk Öğretim alanında tecrübeli	412	
Orta Öğretim alanında tecrübeli	865	
Üniversite Öğretimi alanında tecrübeli	251	
Halk eğitimi alanında tecrübeli	46	
Tarımsal eğitim alanında tecrübeli	4	
İş-meslek eğitimi alanında tecrübeli	93	
Öteki öğrenim alanlarında tecrübeli	990	
TECRÜBELİLER TOPLAMI	2.661	49,7
Eğitim ve öğretim alanında hiç tecrübesi bulunmayan		
Gönüllülerin toplamı	2.690	50,3
Eğitim programında çalışan toplam gönüllü	5.351	100,0
.....		
Öğretme belgesi bulunan tecrübeli gönüllüler		40,0
Öğretme belgesi bulunmayan tecrübeli gönüllüler		60,0
.....		
Öğretme belgesi bulunan gönüllüler	1.065	19,9
Öğretme belgesi bulunmayan gönüllüler	4.286	80,1

Eğitim programlarında çalışan 5.351 Barış Gönüllüsünün tecrübe ve sahip oldukları belge durumu Tablo 3'te ayrıntılarıyla yer almaktadır. Tablo 3. incelendiğinde; eğitim ve öğretim alanında toplam tecrübe sahibi olanların oranı %

¹³² Özbalkan, **a.g.e.**, s.75.

49,7 olup toplamda sayı olarak 2.661'dir.Eğitim programlarında öğretmen olarak çalışıp hiçbir tecrübesi olmayan Barış Gönüllüleri'nin oranı ise % 50,3 olup sayı olarak 2.690'dır.Her iki oran karşılaştırıldığında Eğitim ve öğretim programlarında çalışan Gönüllülerin sayısı yarıdan fazladır. Tecrübeli olarak gösterilen % 49,7 oranında olan gönüllülerin ise % 40'ının öğretim belgesine sahip olduğu görülmektedir. Tecrübeliler kısmında artı kalan % 19,9'luk kısmının, sadece gerçek anlamda öğretim belgeleri olduğu görülmektedir. Bu verilerden anlaşılıyor ki; Gönüllülerin % 80,1 lik gibi büyük bir bölümü öğretim belgesi olmadığı halde tecrübeli olarak gösterilmiş ve öğretmen olarak faaliyetlerini göstermişlerdir.

Tablo 2. ve Tablo 3. karşılaştırılıp değerlendirildiğine şu sonuç elde edilmektedir; İlköğretim alanında 970 kişi çalışmış ve bunların 412'si, orta öğretim alanında 3177 gönüllünün sadece 865'i, üniversitelerde öğretim görevlisi olarak görev yapan 262 gönüllüden 251'i,İş Eğitimi alanında görev yapan 108 gönüllüden 93'ü tecrübeli olarak ve bunun dışında kalanlar ise çalıştıkları alanlarda gerekli tecrübeye sahip olmayanlardır.

Genel olarak veriler incelendiğinde, dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da Barış Örgütü Gönüllüleri'nin büyük bir bölümünün çalıştığı alanın İngilizce öğretmenliği olmasıdır. İngilizce öğretimine büyük bir oranda önem veren Barış Gönüllüleri Örgütü aslında az gelişmiş ülkelerin temel ve öncelikli ihtiyaçlarını karşılayacak iş-meslek, halk eğitimi, beden eğitimi alanlarında öğretmen olarak görevlendirmeleri daha az düzeyde olduğu görülmektedir. Barış Gönüllüleri'nin hangi alanlarda çalışacağı veya gerekliliği hususu, aslında ev sahibi ülkelerin talepleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Barış Gönüllüleri Örgütü'nden bu derece çok sayıda öğretmenin İngilizce eğitimi alanında görev yapması, ilk bakışta bir ihtiyaç ve talep doğrultusunda olduğu görüşünü yansıtmaktadır. Fakat bu ihtiyacın, bu derece nasıl ortaya çıktığı ve bu dil öğretiminin özellikle İngilizce olması belki de "kültür emperyalizmi" nin az gelişmiş ülkeler üstündeki baskısını ve bunun devam eden halini ortaya koymasına yönünden önemli bir husustur.

Barış Örgütü Gönüllüleri'nin, her konuda büyük bir beceri sahibi olması beklentisinde olunmamıştır. Fakat gönüllüler yaşadığı ve değişen dünya koşullarına göre de sadece belirli özellikleri temel alınarak seçilmemişlerdir. Mesela birçok

“college” denilen üniversite düzeyinde eğitim görmüş gönüllüler sadece yaz kamplarında veya yarı zamanlı işlerde çalışacak kadar deneyim sahibidirler.¹³³

Çalışacakları ülkelerde, gerek eğitim ve gerekse diğer sosyal programlarda yeterli ihtiyacı karşılamaları amacıyla Barış Gönüllüleri’ne, ön hazırlık ve hazırlık olmak üzere iki ayrı aşamada eğitim verilmiştir. Genel olarak hazırlık olarak adlandırılan bu eğitim girişimlerinin iki temel amacı olmuştur. Bu amaçların ilki; Barış Örgütü Gönüllüleri’ne gidecekleri ülke hakkında bilgi verme, onları anlama ve dilleri hakkında bilgi sahibi olma şeklinde tasarlanmıştır. İkinci amaç ise; Barış Örgütü Gönüllüleri’nin gideceği ülke ve katılacağı programlar konusunda, kapasitelerini belirlemek ve bu programlara katılabilme ihtimallerini saptamaktır.¹³⁴ 25 Haziran 1961’de başlayan ve 20 Ağustos 1961’de biten ve Texas Western Üniversitesi’nin katkılarıyla uygulanan hazırlık programında, aşağıdaki alanlarda ve belirtilen sürelerde eğitim çalışmaları yapılmıştır:¹³⁵

-194 saat teknik eğitim ve hazırlıklar

-124 saat çevresel uyum; bu hazırlık programında gidilecek ülkenin tarihi, kültürel yapısı, siyasi yapısı, ekonomik gelişim planları konularında film, okuma, tartışma grupları şeklinde devam etmiştir.

-72 saat fiziksel gelişim ve uyumluluk.

-40 saat sağlık, tedavi

-40 saat dil konusunda hazırlık, gidilecek ülkenin dili hakkında hızlı biçimde bir öğrenme şekli uygulanmıştır, dil konusundaki hazırlık ve eğitim gidilecek ülkede devam edecektir.

-30 saat ABD üstüne çalışmalar

-7 saat uluslararası ilişkiler

Bu programların içerikleri gidilecek ülkeye göre ve orda uygulanacak faaliyetlere göre değişkenlik göstermiştir. Bu hazırlık eğitimi sonrasında, ev sahibi

---

¹³³ Wingenbach, **a.g.e**, s.69.

¹³⁴ Hoopes, **a.g.e**, s.132.

¹³⁵ Hoopes, **a.g.e**, s.137-138.

ülkede de bir hazırlık aşaması yapılmıştır. Bu hazırlık eğitimi, her ülkede belirli ölçüde benzerlik taşımakta ve daha fazla dil çalışmaları, ev sahibi ülkelerin resmi ve özel birimlerinin yapısı, bu ülkelerdeki çalışma arkadaşları ve yöneticileri ile tanışma şeklinde olmuştur.¹³⁶ Ön hazırlık aşamasını geçen gönüllüler arasında tekrardan bir seçim yapılır ve başarılı olan gönüllüler örgütteki yerlerini alırlardı.Örneğin; 15 Haziran 1962’de hazırlık programlarına katılan 1.247 kişiden 1.051 ‘i bu aşamayı geçmiş ve gönüllü olabilmıştır.¹³⁷

1963 yılında yapılan bir ankete göre; Barış Örgütü Gönüllüleri’nin % 44,2’si, eğitim döneminde kendilerine verilmiş olan bilgilerin, az gelişmiş ülkelerde çalıştıkları işler için uygun ve yeterli olmadığı görüşünü ortaya koymuştur. Barış Gönüllüleri’nin % 2,3’lük bir bölümü ise, bu konu hakkındaki soruyu cevapsız bırakmıştır.¹³⁸ Türkiye’ye gelen Barış Gönüllülerine yapılan bir ankette ise;215 kişi soruları cevaplamış ve bu Barış Gönüllülerinin 97’si çalıştıkları iş için yeterli nitelikte olmadığını belirtmişler ve bunun da kendileri için sorun olduğunu ifadelerine eklemişlerdir¹³⁹. Ortalama 3 ay süren ve büyük bir yoğunluk içinde geçirilen hazırlık dönemlerinin, maliyeti de hayli yüksek olmuştur. Bu hazırlık aşaması eğitimleri, ilk olarak Puerto Rico da bulunan ve 600 kişilik kapasitesi olan iki adet eğitim merkezinde verilmeye başlanmıştır.1967 yılından sonra kapasitesi 400 olan Virgin Islands Hazırlık Merkezi de bu eğitim çalışma alanlarına dahil edilerek faaliyetlere devam edilmiştir.¹⁴⁰

---

¹³⁶ 1st Annual Peace Corps Report June 30, 1962,s.14.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf

Erişim Tarihi: 2.12.2009

¹³⁷ 1st Annual Peace Corps Raport June 30, 1962, s.11.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf

Erişim Tarihi: 2.12.2.2009.

¹³⁸ Adams, **a.g.e**, s.261.

¹³⁹ Özbalkan, **a.g.e**, s.78.

¹⁴⁰ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968, May 1967, s.B 26.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim

Tarihi:6.12.2009

2.4.2.3 Gönüllülerin Yaş -Cinsiyet Durumu ve Dağılımı

Barış Örgütü'ne Gönüllü alımında, 18 yaş alt sınırı olup üst yaş sınırı ise sınırlandırılmamıştır.1961'de alınan ilk 4800 başvurunun Tablo 4'teki istatistiklerine bakıldığında, ağırlığın 21-25 yaş aralığında olduğu görülür. Barış Örgütü'nde görev almak isteyen 305 kişinin evli olduğu ve bunun daha fazla 21-25 genç yaş grubunda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.¹⁴¹

Yaş	Erkek	Kadın	Evli	Toplam
18-20	398	210	11	608
21-25	1.729	778	176	2.507
26-30	497	189	84	686
31-50	317	120	17	437
66 ve üstü	72	27	17	99
Toplam	3.013	1.324	-(305)	4337

15 Şubat 1962 yılında açıklanan Barış Gönüllüleri Örgütü yıllık raporuna göre; 20-30 yaş aralığında 838 kişi, 31-70 yaş aralığında ise 50 kişi bulunmaktadır. Yine raporda açıklanan verilere göre; 888 kişinin 287'si kadın olup,601'i ise erkek gönüllülerden oluşmaktadır. Kadınların ortalama yaş oranı 25 olup erkeklerde bu oran 24'tür.Toplam gönüllüler içerisinde 24 çift, yani 48 evli gönüllü bulunmaktadır.¹⁴²

Barış Gönüllüleri Örgütü Müdürü Sargent Shriver tarafından 30 Eylül 1963'te verilen bilgilere göre; bu dönemde görev yapan gönüllülerin 2.748 kadın,4.428'i ise

¹⁴¹ Hoopes, a.g.e, s.112.

¹⁴² Peace Corps Presentation of FY 1963 Program to United States Congress, June 1 1962, Volume 2,s.39. http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1963.pdf Erişim Tarihi:6.12.2009

erkektir.¹⁴³Bu verilere göre; 1962 yılında dörtte bir oranında olan gönüllü kadın sayısı, 1963 yılında daha da artmış ve bu dönemdeki toplam gönüllülerin yarısından fazlasını oluşturmuştur.

1968 yılının sonlarına doğru gelindiğinde ise, Tablo 5’te görüleceği üzere; Barış Gönüllüleri’nin yaş ortalaması 24’tür. Bu yaş ortalaması, 1969’un Mart ayı verilerine göre ise 0,6 yükselerek, 24,6 olmuştur.1968 yılında, 21-30 yaş aralığındaki gönüllülerin yüzdelik olarak oranı % 96,2’dir. Gönüllülerin bu yaş aralığındaki oranı; 1969 yılında, %96,6’ ya yükselecektir. 21-30 yaş aralığında bu derece yüksek oranda gönüllü olmasının nedeni; gönüllülerin eğitim, tecrübe, iş ve gelecekle ilgili durumları ile ilgili olup, buna göre değişkenlik göstermesindedir.

Tablo 5.¹⁴⁴

BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ’NİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI

	TOPLAM	18-20	21-25	26-30	31-40	41-50	51-60	61-80	OrtalamaYaş
30 Eylül 1968’de									
Erkek	8.383	94	7.191	966	66	25	20	21	23,8
Kadın	4.118	83	3.447	423	47	38	31	39	24,3
Toplam	12.501	177	10.638	1.389	123	63	51	60	24,0
% Dağılım	100	1,4	85,1	11,1	1,0	0,5	0,4	0,5	
31 Mart 1969’da									
Toplam	11.565	71	6.656	890	61	20	18	22	24,3
Kadın	3.827	43	3.228	390	55	30	40	41	25,0
Erkek	7.738	114	9.884	1.280	116	50	58	63	24,6
% Dağılım	100	1,0	85,5	11,1	1,0	0,4	0,5	0,5	

Tablo 5’e göre; Barış Gönüllüleri’nin 31-80 yaş aralığındaki yüzdelik oranı, hem 1968 yılında hem de 1969 yılındaki verilere göre, %2,4’tür. Bu yaş aralığındaki

¹⁴³ **Hearings Before the Committee on Foreign Affairs House of Representatives (eighty-eight Congress on h.r 8754 a Bill to Ament Further the Peace Corp Act, as Amended October 15 and 16,1963)**, Washington, USGPO, 1963, s.13.

¹⁴⁴ Özbalkan, **a.g.e**, s.71.

gönüllüler, genç yaş aralığındaki gönüllülere oranla toplamda küçük bir kesimi oluşturmaktadır. Barış Örgütü'nde, bu yaş aralığında gönüllü sayısının az olmasının başlıca nedenleri; kendi hayat tarzlarını oluşturmuş, belli düzeyde eğitim sahibi olan, kendi mesleklerini edinmiş, yeterince kazanç elden ve aile olarak düzenleri oturmuş ABD vatandaşlarının, gönüllü olma yönünde az talepte bulunmaları olarak ifade edilebilir.

Tablo 5 incelendiğinde; erkek oranının % 70 e yakın ve kadın oranın % 30'larda olduğu görülmektedir. Yine Tablo 5'te,31-80 yaş aralığındaki kadınların oranına bakıldığında;61 yaş üstü olan ve ileri yaş olarak tabir edilebilecek kadınların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise; ileriki yaşlardaki kadınların, örgüte gönüllü toplayabilmek için yapılan propagandalar da kullanılmasıdır. Barış Gönüllüleri Örgütü tarafından yapılan propagandalarda, örgütte her yaşta kadının olduğu yönünde vurgular yapılmış, “Nine Gönüllüler” şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Bu yolla yapılan reklam yayınları ilgi görmüş ve sonuç olarak da gönüllü olabilmek için başvurular artmıştır.¹⁴⁵

Barış Örgütü'ndeki gönüllü sayısında, ileri yaş grubunun artmasının temel nedenlerden biri; 1968 sonrası Barış Örgütü Müdürü'nün değişimi ve yeni müdürün, bundan sonraki dönemlerde daha fazla orta-yaşlı kimselerin gönüllü olarak alınacağını söylemesi ile beraber gönüllü alımlarının bu yönde oluşudur. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluş aşamasında ve sonrasında özellikle üniversite öğrencilerinin içinde bulunduğu genç kesimler tarafından fazlasıyla desteklenmiştir. Fakat kuruluşundan sonraki dönemlerde daha fazla 35-50 yaş grubu ABD vatandaşları, aileleri ile birlikte gönüllü olarak az gelişmiş ülkelere gönderilecektir. Bu durumun ortaya çıkmasının iki nedeni olmuştur. Bunlardan ilki; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün genellikle gençlerden oluşması ve bunun sonucu olarak “ Kennedy'in çoluk-çocuk ordusu” veya “Çocuklardan Kurulan İkinci Haçlı Seferi” gibi alaylı ama birazda o dönemdeki Barış Gönüllüleri'ne bakış açısını ortaya koyan sözlerin bazı kesimler tarafından sarf edilmesidir. Aynı zamanda örgütte bulunan gönüllüler konusunda yapılan bir diğer eleştiride, genç yaştaki asker kaçaklarının az gelişmiş ülkelere uzman olarak gönderildiği yönündedir. Barış Örgütü'ne gönüllü alımında,

---

¹⁴⁵ Özbalkan, a.g.e. s.71-72.

ileri yaş gruplarının tercih edilmeye başlanmasının ikinci nedeni ise; az gelişmiş ülkelere giden bazı gençlerin, ABD aleyhinde propagandalarda bulunmaları ve ABD'nin bu dönemlerdeki dış politikasına karşı, olumsuz faaliyetlerde bulunmaları olarak gösterilmiştir.¹⁴⁶

2.5 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Yönetim ve Organize Şekli

Barış Gönüllüleri Örgütü, ABD'nin resmi bir kuruluşu ve Dışişleri Bakanlığına bağlı bir birim olarak kurulmuştur. ABD Başkanı, Barış Örgütü Yasasında belirtilen programları gerçekleştirmesi ve ilerletmesi için her türlü karar verme yönünde tam yetkili kılınmıştır.¹⁴⁷ ABD Başkanı'nın yönetimi altında; Dışişleri Bakanı, örgütün programlarının ABD' de ve deniz aşırı ülkelerde tesirli bir şekilde yürütülmesinden sorumlu kılınmıştır.¹⁴⁸ Yasada belirtilen bir diğer madde ise, örgütün faaliyetlerinin hiçbir şekilde Dışişleri Bakanı'nın görev ve yetkileri haricinde yorumlanamayacağıdır.¹⁴⁹ Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Genel Müdürü ve Yardımcısı, ABD başkanı tarafından ve Senato'nun önerisi ile atanır. Genel Müdür, doğrudan doğruya ABD Başkanı ve Kongreye karşı sorumludur ve Barış Gönüllüleri Örgütü'nün en yetkili ve sorumlu kişisidir. Genel Müdür ayrıca; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün programları, politikaları ve genel yapısından sorumlu olup bunların saptanması ve yürütülmesi göreviyle yükümlüdür.

1961-1972 yılları arasında Barış Gönüllüleri Örgütü'nde görev yapmış müdürlerin görev yaptığı dönemler ve hangi başkan tarafından göreve getirildiği şu

---

¹⁴⁶ Özbalkan, **a.g.e**, s.72.

¹⁴⁷ Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session, H.R.7500, Public Law, 87-293, sec.3(a), September 22,1961.
<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg> Erişim Tarihi:3.2.2010

¹⁴⁸ Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session, H.R.7500, Public Law, 87-293, sec.4.c(3),September 22, 1961.
<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg> Erişim Tarihi:3.2.2010

¹⁴⁹ Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session, H.R.7500, Public Law, 87-293, sec.4.c(1),September 22, 1961.
<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg> Erişim Tarihi:3.2.2010

şekildedir;¹⁵⁰ R.Sargent Shriver(1961-1966)- Başkan Kennedy, Jack Vaughn(1966-1969)-Başkan Johnson, Joseph H.Blatchford(1969-1971)-Başkan Nixon, Kevin O'Donnell(1971-1972)-Başkan Nixon.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Tablo 6¹⁵¹'daki yönetsel yapısına bakıldığında; örgütün sistemli ve geniş bir şekilde organize edilmiş olduğu görülmektedir. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün bir genel müdürü ve yardımcısı olmakla beraber örgütün genel yapısı başlıca şu ana bölümlerden oluşmaktadır; Sekreterlik, Milli Danışma Konseyi, Genel Konsey, Sağlık Programı Bölümü, Özel ve Uluslar arası İşbirliği Bölümü, Lojistik ve Antlaşmalar Bölümü, Araştırma Bölümü, Halkı Bilgilendirme Bölümü, Program Hazırlama ve Uygulama Bölümü, Planlama ve Değerlendirme Bölümü, Yönetim Bölümü, Halkla İlişkiler Bölümü, Barış Örgütü Gönüllüleri Bölümü.

Örgütün başında olan müdür ve yardımcısı, sekreterlik tarafından desteklenir. Washington'da örgütün beş büyük ofisi bulunmakta olup bunların başında birim müdürleri görev yapmıştır. Ayrıca altı personel bölümü vardır yine burada görev yapmıştır.¹⁵² Örgüt iki ana kategoriden oluşmaktadır. Bunlardan ilki olan idari personel birimi, Washington'da genel merkezde görevini yürütmekteydi. 1964 yılında burada çalışanların sayısı 275 kişidir. Burada çalışanların birçoğu, Sivil Servis görevlendirmesi yoluyla diğer devlet dairelerinden örgüt içine acil olarak alınmışlardır. Ayrıca asistanlar, hazırlık aşaması denetmeleri, değerlendirme-ölçme memurları, halkla ilişkiler elemanlarıyla beraber doktorlar, psikologlar ve büro elemanları Washington'da genel merkezde görev yapmıştır. Genel merkezde aynı zamanda, "destek servisi" olarak bilinen Barış Örgütü Gönüllüleri'nin isteklerini her yönden sağlayan, gönüllülerin özellikle faaliyette buldukları ülkelerden dönüşte iş bulmalarına yardımcı olan bir birimde mevcuttur.¹⁵³ 1968 yılında ise Barış

---

¹⁵⁰ <http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.whatisc.history.pastdir> Erişim Tarihi:19.2.2010.

¹⁵¹ Peace Corps Congressional Presentation FY 1964,Volume 1,s.66.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1964.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009

¹⁵² Peace Corps Congressional Presentation FY 1964,Volume 1, s.I -65.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1964.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009

¹⁵³ Adams, **a.g.e**, s.9.

Gönüllüleri Örgütü'nde çalışan toplam personel sayısı 1425'tir. Bunların büyük bir kısmı yine Washington'daki merkezde görev yapmışlardır.¹⁵⁴

Bölge veya alan organizasyonları olarak da adlandırılabilir ikinci ana kategoride ise; sorumlu olan temsilciler, gönüllüler ve onların grup liderleri bulunmaktadır. Buradaki temsilciler, Barış Gönüllüleri grupları ile ev sahibi ülke arasındaki resmi bağlantıları sağlamakla görevliydi. Ayrıca, deniz aşırı ülkelerin aktiviteleri, yerel devlet birimleriyle ilişkiler, gönüllülerin sağlık durumlarından da sorumlu olan bu temsilciler, görev yaptıkları bölgedeki en yakın ABD elçilik veya sefaretleriyle de sürekli temasta olup, ev sahibi ülke ile ABD arasındaki siyasi durumdan haberdar olmakla da görevli sayılmışlardır. Asıl olarak bu işten sorumlu diplomattır şeklinde ifade edilebilir.¹⁵⁵ Yabancı ülkede bulunan bu yönetici temsilciler, diplomatik pasaporta sahip olup ABD'nin resmi görevlileri olarak hizmet görürler ve bu nedenle diplomatik ayrıcalıkları vardır.¹⁵⁶

Her çalışma alanı bir takım liderine sahiptir. Sahip olduğu deneyim ve üst yeteneklerinden dolayı çok az bir maaş, ayrıcalık ve iş bitirme ücreti farkına sahip olan bu liderler proje çeşitlerine göre gruplarda yer alırlar.

Barış Örgütü Gönüllüleri, doktor, hemşire ve diğer bu konuda uzman kişiler tarafından; küçük kaza ve hastalıkların üstesinden gelmeleri için ilk yardım ve bazı önleyici ilaçlar konusunda bilgilendirilirlerdi. Fakat ciddi hastalık durumları için bölgelerinde doktor bulundurulmuştur. Bu doktorlar, aynı zamanda örgütün bir çalışanı olup, kendi bölgelerindeki gönüllülerden sorumluydular ve genellikle yerel hastaneler, tıp merkezlerinde çalışmışlardır. Doktorlar, düzenli olarak gönüllülerin muayenelerini yapar ve gerekli aşıları uygular ve gerektiğinde kısmi destek sağlayan tıbbi müdahalelerde bulunurdu.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ Özbalkan, **a.g.e.**, s.66.

¹⁵⁵ Adams, **a.g.e.** s.9.

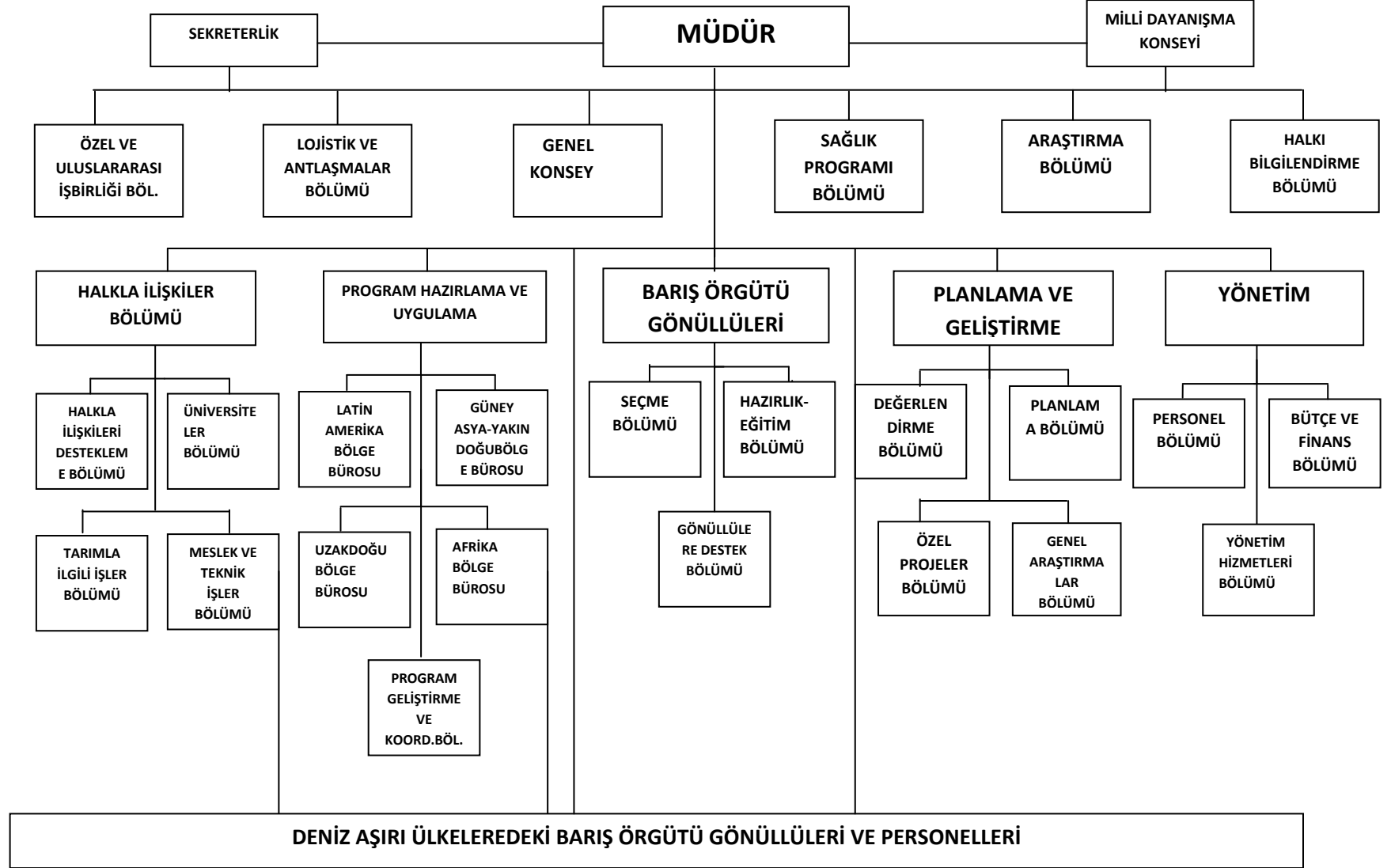
¹⁵⁶ Özbalkan, **a.g.e.**, s.66.

¹⁵⁷ Adams, **a.g.e.**, s.10.

Barış Örgütü'nün ana unsuru olan gönüllüler, bu genel ve sistemli büyük organizasyonun bir parçası olarak, iki yıl görev alacakları az gelişmiş ülkelerde belirli programlar kapsamında, bölge insanları ile çeşitli projeler konusunda çalışmak ve bunu devam ettirmekle görevliydi. Gönüllüler böyle büyük bir organizasyonda kendilerine verilen görevi, en iyi şekilde yerine getirmekle yükümlüydüler.

Tablo 6. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN YÖNETSEL YAPISI

2.6 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Mali Kaynağı ve İşbirliği Yaptığı Örgütler

Barış Gönüllüleri'nin giderleri, her yıl Dışişleri Bakanlığının bütçesine ek olarak hazırlanan örgüt bütçesinin kongre tarafından onaylanması üzerine hükümet tarafından karşılanır. Örgüte verilen bu ödeneğin yanı sıra, ABD yardım fonlarından ve bağışlardan da ek gelir sağlanmıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü, her yılın belirli dönemlerinde yaptığı kongreler veya ABD kongresine sunmak için hazırladığı yıllık raporlarda, önceki yılın faaliyetlerini ve giderleri ayrıntılı bir şekilde sunar ve bir sonraki yıl için kongreden talep edilecek parasal miktarı belirlemeye çalışır. Maliyetlerin artması, düşüşü veya genel enflasyona göre örgüt merkezi tarafından, ABD kongresinden bir sonraki yıl için talep edilen miktarlarda azalmalar veya artışlar görülebilir.

Tablo.7¹⁵⁸

YILLARA GÖRE ÖRGÜTE AYRILAN BÜTÇE

Yıllar	Bütçe (+ milyon)
1962	30 \$
1963	59 \$
1964	96 \$
1965	104.5\$
1966	114.1 \$
1967	110 \$
1968	107.5 \$
1969	102 \$
1970	98.5 \$
1971	90.0 \$
TOPLAM	911.6 \$

¹⁵⁸ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971. s.7 .

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf

Erişim Tarihi: 6.12.2009.

Tablo 7’deki Barış Gönüllüleri Örgütü’nün 1962-1971 yılları arasında aldığı bütçeye bakıldığında;1962 yılında aldığı miktar 30 milyon dolardır. 1962 yılında sonra alınan para miktarının 1966 yılına kadar belirli aralıklarla yükseldiği görülmektedir.1966 yılı sonrasında ise, örgütün bütçesinde yıllara göre düşmelerin yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu düşüşler, sadece o yıldaki bütçenin miktarını göstermekle kalmayıp, aynı zamanda gönüllü sayısı ve başvurularına göre de değişen maliyetin bir göstergesi olarak görülmelidir. Yani 1966 yılından sonra da belirli aralıklarla gönüllü sayısında düşüşler görülmektedir. Barış Örgütü Gönüllüleri’nin harcamaları ve proje masraflarından haricinde, yönetim kademesi ve personellerinin yıllık giderleri; 1962 yılında 9.8 milyon dolar,1963 yılında 15.4 milyon dolar,1964 yılında 17.8 milyon dolar,1965 yılında 19.8,1966 yılında 23.6,1967 yılında 24.7 milyon dolar olmakla beraber, bu giderler oluşturulan yıllık bütçe içinde gösterilmiştir.¹⁵⁹

Tablo 8.¹⁶⁰

EV SAHİBİ ÜLKELER/BÖLGELER’İN ÖRGÜT GİDERLERİNE KATKISI

BÖLGELER	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970
AFRİKA	1.832	2.718	2.906	2.380	1.885	1.624	1.270
DOĞU ASYA-PASİFİK	429	251	453	489	516	507	433
LATİN AMERİKA	232	172	191	180	219	241	343
KUZEY AFRİKA	234	315	431	525	345	1,119	459
YAKIN DOĞU							
GÜNEY ASYA							
TOPLAM (+000)	2.790	3.486	3.981	3.574	2.965	3.491	2.505

¹⁵⁹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1969, March 1968, s.B13.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1969.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

¹⁶⁰ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971. s.61.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf
Erişim Tarihi:6.12.2009.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün faaliyetlerde bulunduğu ülkeler, örgütün giderlerine belirli miktarlarda katkıda bulunmuşlardır. Tablo 8'de 1964-1970 yılları arasında, belirlenen bölgelerin örgüte sağladığı parasal katkı oranları gösterilmektedir. 1963 yılında örgüte iki milyon dolar katkıda bulunulmuştur.¹⁶¹ Örgüte yapılan katkılar yıllara göre artış göstermiştir. Tablo 8'de görüleceği üzere, örgüte en fazla katkının yapıldığı yıl 1966 olup, bölgelerin örgüt giderlerine yaptığı yardımlarda, 1966 yılından 1970 yılına doğru gelirken belirli oranlarda azalma olduğu gözlenmektedir. Ülke bazında yapılan yardımlarda ise; her Barış Örgütü Gönüllüsü'ne aylık gider olarak 1963 yılında, Nijerya 163 dolar, Tanganika 182, Bolivya 150, Kolombiya 150, Batı Pakistan 81, Hindistan 70, Venezüella 189, Filipinler 153, Nepal 46, Nijer 220 dolar kadar ücret ödemişlerdir.¹⁶² Barış Gönüllüleri Örgütü'ne bağışta bulunan ülkeler de olmuştur. Liberya 1967-1969 yılları arasında verdiği para miktarı 1 milyon doları bulmaktadır.¹⁶³

Barış Örgütü Gönüllüleri, kendilerine sağlanan olanaklar içerisinde görevlerini yerine getirmişlerdir. Gönüllülerin gezi, yerleşme giderleri, gerekli ödenekler, araçlar ve gereçler, giyim eşyaları, sağlık sigortaları hükümet tarafından karşılanmıştır. Gönüllülerin sosyal güvenlik ve hayat sigortaları yaptırılmakta ve her gönüllü için sigorta maliyeti 10 bin dolar olarak hesaplanmıştır. Herhangi bir hastalık, kaza, ölüm durumunda bu bedel gönüllünün istediği kişilere verilmektedir. Gönüllülerin ABD 'den gideceği ülkelere kadarki tüm ulaşım, gezi masrafları ve gidecekleri ülkelerde duruma göre ev kiralamaları, satın almaları, evleri iyi veya normal şekilde döşemeleri dahil tüm masrafları karşılanmıştır. Her gönüllüye ihtiyaçlarını karşılamaları için, yaşadıkları ülkenin ortalama koşullarına göre ücret ödenmiştir. Barış Gönüllülerine aylık harcamaları için verilen ücret dışında ,her ay 75 dolar ABD'de kendi adlarına oluşturulan bir hesaba aktarılıp toplanmıştır. Bu aylık hesaba yatan para miktarı takım liderleri için 100 dolar olmuştur.¹⁶⁴ Gönüllülerin hesaplarında toplanan bu paralardan sigorta ve vergi

---

¹⁶¹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968, May 1967.s.A9.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

¹⁶² Adams, **a.g.e.**, s.18.

¹⁶³ Özbalkan, **a.g.e.**, s.67.

giderleri çıkarıldıktan sonra kendilerine ABD' ye döndükten sonra topluca verilmiştir. Ortalama bir gönüllünün yıllık masrafı, yıllara göre farklılık göstermiştir.1963 yılında 9.074 dolar olan bir gönüllünün yıllık maliyeti, 1967 yılına kadar belirli aralıklarla 7.458 dolara kadar düşmüştür.1971 yılında, bu maliyet 10,613 dolar olmuştur.1961-1972 yılları arasında kişi başı maliyetin en fazla olduğu yıl aralığı veya dönem 1963-1971'dir.¹⁶⁵

1969 yılından sonra, görevlerini yerine getirip dönen gönüllülerin, yararlanmak istediğinde alabileceği düşük faizli kredi olanakları da bütçeden büyük bir miktarda fon ayrılarak hazır hale getirilmiştir. ABD'ye döndüklerinde işsiz kalmamaları ve ekonomik açıdan sıkıntıya düşmemeleri için devlet tarafından bazı güvenceler veya tercihler Barış Örgütü Gönüllüleri'ne sunulmuştur. Gönüllüler, iki yıl görevlerini başarı ile bitirip döndükten sonra, hükümet kuruluşlarında ve Dışişleri Bakanlığı'nda çalışabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmıştır. Nisan 1963'te çıkarılan bir kararname ile görevlerini tam zamanlı olarak bitirip ABD'ye dönen gönüllülerin, hükümet örgütlerinde ve federal hizmetlerde öncelikle işe alınmaları kararı alınmıştır.¹⁶⁶Daha sonraki dönemde de ABD Başkanı Johnson, bir kararnamesinde; gönüllülerin yüksek derecede ücretlerle işe alınmaları ve federal işlerde kendilerine farklı ücretler verilmesini istemiştir.

ABD'de birçok şirket ile Barış Gönüllüleri Örgütü arasında anlaşmalar yapılmıştır. Barış Örgütü'nde gönüllü olmak isteyen işçiler, teknik elemanlara iki yıl izin verilmesi kararları alınmıştır. Ayrıca çeşitli üniversiteler, gönüllü olmak isteyen öğrenciler için farklı öneriler ortaya koymuş ve bunları uygulamıştır. Örneğin, Kasım 1968'de New York Devlet Üniversitesi ile yapılan bir anlaşmaya göre; gönüllü olarak az gelişmiş ülkelerde çalışan gençlerin iki yıllık çalışma süreleri döndüklerinde bir yıllık öğrenim karşılığı sayılmakta ve eğer öğrenimlerini bitirmek

---

¹⁶⁴ Adams, **a.g.e.**, s.18.

¹⁶⁵ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971, s.8; Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971, s.61.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf

Erişim Tarihi:6.12.2009.

¹⁶⁶ Executive Order No 11103,10 Nisan 1963, 28 F.R. 357. <http://www.archives.gov/federal-register/codification/executive-order/11103.html> Erişim Tarihi:3.2.2010

isterlerse bir yıl okumuş sayılıp, daha kısa sürede öğrenimlerini bitirmek olanağı elde edebilmektedir. Bu anlaşmaya bir sınırlama olabilecek şekilde bir madde konmuş ve bu maddeye göre; sadece Latin Amerika Bölgesindeki ülkelerde çalışan gönüllüler bu imkândan yararlanabilecektir.¹⁶⁷

Gönüllülere sağlanan ve kamuoyunda, siyasi ortamda birçok tartışmaya neden olan bir diğer hüküm ise askerlik durumuyla ilgili olandır. Genel bir savaş durumu olmadıkça 26 yaşını bitirmiş ve bunun yanı sıra çeşitli koşullara uygun durumda bulunan Amerikalı gençler askere alınmamaktadır. Fakat Vietnam savaşının kızıştığı ve çok sayıda ABD gençlerinin askere alınması zorunluluğunun doğması, 26 yaşın altında bulunan ABD erkeklerinin askere alınmasına da yol açmıştır. 23-24 yaşlarında bulunan ve askere gitmesi gerek Amerikalı gençler, Barış Gönüllüleri yasasında bulunan bu hükümden yararlanmak için gönüllü olmakta ve iki yıllık süreyi denizaşırı ülkede geçirerek, askere gitmeyerek bir başka deyişle Vietnam'a gitmekten kurtulmuşlardır. Bu şekilde askere gitmesi gerekirken kaçak durumunda olup Barış Örgütü'ne katılan birçok genç olmuştur. Bu sebeple gençlerin askere alınmayıp gönüllü olmaları askeri yöneticiler ile Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticilerini karşı karşıya getirmiştir. Buna benzer tartışmalar siyaset sahnesinde de yaşanmaya başlamış ve bazı milletvekilleri Barış Gönüllüleri Örgütü Yasası'nda bulunan bu konu hakkındaki hükümlerin değiştirilmesini isteyerek Barış Örgütü Gönüllüleri'ne karşı bazı nitelemelerde bulunmuştur.¹⁶⁸

1967 yılında örgüt tarafından Kongreye sunulan yıllık raporda, gönüllülerin az gelişmiş ülkelerde görevlerini yerine getirip, ABD'ye döndükten sonra çalıştıkları alanları gösteren tabloya göre; döndükten sonra çeşitli alanlarda aldıkları eğitime devam edenler 2.807, eğitim verme yönünde çalışanların sayısı 1.421, federal veya yerel devlet birimlerinde çalışanların sayısı 1.253, kar amaçlı çalışan ticaret organizasyonlarında 868 kişi, kar amacı gütmeyen organizasyonlarda çalışanlar 584, ev hanımı olarak hayatlarına devam edenlerin sayısı 324, diğer alanlarda çalışarak yaşamlarına devam ettirenlerin sayısı 240 olarak gösterilmiştir.¹⁶⁹

---

¹⁶⁷ Özbalkan, **a.g.e**, s.88.

¹⁶⁸ Özbalkan, **a.g.e**, s.89-90.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün ticaret ve endüstri kesimleriyle ilişki kurmasını sağlayan birim Milli Danışma Konseyi'dir. İş adamları, Üniversiteler, özel ve resmi örgütlerle de yoğun bir iş birliğine olan Örgüt çalışmalarını destek alarak yürütmüştür. Barış gönüllüleri Örgütü'nün işbirliği yaptığı başlıca kurum veya kuruluşlar şunlardır:¹⁷⁰

Agency for International Development(Uluslararası Kalkınma Kurumu),American Hospital Supply Corp.(Amerikan Hastane Malzemeleri A.Ş.),Business Council for International Understanding(Uluslar arası Anlaşma Ticaret Meclisi)CARE, M.I.T Center of International Studies(Massachusset Teknoloji Enstitüsü,Uluslararası Araştırmalar Merkezi),Colorado University Research Foundation(Colorado Üniversitesi Araştırma Kurumu),Cooperative Education Fund(Eğitim İşbirliği Fonu),U.S. Department of Commerce(ABD Ticaret Bakanlığı),International Development and Technical Assistance(Uluslararası Kalkınma ve Teknik yardım Örgütü),Ford Foundation (Ford Yardım Kurumu),Institute for Study of Man(İnsanlık Üzerine Araştırmalar Enstitüsü),International Cooperation Administration(Uluslararası İşbirliği Yönetimi),International Development Services(Uluslar arası İşbirliği Yönetimi),International Voluntary Services(Uluslar arası Gönüllü Hizmetler Örgütü),Inter-American Cooperative Public Health Service(Amerika'da Halk Sağlığı Hizmetleri İşbirliği Örgütü),Civil Service Commission(Sivil Hizmet Komisyonu-Özel Soruşturma Örgütü),Federal Bureau for Investigaton(Federal Soruşturma Bürosu-FBI),International Bank for Reconsruction and Development (Uluslararası Kalkınma ve İmar Bankası),International Monetary Fund(Uluslar arası Para Fonu),U.S. National Research Council(ABD Milli Araştırma Konseyi),UNICEF United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu),USIA United States Information Agency(Amerikan Haberler Kurumu),Volunteers for International Assistance(Uluslararası Dayanışma Gönüllüleri).v.b.

---

¹⁶⁹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968, May 1967, s.A8.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009

¹⁷⁰ Özbalkan, **a.g.e**, s.63-64.

Barış Gönülleri Örgütü'nün hiçbir haber alma örgütü arasında bir iş birliği yapmayacağı örgütün kararlarında ortaya koyulmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticileri de casusluk veya CIA ile işbirliği yönündeki iddiaları reddetmiştir ve o ana kadar bu tür bir ilişkinin ispat edilmediği yönünde açıklamalarda bulunmuştur.¹⁷¹ Barış Gönüllüleri Örgütü'yle anlaşmalarda bulunan üniversite ve çeşitli özel ajanslar da bulunmaktadır. Bu özel ajans veya üniversiteler Barış Gönüllüleri Örgütü'ne destek verip aynı zamanda çeşitli projeler önermişlerdir. Proje öneren özel kuruluş ve üniversitelerin bir kaçı şu şekildedir; Catholic Relief Services, The National 4-H Club Foundation, Heifer Project Inc, Christian Rural Overseas Program, White Fathers, National Lutheran Council, University of Michigan, Howard University, Cornell University, University of Kentucky, Colorado State University, University of Hamshire v.b. Barış Gönüllüleri Örgütü bu kuruluşlar ile çeşitli projeler yürütmüş, yaygın hale getirmiş ve bu kuruluşların daha önce yürüttükleri başarılı tecrübelerinden yararlanarak yeni programlar ortaya koymuştur.¹⁷²

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün işbirliği yaptığı ve çeşitli projeler yürüttüğü örgütlerin arasında bir takım inanç kuruluşlarının olduğu bilinmektedir.1961 yılında Barış Gönüllüleri Örgütü, inanç örgütleriyle çeşitli projelerin yaratılması ve birlikte hareket edilmesi konusunda St. Lucia'da girişimlerde bulunulmuştur. Heifer Project Inc¹⁷³, diğer Protestan ve Katolik örgütleri, World Council of Churches(Dünya Kiliseler Kurulu) ve daha birçok grup tarafından desteklenmiştir. Gönüllüler ile halkı bilgilendirme yönüyle hareket edilmiş ve alınan bu bilgilerin kaynağına göre, dini yayma veya inanç değiştirme odaklı sorular ve girişimlerde bulunulmamıştır.¹⁷⁴Barış Gönüllüleri Örgütü'nün işbirliği yaptığı inanç örgütleri, özel bürolar açarak üyelerine Barış Gönüllüleri Örgütü hakkında bilgiler vermiştir. Fakat Barış Gönüllüleri Örgütü, işbirliği yaptığı üniversite ya da diğer özel kuruluşlarla proje konusunda yaptığı anlaşmaları, kilise heyetleri ve kilise organlarıyla yapmamıştır.¹⁷⁵

---

¹⁷¹ Özbalkan, **a.g.e**, s.64.

¹⁷² Hoopes, **a.g.e**, s.63-67.

¹⁷³ Hayvanları korumayla alakalı küçük veya büyük ölçekte projeler geliştiren ve bu yönde projelere destek veren bir kuruluştur. <http://www.heifer.org/> Erişim Tarihi:20.4.2010

¹⁷⁴ Hoopes, **a.g.e**, s.66.

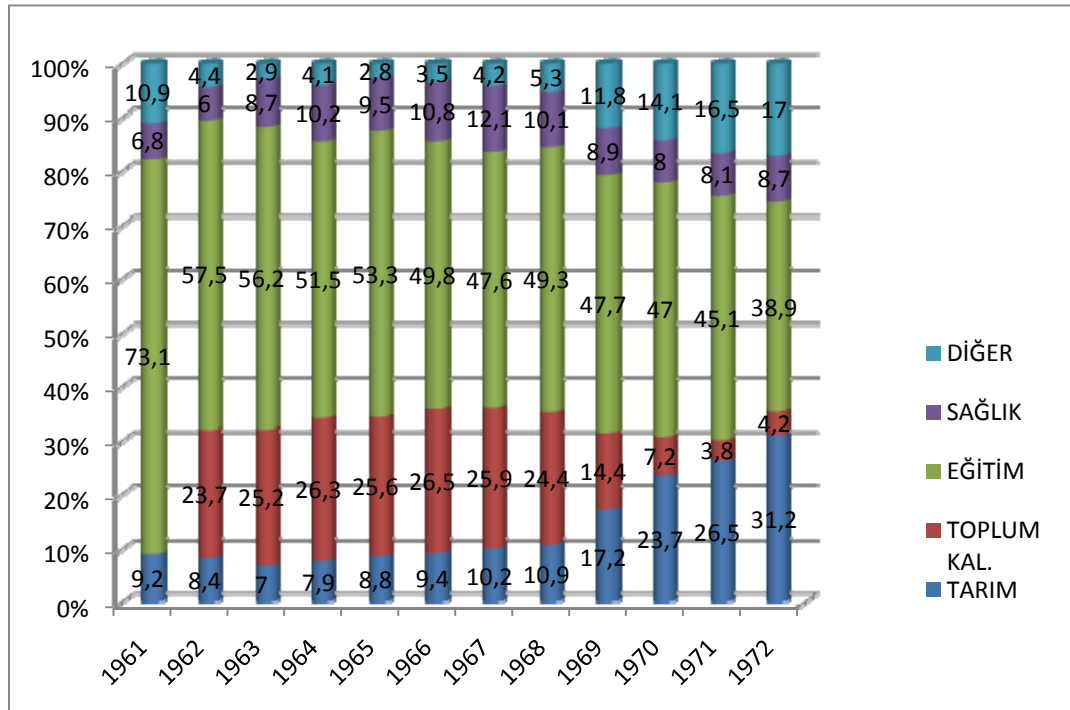
¹⁷⁵ Madow, **a.g.e**, s.52.

2.7 Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Çalıştıkları Alanlar ve Gönüllü Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün çalışma alanları, hangi bölgeler veya ülkelerde çalışacakları, az gelişmiş ülkelerin talepleri doğrultusunda ve Barış Gönüllüleri Örgütü yönetiminin, yaptığı araştırmalara dayanarak aldığı kararlar doğrultusunda belirlenmiştir.

Tablo 9.¹⁷⁶

BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN 1961-1972 YILLARI ARASI ÇALIŞMA ALANLARI

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, kurulduğu yıl olan 1961 yılından 1972 yılına kadarki zaman diliminde buldukları ülkelerdeki çalışma alanları, yıllara göre ve yüzdelik dilimlere göre oranları Tablo 9'da verilmiştir. Barış Örgütü Gönüllüleri'nin en fazla çalıştığı alanın eğitim olduğu görülmektedir. Eğitim alanından sonra en fazla

¹⁷⁶ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 9, 1971.s.1; Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971, s.61.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf Erişim Tarihi:6.12.2009.

çalışılan alanlara bakıldığında; sırasıyla tarım, toplum kalkınması, sağlık ve diğer alanlar gelmektedir. Yine gönüllülerin çalışma alanlarına bakıldığında; 1972 yılına doğru eğitim alanında çalışmalarda düşüş yaşandığı, tarım alanında faaliyetlerin ise arttığı göze çarpmaktadır.

Tablo.10¹⁷⁷

1961-1972 YILLARI ARASINDA ÖRGÜTTE FALİYETTE BULUNAN GÖNÜLLÜLERİN SAYISI

YILLAR	GÖNÜLLÜ SAYISI
1961	614
1962	3.488
1963	6.114
1964	8.487
1965	10.380
1966	12.313
1967	12.228
1968	10.560
1969	7.692
1970	6.900
1971	6.290
1972	6.690

Tablo 10'a bakıldığında Barış Örgütü Gönüllülerinin en yoğun olarak faaliyette bulunduğu yıl 1966 olup, gönüllü sayısının bu yılda 12.313 olduğu görülmektedir. 1961 yılından 1966 yılına kadarki zaman diliminde, gönüllülerin sayısında belirli aralıklarla bir yükselme olmuştur.1966 yılından 1971 yılına doğru ise yine belirli miktarlarda azalmalarla bir düşüş söz konusudur.

¹⁷⁷ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972,June 9, 1971.s.1. Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972,June 1971.s.61.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf Erişim Tarihi:6.12.2009.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ÖRGÜTÜ'NÜN TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİNİN BAŞLAMASI VE GELİŞİMİ

3.1 Örgütün Kurulduğu Dönemde Türkiye'deki Genel Durum (Siyasi, Sosyal, Mali)

Türkiye, 1960'lı yıllara gelirken gerek sosyal hayatta gerekse siyasi alanda yaşadığı bir takım olumsuzluklar nedeniyle bazı sorunlar yaşamış ve bu sorunların çözüm bulduğu ya da çözümsüz hale geldiği bir döneme girmiştir. Demokratikleşme ortamını ilerletme adına atılan bir takım adımlar bazı çevreler tarafından yerinde bulunurken, bazı çevreler açısından da antidemokratik girişimler olarak görülmüş ve büyük tepkiler almıştır. Özellikle 1960 yılında yoğun şekilde yaşanan siyasi alandaki çıkmazlar ve bunun yarattığı toplumsal gerilimler, 27 Mayıs 1960 tarihinde Silahlı Kuvvetler tarafından yapılan müdahale ile sonlandırılmaya çalışılmıştır.

27 Mayıs'ta Silahlı Kuvvetler, yönetime el koyduğunu İstanbul Radyosu'nda yaptığı bir açıklama ile duyurmuş ve daha Ankara Radyosu'ndan ; *“Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresine el koymuştur...”* şeklinde bir bildirin anonsunu yaparak müdahalenin gerekçesini ifade etmiştir. Ayrıca bildiride, İstanbul bildirisinde belirtildiği gibi halkın alınan tedbirlere uyması yönünde gereken uyarılar yapılmıştır. Okunan metinde dikkati çeken önemli bir diğer hususta “NATO ve CENTO”ya bağlılığın vurgulanması olmuştur. Bu şekilde Türkiye'nin gelecek dönemlerde dış politikadaki çizgisini değiştirmeyeceği özellikle vurgulanmıştır.¹⁷⁸ Radyo anonsundan sonra sokağa çıkma yasağı da ilan edilmiştir. Fakat 27 Mayıs akşamına doğru sokağa çıkma yasağı bir süre için kaldırılmıştır. Bu sırada Kızılay Meydanını dolduran halk tarafından asker lehine ve düşürülen iktidar aleyhine bir takım sloganlar atılmıştır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008, s.79-80.

¹⁷⁹ Çavdar, a.g.e, s.86.

Müdahaleden sonra bir takım siyasi tutuklamalar olmuştur. Artık yönetimi ele alan gücün Milli Birlik Komitesi adında askerlerden oluşan bir oluşumun olduğu belirginlik kazanmıştır.

Milli Birlik Komitesi, ilk olarak bir geçici anayasayı hazırlamak amacıyla bir profesörler grubunu Ankara'ya çağırmıştır. Komisyonun hazırladığı geçici anayasa,12 Haziran 1960'ta resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.12 Ağustos'ta kabul edilen 55 sayılı yasayla da anayasadaki geçici ifadesi kaldırılmıştır.¹⁸⁰

Anayasanın kabul için yapılan halk oylamasına gidilmiş ve 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan halk oylamasında, anayasa; yüzde 35 hayır oyuna karşılık yüzde 65 evet oyu ile kabul edilmiştir.¹⁸¹ Anayasaya uygun olarak hazırlanan seçim yasasıyla, Millet Meclisi ve Senatoryu oluşturmak üzere 15 Ekim 1961'de genel seçimler yapılmıştır. Seçim sonrasında senatör ve milletvekillilerinin partilere dağılımı, Adalet Partisi 70 senatör-158 milletvekili, CHP 36 senatör- 173 milletvekili, YTP 28 senatör-65 milletvekili, CKMP 16 senatör- 54 milletvekili şeklinde olmuştur. İki meclisin ortak toplantısında Cemal Gürsel, Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Hükümeti kurmak için uzun süren ikili ve üçlü parti görüşmelerinden sonra, CHP-AP koalisyonuna dayalı koalisyon hükümeti kurulmuş ve İsmet İnönü Başbakan olmuştur.¹⁸²

27 Mayıs'tan sonra siyasi, sosyal ve hukuk alanında bir takım yenilikler veya değişiklikler meydana gelmiştir. Millet Meclisi ve Senato adında meclis yapıları oluşturularak çift meclisli bir TBMM meydana getirilmiştir. Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanması amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı anayasal bir kurum olarak oluşturulmuştur. Çalışma yaşamı açısından önemli değişiklikler yapılmıştır. Anayasanın 46. maddesinde; "Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler" ibaresi yer almıştır. İşçi ve memurlara grev hakkı, madde 47 ile tanınmıştır. Toprak reformuyla ilgili 37. madde oluşturulmuştur. Üniversitelere özerklik verilmiş ve bu anayasanın

---

¹⁸⁰ Çavdar, a.g.e, s.87,90.

¹⁸¹ **Milliyet**,9 Temmuz 1961,11 Temmuz 1961.

¹⁸² **Milliyet**,15 Ekim 1961,21 Ekim 1961,27 Ekim 1961,21 Kasım 1961.

120. maddesinde yer almıştır. Radyo-Televizyon Üst Kurulu oluşturulmuş ve radyo-televizyon kanallarının denetlenmesi bu kurula bırakılmıştır. Siyasi Partiler kurma bu partilere üye olma ve partilerden çıkma hakkı Anayasanın 56.maddesiyle güvence altına alınmıştır. Yargı bağımsızlığına Anayasanın 132.maddesiyle vurgu yapılmıştır. Milli Güvenlik Kurulu kurulmuş ve bunun görev ve yetkileri Anayasanın 111.maddesinde ifade edilmiştir.¹⁸³

Türkiye'nin 1960 öncesi ve sonrası ekonomik durumuna bakıldığında; Türkiye için tıkanma ve yeniden uyum dönemi olarak görülen 1954-1961 yılları, savaş sonunun genişleme durumunun ve liberal dış ticaret politikalarının sona erdiği; ekonomide belirli duraklamalarla beraber, dalgalanmaların yaşandığı; ihraç mallarına yönelik talepteki düşme ve dış kaynakların belli bir düzeyi aşmamasından ötürü ortaya çıkan dış tıkanmaya tepki olarak, ithalat sınırlamalarına gidildiği bir dönem olarak nitelendirilmiştir.¹⁸⁴ Ayrıca diğer bir yönüyle 1954-1961 dönemi, liberal bir dış ticaret rejimi içinde dış dengenin sağlanamayacağına anlaşıldığı; bu nedenle dış ticaret kontrollerine gidilen; ancak ticaret açıkları yine ortadan kalkmayan, hatta artık sürekli bir durum haline gelen; öte yandan geniş kamu kesiminin özel sermaye birikimiyle işlevsel bir bütünlük içinde eklemlendiği bir ekonomik yapının yerleştiği yıllar olmuştur. 1961 sonrasında da ekonomik yapıya ve iktisat politikalarına egemen olmaya devam edecek olan bu özelliklerin sonraki, dönemden ana farkı, ekonomik gelişmenin bir önceki ve bir sonraki dönemlere göre durgun genel durumda bulunmasında ve plansız-programsız, günü gününde yönlendirilmesinde yatar. 27 Mayıs sonrasında, planlı bir iktisat politikası anlayışına yönelerek ekonomiyi yeniden genişleyen bir doğrultuya sokma çabaları ilk meyvelerini 1962'de vermeye başlamış ve 1960-1961 yılları bütün özellikleriyle 1958'de yürürlüğe konan istikrar programının izlerini taşımıştır.¹⁸⁵

27 Mayıs sonrasında asker ve sivil yöneticilerin ekonomi konusunda ortak görüşü, ülkenin kalkınmasının belli planlar çerçevesinde yürütülmesi gerektiği

---

¹⁸³ Suna Kili-Şeref Gözübüyük, **Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.190-260.

¹⁸⁴ Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009, s.107.

¹⁸⁵ Boratav, **a.g.e.**, s.109.

yönünde olmuştur. Bunun gerçekleşmesi, yani “planlama” amacının yürürlüğe konulabilmesi ve uygulanabilmesi için de bir “teşkilat”(örgüt) oluşturulması gerektiği yönünde bir karara varılmıştır.¹⁸⁶ Yasama yetkisini kullanan Milli Birlik Komitesi tarafından kabul edilen Planlama Teşkilatı hakkındaki tasarı yasalaşmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı’nın kuruluşu ve görevlerini belirleyen yasa, 30 Eylül 1960’tan itibaren uygulamaya konmuştur.¹⁸⁷

Planlı kalkınmaya geçişi kolaylaştırmak için hazırlanış ve uygulanmış olan “1962 Yıllık Programı” uzun süreli plan dönemine geçiş için faydalı bir deneme şekli olmuştur. Kalkınma planının iktisadi ve toplumsal hayatın bütününe uygun, en son tekniklere göre şekillendirildiği bir ileri planlama şeklinde olacağı belirtilmiştir. Ayrıca strateji olarak; “...*kalkınmanın, demokratik bir düzen içinde karma ekonominin imkânlarından faydalanılarak gerçekleştirilebileceği inancına dayanılmıştır*” şeklinde özetlenmiştir.¹⁸⁸

1954 yılında başlayan dış tıkanma ve görelî durgunluk durumuna karşı uygulanan istikrar ve uyum politikaları,1961 yılıyla son bulmuş ve ekonomi yeni bir genişleme sürecine hazır duruma getirilmiştir. Birinci Beş Yıllık Plan’ın çok açık stratejik tercihi olan ithal ikameci sanayileşme,1960’lı yılların sosyopolitik durumu ve bölüşüm ilişkileri tarafından biçimlendirilecektir.¹⁸⁹ 27 Mayıs ertesinde Devlet Planlama Teşkilatı’nı kuran ve bir süre yönlendiren devletçi-reformcu olarak nitelendirilen aydınların damgasını taşıyan Birinci Beş Yıllık Plan; büyümenin devam etmesini sağlayan güç olarak, kamu yatırımlarını ve devlet işletmeciliğini görmekte ve ithal ikameci sanayileşmeyi, tüm sektör politikalarını yönlendiren açık bir stratejik tercih olarak temel almaktaydı.¹⁹⁰

Türkiye’nin 1960 ve sonrasındaki dış politikasında bakıldığında ise; Türkiye’nin, 27 Mayıs müdahalesinden Kıbrıs bunalımına kadar izlediği dış

---

¹⁸⁶ Erdinç Tokgöz, **Türkiye’nin İktisadi Gelişme Tarihi(1914-2007)**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2007, s.166.

¹⁸⁷ Tokgöz, **a.g.e.**, s.171.

¹⁸⁸ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı,Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967, s.Giriş 1,<http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi:7.2.2010

¹⁸⁹ Boratav, **a.g.e.**, s.117-118.

¹⁹⁰ Boratav, **a.g.e.**, s.126-127.

politikanın, 1950-1960 dönemininkinden pek farklı olmadığı görülmüştür.27 Mayıs Müdahalesi, Türk Dış Politikasındaki sürekliliği bozmamıştır.¹⁹¹Türkiye'nin dış politikadaki tutumunun değişmeyeceği önceden de belirtildiği üzere,27 Mayıs müdahalesinin olduğu gün anonsu yapılan bildiride ifade edilmiş ve gerekli yerlere bu karar bildirilmiştir.

3.2 ABD Tarafından Barış Gönüllüleri Örgütü Konusunda Türkiye'ye Yapılan Teklif

ABD ile Türkiye arasında 27 Ağustos 1962'de imzalanan ikili anlaşma ile Barış Gönüllüleri Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Barış Gönüllülerinin ilk grubunun Türkiye'ye gelişi Eylül 1962'nin sonlarında olmuştur. ABD'nin Türkiye'ye Barış Gönüllüsü yollama girişimi, mektup değişimi ile yapılan anlaşmanın bir yıl öncesinde başlamıştır. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gelebilmeleri için bazı hukuki engellerin aşılması gerekmiştir. Antlaşmada da belirtilen maddeler gereği, gönüllülerin gümrük vergileri ve çeşitli harçlardan muaf tutulması, gönüllülerin çalışacakları bölgelerdeki durumları, Barış Gönüllüleri'nden sorumlu olacak ABD'li yöneticilerin Türkiye'de çalışma ve denetim olanaklarının ortaya konulması, gönüllülerin alacakları ücretlere ve öteki gelirlerine vergi muafiyetinin sağlanması v.b. konularda çeşitli sorunların giderilmesi yönünde birtakım girişimlerde bulunulmuştur.

Barış Gönüllülerinin Türkiye'ye gelerek çeşitli programlarda çalışmalarını sağlamak amacıyla yapılan görüşmeleri, ABD temsilcileri olarak Mr. Kuhn ve Mr. Woolfley adındaki şahıslar ile Türkiye adına Hamit Batu ve Şefik Fenmen birlikte yürütmüşlerdir. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de çalışabilmeleri için engel niteliğinde olabilecek sorunlara bir yıl içerisinde şu önemli aşamalardan geçilerek çözüm bulunmuştur:¹⁹²

- Temmuz 1961'de,ABD temsilcileri, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gelebilmesi ve çalışabilmesi için çeşitli koşulları belirtmişlerdir. Bu koşullar; Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'de bir bürosunun kurulmasına izin

---

¹⁹¹ Sander, a.g.e, s.202.

¹⁹² Özbalkan, a.g.e, s.125-128.

verilmesi, bu büroda çalışacak Amerikalı yöneticilere ve personele diplomatik ayrıcalık haklarının verilmesi, Türk hükümeti tarafından Barış Gönüllüleri yöneticilerinden birinin resmen temsilci olarak tanınması, Barış Gönüllüleri'nin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulması, programların gerektireceği işlerde ve yerlerde serbestçe çalışmalarının sağlanması gibi konuları kapsamaktadır. İlk olarak ABD temsilcileri, Türk temsilcileri ile hiçbir gümrük vergisi ve harcı ödemediği girmeleri ve gelir vergisi ayrıcalığının tanınması konularını görüşmeye başlamışlardır.

- Şubat 1962'deki görüşmede Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye harç ve gümrük vergisi ödemediği giriş yapmaları konusu ele alınmıştır.
- 16 Mart 1962'de Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye vergi ve harç ödemediği girmelerini prensip olarak kabul etmiştir. Bu dönemde Maliye Bakanlığı, Gönüllülerin Türkiye'de aldıkları ücretlerden vergi alınmaması ve öteki ayrıcalıklardan yararlanmaları konusunda bir karara varmamıştır.
- 21 Mart'ta Kuhn ve Woolfley, Hamit Batu ve Şefik Fenmen ile yaptıkları görüşmede, istenilen sonuca varmak için gerektiği takdirde daha uygun bir yabancı dilin kullanılabilmesini, teknik konularda ortaya çıkan sorunların çözülebilmesi için görüşmelerin kabul edilebilecek yabancı bir dille yürütülebileceği teklif edilmiştir. Mr. Kuhn, Gümrük ve Tekel Bakanlığı yetkilileri ile görüşebilmek ve teknik konularda meydana gelen aksamları gidermek için kendisine bir fırsat verilmesini istemiştir.
- 23 Mart'ta Mr. Kuhn, Şefik Fenmen'e telefon edip, 21 Mart'ta görüşülen konularla ilgili olarak gümrük ayrıcalığı konusunda ortaya bazı engellerin çıkarıldığını ifade ederek, bunların aşılabilmesi için bazı çözüm yolları ortaya koymuştur. Mr. Kuhn'un görüşlerine cevap olarak; ileri sürülen çözüm yollarının görüşmelerde etkili olmayacağı, ortaya çıkan sorunlara çözüm

bulunmadığı takdirde kendisinin Gümrük ve Tekel Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı yetkilileri ile görüşürüleceği ifade edilmiştir.

- 30 Mart'ta Türk temsilcisi, Mr. Kuhn'a Maliye ve Gümrük Bakanlıklarının kesin cevaplarını 13 Nisan'a kadar vereceklerini iletmiştir.
- 16 Nisan'da Türkiye temsilcisi Şefik Fenmen, Mr. Kuhn'a Gümrük ve Maliye Bakanlıkları yetkililerinin sözlü olarak ABD'nin isteklerini onayladıklarını ve 20 Nisan'a kadar yazılı olarak durumu kendisine bildireceklerini, 23 Nisan'da da bu yazılı onayın ABD Elçiliği'ne sunulacağını haber vermiştir.
- 18 Nisan'da Hamit Batu; Mr. Kuhn'a telefon ederek Maliye ve Gümrük Bakanlıkları'nın yazılı onayı Dışişleri Bakanlığı'na iletildiğini söylemiştir
- 20 Nisan'da yapılan karşılıklı görüşmede ABD temsilcilerine Maliye, Gümrük, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının temsilcileri arasında toplantı yapılması kararlaştırılmıştır, aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı Hukuk İşleri Dairesi'nin de bu konuda bir rapor hazırlaması gerektiği bildirilmiştir. Fakat raporun henüz hazırlanmadığı da sonradan ifade edilmiştir.
- 30 Nisan'da Mr. Kuhn, Gümrük Bakanlığı'nın yeni engeller çıkardığını belirterek, bu konuda geniş bilgi istemiştir. Kendisine 2 Mayıs'a kadar Türk Hükümeti'nin bu konudaki tutumu hakkında kesin bilgi verileceği bildirilmiştir. Bundan sonraki günlerde gerekli raporlar hazırlanmış ve ortaya çıkan sorunlar çözüme kavuşturularak taraflar arasında anlaşma sağlanmıştır.
- Son olarak 4 Mayıs 1962'de belirlenen hususlar, Mr. Kuhn tarafından Dışişlerinin onayına bir nota ile sunulmuştur. Bu asıl antlaşmanın örneği olup içinde daha sonraki yapılacak antlaşmada yer alacak hususların ne olacağı yönünde bir sunum olmuştur. Bu notaya ekli ön muhtıradaki: Türk Hükümeti'nin, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Türkiye'de bir büro kurmasına kurulmasına izin verdiği, buna bağlı olarak bir Barış Gönüllüleri Örgütü'nün

temsilcisinin ve gerekli sayıda personelin, ABD elçiliğine bağlı olarak Türkiye'ye geleceği ve Türk Hükümeti ile birlikte Barış Gönüllüleri'nin çalışmalarını yönetecekleri belirtilmiştir.

ABD'nin Temmuz 1961'de başlayan ve Mayıs 1962'ye kadar süren Türkiye'ye Barış Gönüllüleri'ni getirme girişimlerinin yoğun şekilde geçtiği görülmektedir. Yapılan ikili görüşmeler sonucunda üzerinde uzlaşılan konular, daha sonraki dönemde belirlenen anlaşma metninin örnek halini oluşturmuştur. Anlaşma öncesi bu metin üzerine gerekli haberleşmeler devam etmiş olup daha sonraki dönemde Dışişleri Bakanlığının onayına sunulmuştur. Anlaşma metni ilgili bakanlıkların ve örgüt temsilcilerinin üzerinde uzlaştığı bir şekle sokulmuştur. Böylece anlaşma kabule hazır hale getirilmiştir.

3.3 Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın İmzalanması

27 Ağustos 1962'de ABD Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson, bir dizi görüşme yapmak için Türkiye'ye gelmiştir.¹⁹³ Lyndon Johnson bu ziyaretle yerine getirmek istediği gayelerden biri de Barış Gönüllüleri Anlaşması'nın imzalanması olmuştur. Barış Gönüllüleri'nin resmi anlamda Türkiye'de faaliyetlerine başlamaları için bakanlık veya başkanlık düzeyinde bir antlaşmanın yapılması düşünülmüştür. 27 Ağustos 1962 tarihinde, ABD ve Türkiye arasında Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kabulü konusunda antlaşma yapılmıştır. Anlaşma, dönemin Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin ve ABD Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson tarafından imzalanmıştır.¹⁹⁴

Barış Gönüllüleri İkili Antlaşmasının maddeleri şu şekildedir:¹⁹⁵

---

¹⁹³ **Milliyet**, 27 Ağustos 1962.

¹⁹⁴ **Milliyet**, 28 Ağustos 1962.

¹⁹⁵ Yapılan Anlaşmanın Türkçe metni için bkz. EK 1. **MMTD**, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt: 34, Birleşim 39, Sayı: 336, 14 Ocak 1965, s.4-5, ABD tarafından gönderilen ve Birleşmiş Milletler tarafından tescil edilen antlaşmanın İngilizce ve Fransızca metinleri için bkz. United Nation Treaties, Volume 461, No:6651, 22 Nisan 1963.

<http://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20461/volume-461-i-6651-english.pdf>

<http://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20461/volume-461-i-6651-french.pdf> Erişim

Tarihi: 1.3.2010

“ 1. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye’de müştereken tesbit edilen görevler ifa etmek üzere ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından talep ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilen sayıda barış gönüllüsünü Türkiye’de vazifelendirecektir. Gönüllüler Türkiye’de her iki hükümetimizce tayin edilen resmi veya özel kurumların doğrudan doğruya denetlemesi altında çalışacaklardır. Türkiye Hükümeti, gönüllülere ve mallarına, Türkiye’de ikamet eden Amerika Birleşik Devletleri uyruklu özel kişilere genellikle uygulanan muameleden aşağı olmamak üzere adilane muamele gösterecek ve gönüllülerle ilgili bütün meselelerde Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti temsilcilerine tam bilgi verecek, onlarla istişarede bulunacak ve işbirliği yapacaktır.

2. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş edildiği şekilde,

a) gönüllülere ikamet tezkereleri harçsız olarak verilecek ve

b) gönüllülerin geçim masraflarının karşılamak üzere alacakları meblağlar hiçbir vergi veya resme tabi tutulmayacaktır. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş olunduğu üzere ve Türkiye Cumhuriyetinde ithal edilmiş eşyanın elden çıkarılmasına ait kanun hükümlerine uyulması şartıyla, gönüllülerin kendi ihtiyaçları için gelişlerinden iki ay önce veya altı ay sonra Türkiye’ye ithal edecekleri kullanılmış zat ve ev eşyalarıyla beraberlerinde getirecekleri yeni zat eşyalar için hiçbir gümrük vergisi veya başka bir resim ödenmeyecektir.

3) Hükümetimizin ilgili temsilcileri, Türkiye Cumhuriyetinde barış gönüllüleri ve barış gönüllüleri programlarıyla ilgili olarak zaman zaman bu anlaşmanın uygulanması bakımından gerekli veya arzuya şayan görülen düzeltmeleri yapabilirler...”

Lyndon Johnson tarafından imzalanan bu antlaşma metninin sonunda, mektupların değişimi ve kabulü ile beraber antlaşmanın yürürlüğe gireceği ve antlaşmanın kabul edilmemesi durumunda ise, doksan gün önceden haber verilmek üzere antlaşmanın geçersiz olabileceği uyarısı da eklenmiştir.

Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması, devlet yetkilileri tarafından karşılıklı imzalandan sonra yürürlüğe girmiştir. ABD’nin bu antlaşma metni imzalanmadan önceki dönemde, Türkiye’ye Barış Gönüllüleri gönderme çabasının ne kadar yoğun ve etkili bir şekilde olduğu anlaşılmiştir. Maliye ve Gümrük Bakanlıkları’nın tüm

engellemelerine rağmen Barış Gönüllüleri Örgütü, ABD yetkililerinin etkili tutumuyla Türkiye'ye kabul ettirilmiştir. Tüm bu ikili ilişkiler ve bunun sonucunda imzalanan antlaşmanın şekliyle alakalı bir takım soru işaretleri ortaya çıkmıştır.

Gönüllülerin Türkiye'de çalışabilmeleri için hukuki engel niteliğinde olabilecek birtakım hususlara, bir yıl içerisinde çeşitli şekillerde çözüm bulunmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluş amaçları ve faaliyet ilkelerine göre; gönüllüler davet edildikleri taktirde az gelişmiş ülkelerde faaliyetlerine başlayacaklardır.¹⁹⁶ Fakat ABD yetkililerinin Barış Gönüllüleri'ni Türkiye'ye getirtme çabaları ile davetten çok kabul ettirme görüntüsü ortaya çıkmıştır.

Anlaşma şartları genel olarak incelendiğinde, ABD'nin çıkarlarına uygun şekilde Türkiye ile bir antlaşma imzaladığı görülmektedir. Anlaşmada, ABD ve Barış Gönüllüleri'nin isteklerinin yerine getirilmekle beraber Türkiye'ye de çeşitli konularda sorumluluklar yüklenmiştir.

ABD ve Türkiye arasında imzalanan Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın birinci maddesinde belirtilen;“ *Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye'de müştereken tesbit edilen görevler ifa etmek üzere ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından talep ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından kabul edilen sayıda barış gönüllüsünü Türkiye'de vazifelendirecektir...*”¹⁹⁷ hususunda görüleceği üzere, Türkiye'nin talepleri doğrultusunda ABD tarafından istenen sayıda gönüllünün Türkiye'de görevlendirileceği hükmü de yer almıştır. Bu madde ile aslında Barış Gönüllüleri'nin, ABD'nin ısrarı olmadan Türkiye'nin çeşitli alanlarda var olan ihtiyaçları nedeniyle ve oluşan talepleri doğrultusunda gönderileceği belirtilmiştir. Türkiye'nin talepleri doğrultusunda ABD, göndereceği gönüllüleri ve bu gönüllülerin hangi alanda, programda çalışacaklarını belirleyecekti. Türkiye kendi ihtiyaçları doğrultusunda Barış Gönüllüleri'nden yararlanamayacak olup ABD'nin bu konudaki kabulüyle ancak gerekli yardımı alabilecektir.

---

¹⁹⁶ 1st Peace Corps Annual Report, 30 June 1962, s.8.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf

Erişim tarihi: 2.12.2009

¹⁹⁷ **MMTD**, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt: 34, Sayı: 336, 14 Ocak 1965, s.4.

Anlaşmanın birinci maddesinde ABD, Türkiye’den gönüllüler konusunda oluşabilecek bütün meseleleri ABD Hükümeti Temsilcilerine iletilmesi, istişarede bulunulması, iş birliği yapılması yönünde istekte bulunmuştur. Ayrıca yine birinci madde de; Türkiye Hükümeti’nin gönüllülere ve onların malları hususunda, Türkiye’de yaşamakta olan ve diğer ABD uyruklu özel kişilere genellikle uygulanan muameleden aşağı olmamak üzere “adilane muamele” göstermesi gerektiği hususunda da özellikle vurgu yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendi vatandaşlarına ve ya Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu kişilere adil bir şekilde davranmak zorunda ve yükümlülüğündedir. Anlaşma bu konuyla ilgili isteklerin özellikle belirtilmesi bir anlamda ABD vatandaşlarına ve ya Barış Gönüllüleri’ne farklı bir tutum ile yaklaşılmasının istendiği yönünde algılanmıştır.

ABD, Türkiye Hükümeti’nden gönüllüler ve malları konusunda Türkiye’de ikamet eden ABD uyruklu insanlara uygulanan muameleden aşağı olmamasını istemesine rağmen, gönüllüler ile ilgili ortaya çıkabilecek meselelerde ABD ile özel bir işbirliği ve danışma şeklinde bir tutumun geliştirilmesinin istemesi normalde ABD vatandaşlarına uygulanacak olan muameleden ayrı olarak “imtiyazlı” bir durum olarak düşünülmüştür. Barış Gönüllüleri diplomatik olarak bir ayrıcalığa sahip olmamışlardır. Fakat görülmektedir ki; bu antlaşmanın bazı maddelerinde uygulanmak istenen ve ya bazı hususlar gönüllülere bir takım ayrıcalıklar kazandırmıştır.

İkili antlaşmanın birinci maddesinin nasıl uygulanacağı sonraki dönemlerde tartışma konusu olmuştur. Özellikle basında gönüllülerin yurt içinde etnik ve din propagandaları yaptıkları, antika eşyaların yurt dışına çıkardıkları, kavga çıkardıkları şeklinde hoş görülmeyen davranışların olduğu yönünde haberler yayınlanmaya başlamıştır. Türk yasaları ile kovuşturma gerektiren bu tür olayların üzerinde fazla durulmadığı, bu olaylara karışmış olan gönüllüler hakkında resmi bir işlem yapıp yargılanmaların olmadığı dile getirilmiştir.¹⁹⁸

Barış Gönüllüleri’ne olmasa bile Barış Gönüllüleri Örgütü yöneticilerine ikinci sınıf diplomat statüsü tanınması için bazı girişimlerde bulunulmuştur. Türkiye

---

¹⁹⁸ Özbalkan, a.g.e, s.133.

Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, yöneticilere diplomat statüsünün verilmesi için 1 Ekim 1966'da aldığı bir kararla Dışişleri Bakanlığını bu konuda yetkili kılmıştır.¹⁹⁹

Antlaşmanın ikinci maddesi, Türkiye'ye gelecek olan Barış Gönüllüleri'nin muaf olacakları vergi ve resimlerin ne olacağı ile ilgilidir. Buna göre; gönüllüler, Türkiye'ye gelişlerinden iki ay önce ve altı ay sonra beraberlerinde Türkiye'ye getirecekleri yeni veya eski özel eşyalarından, Türkiye Cumhuriyeti yasalarında uygulanan gümrük vergileri ve resimlerden muaf tutulacaktır.

3.3.1 Anlaşmanın TBMM'de Görüşülmesi ve Kabulü

A.B.D ve Türkiye arasında imzalanan Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması ile ilgili görüşmeler T.B.M.M' de ilk olarak 14 Ocak 1965 tarihinde yapılmıştır. Görüşmenin yapıldığı tarihte,527 Barış Gönüllüsü Türkiye'de çeşitli alanlarda faaliyetlerini sürdürmekteydi.²⁰⁰ 27 Ağustos 1962 tarihinde onaylanan Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın uygun bulunmasına dair kanun hakkında Mecliste fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Kanun tasarısı görüşmelerinde, hükümet temsilcileri ve siyasi partilerin milletvekilleri antlaşma konusunda bir takım özel ve genel düşüncelerini ortaya koymuşlardır.

Yine bu dönemde Barış Gönüllüleri'nin faaliyetlerini sakıncalı bulup eleştiren büyük bir kamuoyu kesimi oluşmuştur. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de bulunmasını sakıncalı bulan kesimler Gönüllülerin faaliyetlerine son verip Türkiye'den atılmaları için basın yoluyla seslerini duyurmaya başlamışlardır.

14 Ocak 1965 tarihinde Mecliste tasarı üzerine görüşmeler başlamış ve bu görüşmelerde tasarı üzerine söz isteyen Niğde Milletvekili Asım Eren, şu ifadelerde bulunmuştur:²⁰¹ *“Pek muhterem arkadaşlarım, Barış Gönüllüleri adı altında memleketimizde çalışmakta bulunan Birleşik Amerika Devletleri uyruklu kimselerin faaliyetlerini bazı yerlerde yakinen gördük. Bunların çalışmalarının hakikaten insani*

¹⁹⁹ BCA, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Tetkik Dairesi, Kararname, Sayı 6/7105, Dosya No:100-31/1517.

²⁰⁰ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971, s.5.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf

Erişim Tarihi: 6.12.2009.

²⁰¹ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, 14 Ocak 1965, s. 662.

bir amaç izledikleri duyuluyor. Bununla beraber bu teşkilatın nasıl doğduğu, ucunun nereye bağlı olduğu, hamcının ne olduğu hakkında bilgimiz yoktur. Eğer mümkünse ilgili Bakanlık ve temsilcileri lutfetsinler, bu anlaşmadan önceki durumu, bilmediğimiz noktaları izah buyursunlar, ondan sonra tasdik edelim. Hürmetlerimle.” Bu ifadelerden sonra, Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi ve İkinci Daire İktisat İşleri Genel Müdürü Nazif Cuhruk, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluşu ve amaçları hakkında şu şekilde bilgi verme yoluna gitmiştir:²⁰²

“ ...Teşkilatın gayesi, Amerikalı gönüllüleri Amerikan hayat tarzı, Amerika'nın demokratik idealleri umumiyetle dünyada Amerikan halkının yaşayış tarzı, görüş ve pratiki hakkında geniş ölçüde aydınlatmaktadır. Teşkilata mensup gönüllüler gittikleri memleketlerde aşağı-yukarı buldukları memleketlerin şartları içerisinde bizzat çeşitli sahalarda çalışan insanlarla onların çalışma ve yaşama şartlarını muadil şartları kabul ederek hakikaten gönüllü gibi çalışmak gayesiyle seçilirler... Aşağı-yukarı bütün gelişme halindeki memleketlerde teşkilat mensupları bir nevi teknik yardım temsilcisi gibi, fakat daha dün ölçülerde faaliyetlerde bulunurlar. Ekonomik sahada, sosyal sahada diğer çeşitli alanlarda beraber yaşadıkları kütlenin çalışma hayatına iştirak ederler ve bu hayat içinde bir teknik yardım eksperisi gibi kendilerinin bilgilerini görgülerini intikal ettirirler.”

Bir milletvekili tarafından ilgili yerlerden Barış Gönüllüleri hakkında istenen bilgi, bakanlık yetkilisi tarafından kısa ve genel bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Bundan sonra söz isteyen milletvekilleri genellikle Barış Gönüllüleri'nin faydalı mı yoksa zararlı mı oldukları konusunda durarak tartışmalara devam etmişlerdir. Daha sonra Barış Gönüllüleri konusu üzerine söz alan Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral, Barış Gönüllüleri'ne karşı tepkisini şu şekilde dile getirmiştir:²⁰³ *“... Türkiye'ye Amerika'dan barış gönüllüleri adı altında bazı kimseler gelecektir. Bunlar bize ne öğretecekler? Ne öğretecekler? Bize bunlar ahlaksızlıktan başka bir şey öğretemezler. Kanunu kabul etmiyelim arkadaşlar.”* Adnan Aral'ın Barış Gönüllüleri konusundaki yorumu mecliste gürültüyle karşılanmıştır. Daha sonra söz alacak olana İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, kendisinden önce konuşan Adnan Aral'ın Barış Gönüllüleri'ne karşı ortaya koyduğu düşüncelerini eleştirdikten

²⁰² MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, 14 Ocak 1965, s. 662.

²⁰³ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 662.

sonra sözlerine şu şekilde devam edecektir:²⁰⁴ “... bu insanlarla muhtelif vesilelerle memleketin muhtelif yerlerinde temas etmiş bir arkadaşınızım. Amerika’da bazı teşekküller vardır ki, ‘ Genç Hıristiyanlar Cemiyetleri’ gibi, üzerinde etiketi olduğu için, bazı yerlerde hoş görülmez. Fakat bu insanlar, barış gönüllüleri, muztarip insanların yanına gidecek onlara kültür sahasında, gerek sosyal sahada daima iyilik telkin eden, insanlığı yaratan ve insan cemiyetinin arzu ettiği birliği kurmak isteyen insanlardır... Bu barış gönüllülerinde ne bir siyasi maksat vardır, ne de dini bir maksat vardır, yalnız insanlığın birleşmesi ve sosyal sahada iş birliği için kurulmuş bir teşekküldür. Bunu arz için huzurunuzda geldim...”

Hükümet adına söz alan Milli Eğitim Bakanı İbrahim Ökten de Adnan Aral’ın sözlerini üzüntüyle karşıladığını dile getirdikten sonra “... Milli Eğitim Bakanlığının hizmetinde emekleri geçen bu gönüllülerin bizim öğretmenlerimizden tamamen farksız hizmet şartları içinde bulunduğunu ve bunlardan büyük faydalar sağladığımızı huzurunuzda ifade etmek isterim. Bu insanların kendi memleketleri dışında insanlık ideali için toplanmış ve bu ideale bağlı olarak, geri kalmış memleketlerde o memleketlerin kalkınmasına kendi bilgilerini, aynı zamanda insanlık inancı çerçevesi içinde var güçleriyle yerine getirmektedirler? Bu insanlar ancak sevgiyle anılmaya layık insanlardır...”²⁰⁵ şeklinde sözlerine devam etmiş ve alkışlar eşliğinde konuşmasına son vermiştir.

Milli Eğitim Bakanı İbrahim Ökten konuşmasını sonlandırırken, Diyarbakır Milletvekili Şehmuz Arslan’dan gönüllülerin kaza yaptıkları taktirde, Türk Mahkemelerinde mi yoksa ABD mahkemelerinde mi muhakemelerinin yapılacağı hakkında aldığı soruya, bu muhakemelerin Türk Mahkemelerinde olacağı yönünde cevap vermiştir.

Daha sonra Adalet Partisi Grubu adına konuşacak olan Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler , “ Muhterem arkadaşlar, insanlığı ve hür insanları bir araya getirme, misyonunu liyakatla ifa eden ve müteveffa Mr. Kennedy’in üzerinde ehemmiyetle durduğu barış gönüllüleri misyonunu Adalet Partisi Grubu hürmetle selamlar”²⁰⁶ şeklinde Barış Gönüllüleri’ne karşı hoş görülme ifadeleriyle konuşmasına

²⁰⁴ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, 14 Ocak 1965, s. 662-663.

²⁰⁵ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt 34, 14 Ocak 1965, s. 663.

²⁰⁶ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s.663.

başladıktan sonra “İnsanlık, hürriyet ve fazilet namına ve insanların manevi hasletlerini geliştirmek uğruna, gönüllü olarak vazife almış insanlar hakkında Sayın Adnan Aral’ın söylediği sözler hakikaten esef vericidir.(Soldan ‘Bravo’ sesleri) Bu gönüllü insanların ifa ettiği vazifeyi anlayabilmek için onlar kadar manevi değerlerle mücehhez olmak lazımdır.(Soldan ‘Bravo’ sesleri.)Sayın Adnan Aral’ı bu değerle mücehhez görmemek bahtiyarlığından dolayı da üzüntü içindeyiz...”²⁰⁷ biçiminde sözlerine devam etmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşmasını yapmak üzere meclis kürsüsüne gelen Maraş Milletvekili Kemali Bayazıt, “... Çok temenni ediyorum ki, Sayın Adnan arkadaşımız düşündüğünün dışında bir beyanda bulunmuş olsun. Barış gönüllüleri gibi beynelmilel ve dünya sulhüne hizmet eden bir teşekkül için hazırlanmış beynelmilel bir muhadenin görüşülmesi sırasında arkadaşımız eğer beyan ettiği gibi düşünüyorsa C.H.P. Grubu adına üzüntülerimizi ve kendilerine teessüflerimizi bildiririz...” diyerek sözlerini tamamlamıştır.

Yeni Türkiye Partisi Grubu adına söz alan Tokat Milletvekili Ali Dizman ; “Pek muhterem arkadaşlarım, yüksek insanlık ideallerinin tahakkuku uğrunda, tatbikatındaki önergelerinde de yakinen müşahede ettiğimiz şekilde, buldukları bünye ile hiçbir tearuz göstermeden onlara intibak ederek izzeti nefislerini rencide etmeksizin bu yüksek ideallerin tahakkukuna hizmet eden ve Türkiye için faydalı hizmetleri de mesbuk bulunan bir gruba bir arkadaş tarafından yapılan haksız tecavüzü Y.T.P. Grubu adına biz de esefle müşahede ettik...”²⁰⁸ ifadelerinde bulunmuştur.

Niğde Milletvekili Ruhi Soyer, kendi seçim bölgesinde görev yapan iki Barış Gönüllüsü’nün kendi seçim çevresinde olduğunu belirterek “... Kendilerinin çalışmalarından gerek maarif müdürü, gerek vali ve gerekse bütün il hakikaten memnundur. Bu kadar faydalı ve bu kadar iyi ve insani bir maksada matuf olarak gönderilmiş olan barış gönüllülerini şaibe altında bırakacak sözlerin sarf edilmesini Yüce meclisin kudretiyle teklif edemiyorum. Nasıl olurda bir arkadaşımız, böyle insani ve memlekete bu kadar faydalı olmak için mütemadiyen çalışıyorlar. Bu zavallılar daha fazla faydalı olabilmek için Türkçe öğreniyorlar. Bu kadar faydalı ve

²⁰⁷ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 663.

²⁰⁸ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 663-664.

insani hizmet gören insanlara böyle dil uzatılmasının her halde yerinde olmadığını arkadaşımız Adnan Aral da takdir edeceklerdir. Ümidediyorum. Bir sürçü lisan olmuştur... ”²⁰⁹ şeklinde ifadelerine devam etmiştir.

Bundan sonra İstanbul Milletvekili Selim Sarper, Barış Gönüllüleri konusunda söz istemiş ve kendisinden önce kürsüye gelen milletvekillerinin(Adnan Aral hariç) görüşlerine katıldığını ifade etmiştir. Bu konuşmadan sonra Burdur Milletvekili Mehmet Özbey, meselenin anlaşıldığı ve müzakerenin kifayetine dair arz ve teklif niteliğindeki yeterlilik önergesini sunmuştur. Yeterlilik önergesi aleyhinde söz isteyen Kırşehir Milletvekili Memduh Erdemir, “ *Pek muhterem arkadaşlarım, Barış gönüllüleri mevzuundaki anlaşmanın tasdik edilip edilmemesi meselesi bir hayli Meclisimizi heyecanlı konuşmalara sevk etmiş bulunmaktadır. Kanaatimce bu anlaşmanın mahiyeti iyice anlaşılmamıştır. Barış gönüllülerinin dünya sulhüne hizmet edeceği, memleketimizde bazı eğitim ve öğretim meseleleriyle meşgul olacakları, halkı aydınlatacakları gibi mana çıkmışsa da bundan ne şekilde istifade edilecek, hangi Bakanlık meşgul olacak bu memleketimize gelecek olan zevatın formasyonları nedir? Biraz evvel Sayın Milli Eğitim Bakanı Hükümet adına çıktı, burada dediler ki, ‘Barış gönüllüleri camiasında bulunan öğretmenlerin memleketimizdeki öğretmenlerden hiç farkı yoktur.’ Acaba hangi seviyede bir öğretmenlik formasyonuna sahiptirler? Ne şekilde gelecek, nerelerde hizmet görecekler, memleketin teknik ve idari yönden bunlardan görecekleri hizmet nedir... Mahiyeti açıkça anlaşılmamıştır. Alakalı Bakanlar aramızdadır. Çıksınlar, lütfen iyice anlatsınlar. Bu şekilde Yüksek Meclis iyice tenvir edilsin, bundan sonra reylerimizi kullanalım... ”²¹⁰ İfadelerinde bulunup yeterliliğin kabul edilmemesini önermiştir.*

Kırşehir Milletvekili Memduh Erdemir’in bu konuşmasından sonra yeterlilik önergesi oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Önergenin kabul edilmesinden sonra ‘Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında yapılan anlaşamaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanunun oylamasına geçilmiştir. Anlaşma maddelerinin onaylanmasından sonra tasarının tümü açık oylamaya sunulmuştur. Yapılan açık oylama; üye sayısı 450 olan

²⁰⁹ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s.664.

²¹⁰ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s.664-665.

mecliste oy verenler 179,tasarıyı kabul edenler 170,tasarıyı reddedenler 4,çekimser 5,oya katılmayanlar 258, şeklinde sonuçlanmış olup, tasarının kabulü için yeterli çoğunluk sağlanamamıştır.²¹¹ Tasarının görüşüldüğü ilk gün yeterli sayıda çoğunluk sağlanamadığı için tasarı, bir sonraki günkü birleşimde tekrardan oylamaya sunulmuş ve 6 ret oyuna karşılık 250 kabul oyuyla tasarı kabul edilmiştir.²¹²

Cumhuriyet Senatosu'nda da görüşülen tasarı görüşmeleri esnasında, Barış Gönüllüleri hakkında çeşitli görüşler ortaya konulmuş ve bu ortaya konulan düşünceler üzerine birtakım tartışmalar olmuştur. Kanun tasarısı, Cumhuriyet Senatosu tarafından oylanmış ve Millet Meclisi tasarı oylamaları ile komisyonların raporları incelenmiş ve 1 ret oyuna karşılık 100 kabul sonucu alınarak TBMM tarafından kesin olarak kabul edilmiştir.²¹³

Mecliste Barış Gönüllüleri Antlaşması'nı uygun bulma kanun tasarısı görüşülürken, Barış Gönüllüleri hakkında milletvekillerine yeterli bilgi verilmeden oylamalara geçilmiştir. Barış Gönüllüleri hakkında bilgi verme amacıyla söz alan Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi ve hükümet adına söz alan Milli Eğitim Bakanı, milletvekillerini aydınlayabilecek oranda bilgilendirme yapmamışlardır. Gerek Dışişleri Bakanlığı, hükümet, diğer siyasi partiler adına söz almış temsilciler tarafından gerekse kendi adlarına Barış Gönüllüleri hakkında görüşlerini ifade etmiş milletvekilleri, Barış Gönüllüleri oluşumunu anlatmaya çalışmış ve bu konuda çeşitli fikirler öne sürmüşlerdir.

Barış Gönüllüleri'nin amaçları, yetkileri, eğitim durumları, hangi alanda çalışacakları, çalışacakları alanlardaki yeterlilikleri, hangi resmi kurumlara bağlı çalışacakları, antlaşmanın şartları ve uygulanabilirlikleri, Türkiye'nin bu konuda üzerine almış olacağı sorumluluğun daha sonraki yıllarda neden olabileceği ortam v.b. önemli, temel hususlarda gerekli bilgilendirmelerin sorumlu kişilerce yapılmadığı anlaşılmıştır. Milli Eğitim Bakanı'nın eğitim gibi özel ve önemli bir hususta, yeterli olabilecek ölçüde bilgi vermediği görülmüştür. Milli Eğitim Bakanı, Bakanlığın hizmetinde emekleri geçen gönüllülerin, Türkiye de görev yapan

---

²¹¹ **MMTD**, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s.704-707.

²¹² **MMTD**, Dönem 1, Birleşim 40, Cilt:34, 15 Ocak 1965, s. 810-813,Ayrıntılı bilgi için bkz. EK 2.

²¹³ **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, Dönem 1, Birleşim 67, Cilt:26, s.640-677, 2 Nisan 1965, Sayı:580, s.1-3. EK 3.

öğretmenlerden hiçbir farkı olmadığını ve gönüllülerin adlarının saygıyla anılmaya değer olduğunu ifade etmiştir. Bir milletvekilinin okullarda eğitim verecek olan Barış Gönüllüleri'nin öğretmenlik konusunda aldıkları formasyon durumu hakkındaki sorusuna, Milli Eğitim Bakanı cevap vermemiştir.²¹⁴ Fakat genel olarak eğitim alanında çalışmalar yapacak olan Barış Gönüllüleri'nin, öğretmenlik formasyonu almadan görev yapma olasılığının çok yüksek olabileceği, Tablo 3' teki eğitim programlarında çalışmış gönüllülerin eğitim ve tecrübe durumlarına baktığında daha doğru bir şekilde anlaşılacaktır.

Görüşmenin başında söz alan bir milletvekili, Barış Gönüllülerine karşı görüşlerini kendi üslubunca ortaya koymaya çalışmış ve tasarının kabul edilmemesi yönünde önerisini ortaya koymuştur. Görüşlerini ortaya koymaya çalışan milletvekilinin üslubu ve Barış Gönüllüleri hakkında düşünceleri hükümet, iktidar ve muhalefet partilerinin sözcüleri tarafından eleştirilmiştir. Barış Gönüllüleri girişimini, olumsuz olarak gören ve bu yönde düşüncelerini ortaya koyan milletvekili, kendisinden sonra söz alan nerdeyse bütün milletvekilleri tarafından kınandığı, meclis görüşmeleri tutanaklarından anlaşılmaktadır. Görüşmelerin daha ileriki zamanlarında, tasarının konuşulmasından çok bu kınamaların tekrarlandığı bir havanın oluştuğu görülmüştür. Barış Gönüllüleri'nin ahlaklı, iyi niyetli, barışçıl, insanlığa örnek niteliklerinin olduğu şeklinde ifadelerde bulunan milletvekillerinin, gönüllülerin gelme nedenini bu açıdan değerlendirme yoluna gittikleri ve Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye yararlarının ne ölçüde olacağını tartışılmadığı anlaşılmaktadır.

Milletvekilleri, belirtilen konuşmalarından da anlaşılacağı gibi, Barış Gönüllülerini; idealist, yardımsever, insanlık, hürriyet ve fazilet namına ve insanların manevi hasletlerini geliştirmek uğruna vazife almış, yüksek ideallerin tahakkukuna hizmet eden, daha fazla faydalı olabilmek için Türkçe öğrenen, insanlığı yaratan ve insan cemiyetinin arzu ettiği birliği kurmak isteyen, aldığı görevleri yerine getirebilmek için manevi değerlerle mücehhez olan, kendi memleketlerinin dışında insanlık idealleri için toplanmış olan ve bu ideallere bağlı olan insanlar olarak tanımlamış ve Barış Gönüllüleri'ni şaibe altında bırakacak sözlerin sarf edilmesini

---

²¹⁴ **MMTD**, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 664-665.

Meclisin kudretiyle bağdaşmadığını ve Barış Gönüllüleri'ne dil uzatılmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Barış Gönüllüleri hakkında bilgi verme amacıyla konuşma yapan Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi Nazif Cuhruk, ABD Başkanı Kennedy'nin nutuklarında geçen Barış Gönüllüleri'nin o tarihte tespit edilen ABD dış politika objektiflerinin en verimli vasıtalarından bir tanesi olarak görüldüğünü söylemiştir.²¹⁵ İstanbul Milletvekili Fahrettin Kerim Gökay, Barış Gönüllüleri'nde ne bir siyasi maksat ne de dini bir maksat olduğunu, yalnız insanlığın birleşmesi ve sosyal sahada işbirliği için kurulduğu yönünde görüşlerini belirtmiştir.²¹⁶ Barış Gönüllüleri girişiminin, iki temsilci tarafından farklı şekillerde yorumlandığı anlaşılmaktadır. Barış Gönüllüleri'nin kurucusu olan ve dönemin ABD Başkanı olan Kennedy, ABD başkanlık seçimi konuşmalarının çoğunda; Barış Gönüllüleri'nin, ABD dış politikasındaki önemine değinmiş ve Barış Gönüllüleri Örgütü'nün kuruluşu için büyük çaba sarf etmiştir.

3.3.2 Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın Anayasaya Uygunluğu

27 Ağustos 1962 tarihinde ABD ile Türkiye arasında yapılan Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması'nın 1961 Anayasası'na aykırı olduğu yönünde görüşler, yine bu dönemde yoğun şekilde dile getirilen bir diğer konu haline gelmiştir. Bu dönemde, Barış Gönüllüleri Antlaşmasına benzer milletlerarası antlaşmaların, Anayasa'ya uygun şekilde uygulanıp yürürlüğe konulup konulmadığı üzerine konusu kamuoyunda tartışılmıştır. Özellikle anayasa üzerinde çalışmalar yapmış akademisyenler, düşüncelerini gerek çeşitli makaleler şeklinde gazetelerde ve gerekse üniversitelerin dergilerinde ortaya koymuşlardır. Bu dönemde Türkiye, başta NATO olmak üzere ABD ve diğer devletlerle aralarında ikili ilişkilerin yoğun olduğu bir dönem yaşamıştır. Bu ikili ilişkiler sonunda taraflar arasında imzalanmış olan

---

²¹⁵ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 662.

²¹⁶ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965, s. 663.

askeri veya diğerk çeşitli antlaşmaların, anayasada belirtilen maddelere uygunluğu tartışma konusu haline gelmiştir.

Barış Gönüllüleri İkili Antlaşmasının onaylanma, yürürlüğe konulma ve TBMM de kabul edilme ve sonraki tarihlerde uygulanma şekillerinde,1961 Anayasasının Milletlerarası Antlaşmaların onaylanması ve nasıl uygun bulunacağına dair ilgili 65. Maddesi'ne ters düştüğü dile getirilmiştir. Anayasanın 65. Maddesine uygun olmadığı ifade edilirken, bu antlaşmanın aynı zamanda; Milletlerarası Antlaşmaların yapılması, yürürlüğe konması ve yayınlanması ile ilgili olarak bazı antlaşmaların yapılabilmesi için Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesi yönündeki 244 sayılı kanuna da aykırı olduğu düşünülmüştür.

1961 Anayasası'nın 65. Maddesinin²¹⁷ 1. fırcasında belirtildiği üzere; yabancı devletlerle yapılan uluslararası antlaşmaların onaylanabilmesi için, T.B.M.M' nin onaylamayı bir kanunla uygun bulması gerekmektedir. Fakat TBMM'nin bu antlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair ilk görüşmeler 14 Mayıs 1965 tarihinde olmuştur. Barış Gönüllüleri Antlaşması 27 Ağustos 1962 yılında imzalanmıştır ve buna göre yaklaşık iki buçuk yıl kadar bir süre sonra Meclis gündemine gelebilmiştir. Bu zaman zarfında antlaşma uygulanmıştır.

65. Maddenin ana esası, birinci fırcası olmasına karşın maddenin ikinci ve üçüncü fırcaları, bu esas fırcaya bazı istisnalar getirmiş ve yürütme organına,

---

²¹⁷ 1961 Anayasası'nın 65. Maddesi : “ * Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kurullarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

* İktisadi, ticari veya teknik münasebetleri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayınlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bilgisine sunulur.

* Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan iktisadi, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak, bu fırcaya göre yapılan iktisadi, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren antlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

* Türk kanunlarında değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında 1'inci fırca hükmü uygulanır.

* Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında 149'uncu ve 151'inci maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.” Kili-Gözübüyük, a.g.e, s.212.

yasamanın katılım ya da müdahalesi olmaksızın bir takım antlaşmaları yapabilmek, onaylayabilmek ve bunu yürürlüğe koyabilme ortamı sağlamıştır.

65.Maddenin 2.fikrasında; iktisadi, ticari ve teknik münasebetleri düzenleyen antlaşmalar, T.B.M.M' nin onaylamayı bir kanunla uygun bulma şartı aranmaksızın, 'yayınla ile yürürlüğe konabilir' ve yayımlarından başlayarak iki ay içinde T.B.M.M 'nin bilgisine sunulur. Ancak bu şekilde yürürlüğe konulacak antlaşmaların bir yıldan uzun süreli olmayan antlaşmalar olması, devlet maliyesi bakımından bir yüklenme gerektirmemesi, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmama şartı belirlenmiştir. 2. fıkrada belirtildiği üzere, T.B.M.M' nin onayına gerek kalmadan yürürlüğe konulacak antlaşmanın en az iki ay önceden T.B.M.M' nin bilgisine sunmak gerekmektedir. Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması gerekçesiyle beraber Meclis bilgisine ancak 27 Mart 1963 tarihinde sunulmuştur.²¹⁸ Yine bu şekilde yürürlüğe sokulacak antlaşmaların bir yıldan uzun süreli olmaması gerekmektedir. Fakat Barış Gönüllüleri Antlaşması 27 Ağustos 1962'de yapılmış olup 1972 yılına kadar barış Gönüllüleri Türkiye'de bulunmuştur. Aynı zamanda Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması'nda süre belirtilmemiş ve bu antlaşma, sınırsız bir antlaşma şeklinde olmuştur.

Yine 65. Madde'nin 2. fıkrasında belirtildiği üzere; Bir antlaşmanın yayınlanma ile yürürlüğe konabilmesi için, yapılan antlaşmaların 'Devlet maliyesi bakımından bir yüklenme' getirmemesi gerekmektedir. Barış gönüllüleri İkili Antlaşmasına göre Gönüllüler, Türkiye'ye getirecekleri yeni veya eski, özel eşyaları ve ev eşyaları için T.C yasalarında var olan vergi, resim ve harçlardan muaf tutulacaklardır. Buna ek olarak, Gönüllülerin Türkiye'de kazandıkları gelirlerden vergi alınmaması, ikamet tezkereleri v.b. durumlarının harçsız görülmesi gibi maddeler antlaşmada gösterilmiştir. Antlaşmada, Barış Gönüllüleri için uygulanması istenen bu kazanımlar T.C yasalarında değişiklikler yapılması suretiyle, gönüllülere ayrıcalık tanındığını bazı çevrelerce düşünülmüştür. Bu ayrıcalıklı durumun, Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması yapılmadan önceki bir yıl içerisinde A.B.D ve Türk temsilciler arasında yapılan ön görüşmelerde sağlandığı

---

²¹⁸ MMTD, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, Sayı:336, s.1.

anlaşılmaktadır. Bu görüşmelerden sonra ortaya çıkan sonuç İkili Antlaşmanın maddelerine yansıtılmıştır.

İkili antlaşmanın T.C. yasalarında değişiklikler getirdiği ifade edilmiştir. 65. Maddenin 4. fıkrası ‘Türk kanunlarında değişiklik getiren her türlü antlaşmaların yapılmasında 1. fıkra hükmü uygulanır’ denilerek, bu ikili antlaşmanın 1. fıkrası gereğince T.B.M.M tarafından önceden antlaşmayı ‘onaylanmanın bir kanunla uygun bulması’ gerektiği açıkça ifade edilmiştir. 65. Maddenin 5. fıkrasında belirtildiği üzere ‘ usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir’ ifadesi yer almaktadır. Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması’nın usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmadığı dile getirilerek, bu nedenle kanun hükmünde olmayacağı ifade edilmiştir.²¹⁹

Millet Meclisi ve Senato tarafından kabul edilen ve 11 Haziran 1963 günü yürürlüğe giren 244 sayılı kanun²²⁰ ile yasama organının, devleti bağlayan milletlerarası tasarruflar üzerindeki denetim yetkisini sembolik bir duruma sokmuş olduğu; yürütme organına çok önemli konuları düzenleyen ve hatta devletin egemenlik ve bağımsızlık haklarını ilgilendiren andlaşmaları doğrudan doğruya yapabilmek ve onaylayarak yürürlüğe koyabilme imkânının verdiği görüşünde olan bazı çevreler olmuştur.²²¹

Anayasanın 65. Maddesi’nin yanlış uygulandığı ve 244 sayılı Kanun’un yanlış olduğuna veya bunlara aykırı hareket edildiğine dair, çeşitli çevrelerden tepkiler ortaya koyulmuştur.65. Madde ve 244 sayılı kanunun Anayasaya uygun olmadığını dile getirenler olduğu gibi bunun tersi yönde düşünenlerde bu iddialarını çeşitli gazeteler aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmıştır.²²²

---

²¹⁹ Özbalkan, **a.g.e.**, s.137.

²²⁰ Milletlerarası andlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayınlanması ile bazı andlaşmaların yapılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi hakkında Kanun, T.B.M.M 244 Sayılı Kanun, Kabul 31.5.1963, Resmî Gazete ile Yayımlı:11.6.1963-Sayı:11425, Kanunlar Dergisi, Dönem 1, Toplantı 2, Cilt 46, 1 Kasım 1965.

²²¹ Edip F. Çelik, “Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Aykırıdır”, **Milliyet**, 27 Temmuz 1963.

²²² İkili antlaşmaların Anayasaya uygunluğu üzerine yapılan değerlendirmeler için bkz. “İkili Antlaşmalar, Temel Antlaşma Türkiye’nin değil, Amerika’nın güvenliğini sağlıyor”, **Devrim**, Sayı:1, 21 Ekim 1963; Edip F. Çelik, “Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Açıkça Aykırıdır” **Milliyet**, 19 Ağustos 1963; Mahmut Belik, “Dış Münasebetlerimiz Anayasa Dışında mı Yürütülecek?”, **Cumhuriyet**, 6 Eylül 1963; Lutfi Duran , “Zıtlık Zihniyeti, Antlaşmalar Kanunu

Anayasanın 65. Maddesine geniş istisna getiren 244 sayılı kanunun,65.Maddesi'nde olan prensipleri yıktığı söylenmiştir.65.maddeye aykırılık şu şekilde ifade etmiştir;65. maddenin birinci fıkrası antlaşmaların onaylanabilmesini,T.B.M.M' nin onaylamayı bir kanunla önceden uygun bulması şartına bağlamış;ikinci ve üçüncü fıkralarında ise bazı antlaşmaların istisnaen,yasama organının önceden mezuniyeti gerekmeden onaylanabileceğini kabul etmiştir.Farklı bir şekilde izah edilecek olunursa Anayasa,antlaşmaları önemlerine göre sınırlandırmıştır.Antlaşmalardan en önemlileri için yasamanın mezuniyeti öngörmüş;daha az önemliler için,bunların onaylandıktan sonra T.B.M.M' nin bilgisine sunulması esasını benimsemiş;en az önemliler için ise yürütme organını yasama organına sonradan bilgi verme durumundan kurtarmıştır.En son ifade edilen antlaşma türleri, 'Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan iktisadi,ticari,teknik ve idari antlaşmalar' dır.İşte 244 sayılı kanun,özellikle Anayasanın 65. Maddesinin 3. Fıkrasında yer alan bu hüküm üzerinde oynanmış ve anlamı değiştirilmiştir. Gerçekten, adı geçen kanun, milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan iktisadi, ticari, teknik veya idari antlaşmaların, Türk kanunlarına değişiklik getirmeyenleri onaylamak veya bunlara katılmak için bunların "... süresi bir yılı aşsa veya devlet maliyesi bakımından bir yüklenmeyi gerektirse veya kişi hallerine veyahut Türk vatandaşlarının yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunsa dahi, onaylama veya katılmayı uygun bulmak üzere kanun yapılması zorunluluğu yoktur"²²³ hükmünü koyuyor. Anayasanın, bu konulara ilişkin antlaşmaların onaylanmasının mutlaka T.B.M.M' nin onaylamayı bir kanunla uygun bulması şartına bağlayan hükmü karşısında 244 sayılı kanunun getirdiği yeniliğin Anayasaya aykırılığının açık ve kesin olduğu ifade edilmiştir.²²⁴

Etrafında", **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1963; Lutfi Duran, "Dış Münasebetler, Anayasa Dışı!", **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1963; Coşkun Kırca," *Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Uygundur*", **Milliyet**, 6 Ağustos 1963.

²²³ Milletlerarası antlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayınlanması ile bazı antlaşmaların yapılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi hakkında Kanun",T.B.M.M. 244 Sayılı Kanun, Kabul 31.5.1963, Resmi Gazete ile Yayımlı:11.6.1963-Sayı:11425, Kanunlar Dergisi, Dönem 1, Toplantı 2, Cilt:46, Madde 2, Fıkra 4.

²²⁴ Edip F. Çelik, "Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Aykırıdır", **Milliyet**, 27 Temmuz 1963.

244 sayılı kanunun 5.Maddesinin Bakanlar Kuruluna verdiği yetkiye dayanılarak onaylanan Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması'nın, yine aynı kanunun 2.Maddesine aykırılığı söz konusu olmuştur. Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması Türk yasalarında bir değişiklik getirdiği ve bunun Millet Meclisi Bütçe ve Plan Komisyonu tarafından hazırlanmış olan ve “*Andlaşma, mer'i kanunlarımız dairesinde, memleketimize gelecek gönüllülere, bazı vergi, resim, ve harc muafiyetleri tanımaktadır*” ibarelerinin de bulunduğu raporda²²⁵ yer aldığı ifade edilmiştir.²²⁶

Antlaşma süresi bir yılı geçtiği için yine 244 sayılı kanunun 2. Maddesinin 2. fıkrası gereğince, antlaşmanın T.B.M.M. tarafından önceden bir kanunla uygun bulunması gerekmektedir. Diğer bir yönüyle, Anayasanın 65. Maddesinin 1. fıkrası hükmünün uygulanması zorunlu olduğudur.

244. sayılı kanunun 2. fıkrasında belirtildiği üzere, bir anlaşma eğer kanun haline gelmemiş bir antlaşma onaylama işlemi olduğu takdirde, bu antlaşmanın Resmi gazetede yayınlaması ve iki ay içerisinde bir Başbakanlık yazısına ekli olarak Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlıklarına gönderilmesi gerekmektedir. Barış gönüllüleri İkili Antlaşması, ancak 27 Mart 1963'te Bakanlar Kurulu tarafından bir ‘ uygun bulma kanunu tasarısı’ ile T.B.M.M.’ne sunulmuştur.14 Ocak 1965'te Millet Meclisi'nde görüşülen tasarı, 2 Nisan 1965'te oylanmış ve kabul edilmiştir. Onaylanan bu uygun bulma kanın tasarısı 10 Nisan 1965²²⁷ tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

---

²²⁵ Bütçe ve Plan Komisyonu Raporu, Esas No:1/428,Karar No:114,4 Temmuz 1963, **MMTD**, Cilt:34, Sayı:336, s.2.

²²⁶ Özbalkan, **a.g.e**, s.139.

²²⁷ “ Barış Gönüllüleri adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair Kanun, Kanun şu şekildedir:

Madde 1- ‘ Barış Gönüllüleri ’ adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan 27 Ağustos 1962 tarihli ilişik mektupların onaylanması uygun bulunmuştur.

Madde 2- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür. ” Kanun No:568, Kabul tarihi:2 Nisan 1965. Resmi gazetede ilanı:10 Nisan 1965-Sayı:11976,Düster, Beşinci Tertip, Cilt:4,Birinci Kitap, s.969.

Anayasanın, Cumhurbaşkanı'nın görevleri ve yetkileri hususunda açıklama getirdiği 97. Maddesi²²⁸, Barış Gönüllüleri İkili Antlaşması'nın onayı konusunda usulsüzlük yapıldığı sonucunu ortaya koyduğu tartışılan bir diğer konu haline gelmiştir. Anayasanın 97. Maddesindeki “Cumhurbaşkanı Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar” hükmünün,244 sayılı kanunda bahsinin geçmemesi ve buna yönelik bir açıklamanın olmayışı diğer dikkati çeken bir husus olmuştur.

Barış gönüllüleri İkili Antlaşması 27 Ağustos 1962 tarihinde imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Anayasanın 65. Maddesi'nde geçen açık hükümlere rağmen, yürürlüğe girmeden önce uygulanması gereken, antlaşmanın uygun bulunduğu kanun tasarısı veya resmi gazetede duyurma adımlarının yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. Uygun bulma kanunu 2 Nisan 1965 tarihinde tam olarak kabul edilmiş ve ancak resmi gazetede 10 Nisan 1965 tarihinde yayınlanmıştır. İki ay içerisinde resmi gazetede yayınlanması gereken antlaşma onayı, yaklaşık iki buçuk yıl aradan sonra resmi gazetede ilan edilmiştir. Bu süre zarfında Barış Gönüllüleri Türkiye'de faaliyetlerini sürdürmüştür. İki buçuk yıl Barış Gönüllüleri'nin Anayasaya aykırı uygulanan bir antlaşma sonucu Türkiye'de buldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

3.4 İlk Gönüllüler ve Türkiye'deki Dağılımları

Türkiye ile ABD arasında 27 Ağustos 1962 tarihinde imzalanan Barış Gönüllüleri İkili Antlaşmasından sonra gönüllüler, Türkiye'ye gelmeye başlamışlardır. Türkiye'ye gelecek olan 47 gönüllünün, 3 aylık hazırlık eğitimlerine 25 Haziran 1962 tarihinde başlanmış ve hizmete başlama tarihi 5 Eylül 1962 olacağı, Barış Gönüllüleri Genel Merkezi'nin Haziran ayında yayınlanan yıllık raporlarında belirtilmiştir.²²⁹

---

²²⁸ 1961 Anayasası'nın 97. Maddesi: “ *Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Türkiye Cumhuriyetini ve Milleti temsil eder.

* Cumhurbaşkanı, gerekli gördükçe, Bakanlar Kuruluna başkanlık eder; yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini gönderir ve Türkiye'ye gönderilen yabancı Devlet temsilcilerini kabul eder; milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar; sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırabilir. ”, Kili-Gözübüyük, **a.g.e.**, s.224.

²²⁹ 1 st Annual Peace Corps Report, 30 June 1962, s.77.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf

Erişim Tarihi:1.12.2009

Türkiye'ye gelecek olan gönüllüler, hazırlık aşamasında bazı elemelerden geçmiş ve sonuç olarak 39 kişilik ilk gönüllü grubu, eylül ayının sonlarına doğru Türkiye'ye gelmişlerdir.²³⁰Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu ile Milli Eğitim ve Tarım Bakanlığı arasında yapılan protokollere göre; 39 Barış Gönüllüsü'nden 31'i İngilizce öğretmeni, kalan 8 gönüllü ise Tarım Bakanlığı Mersin Bölge Müdürlüğü'nde tarım teknisyeni olarak çalışmalarına karar verilmiştir.²³¹

---

²³⁰ 2nd Annual Peace Corps Report, s.20.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1963.pdf

Erişim Tarihi: 2.12.2009

²³¹ Özbalkan, **a.g.e**, s.149.

Tablo 11.²³²

1962-1972 Arasında Türkiye’de Görev Yapan Gönüllü Sayısı

Yıl Sonunda Görevde Bulunan	
Yıllar	Gönüllü Sayısı
1962	39
1963	142
1964	319
1965	527
1966	447
1967	220
1968	236
1969	164
1970	1
1971	-
1972	-

Tablo 11’de görüleceği üzere Türkiye’de çalışan gönüllü sayısında 1962 sonrasında bir artış olmuştur. Özellikle 1963 sonrası hazırlıkları yapılmaya başlanan ve bu yönde yoğun girişimlerin başlatıldığı Devlet Planlama Teşkilatı’nın Toplum Kalkınması Çalışmaları ile beraber Barış Gönüllüleri Örgütü, bu alanda çalışmalar yapmak amacıyla Halk Eğitim Müdürlüğü ile programlar geliştirmek için hazırlıklara başlamıştır. Barış Gönüllüleri’nin, geniş ölçüde yeni programlar hazırlayarak faaliyetlerini arttırdığı yıl 1963 olmuştur. 1963 yılına doğru Türkiye’de görev yapan gönüllülerin sayısında büyük farklarla artmalar olurken, 1965 sonrası bu artmaların durduğu ve gönüllü sayısında düşüşlerin yaşandığı görülmektedir.

²³² Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971, s.5
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf Erişim Tarihi: 1.12.2009; Action Congressional Presentation Fiscal Year 1973,s.1-16.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1973.pdf Erişim Tarihi:27.4.2010

Belirtilmesi gerek bir husus var ki, bu konu üzerinde araştırma yapmış olan Müslim Özbalkan'ın Barış Gönüllüleri'nin 1962-1969 yılları arasındaki Türkiye'de bulunma rakamları ile Barış Gönüllüleri'nin ABD kongresine sunduğu yıllık raporlar ile yine örgütün kendi kongre toplantılarında açıkladığı raporlardaki veriler arasında fark vardır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün bu yıllar arasında Türkiye'de görev yapan gönüllüleri gösteren veriler Tablo 11 'de görülmektedir. Müslim Özbalkan'ın çalışmasında yer alan, yine bu yıllara arasında Türkiye'de bulunan gönüllülerin oranı ve gelişimi Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12²³³

1962-1969 Yılları Arası Türkiye'ye Gelen Barış Gönüllüleri

Türkiye'ye Gelen Gönüllü Sayısı		Yıl Sonunda Türkiye'de Bulunan Gönüllü Sayısı
Yıllar	Toplam	Toplam
1962	39	39
1963	105	140
1964	219	329
1965	382	590
1966	121	445
1967	110	215
1968	160	238
1969	65	171
Toplam	1201	

²³³ Özbalkan, **a.g.e.**, s.150.

Tablo 13²³⁴

1962-1969 Yılları Arasında Türkiye’de Görev Yapan Gönüllülerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge/İl	İl Sayısı	Gönüllü Sayısı	%
Marmara	10	173	14,4
Ege	5	154	12,8
Kuzey Anadolu	15	164	13,6
Güney Anadolu	6	101	8,4
Doğu ve Güneydoğu	15	105	8,8
Orta Anadolu	13	187	15,6
Ankara	1	317	26,4
Toplam		1201	100

1962 yılında Barış Gönüllüleri Örgütü ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılmış olan 1 nolu protokole göre; gönüllülerin (Trakya dışında)Marmara, Ege, Orta ve Güney Anadolu Bölgesinde görevlendirilmeleri ve bunun dışındaki bölgeler veya illerde faaliyette bulunulmayacaktır. Protokolde bu şartların belirtilmesine rağmen gönüllülerin Doğu, Kuzeydoğu, Güneydoğu Bölgelerinde de faaliyette bulunduğu görülmektedir. Bingöl ve Hakkari dışında Türkiye’nin bütün illerinde, ilçelerinde ve köylerinde Barış Gönüllüleri görev yapmıştır. Protokolde yasaklanmış bölgelerde görev yapan gönüllü sayısı ise 163 olmuştur.²³⁵

Tablo 13’e bakıldığında, gönüllülerin en fazla görev yaptığı bölge Orta Anadolu Bölgesi’dir. Bu bölgede bulunan üniversitelerden(özellikle Ankara ili) dolayı buralarda yoğunluk daha fazla yoğunluk görülmüştür. En fazla gönüllünün çalıştığı ikinci bölge ise Marmara’dır. Ege bölgesinde 154,Güney Anadolu Bölgesi’nde ise 101 gönüllü görev yapmıştır. Kuzey Anadolu Bölgesi’nde çalışan gönüllü sayısı ise 164’tür.Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise 105 Gönüllü görev yapmıştır.

²³⁴ Akbaş, a.g.m, s.93

²³⁵ Özbalkan, a.g.e, s.161-162.

1962-1969 yılı arasında görev yapan gönüllülerinin yüzde 74'ü il merkezinde, yüzde 43,7'si ilçe merkezlerinde, yüzde 12,3'ü ise köylerde bulunmuşlardır. Barış Gönüllülerinin en fazla görev yaptıkları iller Ankara, İstanbul, İzmir, Konya'dır.²³⁶

Barış Gönüllüleri, belirli merkezlerde yoğunlaşma yerine, bütün ülkeye dağılarak küçük yerleşim birimleri olan köylere kadar geniş bir alanda faaliyet göstermiştir. Barış Gönüllüleri'nin bu kadar farklı bölgelerde çalışmaları, farklı ekonomik, sosyal, siyasal, etnik, inanç kesimleriyle karşılaşma ve bilgi edinme ortamını yaratacağı dikkat edilmesi gereken bir husustur.

3.5 Örgütün Türkiye'deki Çalışma Alanları ve Gelişimi

Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'de çalıştıkları programlar çeşitlilik göstermiştir. 1962-1969 yılları arasında Barış Gönüllüleri'nin çalıştıkları programlar Tablo 13'te gösterilmiştir. Barış Gönüllüleri'nin en fazla çalıştığı programlar toplum kalkınması ve İngilizce öğretimi olmuştur. Özellikle sağlık alanında oluşturulan programlarında çalışan gönüllülerin sayısının da yer aldığı tabloda Çocuk Bakımı, Hasta Bakımı ve Eğitimi, Tüberküloz Kontrol ile ilgili oluşturulan programlarda yer almışlardır. Barış Gönüllüleri ayrıca Ev Ekonomisi Öğretimi gibi ailelere yönelik olan ve Üniversitelerde okutmanlık gibi eğitim ve öğretimle alakalı çeşitli programlarda görev yapmışlardır. Turizm programlarında görev alan Barış Gönüllüleri'nin haricinde, Barış Gönüllüleri Büroları'nda çalışmak için gelen gönüllülerin de Türkiye'ye geldikleri anlaşılmaktadır.

---

²³⁶ EK. 4, Özbalkan, a.g.e, s.257-259.

Tablo 13²³⁷

Program	Gönüllü Sayısı	%
İngilizce Öğretmenliği	803	67
Toplum Kalkınması	168	14,1
Çocuk bakımı	77	6,4
Sağlık (hasta bakımı ve Eğitimi)	45	3,8
Tüberküloz Kontrol	30	2,5
Ev Ekonomisi	15	1,3
Turizm	10	0,8
Üniversitede Okutmanlık	37	3,0
Barış Gönüllüleri Bürosunda sek.	16	1,3

1963 yılı sonrası özellikle hükümetin, Toplum Kalkınması çerçevesinde Barış Gönüllüleri'nin Türk köylerinde çalışmalarına katılımlarını onaylamasından sonra, bu alanlarda çalışacak gönüllü sayısında artışlar yaşanmıştır. 1964 yılında 60'ı köy kalkınması,129'u İngilizce Öğretimi,23'ü Çocuk Bakım Programları ve diğer kalan 7 si ODTÜ'de okutman ve Barış Gönüllüleri Bürosu'nda sekreter olmak üzere 219 gönüllü gelmiş ve bu yıl içinde gönüllü sayısında artış devam etmiştir.1965 yılında ise 68 gönüllü, toplum kalkınması programında çalışmak için Türkiye'ye gelmiştir.²³⁸

31 Mart 1967 tarihinde Barış Gönüllüleri'nin yıllık ABD Kongresine sunduğu raporlara göre; Türkiye'de çalışmakta olan 426 gönüllü içinde tarım alanında çalışan gönüllü hiç olmazken,toplum kalkınması alanında çalışan 109,eğitim alanında çalışan 252,sağlık alanında çalışan 64 ve diğer alanlarda çalışan

²³⁷ Akbaş, **a.g.m**, s.93.

²³⁸ Özbalkan, **a.g.e**, s.151.

gönüllü sayısı ise 1'dir.²³⁹ Bu tarihte Türkiye'de görev yapan ve çeşitli programlarında çalışan 426 gönüllünün asıl uzmanlık alanları Tablo 14'te yer almaktadır. Bu tabloya göre; gönüllülerin uzmanlık alanları en fazla İngilizce dil öğretimi olarak 260, toplum kalkınması 101, sosyal çalışmacı alanında ise 29'dur.

Tablo 14²⁴⁰

Uzmanlık Alanı	Sayı
Dil Öğretimi(İngilizce)	260
Öğretmen	1
Fiziksel Terapist	3
Fizik	3
Lisanslı Hemşire	4
Sekreterlik	7
Sosyal çalışmacı	29
Çevre sağlığı(ya da bakımı)	1
Ev Ekonomisi	1
Kütüphanecilik	2
Matematik	7
Müzik	1
Beslenme	1
Kamu idareciliği	1
Biyolog	3
Toplum Kalkınması	101
Diş Doktoru	1
TOPLAM	426

²³⁹ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968, May 1967, s. C-21.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009

²⁴⁰ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968, May 1967, s. C-29-31.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

Yine Tablo 13'te görünen verilere göre; gönüllülerin % 67'si İngilizce öğretmeni görevinde, ortaokul, lise maarif koleji, eğitim enstitüleri, sanat okulları ve üniversiteler gibi çeşitli kuruluşlarda çalışmışlardır. Toplum Kalkınması programlarında çalışan 168 gönüllü ise;2'si Devlet Planlama Teşkilatı'nda(1963-1964 yılları arasında) 9'u şehirsiz toplum kalkınması programında(Ankara'nın Gülveren semtinde)görev almışlardır. Çocuk Bakımı programındaki gönüllüler Sağlık Bakanlığı'na ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı çocuk yuvalarında ve hastanelerinde çalışmıştır. Tüberküloz kontrol programı kısa süre yürütülmüş ve sonrasında burada çalışan gönüllüler İstanbul ve İzmir'de Verem Savaş Dispanserleri'nde çalışmışlardır. Ev Ekonomisti olarak Türkiye'ye gelen Barış Gönüllüleri, çeşitli kız enstitülerinde ev ekonomisi dersleri vermiştir. Turizm programında görev alan gönüllülerin 3'ü Turizm Bakanlığı'nda,7'si ise bu bakanlığın bölge bürolarında çalışmıştır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde okutmanlık görevinde bulunmuş olan gönüllüler burada kimya, fizik, matematik v.b dersler vermişlerdir.²⁴¹

Barış Gönüllüleri'nin en fazla çalıştığı alanın eğitim olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de yabancı dil öğretimi içinde İngilizcenin, ağırlıklı olarak eğitim alanında uygulandığı görülmektedir. İngilizcenin bu denli yoğun şekilde Türk okullarında öğretilmesi, eğitim hayatında yabancı diller arasında İngilizcenin daha ön plana çıkışını ve etkisinin artışı göstermesi açısından önemlidir.

3.6 Örgütün Çalışma Alanlarıyla İlgili Olarak Türkiye'deki Kurum ve Birimlerle Yaptığı Protokoller ve Faaliyetler

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, Toplum Kalkınması çalışmalarının yürütülmesi ile ilgili olarak köy kalkınmasının gerçekleştirilmesi için; çeşitli hizmet ve çalışmaların yapılması, dernek, kooperatif gibi teşkilâtların kurulması ve idare ile toplulukların işbirliğinin oluşmasını sağlayacak çalışmaların yapılması düşünülmüştür. Toplumu eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi yaratıcı bir şekilde harekete geçirmeye yol açacak önemli bir kalkınma yöntemi hayata

---

²⁴¹ Özbalkan, a.g.e, s.164.

geçirilmeye çalışılacaktır. Buna benzer birçok yöntem, köy kalkınması için ana ilkeler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, hedef olarak da her çeşit eğitim biçimiyle, halkın çalışmalarında daha verimli olmasını sağlamak, üretkenliği ve üretimi artırmak olarak görülmüştür.²⁴² Toplum Kalkınması; sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeyi sağlamak üzere, halk ile hükümetin işbirliğiyle hareket etmesi olarak tanımlanmıştır. 1963 yılı uygulama programında; “yurdumuzdaki toplumsal problemler karşısında ağırlık köy kalkınmasına verilmiştir” ,denilmek suretiyle edilmiştir.²⁴³

DPT ‘nin belirttiği bu hedefini ve ya metodlarını gerçekleştirmek için yeni bir teşkilata gerek olmadığı belirtilmiştir. Toplum Kalkınması çerçevesinde olan Köy Kalkınmasını gerçekleştirebilecek büyük memur yoğunluğunun olduğu idari yapıların varlığının olduğu ayrıca belirtilmiştir. Çalışmalar mevcut bakanlıkların kadrolarıyla yürütüleceği kararı alınmıştır.²⁴⁴ Ayrıca Bakanlar Kurulu tarafından 1964 yılında yayınlanan bir kararname ile Köy Toplum Kalkınması faaliyetlerinin kapsamı ve bu kapsamda Köy İşleri Bakanlığı ve diğer bakanlıklar ile koordinasyon yapısının ne olacağı belirtilmiştir.²⁴⁵

1963 yılı sonrası Türk Hükümeti, Barış Gönüllülerini Toplum Kalkınması Planı çerçevesinde köy kalkınması faaliyetlerine kabul etmiştir. Barış Gönüllüleri Örgütü’nün toplum kalkınması çalışmalarına kabulünden sonra hangi kurumlarla çalışacağı sorunu ortaya çıkmıştır çünkü köy kalkınması, birçok kurumun birlikte hareket etmesi ile yürütüleceği kararı alınmıştı. Yapılan çalışmalar sonrasında Barış Gönüllüleri Örgütü’nün, hangi birimlerle işbirliğinde bulunacağı kararlaştırılmıştır. Barış Gönüllüleri’nin, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Gezici Mesleki Kurs ekipleriyle çalışması ve bu bakanlığın denetiminde faaliyetlerde bulunmaları kararı alınmıştır. Barış Gönüllüleri’nin teknik ve mesleki konularda yetersiz bilgi ve eğitimden yoksun

---

²⁴² T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967, s.101-104. <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi:7.2.2010

²⁴³ Fehmi Yavuz, **Memleketimizde Toplum Kalkınması (Köy Kalkınması)**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara 1964, s.5.

²⁴⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967, s.103, <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi:7.2.2010

²⁴⁵ **BCA**, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tektik Dairesi, Kararname, Sayı:6/3569, 31 Ağustos 1964, s.1-9.

olmaları ve Türkçe bilmemeleri nedeniyle, kurslarda ders vermelerini güçleştirmiştir. Bu işbirliği denemesinden sonra birkaç yol daha denenmiştir. Bunlarda da başarılı olunamayınca, gönüllülerin kurslardan sonra köylerde kalması ve kurslarda verilen bilgilerin ne ölçüde değerlendirildiğini saptamaları ve kursta köylülere öğretilenlerin uygulanmasında yardımcı olmalarına karar verilmiştir. 1964 yılının sonlarında, Barış Gönüllüleri'nin Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü ile çalışmasına karar verilmiş ve iki yıl süre ile seçilecek olan köylerde toplum kalkınması çalışmalarını yürütmelerine karar verilmiştir. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, vali ve kaymakamlara bir yazı göndererek Barış Gönüllüleri'nin görevleri, yetkileri ve faaliyetleri konusunda bilgilendirmiştir.²⁴⁶ 1964 yılında 52,1965 yılında 66, 1966'da 32 ve daha sonraki zamanlarda 5 gönüllü, toplum kalkınması çerçevesinde köy kalkınma programlarında çalışmıştır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde 80 köyde çalışmıştır.²⁴⁷ Bu dönemde çıkan bazı dergiler, ajan olarak adlandırdıkları 94 gönüllünün görev yaptığı köylerin isimlerini liste halinde yayınlamışlardır.²⁴⁸ Barış Gönüllüleri'nin toplum kalkınması programları için aldıkları eğitim 5-6 hafta ABD'de, Türkiye'de ise 7-8 hafta sürmüştür. Gönüllülere verilen eğitimin büyük bir bölümü Türkçe eğitime ayrılmış ve kalan kısmı ise; Türkiye'nin siyasal, ekonomik, sosyal tarımsal yapısı ve köy şartları konusunda olmuştur. Çok kısa olan bu eğitim süresince, Türk köyleri, Türkiye sorunları hakkında yeterli ve gerekli bilgi verilmemiştir.²⁴⁹

Türkiye'deki Barış Gönüllüleri, yabancı örgütlerle de işbirliğinde bulunmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün toplum kalkınması çalışmalarına başladığı dönemde, bu konularda yeterli tecrübeye sahip gönüllü bulunmamaktaydı. Bu nedenle örgüt yetkilileri, ABD'nin deniz aşırı yardımı teşkilatı olan CARE ile işbirliğine gidilmiştir. Çünkü CARE uzun yıllar Türkiye'de çalışmalar yapmakta ve köylerde "kendi kendine yardım" adlı programlarda çalışmalarını yürütmekteydi. Bu sebeple Barış Gönüllüleri Örgütü Yöneticileri, CARE'nin ABD'deki Merkezi ile

---

²⁴⁶ Özbalkan, **a.g.e.**, s.170-171.

²⁴⁷ EK. 5, Özbalkan, **a.g.e.**, s.257-259.

²⁴⁸ **Dönüşüm**, 15 Aralık 1966.

²⁴⁹ Müslim Özbalkan, "*Türkiye'de Amerikan Barış Gönüllülerinin Toplum kalkınması Çalışmaları*", **Şehirciliğimizin Bazı Genel ve Özel Sorunları**, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No:13, Ankara, 1971, s.230-231.

görüşmüş ve bunun sonucunda, Charles Laskey, Peace Corps/CARE Toplum Kalkınması Müdürü, All Edgel ise yardımcısı olarak görevlendirilmiştir. CARE ile işbirliği yapıldıktan sonraki yıllarda Barış Gönüllüleri Örgütü, USIA(Amerikan Haberler Merkezi) ve AID (Uluslararası Kalkınma Kurumu) ve diğer ABD örgütleriyle Türkiye'deki çalışmalar konusunda işbirliği yapmıştır.²⁵⁰

Barış Gönüllüleri, Türkiye'deki faaliyet alanlarını genişletmek ve toplum kalkınması kapsamında yeni programlar oluşturmak için bazı girişimlerde bulunmuştur. Barış Gönüllüleri'nin bu yeni girişimi, ODTÜ ve Ankara Üniversitesi'nin de katılımıyla bir " Türk Barış Gönüllüleri" oluşturma çabasıdır.

Türk Barış Gönüllüleri örgütünün kurulma çabasına öncülük etmiş olan kişiler, Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu Müdürü Ross Pritchard ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Kemal Kurdaş olmuştur. Ross Pritchard, İngilizce ve Türkçe kullanarak zamanlarının doksan gününü Barış Gönüllüleri'ne yardım edecek öğrenciler arıyordu. Böyle bir oluşum için Ross Pritchard, ODTÜ ile birlikte bir eğitim alanı için uygun olan ve ODTÜ sınırları içinde bulunan bir köyü pilot bölge olarak kullanmak istemiştir. ODTÜ yönetimi bunu aldığı bir kararla kabul etmiştir. Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu ile ODTÜ Yönetimi, gönüllülerin Türkiye'deki eğitimi ve 1965 yazından başlayarak yürütülecek olan Barış Gönüllüleri-ODTÜ öğrencileri köy gelişim programını kabul etmiştir.²⁵¹ Bundan sonra bu programa katılacak gönüllülerin ABD'deki eğitim ve uyum programları uygulanmış ve bu eğitim aşaması Türkiye'de devam etmiştir. ABD'de hazırlık aşamasında gönüllülere verilen eğitim ağırlıkta dil, sağlık, siyaset(Komünist ideoloji,20. yüzyıldaki değişim, Soğuk Savaş, Sovyet dış politikası, ABD siyasal yapısı),Türkiye hakkında genel bilgi, teknik alanlarında olmuştur. Hazırlık eğitimlerinde Türk öğretmenlerde bulunmuştur.²⁵²

Barış Gönüllüleri Yöneticileri ve ODTÜ Rektörü Kemal Kurdaş, 15 Aralık 1964'te ODTÜ öğrencilerine bu konuda çağrıda bulundular. İlk aşamada ABD'den Barış Gönüllüleriyle eğitim alacak üniversiteli öğrenciler, yalnız ODTÜ ve Ankara

---

²⁵⁰ Özbalkan, a.g.e, s.173-174

²⁵¹ Özbalkan, a.g.e, s. 229.

²⁵² **The Peace Corps, Turkey METU-RCD Training Program**, June 21 to July 1965,Portland State College, Portland Oregon, s.11-32.

Üniversitesi'nden seçilecekti. Ankara Üniversitesi SBF'den 5 öğrenciyle beraber 80 öğrenci bu programa katılım için başvurmuştur. ODTÜ Rektörü Kemal Kurdaş'ın destek verdiği bu programın üç günlük eğitiminde; ilk eğitim gününde yüz, son günde ise 45'e düşmüştür. İki ay için kendilerine 750 lira yolluk verilen öğrenciler temmuz ayında üniversite sınırları içerisinde bulunan köye gönderilmiştir. Bu öğrenciler yöneltildikleri köye vardığında, gönüllüler yaz tatiline çıkmışlardı ve köyde çok az gönüllü bulunmaktaydı. Öğrenciler kendi başlarına bir şeyler yapmaya çalışmıştır. Bazı öğrenciler köyden ayrılmış ve köyde iki ay duran öğrenci sayısı 15'e düşmüştür.²⁵³

Barış Gönüllüleri ve ODTÜ'nün birlikte yürüttüğü bu projede görev alan bazı öğrenciler, bu girişim ve Barış Gönüllüleri hakkında genel düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Bu projede yer alan iki öğrenci, köyde buldukları bir buçuk ay zarfında Barış Gönüllüleri'nin birbirleriyle, devlet daireleriyle ve köylü ile olan ilişkilerini incelemiş ve sonunda Barış Gönüllüleri'nin amacının; köylüler, idari makamlar hakkında bilgi sahibi olmak ve bunları tespit etmek olarak ifade etmişlerdir. Yine bu öğrencilere göre; Barış Gönüllüleri, köyde resmi otoriteye sahip muhtar, azalar ve bunların köydeki kuvvet dereceleri, davranışları ve ne yönde ilgi duydukları(para, eğlence v.b)köyde resmi otoritelerin dışında köye hakim olan diğer güç sahiplerini (zengin, ağalar v.b) ,köy imamının tesir derecesini v.b köyün sosyal yapısını yakından incelemişler ve hazırladıkları bu raporları Barış Gönüllüleri Teşkilatına vermişlerdir. Öğrencilere göre; bu raporlar, Barış Gönüllüleri Örgütü tarafından istenmiş ve incelenecek hususlar gönüllülere ayrıntılı şekilde bildirilmiştir. Barış Gönüllüleri'nin öğrencilere bu raporlar konusunda verdikleri açıklama ise, raporların, Türkiye'nin gerçeklerini ortaya koyacak ve çözüm yolu bulacağı şeklinde olmuştur.²⁵⁴Barış Gönüllüleri'nin, uygulamaya geçirmek istediği bu girişimin sonunda yapılan değerlendirme toplantısında, hayata geçirilmek istenen bu programın başarısızlığa uğradığı anlaşılmıştır.²⁵⁵Ayrıca ODTÜ Öğrenci Derneği,18 Haziran 1966 tarihinde bir bildiri sunarak Barış Gönüllüleri Örgütü'nün,

---

²⁵³ Özbalkan, a.g.e, s. 229.

²⁵⁴ Erol Gürakar- Ali Peker, "Barış Gönüllüleri", *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1965.

²⁵⁵ *Devrim*, 5-18 Kasım 1969.

Türkiye'deki faaliyetlerinin sonlandırılmasını istemiştir.²⁵⁶

Öğrencilerin büyük bir kısmı tarafından desteklenmeyen Türk Barış Gönüllüleri girişimi, sadece üç aylık kısa bir sürede faaliyette bulunmuş ve başarısızlığa uğramıştır. Bu girişimin sonuçsuz kalmasından anlaşılmıştır ki, bilinçli bir tavır sergileyen üniversite öğrencileri, Barış Gönüllüleri'nin oluşturmak istediği bu programın olumlu veya olumsuz yönlerini mukayese ederek, bu faaliyetlerin devamına destek vermemişlerdir. Tepkilerini sadece bu yönde yapmamışlar ve buna paralel olarak basın organlarında da görüşlerini ayrıca dile getirmişlerdir.

Barış gönüllüleri Örgütü, ABD Türkiye Büyükelçiliği ile de sürekli olarak iletişim halinde olmuştur. Hafta da bir ya da on beş günde bir, ABD Büyükelçiliği başkanlığında "Country Team Meeting" adı altında toplantılar düzenlenmiştir. Yapılan bu toplantılarda; Barış Gönüllüleri Müdürü ve Yardımcıları, örgütün faaliyetleri konusunda Büyükelçi'ye ve diğer kurumun temsilcilerine bilgi vermektedir. Barış gönüllüleri ile ABD arasında bilgi akışı bu şekilde kesintisiz devam etmiştir.²⁵⁷

3.7 Köy Enstitüleri Boşluğu ve Barış Gönüllüleri

Türkiye'nin, Cumhuriyet sonrası ekonomik, sosyal kalkınması çerçevesinde köy unsurunun çok farklı şekilde öneme sahip olmasıyla beraber buna yönelik girişimlerinde yaşandığı bilinmektedir. Köylü sorunlarının çözümü ve yeni kurulmuş bir ülkenin bir bütünlük içerisinde var olma çabaları, Atatürk'ün buna verdiği önemler beraber gelişim göstermiştir. Köylerin anlamlı ve sistemli bir şekilde gelişimleri için atılan adımlardan birisi de Köy Enstitüleri olmuştur.

Köy Enstitüleri ilkokullara öğretmen yetiştirmek üzere, 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı Kanun ile açılmış okullardır. 1940 yılından başlayarak, tarım işlerine elverişli geniş arazisi bulunan köylerde veya onların hemen yakınlarında Köy Enstitüleri açılmıştır.²⁵⁸ Cumhuriyet döneminde köye eğitim alanında en sistemli

---

²⁵⁶ Erboz-Soydan, **a.g.e.**, s.90.

²⁵⁷ Erboz-Soydan, **a.g.e.**, s.35-36.

²⁵⁸ http://www.koyenstituleri.net/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=64
Erişim Tarihi:1.5.2010

yaklaşım, Köy Enstitüleri girişimiyle olmuştur. Dünya çapında bir eğitim denemesi olarak Köy Enstitüsü hareketinden önemli sonuçlar elde edilmiştir.²⁵⁹Yurdun değişik bölgelerinde 20 kadar enstitü açılmıştır. Köy Enstitüleri'nden on bini öğretmen,sekiz bini eğitimci, bini sağlık memuru olmak üzere, yirmi bine yakın köy genci yetiştirilmiştir.²⁶⁰Ülkemizin eğitim tarihinde en özgün çabalardan birisi olan Köy Enstitüleri, Cumhuriyet devrimi sonucu kurulan ve modernleşme çabası içinde olan ülkenin, bu çabalarını kırsal alana taşıma isteğiyle kurulmuştur. Köy Enstitüleri'nin amacı sadece köylülere okuma-yazma öğretmek, teknolojik yenilikleri köylere sokmak ve modern tarım yapılmasını sağlamak olmamıştır. Belki de en önemli amacı, kırsal alandaki geleneksel bağlılıkları çözmek, feodal yapıyı kırmak ve geleneksel egemen güçlerin nüfuzlarını silerek buradaki insanlara ulus bilincini aşılacak olmuştur.²⁶¹Köy enstitüleri, belli toplumsal gerçeklerin ve belli tarihsel koşulların ürünü olarak doğmuş ve insanı kendine çevresine yabancılaştırmayan, insanın yaratıcı gücünü ulusal hayata katan, insancıl-toplumcu bir eğitimin ürünlerini vermiştir.²⁶² Köy Enstitüleri, yaratıcılığın ön plana çıktığı eğitim anlayışının yerine giderek geleneksel, ezberci eğitimin yerleştiği öğretmen okullarına dönüştürülerek 1954'te kapatılmıştır.²⁶³

Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla, köy kalkınmasında etkili ve pratik çözümler üretebilecek, köy içinden çıktığı için köy ve köy sorunlarını iyi bilen belirli alanlarda uzman sayılabilecek elemanlar, artık sağlanamaz hale gelecektir. Köy Enstitüleri'nin kapatılmasından yıllar sonra, köylerde oluşan yetenekli işgücü eksiğinin bir anlamada Barış Gönüllüleri ile giderilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'de başlatılan Toplum Kalkınması girişimlerine dahil olmalarının başlıca nedeni, Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla, köylerde

---

²⁵⁹ Cevat Geray, "*Türkiye'de Köy Enstitüleri Hareketi ve Köy Kalkınması*", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2 Sayı:1, A.Ü Basımevi, 1969, s.197.

²⁶⁰ Geray, **a.g.m.**, s.199,

²⁶¹ Cemal Hüseyin Güvercin, Murat Aksu, Berna Arda, "*Köy Enstitüleri ve Sağlık Eğitimi*" ,**Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, A.Ü Basımevi, cilt 57,sayı 2,Ankara,2004,s.97.

²⁶²Cevat Geray- Hürrem Arman-Ceyhan Atuf Kansu, **Cahilliğin ve Teknik Yetersizliğin Giderilmesinde Köy Enstitüleri Uygulamasından Çıkan Sonuçlar**, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şurası, T.Ö.S Yayını, No:9, Ankara, 1968, s.19-20

²⁶³ http://www.koyenstituleri.net/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=64
Erişim Tarihi:1.5.2010

çalışma hayatını düzenleyecek ve yürütecek elamanlara duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. Dönemin Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu Müdürü olan Ross Pritchard, Barış Gönüllüleri'nin toplum kalkınması çerçevesinde köy kalkınması faaliyetlerine katılma gerekçesini şu şekilde açıklamıştır:²⁶⁴ *“O vakitler, Türk Hükümeti'nin çeşitli örgütlerinin ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile çeşitli Teknik Yardım Kurumlarının köyler için programlar ve hizmetler tasarladıkları anlaşılmıştı. Fakat aynı zamanda bu programların, köylerde yaşayıp çalışarak, toplum kalkınması çalışmaları için köylülere yardım edecek “Ön-Safta Çalışan” elemanlardan yoksun buldukları da görülmekteydi. Türkiye’de “Ön-Safta Çalışan” elemanlara duyulan bu uzun süreli ihtiyacı görerek, Türk Hükümeti ile görüşülmeye başlanmasına karar verildi.”*

Türk kamuoyunda, Barış Gönüllüleri'nin toplum kalkınması girişimlerini eleştiren çeşitli kesimler olmuştur. Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla oluşan yetenekli öncü elemanların eksikliğinin, Barış gönüllüleri ile doldurulduğu ve bunun köylü sorunlarının çözümünde etkisiz olacağı dile getirilmiştir. Ayrıca Barış Gönüllülerinin yerine Köy Enstitüleri'nin olması durumunda Türk köylüsünün, kendi çocuklarıyla kendini kalkındırabileceği ifade edilmiştir. Köy Enstitüleri'nin kapatılması ve buna karşılık Türk köylerinin, maksatları şüphe çeken yabancılara açık olması eleştirilmiştir.²⁶⁵ Köy çocuklarının çıkarlarını ön planda tutan bir anlayışla eğitim veren ciddi ve gerçekçi Köy Enstitüleri programlarını yıkanların, Barış Gönüllüleri'nden medet umduğunu ifade eden ve Barış Gönüllüleri'ni eleştiren yazılar bu dönemde kaleme alınmıştır.²⁶⁶

3.8 Barış Gönüllüleri'nin Faaliyetlerine Karşı Tepkiler

3.8.1 Barış Gönüllüleri'ne Halk Tepkisi

Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye’de faaliyetlerine başladığı yıl olan 1962 yılından 1965 yılına kadar Türk kamuoyunun, Barış Gönüllüleri'nin çalışmaları

---

²⁶⁴ Özbalkan, a.g.e, s.166.

²⁶⁵ Osman K. Akol, “Barış Gönüllüleri Mi Savaş Gönüllüleri Mi ”, **Yön**, Sayı:75, 5 Ağustos 1966.

²⁶⁶ **Yön**,29 Nisan 1966.

konusunda eleştirilerinin basına yansımadağı anlaşılmaktadır. 1962 yılından sonra Barış Gönüllüleri'nin sayısının yıldan yıla artması ve özellikle gönüllülerin, 1964 yılı sonrası Toplum Kalkınması çerçevesinde, Köy Kalkınması programlarında yer almaya başlaması ve bunun sonucunda köy halkıyla iletişimlerinin artması, çeşitli kesimler tarafından doğru bulunmamış ve bu tepkiler, ulusal, yerel gazete ve dergilerde ifade edilmeye başlanmıştır.

Barış Gönüllüleri'ne karşı olumsuz eleştirilerin olduğı gazete ve dergi yazıları,1965'in Ağustos ayından sonra çıkmaya başlamıştır. Barış Gönüllüleri'nin faaliyetlerine ilk tepki gösterenler arasında Mehmet Başaran vardır. “Sapı U.S.A'lı Kazma” adlı yazısında Mehmet Başaran, gönüllülerin köy işlerine olan ilgisizliklerini ve bilgisizliklerini eleştirmiştir. Ayrıca, gönüllülerin çalışmalarını verimsiz olarak gördüğünü ifade etmiş ve gerçekten gönüllülerin barışçıl yönlerinin olup olmadığını sorgulamıştır. Mehmet Başaran, Köy Enstitüleri'nin kapanmasını eleştirmiş ve bu boşluğun Barış Gönüllüleri ile doldurulduğunu ve bunun doğru olmadığını ifade etmiştir.²⁶⁷

Yine bu dönemde, Barış Gönüllüleri'nin köy çalışmalarında bilgiden yoksun oluşları ve köylerde yapmış oldukları çalışmaların yetersizliğine, değinen yazılar artarak gazetelerde yer almaya başlamıştır.²⁶⁸ Barış Gönüllüleri'nin, altın kap içinde Türkiye'ye sunulan bir zehirden farksız olduğunu ve Barış Gönüllüleri'nin asıl amaçlarına biraz daha derin ve şüpheli yaklaşılmasını isteyen yazılar yazılmıştır.²⁶⁹

Bu dönemde Kim Dergisi, oluşturduğı bir başlık altında halkın, siyasetçilerin ve bilim adamlarının görüşlerine yer vermiştir. “Barış Gönüllülerinden Hayır Gelmez” başlığı altında oluşturulan yazısının içinde, Barış Gönüllüleri konusunda yapılan bir ankete de yer verilmiştir. Dergi, toplumun çeşitli kesimlerinden belirlediğı kişilere, Barış Gönüllüleri konusunda iki soru yöneltmiş ve cevaplarıyla beraber bunları dergide yayınlamıştır. Bu kişilere, “Amerikan Barış Gönüllüleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye de yararlı oluyorlar mı?” soruları sorulmuştur. Dönemin A.Ü S.B.F Öğretim Üyesi ve Dış Politika Yazarı olan Prof.

---

²⁶⁷ Mehmet Başaran, “Sapı U.S.A'lı Kazma”, **Varlık**, Sayı:652, 15 Ağustos 1965.

²⁶⁸ Cavit Orhan Tütengil, “Barış Gönüllüleri Çıkmazı”, **Cumhuriyet**, 16 Eylül 1965.

²⁶⁹ Refet Ural, “Barış Gönüllüleri ve Gerçek”, **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1965.

Dr. Şükrü Esmer, Barış Gönüllüleri konusunda kendisine yöneltilen iki soruya karşılık;

“1- Amerikan Barış Gönüllülerinin, Amerikan Gizli İstihbarat Teşkilatının (CIA) hizmetinde oldukları hakkında şüpheler vardır. Belki hepsi böyle değil. Fakat birçoklarının bu hizmette oldukları şüphesi gittikçe kuvvetleniyor.

*2- Bu şartlar altında sayıları dört beş yüze varan ve yurdumuzun en uzak köylerine kadar yayılan Barış Gönüllüleri adı altındaki kimselerin Türkiye de yararlı değil zararlı olduklarına şüphe yoktur.”*²⁷⁰ cevabını verirken, dönemin Köy İşleri Bakanı olan Sabit Osman Avcı, Barış Gönüllüleri konusunda kendisine sorulan soruları şu şekilde cevaplamıştır;²⁷¹

“1-İkinci soruyu cevaplandıracağım.

2-Bizim Halk Eğitim Teşkilatımız içinde köylerde çalışan Amerikan Barış Gönüllüleri vardır. Bunlardan bazılarını bizzat köylerde gördüm. İçlerinden bazılarının köylü ile özellikle kadın ve çocuklarla kaynaştıklarını tesbit ettim. Bazı köylerde okuma odaları, sulama havuzları ve bahçe tesisi gibi hususlarda öncülük yapmaktadırlar. yalnız barış gönüllüleri statüsünde mutlaka yeniden bir revizyon yapmak lazımdır. Bizde de Amerikan Barış Gönüllülerinin, fonksiyonlarını yerine getirecek yetişkinler vardır.”

Dönemin İstanbul Milletvekili ve Ulus Gazetesi Baş Yazarı olan Cihad Baban sorulara farklı bir yaklaşımla şu şekilde cevap vermiştir;²⁷²

“1-İnsanların insanlara karşılıklı yardım etmeleri ve faydalı olmaları güzel bir şeydir. Fakat ne çare ki çağımızda bu karşılıksız insanlık çabaları, samimiyetlerini ispat edemediler. Aksine daha barışı tesis edemeden nasyonalist ve emperyalist emellerin ve onların aleti olan politikanın esiri oldular...

---

²⁷⁰ **Kim**, 7 -13 Aralık 1965.

²⁷¹ **Kim**, 7 -13 Aralık 1965.

²⁷² **Kim**, 7-13 Aralık 1965.

2-Burada teferruatını anlatmaya lüzum görmediğim irili ufaklı birçok örnekten sonra, bende bu samimiyetten şüphe duyduğum için Amerikan Barış Gönüllülerinin ne kadar sempatik insanlar olursa olsunlar mevcudiyetlerinin sempatik telaki etmiyorum. Hem bunlar çok korkarım ki, Amerikan sempatisini zorlamak isterken tepki doğmasına vesile vermesinler...”

Barış Gönüllüleri ve Türkiye’deki faaliyetleri, amaçları konusunda soruları cevaplayan akademisyen ve siyasetçiler; Barış Gönüllüleri’nin yardım konusunda samimi olmadıklarını ve ABD’nin dış politikasının temsilcileri haline geldiklerini belirtmiştir. Akademisyen ve siyasetçilerin Barış Gönüllülerine yaklaşımı bu şekilde olmuşken, halkın çeşitli kesimlerindeki kişiler, derginin Barış Gönüllüleri konusunda kendilerine yönelttiği sorulara şu karşılıkları vermişlerdir;²⁷³

“Mehmet ÜNER (Şoför)

2- Ağabey ben geçenlerde bir kız gördüm Barış Gönüllüsü dediler... O kız bizim köylerde ne yapar be ağabey? Bizim köylüyü de memleketi de hiç kimse kalkındıramazdı da, o incecik kız mı kalkındıracak. Bizim buralarda bir alay genç boşta geziyor okullar almıyormuş onları. Çoklarmış. Onları göndermeleri daha akıllıca olur. Hiç değilse bizim çocuklar...

Orhan SIVASLI (Dil Tarih Coğrafya Fakülte Öğrencisi)

1-Şu Amerikalıları da Barış Gönüllülerini de oldum olası gözüm tutmuyor. Bunun içinde Barış Gönüllülerinin üzerinde önemle durulmasından yanayım benim düşüncem bu.

2Onlar çağdışı koşullara sahip bir devletin çocukları. Bize yararlı olamazlar. Sonra haklarında duyduklarımız kendilerine nefret etmemize yarıyor.

Suzan AKTOPRAK (Ev Hanımı)

1-Yine mi Amerikalılar? Hala mı bunların dostluklarından hayır gelmeyeceği

---

²⁷³ Kim, 7-13 Aralık 1965.

anlaşılmadı? Pes doğrusu!

2-Bırakın şunları Allah aşkına!

Necmi Gülcügil (Emekli Memur)

1-Amerikan barış gönüllüleri için iyi şeyler duymuyoruz. Kimisi ajan diyor, kimisi misyoner diyor. Her ne iseler bir an önce geldikleri yere gönderilmeliler.

2-Buna şu mısralarla cevap vereyim: 'Sana senden gelir bir dad lazımsa Gayriden ümidini kes imdat lazımsa''

Barış Gönülleri konusunda sorulara cevap veren akademisyen ve siyasetçiler, bu oluşumun daha çok siyasi bir mekanizmanın parçası olduğunu ifade ederken, toplumun diğer kesimlerinin, Barış Gönüllüleri ve amaçları konusunda görüşlerini dile getirirken, gönüllüleri gündelik hayatta algıladıkları biçimde yorumladıkları anlaşılmaktadır.

Barış Gönüllüleri, her kesiminden gelen tepkilerle oluşan olumsuz havayı düzeltmek için bazı girişimlerde bulunmuştur. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, bu amaçla, MİŞ adında bir dergi çıkardığı iddia edilmiştir. Resmi olmayan bir yayın organı olan MİŞ Dergisinin, bu dönemde çıkarılan Ses Dergisine ilave olarak verildiği bazı çevrelerce ifade edilmiştir. Yine bu ifadelere göre; MİŞ adlı dergide, Türkiye'de görev alan Barış Gönüllülerinin, çalıştıkları ve uygulayacakları projelerin yer aldığı söylenmektedir. Ayrıca ABD'nin o dönemde yaşam şartlarını ve tarzını yansıtan yazılarında, bu dergide yer aldığı ifade edilen bir diğer husustur.²⁷⁴ Arşivlerde, MİŞ dergisine ait herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu nedenle çıkarıldığı iddia edilen derginin varlığı hakkında bilgi, sadece o dönemde yaşayanların ifadeleri ile yorumlanmıştır.

---

²⁷⁴ Erboz- Soydan, a.g.e, s.120.

3.8.2 Barış Gönüllüleri'ne Karşı Ajanlık Suçlamaları

Barış Gönüllüleri, köy kalkınması çalışmaları veya diğer alanlarda verimsiz oldukları konusunda eleştiriler almıştır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'de bulunma nedenleri konusunda da çok farklı eleştiriler almıştır. Barış Gönüllüleri'nin, CIA uzantısı olan bir örgüt olduğu ve Hıristiyanlık dininin propagandasını yapan misyonerlerden oluştuğu şeklinde düşünülmüştür. Özellikle 1966 yılı sonrası, Türkiye'ye gelen Barış Gönüllüleri'nin sayısının azaltılmasına rağmen, Barış Gönüllüleri ve ABD'ye karşı tepkilerin yoğun şekilde arttığı bir dönem başlamıştır. 1966 yılı ve sonrasında, Barış Gönüllüleri ve faaliyetleri, hem basında ve halk arasında, hem de siyasi çevrelerde en fazla irdelenen konu haline gelmiştir.

1966 yılında Zonguldak Milletvekili Kenan Esengin, Barış Gönüllüleri'nin gizli maksatlar için Türkiye'ye geldiğini ve anlaşılan bu durumdan dolayı gönüllülerin, derhal ülkeden alınmaları için yetkililere çağrıda bulunmuştur.²⁷⁵ Barış Gönüllüleri'nin, misyonerlik faaliyetlerinde bulunduğu, buna dair kitap dağıttığı ve bu kitaplarda; devleti, askeri yeren ve Hıristiyanlık dinini öven propagandaların yapıldığı söylenmiştir.²⁷⁶ Barış Gönüllüleri'nin, geleceğin temsilcileri olan lise çağında bulunan gençlerin, akıllarına Amerikancılığı aşıladığını, ABD dış politikasını övdüğünü, ABD yaşam tarzına özendirecek fikirleri ortaya koyduğunu düşünenler olmuş ve bu sebeple Barış Gönüllüleri'nin ülkeden çıkarılmasını istenmiştir.²⁷⁷

Sıtkı Ulay, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında yaşanan iç gerginliklerin, isyanların, yıkıcı dini örgütlenmelerin, etnik çatışmaların gerçek sebeplerini ve buna destek verenlerin irdelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu sebeple, yönetimin tarihi olayların bilincinde hareket etmesi gerektiğini ve yarınlardan sorumlu olunacağını belirtmiştir. Ayrıca barış isteyen gönüllülerin, ilk olarak ABD'yi bu amaçla zorlamaları gerektiği yönünde görüşlerini ortaya koymuştur.²⁷⁸

²⁷⁵ Kenan-Esengin, "Bir Çağrı", **Cumhuriyet**, 15 Temmuz 1966.

²⁷⁶ İlhan Selçuk, "Erzincan'da Bir Kuş Var", **Cumhuriyet**, 4 Ağustos 1966.

²⁷⁷ İhsan Mersinlioğlu, "Barış Gönüllüleri Zararlıdır", 17 Ağustos 1966, **Cumhuriyet**, İhsan Mersinlioğlu, "Barış Gönüllüleri Hakkında", **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1966.

²⁷⁸ Sıtkı Ulay, "Barış Gönüllüleri", **Cumhuriyet**, 4 Kasım 1966.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, kuruluş aşamasında CIA ile bağlantı kurmak istememesine rağmen sonraki dönemde CIA örgütünün, Barış Gönüllüleri'nin içine sızdığı ve gönüllülerin gittikleri ülkelerin yararına çalışmadığı görüşleri, bu dönemde kamuoyunun bilincine yerleşmiştir.²⁷⁹ 1966 yılının sonlarına doğru, Barış Gönüllüleri'ne karşı eleştiriler daha da artmış, gazete ve dergiler gönüllüleri artık Amerikan Ajanları olarak görmeye başlamıştır. Barış Gönüllüleri'nin, ABD'deki eğitimlerinden Türkiye'ye gelişlerine kadar, hangi aşamalardan geçtikleri ve Türkiye'de hangi il, ilçe ve köylerde faaliyette buldukları, listeler halinde basında yer almaya başlamıştır. Barış Gönüllüleri, bu tür yazılarda gönüllü olarak değil ajan olarak tanımlanmış ve bu yönde yorumlar yapılmıştır.²⁸⁰ Numan Kartal bir yazısında; Barış Gönüllüleri ile köylüler arasındaki ilişkileri incelemelerde bulunduğunu ve bu incelemelere göre gönüllülerin, köylerde hiçbir işe yaramadığını ve buna rağmen bu yerleşim birimlerine gönderildiklerini söylemiştir. Ayrıca, Barış Gönüllüleri'nin şüpheli bazı davranışlarından dolayı CIA'nin, Barış Gönüllüleri yapılanmasına sızmadığı iddialarını zayıflattığını da dile getirmiştir.²⁸¹ Osman K.Akol yazdığı bir yazıda, Barış Gönüllüleri'nin köylerde serbestçe dolaşmasını eleştirmiş ve gönüllülerin Türk köylülerini kendi yararlarına kazanmaya çalıştığını ifade etmiştir. Gönüllülerin fotoğraf makinaları, sinema makinaları, ses kayıt cihazlarıyla Türk köylüsünün içini, dışını saptadığını ve bu sayede arşivlerinin bu belgelerle dolduğunu söylemiştir.²⁸²

Barış Gönüllüleri'nin bazılarının aniden ortadan kayboluşları veya trafik kazası sonucu öldü denilen gönüllülerle ilgili hiçbir buluntunun kamuoyunca duyulmaması ve ayrıca Barış Gönüllüleri'nden en yakın dost olanlarının bile birbirlerinin ABD'ye dönüşlerinden haberdar olmamaları, bu konuda konuşmak istememeleri artan şüphelerin nedenini oluşturmuştur. Barış Gönüllüleri'nin tüm

---

²⁷⁹ Gazetede, bu yazıyı yazan kişi yaşanmış bir olaya da dikkat etmek için bu başlığı seçmiştir. Gazete makalesine başlık olan olayın gelişimi şu şekilde olmuştur: Afyon'da görev yapan Barış Gönüllüsü Marcia Hammer, ekim ayında yapılan seçimleri merak etmiş ve 11 Ekim sabahı öğrendiği seçim sonuçlarında AP'nin kazandığını öğrenince "We Won, I am Happy" demiş ve "kazandık" diye AP'nin seçim zaferini kutlayacaktır. Selahattin Hakkı Esatoğlu, "We Won, I am Happy", **Ulus**, 28 Aralık 1966.

²⁸⁰ **Dönüşüm**, Sayı:9, 15 Aralık 1966.

²⁸¹ Numan Kartal, "Barış Gönüllüleri ve Türk Köylüleri", **Yön**, Sayı:75, 5 Ağustos 1966.

²⁸² Osman K. Akol, "Barış Gönüllüleri Mi Savaş Gönüllüleri Mi", **Yön**, Sayı:75, 5 Ağustos 1966.

dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de “peçelenmiş bir casusluk teşkilatının uçlarından biri” olduğu yönünde görüşler ortaya konmuştur.²⁸³

Bazı halk kesimleri, Barış Gönüllülerini; ABD emperyalizminin bir yüzü ve sosyal kurumları sömüren bir yapı olarak görmüşler ve bu yapının emperyalizmin kılcal damarları olarak Türkiye’ye sokulduklarını söylemişlerdir. Barış Gönüllüleri’nin faaliyetleri, amaçları, sadece kendi çıkarlarına uygun bilgi edinme ve ya ajanlık yaptıkları üzerine olumlu düşünenler ve düşünmeyenler arasında tartışmalar yaratmıştır.²⁸⁴

Barış Gönüllüleri’ne, halk tepkisinin artmasının sadece casusluk olarak nitelendirecek davranışlarına dayanmamaktadır. Barış Gönüllüleri’nin, Türkiye’de bulunduğu süre içerisinde üniversitelerde, liselerde sergilemiş oldukları olumsuz davranışlar ve kamuya açık alanlarda karışmış oldukları bir takım olayların, kendilerine karşı olumsuz eleştirilerin artmasına neden olduğu söylenebilir.

1965 yılında, ajan olduğu iddia görülen bir gönüllü, ODTÜ’de, öğrencilerin siyasal görüşlerini, bazı partilere karşı tutumları konusunda araştırmalarda bulunduğu sırada olayın açığa çıkmasıyla ABD’ye apar topar yollanmıştır. Yine Zonguldak’ın Devrek ilçesi, Dirgene köyünde yine ajan olarak tabir edilen bir gönüllü bilinmeyen bir sebepten köylüler tarafından dövülmüş ve olay resmi makamlara yansıtılmadan görevden alınmıştır.²⁸⁵ 22 Ocak 1966’da, dönemin Türkiye Barış Gönüllüleri Bürosu Sorumlusu David E. Berlev, Ankara’nın Bahçelievler semtinde, kendi kullandığı otomobille yaşlı bir kadına çarpmış ve ölümüne neden olmuştur. Kaçmak isterken çevrede bulunanlar tarafından yolu kesilmiş ve karakola götürülmüştür. Barış Gönüllüleri Müdürü, diplomatik bir pasaporta sahip olduğu için, yetkili savcılık tarafından serbest bırakılmıştır.²⁸⁶ Ege illerinden birinde, Sanat Enstitüsü’nde İngilizce öğretmenliği yapan bir gönüllü, okul müdürünü sınıfına sokmamış ve “Ben

---

²⁸³ İlhami Soysal, “Suzi ile Meri”, **Akşam**, 4 Temmuz 1966.

²⁸⁴ Metin Sarıbaş, “Yine Barış Gönüllüleri”; Baki Özilhan, “Neden Az Gelişmiş Ülkeler”; Osman K.Kadiroğlu, “Casusluk ve Gizlilik”; Mustafa Yorulmaz, “Barış Evet Gönüllüsü Hayır”; **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966; Kemal Üstün, “Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 12 Kasım 1966; Cavit Orhan Tütengil, “Barış Gönüllüleri Tartışması”, **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1966; Ali Hikmet Korkmaz, “Amerikan Barış gönüllüleri ve Johnson’un Mektubu”, **Kim**, 30 Kasım-6 Aralık 1966.

²⁸⁵ **Dönüşüm**, Sayı:9, 15 Aralık 1966.

²⁸⁶ **Milliyet**, 23 Ocak 1966.

sizin bakanlığınızın memuru değilim, beni denetlemeye hakkınız yoktur” demiştir. Okul Müdürü’nün şikayet edeceğini söylemesi üzerine gönüllü müdüre karşı, “Ben yalnız Başkan Johnson’a karşı sorumluyum” demiştir. Yine Güneybatı Anadolu’da köylünün imece çalışmalarını yürütmekle sorumlu bir gönüllü, kendisinden rapor isteyen Halk Eğitim Müdürü’ne ; “Ne raporu istiyorsun, Benim böyle bir mecburiyetim yok. Ben buraya kendi dinimin üstünlüğünü anlatamaya geldim. Su,yol,sağlık çalışmaları bizi değil sizi ilgilendirir,çalışın,kalkındırın memleketinizi” demiştir.²⁸⁷Barış Gönüllüleri ile ilgili yaşanan bir başka olay da Samsun’da gerçekleşmiştir. Samsun 19 Mayıs Lisesi’nde tahtaya “Bugün Kara Deniz’e Bir Amerikan Uçağı Düştü” cümlesini yazdığı için ABD aleyhtarlığı yaptığı ve bunu öğrencilere yaydığı gerekçesiyle İngilizce Öğretmeni Hasan Kıyafet, başka bir okula tayin edilmiştir.Türk öğretmenin yerine bir Barış Gönüllüsü İngilizce öğretmeni olarak getirtilmiştir.Fakat okulun öğrencileri gelen gönüllüyü “Yankee,Go Home!...”diye okuldan protestolarla kovmuşlardır.²⁸⁸

Barış Gönüllüleri’nin faaliyetlerini olumlu bulup, bu yönde görüşlerini açıklayanlar da olmuştur. Birçok yararlı çalışmanın, politik ve ideolojik düşüncelerden dolayı aksatıldığını ve faydasının tüm dünyaca kabul edilen Barış Gönüllüleri’nin de aynı amaçlarla yıkılmak istendiği ifade edenler olmuştur. Yine bu olumlu görüşte bulunanlar, Barış Gönüllüleri’nin hiçbir ülkeden çıkarılmaya çalışılmadığı, tam tersine sayılarının artırılmasını istendiğini de iddia etmişlerdir.²⁸⁹1964 yılında, İzmir Pınarbaşı İlköğretimi Okulu öğretmenleri, dönemin Barış Gönüllüleri Örgütü Genel Müdürü olan Sargent Shriver’e bir mektup yollamış ve mektuplarında, kendisine ve daha önce o bölgede görev yapmış gönüllülere yaptıkları olumlu çalışmalarından dolayı teşekkürlerini iletmişlerdir.²⁹⁰

Barış Gönüllüleri, Türkiye’de kendilerine karşı oluşan olumsuz havanın farkına varmışlardır.17 Aralık 1966’da Türkiye’de görev yaptıktan sonra ABD’ye

---

²⁸⁷ İlhami Soysal, “Dost Diye Bağrımıza Bastıklarımız”, **Akşam**, 28 Şubat 1966.

²⁸⁸ **Kim**, 7-13 Aralık 1965; Fakir Baykurt, **Türk Eğitiminde Emperyalist Etkiler**, Öğretmen Dünyası Yayınları, Ankara, 1999, s.45.

²⁸⁹ Ahmet İnal, “Barış Gönüllüleri Faydalıdır”, **Cumhuriyet**, 30 Temmuz 1966.

²⁹⁰ 3rd Annual Peace Corps Report, 30 June 1964, s.44.

http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1964.pdf

Erişim Tarihi: 1.12.2009.

dönen bir barış gönüllüsü çifti, Türkiye'den ayrılmadan önce, kendilerine özellikle 1963 yılından sonra patlak vermiş olan Kıbrıs uyuşmazlığından sonra tepkilerin arttığını ve ABD aleyhtarlığının başladığını söylemiştir. Gazetelere konuşan Barış gönüllüsü çifti ayrıca faaliyetlerinin öğrenciler tarafından eleştirildiğini, kendilerinin Hıristiyan propagandası yapmakla suçlandıklarını ve buna yönelik eleştirilerin gazetelerde yer aldığını söylemiştir.²⁹¹

3.8.3 Barış Gönüllüleri'ne İlk Resmi Tepki

1966 yılının Şubat ayında yapılan Milli Güvenlik Kurulu'nda, tarikatların, sol-sağ yapıların faaliyetlerinin daha başlamadan önlenmesine dair raporlar Bakanlıklara ve diğer birimlere dağıtılmıştır. Bu raporlar içinde, Barış Gönüllüleri üzerinde de durulmuş ve Barış Gönüllüleri'nin zararlı çalışmalarda bulunduğu belirtilmiştir. Milli Güvenlik Kurulu hazırladığı raporda ayrıca; Barış Gönüllüleri'nin, sadece İngilizce öğretmenliğinde kullanılması ve köylere kadar sokulmalarının engellenmesi istenmiştir.²⁹² Milli Güvenlik Kurulu'nda, Genel Kurmay İstihbarat Teşkilatı ile Milli İstihbarata Teşkilatı'nın, Barış Gönüllüleri'nin Doğu Anadolu'da bir takım olumsuz faaliyetlerde buldukları ve Kürtçülük propagandası yaptıklarına dair raporları, hükümeti Barış Gönüllüleri konusunda bir takım tedbirler almaya zorlamıştır.²⁹³

Barış Gönüllüleri konusunda kamuoyunun olumsuz tepkileri sonucu yetkililer, Barış Gönüllüleri'nin yeteri kadar verimli ve etkili olmadığını farkına varmıştır. Ayrıca Milli Güvenlik Kurulu'nda, Genel Kurmay yetkililerininin Barış Gönüllüleri konusunda sundukları raporlar, güvenlik ve huzur ortamının bozulabileceği kaygılarını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, özellikle 1966 ve sonrasında 1967 yılında Barış Gönüllüleri'nin sayısının azaltılması konusunda hükümet bir takım tedbirler alma yoluna gitmiştir. 1965 yılında Türkiye'ye 382 Barış Gönüllüsü gelmesine karşılık, 1966 yılında Türkiye'ye gelen gönüllülerin sayısında

---

²⁹¹ **Milliyet**, 18 Ağustos 1966.

²⁹² **Milliyet**, 2 Şubat 1966.

²⁹³ Özbalkan, **a.g.e**, s.155.

belirgin bir azalma olmuştur.1966 yılında 121 gönüllü Türkiye'ye çeşitli alanlarda görev almak için gelmiştir.

1966 yılından sonra Türkiye'ye gelen Barış Gönüllüleri sayısında belirgin bir azalma olmasına rağmen, siyasi çevrelerin Barış Gönüllüleri'ne karşı olumsuz yaklaşımları devam etmiştir. Senatör Sıtkı Ulay, Ekim 1966'da, Başbakan tarafından cevaplandırılmasını istediği şu soruları sormuştur.²⁹⁴

“1-Son günlerde artan barış Gönüllüleri, faaliyetlerini bilhassa Doğu ve Güney Doğu illerimize tevcih etmiştir. Bunun sebebi nasıl yorumlanmaktadır?”

2-Barış gönüllülerine pasaport işlemlerinde bazı özel muameleler yapıldığı ve bir kısmına diplomatik muafiyet tanındığı doğru mudur?

3-Barış Gönüllüleri'nin Almanya'daki bir teşkilatı ile açık temasta buldukları, alıcı-verici telsizler taşıdıkları ve muhtelif merkezlerde bazı variller içinde uçak ve helikopter benzini ithal ettikleri doğrumudur?”

Barış Gönüllüleri'ne karşı Türkiye'de oluşan olumsuz hava, Barış Gönüllüleri'nin ABD'deki Genel Merkezi'nin de dikkatini çekmiştir. Dünya Barış Gönüllüleri Örgütü Lideri Jack Vaughan, 19 Ekim 1966 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve Yeşilköy Hava Alanı'nın şeref salonunda, İstanbul'da bulunan Barış Gönüllüleri ile garsonun bile içeriye alınmadığı bir gizli toplantı yapmıştır. Jack Vaughan, toplantıdan sonra Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde 440 Barış Gönüllüsü ile görüşeceğini ve ayrıca Başbakan ve Bakanlarla da görüşmeye çalışacağını söylemiştir.²⁹⁵

15 Aralık 1966'da yapılan Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Kongresi'nde, Barış Gönüllüleri'nin Hıristiyan misyonerler olduğu söylenmiş ve ülke dışına çıkarılmaları istenmiştir.²⁹⁶

17 Aralık 1966 tarihinde, Dışişleri Bakanlığı Sözcü Yardımcısı Haluk Sayınsoy, yaptığı açıklamada; Türkiye'de bulunan Barış Gönüllüleri'nin daha çok

---

²⁹⁴ Cavit Orhan Tütengil, “Barış Gönüllüleri Tartışması”, **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1966; **Milliyet**, 2 Ekim 1966.

²⁹⁵ **Milliyet**, 30 Ekim 1966.

²⁹⁶ **Ulus**, 16 Kasım 1966.

öğretmenlik hizmetlerinde işe yaradığını belirtmiş ve anlaşması biten veya bitecek olan Barış Gönüllüleri'nin yerine öğretmenlik görevi yapanların artık daha çok tercih edileceğini söylemiştir. Bakanlık sözcüsü ayrıca, iş gücünde çalışan gönüllülerin sayısının azaltılacağını ve yapılan araştırmalar sonucu köylerde görev yapan gönüllülerden fayda sağlanmadığının anlaşıldığını ifade etmiştir. Bakanlığın bu açıklamasına rağmen, Barış Gönüllüleri sözcüsü, Türk Hükümetinin Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den çekilmesini istediğine dair haberlerin yalan olduğunu ayrıca Türkiye ile ilişkilerin iyi yönde gittiğini ve 215 gönüllünün Türkiye'ye gelmesi için görüşmelerin sona erdiğini söylemiştir.²⁹⁷

22 Aralık 1966'da Türkiye Barış Gönüllüleri Müdürü Donavun McLure, yaptığı basın toplantısında; Türkiye'den ayrılmayacaklarını; çünkü Türk Hükümeti'nin böyle bir talepte bulunmadığını, tam tersi olarak Türk Hükümeti'nin gelecek yıl için Barış Gönüllüsü istediğini söylemiştir. Ayrıca gönüllülerin casusluk ve dini propaganda yaptıkları iddialarını ise reddetmiştir.²⁹⁸ 1964-1966 yılları arasında Ankara'da görev almış bir gönüllü, özellikle toplum kalkınması faaliyetlerine katıldıktan sonra, Barış Gönüllüleri'nin CIA'nin uzantısı olduğu ve Hırsitiyanlık propagandası yapıldığı düşüncelerinin arttığını ifade etmiştir. Frank Neubauer adındaki gönüllü, Toplum Kalkınması programlarında çalıştıktan iki ay sonra görevinde uzaklaştırıldığını söylemiştir. Yine aynı gönüllü, Toplum Kalkınması görevinden sonra, üniversitede İngilizce öğretimi yaparken de aynı olayların yaşandığını ifade etmiştir.²⁹⁹

Barış Gönüllüleri'nin faaliyetleri konusunda hükümete yapılan baskılar sonuç vermiş ve 1966 yılının sonunda Barış Gönüllüleri'nin çalışmaları konusunda hükümet, birtakım tedbirler almıştır.³⁰⁰

-Barış Gönüllüleri'nin Toplum Kalkınması programlarında başarılı olamadıkları, çalışmalarının Türkiye'nin yapısına uymadığı gerekçesiyle, bu program için bundan sonra gönüllü getirilmemesi, görevleri biten gönüllülerinde iki yıl sonra ülkeyi terk etmelerine karar verilmiştir.

---

²⁹⁷ **Milliyet**, 18 Aralık 1966.

²⁹⁸ **Milliyet**, 23 Aralık 1966.

²⁹⁹ Schwarz, **a.g.e**, s.61-62.

³⁰⁰ Özbalkan, **a.g.e**, s.158-159.

-Doğu Anadolu Bölgesinin özel durumu ve gönüllülerin buralardaki uygunsuz davranışları nedeniyle, bu bölgede çalışan gönüllülerin Batı bölgelerine kaydırılmasına karar verilmiştir. Artık gönüllülerin, yoğunluk olarak il ve ilçelerde çalışmalarına kararlaştırmıştır.

-İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Valilere gönderdiği bir genelge ile gönüllülerin davranışlarının yakından takip edilmesini ve gönüllülerin faaliyetleri konusunda sürekli olarak rapor verilmesini istemiştir.

-Toplum Kalkınması, Sağlık ve Halk Eğitimi programları yararsız oldukları nedeniyle kaldırılıyor ve İngilizce öğretiminde gönüllülerin çalışmalarına karar verilmiştir.

-Dışişleri Bakanlığı'nda Barış gönüllüleri ile alakalı bir birim kurulacak ve gönüllülerin nerde çalıştıkları, yaptığı işler kayıt altına alınacaktır.

-Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu'na yazı gönderilecek ve Trabzon Bölge Bürosu'nun (bölge halkının gönüllülerini istemediği gerekçesiyle) kapatılması istenecektir.

3.9 1968 Yılı Sonrası Barış Gönüllüleri'nin Teknik Yardım Programı Girişimi ve Genel Durumu

1968 yılı sonrası Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu Müdür John Corey, gönüllülerin Türkiye'deki genel durumu hakkında ve hükümetin tavrı konusunda Washington'daki genel merkeze bilgilendirme amaçlı raporlar sunmuştur.

1968 yılı sonunda, Barış Gönüllüleri Türkiye Müdürü, Türkiye'ye ormancılık, iş-meslek eğitimi, tarımsal çalışmalar, sığır besleme, tavukçuluk, spor(antrenör olarak çalışma) ve halk sağlığı projelerini önermiş fakat Türk Hükümeti, bu alanlarda faaliyetlerde bulunmaya çalışan Barış Gönüllüleri Örgütü'ne olumlu cevap vermemiştir.³⁰¹

Barış Gönüllüleri Genel Merkezi,1968 yılında bazı projelerin uygulanması amacıyla, Türkiye'ye yaptığı tekliflere karşılık hükümetten olumsuz cevap aldıktan

---

³⁰¹ Özbalkan, **a.g.e**, s.232.

sonra Eylül 1969'da, Türkiye'ye Teknik Yardım Programı adı altında yeni bir teklifte bulunmuştur

Barış Gönüllüleri Örgütü Türkiye Bürosu Müdürü John Corey, 5 Eylül 1969 tarihli bir mektup ile Teknik Yardım Programı konusunda, Türk Hükümeti'nin görüşlerinin bildirilmesini istemiştir. Teknik Yardım Programı'na göre; bundan böyle Türkiye'ye gelecek Barış Gönüllüleri'nin, en fazla % 20-30'unun orta seviyede (mid career) uzmanlarından oluşacak, gönüllülerin eğitilme ve çalışma sürelerinin daha esnek olarak belirlenecektir. Yine bu program dahilinde; Barış Gönüllüleri, ulusal kalkınma ve planlama kuruluşları ile daha fazla kaynaştırılacak ve Türkiye'nin, Barış Gönüllüleri dışında yararlanacağı teknik yardımların kullanılmasına gönüllülerin de katılması ve rol oynaması sağlanacaktır. Bu çerçevede, Barış Gönüllüleri'nin; geri kalmış bölgelerin bölgesel kalkınması, kalkınma sorunlarına çözüm getirecek yüksek rizikolu programlar, uygulama alanında kalkınma planı çalışmaları, planlanmış ya da deneme aşamasındaki programların uygulanmasına katılma gibi hükümetin yüksek öncelik tanıyacağı alanlarda görevlendirme isteği olmuştur. Bu programlar, Türkiye'ye yeni çalışma alanları yaratma, yeni program ve deneme durumlarına girişilmesi, yeni örgüt ve çalışma gruplarının oluşturulması, gönüllülerinin eşlerine iş verilmesi v.b. mali külfetler de yükleyecektir.³⁰² Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörler Kurulu 25 Kasım 1969'da toplanarak fakültenin bu konu hakkındaki görüşünü saptamıştır. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki genel durumu ve Teknik Yardım Programı konusunda oluşan fikirlerini, Dışişleri Bakanlığı'na da bildirilmiştir.³⁰³

1969 yılının eylül ayında dönemin CHP Sakarya Milletvekili Haydar Uysal, Barış Gönüllüleri'nin durumunu Meclise taşımış ve Dışişleri, İçişleri, Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlarının cevaplandırmasını istediği bir soru önergesi sunmuştur. Haydar Uysal önergesinde; yıllarca Türkiye'de görev yapan görev yapan Barış Gönüllüler konusunda, o ana kadar ne gibi işler yaptığı, Barış Gönüllüleri'nin özellikle hangi konular üzerinde durduğu, Barış Gönüllüleri'nin sayısının ne kadar

³⁰² Müslim Özbalkan, "Gizli Toplantıda Görüşülen Yeni Amerikan Oyunu Barış Gönüllüleri'nin Teknik Yardımı", *Devrim*, Sayı:7, 2 Aralık 1969.

³⁰³ Özbalkan, *a.g.e.*, s.264-271.

olduğu, Doğu illerinde Kürtçe bilen gönüllülerin kuşku veren davranış ve eylemleri tespit edilmiş midir, Barış Gönüllülerinin geri gönderilmesi ve artık gelmelerinin önlenmesi konusunda hükümetin bir kararı veya görüşü var mıdır şeklinde olmuştur.

304

17 Ekim 1969 tarihinde, Dışişleri Bakanlığı'nda on bakanlık temsilcisinin de bulunduğu gizli bir toplantı yapılmıştır. “Yüksek Seviyede Bakanlıklar Arası Danışma Kurulu” toplantısına bakanlıklar haricinde üniversitelerin, Genel Kurmay, Milli Emniyet temsilcileri de katılmış ve Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Teknik Yardım Programı teklifi ile Barış Gönüllüleri'nin genel durumu ele alınmıştır. Barış Gönüllüleri'nin artık Türkiye'ye gelmemesini ve Türkiye'de görev yapanların da sayısının azaltılmasını, en yakın zamanda ayrılmalarını istemiştir.³⁰⁵ Toplantıda Ankara Üniversitesi temsilcisi de Barış Gönüllüleri'nin uygulamak istediği programlar konusunun üzerinde durarak, hükümetin bu çalışmalara son vermesini istemiştir. Yapılan bu toplantıda Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin, teknik yardım programının kabul edilmesinden yana bir tutum içinde olduğu ifade edilmiştir.³⁰⁶

Yüksek Seviye'de yapılan toplantıda, Barış Gönüllüleri Örgütü'nün önerdiği Teknik Yardım Programına karşı net ve olumsuz bir cevap çıkmamış olsa da daha sonraki Türkiye'de görev yapan Barış Gönüllüleri'nin sayısına bakılarak programın uygulanmasına izin verilmediği anlaşılmaktadır.

1969 yılında Dışişleri Bakanlığında, Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar Dairesi Genel Müdürü Rahmi Gümrükçüoğlu başkanlığında yapılan toplantıda, Genel Kurmay temsilcisi, Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gelişinin engellenmesi ve Türkiye'de görev yapanların ise en kısa zamanda gönderilmesini istemiştir. On bakanlığın katıldığı toplantıda, Barış Gönüllüleri'nin İngilizce Öğretmenliği dışındaki alanlarda görev almak için yaptıkları girişimler eleştirilmiş ve Barış Gönüllüleri'nin özellikler doğu illerindeki faaliyetlerine dikkat çekilmiştir. Toplantıda Barış Gönüllüleri'nin Genel Kurmay tarafından olumlu karşılanmadığı bilindiği için, İçişleri Bakanlığı temsilcisi gönüllülerin bu illere gönderilmediğini

---

³⁰⁴ **Milliyet**, 24 Kasım 1969

³⁰⁵ **Milliyet**, 10 Kasım 1969.

³⁰⁶ Özbalkan, **a.g.e.**, s. 234,237.

duyurmuştur. İçişleri Bakanlığı temsilcisinin uyarısına rağmen Genel Kurmay Başkanı temsilcisi, Barış Gönüllüleri “kapısının kapatılması” isteğinde bulunmuştur.³⁰⁷

Bu dönemde Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki durumu yabancı ülkelerdeki basın organlarına kadar yansımıştır. Bonn'da yayınlanan Bonner General Stad Anzeiger, Türkiye'de bulunan Barış Gönüllüleri üzerine yazdığı bir makalede; *“Amerika’da casusluk yapmak için eğitilerek gönderilen, sözde barış gönüllülerinin çalışmaları artık iflas etmiştir. Türkiye’deki aydın çevreler bunların amaçlarını anlamışlar ve tasfiye yoluna gitmişler”* demiştir.³⁰⁸

3.10 Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den Ayrılışı ve Nedenleri

1970 yılı sonrası Türkiye'de, Barış Gönüllüleri'ne karşı her kesimden gelen olumsuz eleştiriler, protestolar artarak devam etmiştir. Şubat ayının sonlarına doğru Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencileri, öğretim üyeliği yapan Barış Gönüllüleri'nin görevlerinin sona erdirilmesi için protestolara başlamıştır. Uzun süren protestoların sonlandırılması ve oluşan gergin ortamın çözülmesi için Gazi Eğitim Enstitüsü Kurulu, öğrencilerin isteklerini görüşmüştür. Gazi Eğitim Enstitüsü Kurulu, aldığı bir kararla, ders yılı sonundan itibaren okulda Barış Gönüllüleri'ne görev verilmemesini Milli Eğitim Bakanlığı'ndan istemeye karar verdiğini açıklamıştır. Öte yandan Gazi Eğitim Tiyatrosu Öğrencileri, Barış Gönüllüleri adında bir tiyatro oyunu sahnelemiş ve tiyatro oyunu sonrasında öğrenciler okul bahçesinde ABD bayrağını yakmışlardır.³⁰⁹

Türkiye'de 1970 yılı öncesi başlayan ve sonrasında devam eden Barış Gönüllüleri aleyhtarlığının artarak devam etmesi, ABD yetkililerinin bu konuda tedbirler almasına neden olmuştur. Barış Gönüllülerine karşı Türk kamuoyu tarafından yöneltilen ağır suçlamalara karşılık, hükümetin bu eleştirileri kınayan veya Barış Gönüllüleri'ni koruyan bir tavır geliştirmediği anlaşılmaktadır. Hükümet, Barış Gönüllüleri konusunda sürekli olarak toplantılar yapmış ve sunulan raporları

---

³⁰⁷ **Devrim**, 5-18 Kasım 1969.

³⁰⁸ **Milliyet**, 25 Aralık 1969.

³⁰⁹ **Milliyet**, 27 Şubat 1970

değerlendirmeye almıştır. Hükümet, Barış Gönüllüleri'ne karşı tuttuğu tavır genelde, örgüt tarafından teklif edilen yeni programlara sıcak bakmama veya programlarda görevlerini tamamlamış olan gönüllülerin yerine yenilerin istememe şeklinde olacaktır. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den tamamen çıkartılması durumu ABD yetkilileri tarafından şiddet ortamının oluşturdu gerekçesiyle alınacaktır.

1970 yılında başlayan ve artan Türk kamuoyu tepkisi sebebiyle ABD resmi makamları, mart ayında aldığı bir kararla Türkiye'deki Barış Gönüllüleri sayısını mümkün olduğu kadar en az seviyeye indirmeye karar vermiştir. ABD yetkililerinin aldığı karar göre; üniversiteler ve yüksek okullarda İngilizce öğretmenliği yapan barış gönüllüleri gelecek yazdan itibaren yaptıkları görevleri bırakacaklar, görevini bırakacak olan bu gönüllülerin yerine de yenileri alınmayacaktır. Türk Hükümeti, ABD'nin almış olduğu bu karara karşı çıkmamıştır. Ayrıca yapılan açıklamalarda, alınan kararın yeniden alevlenen öğrenci şiddet hareketlerine karşı alındığı belirtilmiştir. Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu'nda görev yapan bir yetkili, devrimci öğrencilerin, sürekli olarak Barış Gönüllüleri'nin hayatlarını tehdit ettiğini ve Barış Gönüllüleri'nin tesislerini bombalayacaklarını duyduğunu ifade etmiştir.³¹⁰

Barış Gönüllüleri Türkiye Bürosu Müdürü, "Barış Gönüllülerine Karşı Koyma Devrimci Komitesi"nden bir mektup aldığını, bu mektupta; Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'yi terk etmedikleri taktirde, devrimcilerin yumruklarının ineceğinin yazıldığını bildirmiştir. Bu tehditlerden Barış Gönüllüleri'de haberdar edilmiş ve kendilerine ya ABD'ye dönmek, ya da başka bir ülkeye tayin edilmek için tercih yapma hakkı verilmiştir. Barış Gönüllüleri yetkililerinin açıklamalarına göre, gönüllüye karşı bir şiddet hareketine girilmemiştir. Fakat iki kolejde çalışan 37 Barış Gönüllüsü, protestocu öğrenciler tarafından işlerinden uzaklaştırılmışlardır. Bunların yerine de başkalarının atanmayacağı duyurulmuştur. Türkiye'de sadece, çocuk yuvalarında ve bakımevlerinde görevli 40 barış gönüllüsü kalacağı ve Türkiye'de durum daha kötü gittiği taktirde, bunlarda işlerini bırakacağı ifade edilmiştir.³¹¹

---

³¹⁰ Milliyet,21 Mart 1970.

³¹¹ Milliyet,21 Mart 1970.

Barış Gönüllüleri sorumluları ve ABD yetkililerinin Barış Gönüllüleri'ni azaltma ve görevlerini sonlandırma durumuyla ilgili yaptığı açıklamalardan sonra da Barış Gönüllüleri'ne karşı küçük olaylar yaşanmıştır.

1970 yılı aralık ayında, Kadıköy Maarif Kolejinde yaşanan bir olay, gönüllülere verilen tepkilerin hangi aşamaya geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Kolej öğrencileri, Barış Gönüllüleri'ni protesto etmek ve ders vermelerini engellemek için çeşitli uygunsuz ve aşırı şekillerde tepkiler vermişlerdir. Bunun üzerine okulda çalışan gönüllüler, okulu terk etmiş ve yetkili bakanlık onları bu okuldan göndermiştir.³¹²

1970 yılında Çocuk Esirgeme Kurumunun 25. Genel Kurulunda delege Necati Ustaoglu, Barış Gönüllüleri'nin kurumda çalışmamaları konusunda bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada; Barış Gönüllülerinin Türk örf ve adetlerine ters düşen davranışlarda bulunduğunu belirterek kuruluşlarda çalıştırılmamaları gerektiği vurgulanmıştır. Bunun sonucunda aynı yıl olmasa da 13-14 Mayıs 1972 tarihinde yapılan 16. Genel Kongre tutanağında Barış Gönüllüleri Örgütü ilgili ayrıntılara girilmeden “Barış Gönüllüleri kurum bünyesinden tasfiye edilmiştir” denilerek Barış Gönüllüleri'nin kurum içindeki çalışmalarına son verildiği belirtilmiştir.³¹³

Barış Gönüllüleri yetkililerinin, Türkiye'de çocuk yuvalarında veya bakım evlerinde çalıştığını ve bunların gerekirse çekileceğini duyurduğu son 40 Barış Gönüllüsü'nün Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlerine son verildiği anlaşılmaktadır.

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye girişlerinin 1970 yılında artık durdurulduğu, gerek ABD yetkililerinin açıklamaları ve gerekse Türk Hükümeti'nin yeni programları kabul etmemesi ve kalan gönüllülerin ülke dışına çıkarılmasına yönelik tutumlarından anlaşılmaktadır. Barış Gönüllüleri'nin tamamıyla ülke dışına çıkarılması konusunda, Türk Hükümeti'nin bir karar almadığı anlaşılmaktadır. Fakat gerek bakanlıkların temsilcileri ile yapılan toplantılarda ve gerekse Milli İstihbarat

---

³¹² Sedat Sertoğlu, “Barış Gönüllüsünü Protesto Etmek İçin Kürsüye Pislediler”, **Milliyet**, 6 Aralık 1970.

³¹³ http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Tarihce/Baris_Gonulluleri.asp Erişim Tarihi:5.5.2010

Teşkilatı ve Genel Kurmay'ın istekleri doğrultusunda kararlar alındığı görülmektedir.

1962 yılı ile 1972 yılları arasında Türkiye'de kaç Barış Gönüllüsü'nün görev yaptığı konusunda, çeşitli kaynaklarda farklı veriler vardır.1962-1972 yılları arasında Türkiye'de kaç gönüllünün görev yaptığı hakkındaki net bilgi Barış Gönüllüleri'nin resmi sitesinde yer almaktadır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün resmi internet sitesinde; gönüllülerin, 1962-1972 yılları arasında Türkiye'de faaliyette bulunduğu ve bunların sayısının da 1460 olduğu belirtilmiştir.³¹⁴ Barış gönüllüleri üzerinde çalışma yapan ve bunu ABD gizli raporlarına dayandıran Müslim Özbalkan ise; 1962-1969 yılları arasında 1201 gönüllünün Türkiye'de görev yaptığını çalışmasında belirtmiştir.³¹⁵

Barış Gönüllüleri'nin,1970 sonrası Türkiye'ye giriş yapmadığı Barış Gönüllüleri Örgütü'nün her yıl düzenlediği kongreye sunduğu raporlarında ve gerekse ABD Kongresine sundukları rapordan anlaşılmalıdır.1972 ve 1973 Barış Gönüllüleri'nin yıllık raporlarında ise;1970 yılında sadece bir gönüllünün görev yaptığı 1971-1972 yılları için Türkiye'nin, yeni gönüllü talebinde bulunmadığı anlaşılmalıdır.³¹⁶

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den ayrılma sebepleri şu şekilde sıralanabilir;

-Özellikle 1963 yılı sonrası Barış Gönüllüleri'nin Toplum Kalkınması Programları çerçevesinde, köylere kadar uzanmaları ve buradaki faaliyetlerinin gerek halk ve gerekse aydın kesimler tarafından hoş karşılanmaması.

---

³¹⁴ <http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.wherepc> Erişim Tarihi:6.5.2010

³¹⁵ Özbalkan, a.g.e, s.150.

³¹⁶ Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971,s.5, http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf Erişim Tarihi:1.12.2009, Action Congressional Presentation Fiscal Year 1973,s.1-16. http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1973.pdf Erişim Tarihi:27.4.2010

-Barış Gönüllüleri'nin gittiği şehirlerde, ilçelerde ve köylerde halkın sosyal yapısını inceleyerek ABD'nin CIA istihbarat kuruluşuna veri aktardığı yönündeki görüşlerin sıklık kazanması ve buna yönelik aydınların ve resmi çevrelerin sert tepkilerinin artması.

-Barış Gönüllüleri'nin okullarda ve köylerde Hıristiyanlık propagandası yaptıkları iddialarının artması.

-Özellikle Türk Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ve Genel Kurmay'ın, gönüllüler hakkında hazırladığı raporlar doğrultusunda, gönüllülerin ülkeden ayrılmalarını istemeleri ve bu yönde hükümete baskı yapmaları.

-Barış Gönüllüleri'nin olumsuz bazı davranışlarda bulunmaları ve bunun halk tarafından tepkiyle karşılaşması. Bu tepkilerin yer yer protestolara dönüşmesi ve gönüllülerin çeşitli siyasi görüşlerdeki gruplar tarafından tehdit edilmeleri.

Tüm bu nedenlerden dolayı, Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'deki faaliyetleri durdurulmuş ve Türkiye'de kalan az sayıda Barış Gönüllüsü, 1972 yılında ülke dışına çıkarttırılmıştır.

SONUÇ

Kurulduğu yıl olan 1961'den beri 139 ülkede 200.000 Barış Gönüllüsü, çeşitli alanlarda farklı programlarda çalışmalar yapmıştır. Günümüzde hala 7.671 gönüllü, 77 ülkede 71 çeşit programla hizmet vermeye devam etmektedir. Bilgi teknolojisi, iş gelişimi, toplum kalkınması, HIV/AIDS önleme-bilgilendirme ve bununla ilgili programlar, Barış Gönüllüleri'nin faaliyette bulunduğu girişimlerin başında gelmektedir.

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün faaliyetleri, kimi ülkeler tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır. Barış Gönüllüleri'nden memnun olan ülkeler, ihtiyaçları doğrultusunda gönüllülerin ve programların sayılarını arttırarak örgütün çalışmalarına destek vermişlerdir. Kimi ülkeler tarafından ise; Barış Gönüllüleri'nin çalışmaları zararlı olduğu gerekçesiyle sonlandırmış veya olumsuz tepkilerden dolayı Barış Gönüllüleri Örgütü, bu ülkelerdeki çalışmalarını durdurmak zorunda kalmıştır. Barış Gönüllüleri'nin çalışmalarını sonlandıran ülkeler, açık bir dille olmasa da genel olarak gönüllülerin CIA'nin bir uzantısı olarak görev yaptığını veya misyonerlik faaliyetleri ile din konusunda propagandalar yoluyla faaliyetlerde buldukları düşüncesiyle bu kararları almışlardır. Çeşitli ülke yönetimleri özellikle sosyalist ülke yönetimleri, Barış Gönüllüleri'nin Afrika, Latin Amerika bölgelerindeki faaliyetlerini, ABD'nin ideolojik yansıması olarak görmüş ve şiddetle eleştirmişlerdir. Bu nedenlerden dolayı bazı ülkelerde Barış Gönüllüleri'ne karşılık toplu tutuklamalar bile olmuştur.

ABD, tıpkı Barış Gönüllüleri'nin kuruluşunda kullandığı “yardım”, “kalkınma”, “barış”, “demokrasi”, “özgürlük” gibi sloganları, tüm dünyadaki faaliyetlerinin temel amacı olarak göstermektedir. Barış Gönüllüleri'nin kuruluşunun asıl amacı; diğer dünya devletlerini tanıma, onlara çeşitli programlar aracılığıyla yardımda bulunma ve ABD'yi bir anlamda tüm dünyaya tanıtmaya olmuştur. Barış Gönüllüleri, kuruluşundan bugüne kadar dünyanın dört bir yanındaki devletlerin sosyal, ekonomik yapılarının şekillenmesinde son derece etkili olmuştur. Barış Gönüllüleri, çalışma yaptığı ülkelere sosyal, ekonomik kalkınma konularında yardım etme amacıyla bir hedef oluşturmuşsa da zamanla temel niteliğinden uzaklaşarak

tamamıyla ABD'nin, uluslararası alandaki algılanışının düzeltilmesi ve ABD'nin çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamıştır.

Barış Gönüllüleri, imzalandıktan sonra kamuoyu tarafından anayasaya uygunluğu bakımından çok tartışılmış olan Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması ile 1962 yılında Türkiye'de görevlerine başlamıştır. Barış Gönüllüleri Örgütü, Türkiye'de görev yaptığı sürece kendilerine karşı oluşan siyasi, sosyal tepki ve baskılardan dolayı faaliyetlerini, 1972 yılında sonlandırmak zorunda kalmıştır. Resmi verilere göre 1450'den fazla Barış Gönüllüsü; eğitim, sağlık, toplumsal gelişim, ekonomik kalkınma, köy kalkınması alanlarına yönelik oluşturulan çeşitli programlarda çalışmıştır. Barış Gönüllüleri, Türkiye'de farklı ekonomik, sosyal, etnik, inanç unsurlara sahip bölgelerde görev yapmıştır.

1962 yılı ve sonrasında özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda topyekûn bir kalkınma isteğinde olan Türkiye, tam da bu dönemde ABD'nin Barış Gönüllüleri konusundaki yardım tekliflerini almıştır. Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'ye gelişlerinin bir talep doğrultusunda mı olduğu, yoksa ABD'nin gelişmemiş ülkeler üzerine o dönemdeki hegemonik gücünü kullanarak yaptığı etki sonucunda mı kabul edildiği sorgulanması gereken bir husustur. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye kabulü sırasında, ABD yetkilileri ile Türk yetkilileri arasındaki yaşanan zorlu süreç, Türk Bakanlıkları yetkililerinin Barış Gönüllüleri konusundaki tutumları, Barış Gönüllüleri'nin talep doğrultusunda ülkeye gelmesinden çok, zorla kabul ettirilme ile geldikleri görüşünü kuvvetlendirmektedir. Özellikle Barış Gönüllüleri'ne karşı tepkilerin arttığı dönemlerde, hükümetin tutumu ve ABD yetkililerinin Barış Gönüllülerini çekme kararı almasına rağmen, hükümetin bu karara karşı çıkmaması, bir anlamda Barış Gönüllüleri'nin, ABD'nin zorlamasıyla Türkiye'ye kabul ettirildiğini göstermesi açısından önemli olmuştur. Barış Gönüllüleri'nin katıldığı programların başarısızlıkla sonuçlandığı gerekçesiyle Türk hükümeti tarafından bir durdurulmasına rağmen ABD'deki Barış Gönüllüleri Genel Merkezi'nin, sürekli olarak Türkiye'ye mali külfetler yükleyen yeni programlar önermesi ve kabul edilmesi yönünde baskı yapmaları, Türkiye'nin Barış Gönüllüleri konusunda nasıl bir çıkmaza girdiğini göstermesi açısından önemlidir.

Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde; ABD tarafından, gönüllüler için diplomatik ayrıcalığın verilmesine yönelik taleplerde bulunması, Barış Gönüllüleri'ne özellikle toplum kalkınması programlarında, geniş yetkiler verilmesinin istenmesi ve Barış Gönüllüleri'nin, görevlendirildikleri liselerin ve yürütülen çalışmalarda sorumlu oldukları Halk Eğitim Merkezleri'nin amir ve müdürlerine karşı rapor vermeme, protokollere uygun resmi prosedürleri reddetme v.b. yaşanan olaylar, Barış Gönüllüleri'nin yardım amacıyla mı Türkiye'de buldukları ya da ABD'nin gerçek temsili yönüyle sadece ABD çıkarlarına göre mi hareket ettiklerine örnek olması açısından önemlidir. Çünkü gönüllülük esasıyla oluşturulmak istenen yardım girişimleri uyum, saygı, bağlı bulunulan anlaşmalar veya protokollere uymayı gerektirmektedir. Fakat Barış Gönüllüleri'nin bu uyum ve protokollere uygun davranmadığı anlaşılmaktadır. ABD'nin Barış Gönüllüleri'ni Türkiye'ye kabulü konusunda Türk Bakanlıkları'na yaptığı yoğun baskı ve sonrasında Barış Gönüllüleri'nin sorumlu olmalarına rağmen, Türkiye'deki bazı yöneticilere karşı keyfi davranışları, bir anlamda Türkiye'nin her türlü karar alma durumunda bağımsız davranma niteliğine darbe vurmuştur. Barış Gönüllüleri'nin faaliyetlerini gerçekleştirdiği dönemde, Türkiye'nin tam bağımsızlık duruşunun sarsıntı geçirdiği söylenebilir.

Barış Gönüllüleri'nin görev yaptığı dünyanın hemen hemen her bölgesindeki çeşitli ülkeler tarafından, Barış Gönüllüleri'nin CIA ajanı oldukları ve gittikleri ülkelerde iç huzuru bozduklarına yönelik eleştiriler, Barış Gönüllüleri Genel Merkezi'ne göre ise suçlamalar olmuştur. Barış Gönüllüleri'ne karşı olumsuz görüşler Türkiye'deki çeşitli siyasi görüşte olan çevreler, siyasetçiler tarafından da dile getirilmiştir. Barış Gönüllüleri'nin, faaliyetleri esnasında Türkiye'nin mozağini bozmaya çalıştığı, etnik ve inanç unsurlarını ayrıştırarak bir çatışma unsuru hazırladıkları görüşleri hem Barış Gönüllüleri'nin görev yaptığı dönemde hem de son yıllarda üzerinde konuşulan bir konu haline gelmiştir. 1970 yılı sonrası meydana gelen sağ-sol çatışmaları, alevi-sünni gerginliği ile tırmanışa geçen olaylarla beraber meydana gelen Kahramanmaraş olayları, yaratılan kargaşa ortamı ile toplumsal ayrışmaların olduğu bir ortam yaratma ve bunlara benzer bir çok olumsuz faaliyetin, Barış gönüllüleri tarafından meydana getirildiği gerek bazı siyasetçiler, aydınlar ve gerekse bazı gazeteciler tarafından dile getirilmiştir. Tüm bu olumsuzlukların

yaşatılmaya çalışıldığını, toplumun hassas noktaları ile oynandığını, mesela yüzyıl öncesinde yaşanmış kan davalarını araştırarak bunları tekrardan hayata geçirmek istediklerini söyleyen ve Barış Gönüllüleri'nin bundan sorumlu olduğunu itiraf eden Barış Gönüllüleri de olmuştur.

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de yoğun olarak görev yaptıkları yıllarda, özellikle aydın çevrelerin, Türkiye'nin gönüllülerin olumsuz faaliyetleri ile kaos ortamına sürüklenmeye çalıştığı, farklı etnik ve inanç kesimleri üzerinde olumsuz faaliyetlerde buldukları vurgulanmıştır. Günümüzde, Barış Gönüllüleri Örgütünün 12 Eylül başta olmak üzere birçok darbe girişiminin tetikçisi olduğu, darbeleri dışarıdan planlayan odak noktalarının bir uzantısı olarak görülmüştür. 1980 öncesi ve sonrasında ortaya çıkan ayrılıkçı etnik ve dini olayların temelini, Barış Gönüllüleri tarafından ortaya konulduğu görüşü de taraftar bulmaktadır. Yine bu düşünceleri ortaya koyan yazarlara göre; Malatya'daki sünni-alevi gerginliklerini oluşturan temel etken, yine Barış Gönüllüleri'nin burada yaptıkları faaliyetler olmuştur.

Barış Gönüllüleri, Türkiye'de illerde, ilçelerde sıcak karşılanmışlardır. Gönüllülerin, köylülerin ihtiyaçlarına göre hareket etmeleri ve bunları kısa sürede karşılamaları ile köylülerin sempati ve sevgilerini kısa zamanda kazanarak dar çerçeveli programlarda, kendi amaçlarına uygun bir ortamın doğmasını sağlamışlardır. Fakat buldukları toplumun uzun süreli ekonomik ve sosyal kalkınmasını bir sonraki plana atmışlardır. Çünkü Barış Gönüllüleri, her ne kadar yardım amaçlı programlarda görev almak için az gelişmiş ülkelere gelmişlerse de diğer bir amacı da ABD'nin dış dünyadaki algısını istenen düzeye getirmek olmuştur. Bu yönüyle de uzun vadeli yapıcı programlar, yeni projeler oluşturulamamıştır.

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki 10 yıllık faaliyetleri, hem Türk kamuoyunun geneli hem de Türk hükümeti tarafından olumlu karşılanmamış ve verimli olarak görülmemiştir. Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'den ayrılış şekilleri de bu memnuniyetsizlikleri doğrular nitelikte olmuştur. ABD'nin oluşturmak istediği olumlu, güler yüzlü, yardımsever imaj, ABD'nin 1964 yılı sonrası Türkiye'ye uluslararası ilişkiler alanında yaklaşımı, özellikle Kıbrıs Olayları konusunda Türkiye'ye karşı tutumu sebebiyle Türk halkı tarafından istenmeyen ülke konumuna

gelmiştir. Barış Gönüllülerinin, Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla köylerde oluşan ön-eleman eksikliğini köy kalkınması programlarıyla kapatma isteği ve buna yönelik faaliyetleri, yine köy sakinleri tarafından beğenilmemiş ve bu girişimlere yönelik programlar sonlandırılmak zorunda kalmıştır. Barış Gönüllüleri'nin yine sağlık, çocuk bakımevi programları da kurumlar tarafından olumsuz olduğu gerekçesiyle uygulanmasına izin verilmemiştir. Barış Gönüllüleri'nin, Türkiye'deki faaliyetlerinin başarısızlıkla sonuçlandığı şeklinde bir görüşe varılmış olunabilir. Fakat Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış olan ekonomik, sosyal, siyasi etkilerin ABD'nin kısa ve uzun vadeli çıkarları açısından olumlu şekilde sonuçlanmış olabileceğini söylemek, yerinde bir görüş olacaktır.

KAYNAKÇA

A. Arşivler ve Resmi Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi, Kararname, Sayı 6/7105, Dosya No:100-31/1517.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tektik Dairesi, Kararname, Sayı:6/3569, 31 Ağustos 1964.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 39, Cilt:34, 14 Ocak 1965.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 40, Cilt:34, 15 Ocak 1965.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Dönem 1, Birleşim 67, Cilt 26, 2 Nisan 1965.

Düstur, Beşinci Tertip, Cilt:4,Birinci Kitap.

T.B.M.M. 244 Sayılı Kanun, Kabul 31.5.1963, Resmi Gazete ile Yayımı:11.6.1963-Sayı:11425, Kanunlar Dergisi, Dönem 1,Toplantı 2, cilt 46, 1 Kasım 1965.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı,Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967, <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal> Erişim Tarihi:7.2.2010.

Bütçe ve Plan Komisyonu Raporu(Bariş Gönüllüleri Anlaşması Konusunda), Esas No:1/428,Karar No:114,4 Temmuz 1963,Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt:34, Sayı 336.

Milletlerarası andlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayınlanması ile bazı andlaşmaların yapılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi hakkında Kanun”, T.B.M.M. 244 Sayılı Kanun, Kabul 31.5.1963, Resmi Gazete ile Yayımı:11.6.1963-Sayı:11425, Kanunlar Dergisi, Dönem 1, Toplantı 2, Cilt 46, 1 Kasım 1965.

Kanun No:568, Kabul Tarihi:2 Nisan 1965,Resmi Gazetede İlanı:10 Nisan 1965,Sayı:11976.

Ececutive Order-Establishment and Administration of the Peace Corps in the Department of State-March 1,1961, <http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/executive-order-01.jpg-02jpg> Erişim Tarihi:21.2.2010.

ABD Tarafından Gönderilen ve Birleşmiş Milletler Tarafından Tescil Edilen Barış Gönüllüleri İkili Anlaşması'nın, İngilizce ve Fransızca Metinler, United Nation Treaties, Volume461, No:6651, 22 Nisan1963,
<http://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20461/volume-461-i-6651-english.pdf> <http://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20461/volume-461-i-6651-french.pdf> ,Erişim tarihi: 1 Mart 2010.

Peace Corps Act, Eighty-Seventh Congress of the United States of America, At the First Session,H.R.7500,Public Law,87-293,September 22,1961,
<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/images/public-law-01.jpg>
Erişim Tarihi:3.2.2010

Executive Order No 11103,10 Nisan 1963,28 F.R. 357,
<http://www.archives.gov/federal-register/codification/executive-order/11103.html> Erişim Tarihi:3.2.2010

1st Annual Peace Corps Raport June 30, 1962,s.11.
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1962.pdf Erişim Tarihi: 2.12.2.2009.

2nd Annual Peace Corps Report
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1963.pdf Erişim Tarihi: 2.12.2009.

3rd Annual Peace Corps Report,30 June 1964
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1964.pdf Erişim Tarihi: 1.12.2009.

Peace Corps Presentation of FY 1963 Program to United States Congress, June 1,1962
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1963.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

Peace Corps Congressional Presentation FY 1964,Volume 1-2,
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1964.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

5th Annual Report to Congress for the Fiscal Year Ending June 30,1966,
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/annualreport_1966.pdf Erişim Tarihi:1.1.2009.

Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1968,May 1967,
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1968.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1969,March 1968,
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1960/1969.pdf Erişim Tarihi: 6.12.2009.

Peace Corps Congressional Presentation Fiscal Year 1972, June 1971
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1972.pdf
Erişim Tarihi: 1.12.2009.

Action Congressional Presentation Fiscal Year 1973,
http://multimedia.peacecorps.gov/multimedia/pdf/policies/cbj_archive/1970/1973.pdf
Erişim Tarihi: 27.4.2010.

B. Kitaplar

Adams, Velma; **The Peace Corps in Action**, Follet Publishing Center, Chicago,1964.

Armaoğlu, Fahir;**20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**,Cilt 1,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1993.

Ataöv, Türkkaya; **N.A.T.O. AND TURKEY**, Aydınlık Yayınları, Ankara, 1970.

Baykurt, Fakir; **Türk Eğitiminde Emperyalist Etkiler**, Öğretmen Dünyası Yayınları, Ankara,1999.

Bayzan, Ali Rıza; **Türkiye’de Amerikan Misyonerleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara,2006.

Boratav, Korkut; **Türkiye İktisat Tarihi (1908-2007)**,İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,2009.

Bostanoğlu, Burcu; **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,2008.

Charles E. Wingenbach, **The Peace Corps Who, How, Where**, The John Day Company, New York,1963.

Çavdar, Tefvik; **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1950’den Günümüze**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,2008.

Erboz, Fatih - Soydan, Macit; **Barış Gönüllüleri 10 Karanlık Yıl**, Berikan Yayınevi, Ankara,2009.

Geray, Cevat- Arman, Hürrem- Kansu, Ceyhun Atuf; **Cahilliğin ve Teknik Yetersizliğin Giderilmesinde Köy Enstitüleri Uygulamasından Çıkan Sonuçlar**, Türkiye Öğretmenler Sendikası Devrimci Eğitim Şurası, T.Ö.S Yayını, No:9,Ankara,1968.

Gönlübol, Mehmet (ed.) ; **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.

Hoopes, Roy; **The Complete Peace Corps Guide**, The Dial Press, New York,1961.

Kili, Suna - Gözübüyük, Şeref; **Türk Anayasa Metinleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul,2006

Latham, Michael E. ; **Modernization as Ideology American Social Science and “ Nation Building” In the Kennedy Era**, The University of North Carolina Press Chapel Hill and London, U.S.A, 2000.

Lederer, William J.- Burdick, Eugene; **The Ugly American**, W. W. Norton and Co. New York,1958.

Madow, Pauline; **The Peace Corps**, The H.W Wilson Company, New York,1964.

Oran, Baskın (ed.); **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, Cilt:1, 6.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Özbalkan, Müslim; **Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

Sander, Oral; **Türkiye'nin Dış Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara,2000.

Schwarz, Karen; **What You Can Do for Your Country**, Anchor Books Doubleday, New York,1991.

Tokgöz, Erdinç; **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi(1914-2007)**,İmaj Yayınevi, Ankara,2007.

Yavuz, Fehmi; **Memleketimizde Toplum Kalkınması (Köy Kalkınması)**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara,1964.

The Peace Corps, Turkey METU-RCD Training Program, June 21 to July 1965,Portland State College, Portland Oregon, 1965.

C. Makaleler

Akalın, Güneri; *“A.B.D ve S.S.C.B Ekonomik Yardımlarının Karşılaştırmalı Özellikleri”*, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1966.

Akbaş, Oktay; *“Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllüleri'nin Dünyada ve Türkiye'deki çalışmaları”*, **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Kış 4(1),Ankara, 2006.

Akol, Osman K. ;“*Barış Gönüllüleri Mi Savaş Gönüllüleri Mi*”,**Yön**, sayı:75, 5 Ağustos 1966

Ataöv, Türkkaya ;“*Türk Dış Politikası Üzerine Düşünceler*” ,**Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 24 Sayı: 1,A.Ü Basımevi, Ankara, 1969.

_____ ; “*Marshall Planından NATO’nun Kuruluşuna Kadar ‘Soğuk Harb’*”**Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 23,Sayı: 3, Ankara, 1968.

Başaran; Mehmet ;“*Sapı U.S.A’lı Kazma*”,**Varlık**, Sayı:652,15 Ağustos 1965.

Belik, Mahmut; “*Dış Münasebetlerimiz Anayasa Dışında mı Yürütülecek?*”,**Cumhuriyet**,6 Eylül 1963 .

Bulut, Sedef ; “*Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, cilt:11,sayı:41, A.Ü Basımevi, Ankara,2008.

Çakır, Faruk; “*Amerikan Bakış Açısından Türkiye’de 1957-1960 Dönemi Siyasal Gelişmeleri ve Türk Amerikan İlişkileri*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, cilt:59,sayı:1, A.Ü Basımevi, Ankara,2004.

Çelik, Edip F. ;“*Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Aykırıdır*”, **Milliyet**, 27 Temmuz 1963.

_____ ; “*Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Açıkça Aykırıdır*”,**Milliyet**,19 Ağustos 1963

Dik, Esra; “*1948:Marshall Planıyla ‘Hür Dünya’ya Geçiş*” ,Birgül Ayman Güler(ed.)**Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1940-1949**, Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi ve Araştırma ve Uygulama Merkezi, A.Ü Basımevi, Ankara,2009.

Duran, Lutfi; “*Zıtlasma Zihniyeti, Antlaşmalar Kanunu Etrafında*”,**Cumhuriyet**,14 Ekim 1963.

_____ ;“*Dış Münasebetler, Anayasa Dışı!*”,**Cumhuriyet**,8 Temmuz 1963.

Esatoğlu, Selahattin Hakkı ; “*We Won, I am Happy*”,**Ulus**, 28 Aralık 1966.

Esengin, Kenan ;“*Bir Çağrı*”,**Cumhuriyet**,15 Temmuz 1966.

Erhan, Çağrı; “*ABD ve NATO’yla İlişkiler*”, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), Cilt:1, 6.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

_____ ; “*U-2 Olayı Kutusu*”, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), Cilt:1, 6.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

İnal, Ahmet; “*Barış Gönüllüleri Faydalıdır*”, **Cumhuriyet**, 30 Temmuz 1966.

Kadiroğlu, Osman K. ; “*Casusluk ve Gizlilik*” , **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966.

Kartal, Numan; “*Barış Gönüllüleri ve Türk Köylüleri*”, **Yön**, sayı:75,5 Ağustos 1966.

Kırca, Coşkun; “*Antlaşmalar Konusundaki Kanun Anayasaya Uygunudur*”, **Milliyet**, 6 Ağustos 1963.

Korkmaz, Ali Hikmet; “*Amerikan barış gönüllüleri ve Johnson’un Mektubu*”, **Kim**, 30 Kasım-6 Aralık 1966.

Keskin, Funda; “*Soğuk Savaş Kavramı ve Kronolojisi Kutusu*”, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar 1919-1980**, (Ed. Baskın Oran), Cilt:1, 6.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

Mersinlioğlu, İhsan; “*Barış Gönüllüleri Zararlıdır*”, **Cumhuriyet**, 17 Ağustos 1966.

_____ ; “*Barış Gönüllüleri Hakkında*”, **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1966.

Geray, Cevat ; “*Türkiye’de Köy Enstitüleri Hareketi ve Köy Kalkınması*”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1969.

Gürakar, Erol- Peker, Ali; “*Barış Gönüllüleri*”, **Cumhuriyet**, 20 Eylül 1965.

Güvercin, Cemal Hüseyin- Aksu, Murat- Arda, Berna ; “*Köy Enstitüleri ve Sağlık Eğitimi*” , **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, A.Ü Basımevi, Ankara, Cilt:57, Sayı:2, 2004.

Haytoğlu, Ercan; “*Amerikan Barış Gönüllüleri’nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri (1962-1972)*”, **Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri**, Süleyman Demirel Üniversitesi FEF Tarih Bölümü, Isparta, 2008

Özbalkan, Müslim; “*Türkiye’de Amerikan Barış Gönüllülerinin Toplum Kalkınması Çalışmaları*”, **Şehirciliğimizin Bazı Genel ve Özel Sorunları**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:13, Ankara, 1971.

_____ ; “Gizli Toplantıda Görüşülen Yeni Amerikan Oyunu Barış Gönüllüleri'nin Teknik Yardımı”, **Devrim**, sayı:7,2 Aralık 1969.

Özilhan, Baki; “Neden Az Gelişmiş Ülkeler”, **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966.

Sarıbaş, Metin; “Yine Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966.

Selçuk, İlhan; “Erzincan'da Bir Kuş Var”, **Cumhuriyet**, 4 Ağustos 1966.

Sedat Sertoğlu ; “Barış Gönüllüsünü Protesto Etmek İçin Kürsüye Pislediler”, **Milliyet**, 6 Aralık 1970.

Soysal, İlhami ; “Dost Diye Bağrımıza Bastıklarımız”, **Akşam**, 28 Şubat 1966.

_____ ; “Suzi ile Meri”, **Akşam**, 4 Temmuz 1966.

Tütengil, Cavit Orhan; “Barış Gönüllüleri Çıkmazı”, **Cumhuriyet**, 16 Eylül 1965.

_____ ; “Barış Gönüllüleri Tartışması”, **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1966.

Ural, Refet; “Barış Gönüllüleri ve Gerçek”, **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1965.

Ulay, Sıtkı; “Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 4 Kasım 1966.

Ülman, A.Haluk - Sander, Oral; “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler(1923-1968)II ”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 27 Sayı: 1, A.Ü Basımevi, Ankara, 1972.

Üstün, Kemal; “Barış Gönüllüleri”, **Cumhuriyet**, 12 Kasım 1966.

Yorulmaz, Mustafa; “Barış Evet Gönüllüsü Hayır” **Cumhuriyet**, 19 Aralık 1966.

D. Süreli Yayınlar

a- Dergiler

Kim

Devrim

Dönüşüm

Varlık

Yön

b- Gazeteler

Akşam

Cumhuriyet

Milliyet

Ulus

E.İnternet Adresleri

<http://www.presidency.ucsb.edu/index.php> Erişim tarihi: 13.2.2010

<http://www.americorps.gov/about/programs/state.asp>,<http://www.americorps.gov/about/ac/history.asp> Erişim tarihi:18.4.2010

<http://www.u-s-history.com/pages/h1586.html> Erişim Tarihi:19.4.2010.

<http://www.blackpast.org/?q=gah/operation-crossroads-africa-1958> Erişim Tarihi:17.4.2010.

<http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=Learn.whatisp.history.speech> Erişim Tarihi:15.4.2010.

<http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.whatisp.history.pastdir>,Erişim Tarihi:19.2.2010.

<http://www.blackpast.org/?q=gah/operation-crossroads-africa-1958>,Erişim Tarihi:17.4.2010.

<http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=Learn.whatisp.history.speech> Erişim Tarihi:15.4.2010

http://www.jfklink.com/speeches/jfk/publicpapers/1961/jfk63_61.html Erişim Tarihi:14.2.2010.

<http://www.heifer.org/> Erişim Tarihi:20.4.2010.

<http://www.u-s-history.com/pages/h1586.html> Erişim Tarihi:19.4.2010.

<http://afsc.org/ht/d/sp/i/351/pid/351> Erişim Tarihi:22.4.2010.

http://www.shcek.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Tarihce/Baris_Gonulluleri.asp Erişim
Tarihi: 5.5.2010.

http://www.arkadaslar.info/ed_block_photos.htm 21.4.2010

EKLER

EK 1. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ İKİLİ ANLAŞMASI'NIN METNİ

**EK 2. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ANLAŞMASI'NIN MİLLET
MECLİSİN'DE OYLANMASI VE KABULÜ**

**EK 3. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ İKİLİ ANLAŞMASI'NIN CUMHURİYET
SENATOSU'NDA GÖRÜŞÜLMESİ, OYLANMASI VE KABULÜ**

EK 4. TÜRKİYE'YE GELEN GÖNÜLLÜLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

**EK 5. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ'NİN TÜRKİYE'DE
FAALİYETTE BULUNDUĞU KÖYLER**

**EK 6. 1969-1970 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GÖREV YAPMIŞ
OLAN GÖNÜLLÜLER**

**EK 7. 1962-1970 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GÖREV YAPMIŞ
BAZI BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ**

EK 8. FOTOĞRAFLAR

EK 1. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ İKİLİ ANLAŞMASI'NIN METNİ

Dönem : 1
Toplantı : 2

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : **336**

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve Dışişleri ve Plân komisyonları raporları (1/428)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi
Sayı : 71 - 1989/1089

27 . 3 . 1963

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 4 . 3 . 1963 tarihinde kararlaştırılan («Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı) ve gerekçesi ilişkileriyle birlikte ekli olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

İsmet İnönü
Başbakan

GEREKÇE

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan teşekkülünün gayesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan memleketlere eğitim, tarım ve sağlık gibi alanlarda ihtiyaç duydukları elemanları temin ve bu memleketlerin hızla kalkınmalarına yardım etmek, Amerikalıların diğer memleketler halkını, diğer memleketler halkının Amerika'yı daha iyi tanımasını sağlamaktır.

«Barış Gönüllüleri» teşkilâtı ile yapılacak iş birliği, memleketimiz ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yeni bir bağ kuracak ve iki memleket arasında mevcut yakın dostluğu daha da kuvvetlendirecektir.

Mezkûr teşekkül tarafından temin olunan elemanların sarf edecekleri mesai memleketimiz için her hangi bir mali külfeti icabettirmeyecektir. Bâzi sahalarda uzman ihtiyaçlarımızın karşılanması bakımından bu teşekkül ile kurulacak iş birliğinin faydalı olacağı düşünülmüş ve teati olunan 27 . 8 . 1962 tarihli mektuplarla sağlanan Andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunması için ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.

b) Andlaşma, mer'i kanunlarımız dairesinde, memleketimize gelecek gönüllülere, bâzı vergi, resim ve hare muafiyetleri tanımaktadır.

Bu durum muvacehesinde tasarı müzakereye esas tutularak Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü	Kâtip
Hatay	Balıkesir	Ordu	Yozgat
Ş. İnal	F. İstinyeli	A. H. Onat	V. Uyar
Artvin	Aydın	Çanakkale	Elâzığ
S. O. Avcı	İ. Sezgin	Ş. İnan	Ö. F. Sanaç
Giresun	Gümüşane	İzmir	Kars
İ. E. Kılıçoğlu	S. Savacı	N. Mirkelâmoğlu	K. Okyay
Kastamonu	Kırşehir	Konya	Konya
S. Keskin	A. Bilgin	R. Özal	H. C. Yılmaz
İmzada bulunamadı			
Maraş	Sakarya	Siirt	Sinop
E. Kaplan	N. Bayar	A. Yaşa	M. Alicanoğlu
		İmzada bulunamadı	
		Trabzon	
		A. Şener	
		İmzada bulunamadı	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı

MADDE 1. — «Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan 27 Ağustos 1962 tarihli ilişik Mektupların onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

4 . 3 . 1963

Başbakan	Devlet Bakanı ve	Devlet Bakanı ve	Devlet Bakanı ve
İ. İnönü	Başb. Yardımcısı	Başb. Yardımcısı	Başb. Yardımcısı
Devlet Bakanı	E. Alican	H. Dinçer	T. Feyzioğlu
A. Ş. Ağanoğlu	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı	R. Aybar	N. Ökten	A. K. Yörük
İ. Sancar	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
Millî Eğitim Bakanı	H. O. Bekata	F. C. Erkin	F. Melen
Ş. R. Hatipoğlu	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı	Sa ve So. Y. Bakanı
Güm. ve Tekel Bakanı	İ. Seçkin	M. Ete	Y. Azizoglu
O. Öztrak	Tarım Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı
Sanayi Bakanı	M. İzmen	R. Öçten	B. Ecevit
F. Çelikbaş	Ba - Ya. ve Turizm Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	
	C. T. Karasapan	F. K. Gökay	
	M. Meclisi	(S. Sayısı : 336)	

Amerika Birleşik Devletleri
Büyükelçiliği
Ankara
27 Ağustos 1962

Ekselâns :

Hükümetlerimiz temsilcileri arasında son zamanlarda yapılan görüşmelere atıfta bulunmakla ve barış gönüllüsü olarak hizmet etmek isteyen ve muayyen süreler içinde Türkiye Cumhuriyetinde yaşayacak ve çalışacak olan Amerikalı erkek ve kadınlar ile ilgili olarak aşağıdaki mutabakatı teklif etmekle şeref kazanırım.

1. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye'de müştereken tesbit edilen görevler ifa etmek üzere ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından talep ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından kabul edilen sayıda barış gönüllüsünü Türkiye'de vazifelendirecektir. Gönüllüler Türkiye'de her iki Hükümetimizce tâyin edilen resmî veya özel kurumların doğrudan doğruya denetlemesi altında çalışacaklardır. Türkiye Hükümeti, gönüllülere ve mallarına, Türkiye'de ikamet eden Amerika Birleşik Devletleri uyruklu özel kişilere genellikle uygulanan muameleden aşağı olmamak üzere âdilâne muamele gösterecek ve gönlülerle ilgili bütün meselelerde Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti temsilcilerine tam bilgi verecek, onlarla istişarede bulunacak ve işbirliği yapacaktır.

2. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş edildiği şekilde, a) gönüllülere ikamet tezkereleri haresiz olarak verilecek, ve b) gönüllülerin geçim masraflarının karşılamak üzere alacakları meblâğlar hiçbir vergi veya resme tabi tutulmayacaktır. Türkiye Cumhuriyetinin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş olunduğu üzere ve Türkiye Cumhuriyetinde ithal edilmiş eşyanın elden çıkarılmasına ait kanun hükümlerine uyulması şartıyla, gönüllülerin kendi ihtiyaçları için gelişlerinden iki ay önce veya altı ay sonra Türkiye'ye ithal edecekleri kullanılmış zat ve ev eşyalarıyla beraberlerinde getirecekleri yeni zat eşyalar için hiçbir gümrük vergisi veya başka bir resim ödenmeyecektir.

3. Hükümetimizin ilgili temsilcileri, Türkiye Cumhuriyetinde barış gönüllüleri ve barış gönüllüleri programlarıyla ilgili olarak zaman zaman bu anlaşmanın uygulanması bakımından gerekli veya arzuya şayan görülen düzeltmeleri yapabilirler.

Bu mutabakat Hükümetinizce kabule şayan görüldüğü takdirde, bu notanın ve buna karşılık teşkil eden Hükümetiniz cevabi notasının, Hükümetlerimiz arasında, Hükümetiniz notasının tarihinde yürürlüğe giren ve her iki Hükümetten birinin, bu anlaşmayı sona erdirmek niyetini yazılı olarak diğerine bildirmesi üzerine, ihbar tarihinden itibaren doksan gün müddetle yürürlükte kalacak olan bir anlaşma teşkil etmesini teklif etmekle ayrıca şeref kazanırım.

En derin saygılarımı kabul buyurunuz, Ekselâns.

(Lyndon Johnson)

Ekselâns
Feridun Cemal Erkin
Dışişleri Bakanı
Ankara

Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Bakanlığı

Ankara, 27 Ağustos 1962

Ekselâns :

Müfadi aşağıda kayıtlı 27 Ağustos 1962 tarihli Notalarımı almış olduğumu bildirmekle şeref kazanırım.

«Hükümetlerimiz temsilcileri arasında son zamanlarda yapılan görüşmelere atıfta bulunmakla ve barış gönüllüsü olarak hizmet etmek isteyen ve muayyen süreler içinde Türkiye Cumhuriyetinde yaşayacak ve çalışacak olan Amerikalı erkek ve kadımlar ile ilgili olarak aşağıdaki mutabakatı teklif etmekle şeref kazanırım.

1. Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti, Türkiye'de müştereken tesbit edilen görevler ifa etmek ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından talep ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından kabul edilen sayıda barış gönüllüsü Türkiye'de vazifelendirecektir.

Gönüllüler Türkiye'de her iki Hükümetimizce tayin edilen resmî veya özel kurumların doğrudan doğruya denetlemesi altında çalışacaklardır. Türkiye Hükümeti, gönüllülere ve mallarına, Türkiye'de ikamet eden Amerika Birleşik Devletleri uyruklu özel kişilere genellikle uygulanan muameleden aşağı olmamak üzere âdilâne muamele gösterecek ve gönüllülerle ilgili bütün meselelerde Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti temsilcilerine tam bilgi verecek, onlarla istişarede bulunacak ve iş birliği yapacaktır.

2. Türkiye Cumhuriyeti'nin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş edildiği şekilde,

a) Gönüllülere ikamet tezkereleri haresiz olarak verilecek, ve

b) Gönüllülerin geçim masraflarını karşılamak üzere alacakları meblâğlar hiçbir vergi veya resme tabi tutulmayacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yürürlükte bulunan kanunlarında derpiş olduğu üzere ve Türkiye Cumhuriyetinde ithal edilmiş eşyanın elden çıkarılmasına ait kanun hükümlerine uyulması şartıyla, gönüllülerin kendi ihtiyaçları için gelişlerinden iki ay önce veya altı ay sonra Türkiye'ye ithal edecekleri kullanılmış zat ve ev eşyalarıyla beraberlerinde getirecekleri yeni zat eşyalar için hiçbir Gümrük Vergisi veya başka bir resim ödenmeyecektir.

3. Hükümetlerimizin ilgili temsilcileri, Türkiye Cumhuriyetinde barış gönüllüleri ve barış gönüllüleri programlarıyla ilgili olarak zaman zaman bu Anlaşmanın uygulanması bakımından gerekli veya arzuya şayan görülen düzeltmeleri yapabilirler.

Bu matabakat Hükümetinizce kabul şayan görüldüğü takdirde, bu notanın ve buna karşılık teşkil eden Hükümetiniz cevabi notasının, Hükümetlerimiz arasında, Hükümetimiz notasının tarihinde yürürlüğe giren ve her iki Hükümetten birinin, bu Anlaşmayı sona erdirmek niyetini yazılı olarak diğerine bildirmesi üzerine, ihbar tarihinden itibaren doksan gün müddetle yürürlükte kalacak olan bir Anlaşma teşkil etmesini teklif etmekle ayrıca şeref kazanırım.

En derin saygılarımı kabul buyurunuz, Ekselâns.»

Ekselânsınıza Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin yukarda anılan mutabakata muvafakat ettiğini bildirmekle şeref kazanırım.

En derin saygılarımı kabul buyurunuz, Ekselâns.

(Feridun Cemal Erkin)

Ekselâns

Lyndon B. Johnson,

Amerika Birleşik Devletleri

Cumhurbaşkanı Yardımcısı

EK 2. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ ANLAŞMASI'NIN MİLLET
MECLİSİN'DE OYLANMASI VE KABULÜ

DÖNEM : 1

ÖİLT : 34

TOPLANTI : 4

MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

40. Birleşim

15 . 1 . 1965 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	769:770	rilebilmesine dair Başkanlık tezkeresi.	
2. — Gelen kâğıtlar	770	(3/1113)	772
3. — Yoklama	771	5. — Hastalığı sebebiyle bu toplantı yı-	
4. — Başkanlık Divanının Genel Kurulu sunuşları	771	linda iki aydan fazla izin alan Tokat Mil-	
1. — Sinop Milletvekili Mustafa Kap-		letvekili Ali Rıza Ulusoy'a ödeneğinin ve-	
tan'm, Almanya'da işverenlerin müdür ve-		rilebilmesine dair Başkanlık tezkeresi.	772:773
ya âmir olarak Yunanlıları atamaları yü-		(3/1114)	
zünden Türk işçilerinin uğradıkları kötü		6. — Plân Komisyonu Başkanı Ali Şa-	
davranışlara karşı ilgililerin tedbir alma-		kir Ağanoğlu'nun, gündemde bulunan 5434	
ları gerektiğine dair demeci.	771	sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun	
2. — Sayın üyelerden bâzılarına izin		231 sayılı Kanunla değişik 23 ncü mad-	
verilmesi hakkında Başkanlık tezkeresi	772	desinin değiştirilmesi hakkındaki kanun ta-	
(3/1116)		sarısının diğer işlere takdimen görüşülme-	773
3. — Hastalığı sebebiyle bu toplantı yı-		sine dair önergesi (4/357, 1/752)	
linda iki aydan fazla izin alan İstanbul		7. — Milli Eğitim Bakanı İbrahim Ök-	
Milletvekili Abdurrahman Yazgan'a ödene-		tem'in, Atatürk Üniverstesi ile Karadeniz	
ğinin verilebilmesine dair Başkanlık tezke-	772	Teknik Üniversitesi öğretim üyeleri ve bir	
resi. (3/1115)		kısım öğretim yardımcılarına ödenek veril-	
4. — Hastalığı sebebiyle bu toplantı yı-		mesi hakkında kanun tasarısı ile Erzurum	
linda iki aydan fazla izin alan İçel Millet-		Milletvekili Tahsin Telli ve 17 arkadaşının,	
vekili Burhan Bozdoğan'a ödeneğinin ve-		Atatürk Üniversitesi ile Karadeniz Teknik	
		Üniversitesi öğretim üyeleri ve bir kısım	
		öğretim yardımcılarına ödenek verilmesi	
		hakkında kanun teklifinin diğer işlere tak-	

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısına verilen oyların sonucu

(Kabul edilmiştir.)

Üye sayın : 450

Oy verenler : 263

Kabul edenler : 250

Reddedenler : 6

Çekinserler : 7

Oya katılmıyanlar : 174

Açık üyelıklar : 13

[Kabul edenler]

ADANA
Hasan Aksay
Yusuf Aktimur
Mehmet Geçioğlu
Melih Kemal Küçükte-
pepinar
Kemal Sarıbrahimoğlu
Ahmet Savrun
İbrahim Tekin
Ahmet Topaloğlu
ADIYAMAN
Arif Atalay
Mahmut Deniz
AFYON KARAHİSAR
Halûk Nur Bâki
Veli Başaran
Hasan Dinçer
Şevki Güler
Asım Yılmaz
AĞRI
Nevzat Güngör
Kerem Özcan
Rıza Polat
AMASYA
Reşat Arpacıoğlu
İsmail Sarıgöz
Nevzat Şener
ANKARA
İsmail Rüştü Aksal
Nihat Berkkan
İsmail Gence
İbrahim Sıtkı Hatip-
oğlu
İbrahim İmirzahoğlu
İhsan Köknel

Mehdi Mihçioğlu
Emin Paksüt
Zühtü Pehlivanlı
İlyas Seçkin
Ahmet Üstün
Ferhat Nuri Yıldırım
Abdülhak Kemal Yörük
ANTALYA
Etem Ağva
İhsan Ataöv
Rafet Eker
Nazmi Kerimoğlu
Nihat Su
ARTVİN
Nihat Ata
Sabit Osman Avcı
Saffet Eminagaçoğlu
AYDIN
Hilmi Aydınçer
Melâhat Gedik
Reşat Özarda
BALIKESİR
Cihat Bilgehar
Kaya Bulut
Gökhan Evliyaçoğlu
Cevat Kanpulat
Cihat Turgut
BİLECİK
Şadi Binay
Orhan Tuğrul
BİNGÖL
Halit Rıza Ünal
BİTLİS
Nafiz Giray

BOLU
Turgut Çulha
BURDUR
Mehmet Özbey
BURSA
İlikmet Akalın
Sadrettin Çanga
İbrahim Öktem
Mustafa Tayyar
Ahmet Türkel
Baha Cemal Zağra
ÇANAKKALE
Burhan Arat
Süreyya Endik
ÇANKIRI
Rahmi İnceler
ÇORUM
Nuri Ahıskahoğlu
Muzaffer Dünder
Abdurrahman Güler
Hilmi İncesulu
Necmi Ökten
DENİZLİ
Sinan Bosna
Mehmet Çobanoğlu
İsmail Ertan
Remzi Şenel
Âtîf Şohoğlu
DIYARBAKIR
Şehmus Arslan
Vefik Piringcioğlu
Alp Doğan Şen
EDİRNE
Süleyman Bilgen
İlhami Ertem

ELÂZİĞ
Naci Güray
Hürrem Müftügil
Ömer Faruk Sanaç
ERZİNCAN
Hüsamettin Atabeyli
Zeynel Gündoğdu
Sadık Perinçek
Naci Yıldırım
ERZURUM
Cevat Dursunoğlu
Gıyasettin Karaca
Şerafettin Konuray
Adnan Şenyurt
Tahsin Telli
ESKİŞEHİR
Şevket Asbuzoğlu
İbrahim Cemalcılar
Celâlettin Uzer
Aziz Zeytinoğlu
GAZİANTEP
Mithat San
Süleyman Ünlü
GİRESUN
Mustafa Kemal Çilesiz
Nizamettin Erkmen
Naim Tirali
GÜMÜŞANE
Halis Bayramoğlu
Necmeddin Küçüker
Nureddin Özdemir
Sabahattin Savacı
HAKKÂRİ
Ahmet Zeydan

HATAY

Bahri Bahadır
Ali Muhsin Bereketoğlu
Şekip İnal

İÇEL

Mehmet Ali Arslan
Yahya Dermancı
Celâl Kılıç
Sadık Kutlay
İhsan Önal

İSPARTA

Ali İhsan Balım
Lokman Başaran

İSTANBUL

İbrahim Abak
Ferruh Bozbeyle
Ratip Tahir Burak
Tahsin Demiray
Ömer Zekâî Dorman
Orhan Evüboğlu
Muhiddin Güven
Hilmi Oben
Ahmet Oğuz
Vahyi Özarar
Selim Sarper
Hüsamettin Tıyanşan

İZMİR

Osman Sabri Adal
Şükrü Akkan
Mehmet Ali Aytaş
Şeref Bakşık
Muzaffer Döşemeci
Saim Kaygan
Şinasi Osma
Kadri Özek
Mustafa Uyar

KARS

Hasan Erdoğan
Kemal Güven
Bahtiyar Vural
Rıza Yalçın

KASTAMONU

İhsan Şeref Dura
Sabri Keskin
Osman Zeki Oktay
İsmail Hakkı Yılanlı-
oğlu

KAYSERİ

Abdülhalim Aras

Turhan Feyzioğlu
Hüsamettin Gümüşpala
Bahri Yazır

KIRKLARELİ

Abdurrahman Altuğ

KIRŞEHİR

Ahmet Bilgin

KOCAELİ

Süreyya Sofuoğlu

KONYA

Selçuk Aytan
Ahmet Gürkan
Ömer Kart
Mekki Keskin
Abdüsamet Kuzuev
Fakih Özfakih
Fakih Özlen
Vefa Tanır
Cahit Yılmaz
Sait Sına Yücesoy

KÜTAHYA

Ahmet Bozbay
Sezai Sarpaşar

MALATYA

Mehmet Delikaya

MANİSA

Süleyman Çağlar
Şefket Raşit Hatip-
oğlu
Yakup Kadri Karaos-
manoğlu
Nusret Köklü
Hilmi Okçu
Yakup Yakut
Nahit Yenişehirlioğlu

MARAŞ

Kemalî Bayazıt
Enver Kaplan

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan
Şevki Aysan
Seyfi Güneşan
Talât Oğuz

MUĞLA

Adnan Akarca
Hilmi Baydur
Cevdet Oskay
İlhan Tekinalp

NEVŞEHİR

Ramazan Demirsoy
Ali Baran Numanoğlu

NİĞDE

Asım Eren
Haydar Özalp
Ruhi Soyer

ORDU

Yusuf İzzettin Ağaoğlu
Ata Bodur
Orhan Naim Hazinekar
Şadi Pehlivanoglu

RİZE

Arif Hikmet Güner
Cevat Yalçın

SAKARYA

Muslihittin Gürer
Hami Tezkan
Yusuf Ulusoy

SAMSUN

Ali Fuat Alişan
Mehmet Başaran
Nurettin Ceritoğlu
Fevzi Ceylân
Fevzi Geveci
Hâmit Kiper
İlyas Kılıç
Hüseyin Özalp
Osman Şahinoğlu

SİİRT

Cevdet Aydın
Süreyya Öner
Hayrettin Özgen
Adil Yaşa

SİNOP

Mahmut Alicanoğlu
Mustafa Kaptan
Cemil Karahan
Haşim Tarı

SİVAS

Adil Altay
Rahmi Çeltekli
İbrahim Göker

Reşat Turhan
Tahsin Türkay

TOKAT

H. Ali Dizman
Mehmet Kazova
Reşit Önder
Bekir Şeyhoğlu

TRABZON

Ekrem Dikmen
Selâhattin Güven
Ahmet Şener
Ali Rıza Uzuner
Zeki Yağmurdereli

TUNCELİ

Vahap Kışoğlu
Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan
Atalay Akan
Kemal Badıllı
Kadri Eroğan
Bekir Sami Karahanlı
Sabri Kılıç
Celâl Öncel

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu
İbrahim Bulanalp
Ahmet Tahtakılıç

VAN

Şükrü Köseroğlu

YOZGAT

İsmet Kapisız
Mustafa Kecipir
Turgut Nizamoglu
Veli Uyar

ZONGULDAK

Kenan Esengin
Feyzi Fırat
Ramiz Karakaşoğlu
Sadık Tekin Müftüoğlu
Mehmet Ali Pestilci
Yusuf Ziya Yücebilgin

[Reddedenler]

AYDIN Mustafa Sükeü Koç DIYARBAKIR Aduan Aral	KARS Kemal Kaya KIRŞEHİR Memduh Erdemir	KONYA Irfan Baran MARDİN Esat Kemal Aybar
--	--	--

[Çekinserler]

ADANA Ahmet Karamüftüoğlu ÇANAKKALE Ahmet Nihat Akay	DENİZLİ İbrahim Kocatürk GİRESUN Ali Köymen	KAYSERİ Vedat Âli Özkan KIRŞEHİR Halil Özmen	VAN İhsan Bedirhanoglu
---	--	---	----------------------------------

[Oya katılmayanlar]

ADANA Ali Bozdoğanoglu Kasım Gülek Cavit Oral ADIYAMAN Mehmet Özbay Ali Turanlı AFYON KARAHİSAR Mehmet Turgut Şükrü Yüzbasıoğlu AMASYA Mustafa Kemal Karan ANKARA Burhan Apaydın Hüseyin Ataman Raif Aybar Osman Bölükbaşı Fuat Börekçi Bülent Ecevit (B.) Mustafa Kemal Erko- van Muhlis Ete ANTALYA Hasan Fehmi Boztepe Ömer Eken AYDIN Orhan Apaydın Nedim Müren İsmet Sezgin BALIKESİR Ahmet Aydın Bolak Mithat Şükrü Çavdar- oğlu Fenni İslimyeli (B.) Ahmet İhsan Kırımılı	Süreyya Koç Mehmet Tiritoglu BİNGÖL M. Süddik Aydar BITLİS Müştak Okumuş BOLU Zeki Baltacıoğlu Ahmet Çakmak Kemal Demir (B.) Kâmil İnal Fuat Ümit BURDUR Fethi Çelikbaş Nadir Yavuzkan BURSA Edip Rüştü Akyürek Ekrem Paksoy Cevdet Perin Ziya Uğur İsmail Yılmaz ÇANAKKALE Şefik İnan Refet Sezgin ÇANKIRI Kâzım Arar Saban Keskin Nurettin Ok (Başk.V.) ÇORUM Faruk Küreli İhsan Tombuş DENİZLİ Hüdaî Oral (B.) DIYARBAKIR Yusuf Azizoglu	Hilmi Gündoğan Recai İskenderoğlu EDİRNE Talât Asal Fahir Giritlioğlu Nazmi Özoğul ELÂZİĞ Nurettin Ardıçoğlu Kemal Satır (B.) ERZURUM Ertuğrul Akça Turhan Bilgin Nihat Diler ESKİŞEHİR Ertuğrul Gazi Sakarya Seyfi Öztürk GAZİANTEP Osman Orhan Bilen Muzaffer Canbolat Ali İhsan Göğüş (B.) Hüseyin İncioğlu Kudret Mavitan GİRESUN Ali Cüceoğlu İbrahim Etem Kılıçoğlu HATAY Abdullah Cilli Ahmet Sırrı Hocaoğlu Sâki Zorlu İÇEL Mazhar Arıkan Burhan Bozdoğan (İ.) İSPARTA Sadettin Bilgiç	İSTANBUL Ziya Altınoglu Cihad Baban Suphi Baykam Nurettin Bulak Saadet Evren Fahrettin Kerim Gökay Ali Coşkun Kırcı Oğuz Oran Şahabettin Orhon Naci Öktem İlhami Sancar (B.) İsmail Hakkı Tekinel Reşit Ülker Sabri Vardarlı Abdurrahman Yazgan (İ.) Malik Yolaç (B.) Zeki Zeren İZMİR Ali Naili Erdem Arif Ertunga İhsan Gürsan Ziya Hanhan Nihad Kürşad Necip Mirkelâmoğlu Lebit Yurdoğlu (B.) KARS Neomettin Akan Lâtif Aküzüm Kemal Okyay Sırrı Öktem KASTAMONU Avni Doğan Fethi Doğançay Ali Özdikeymenli
--	---	---	---

M. Meclisi B : 40 15.1.1965 O : 1

KAYSERİ
Mehmet Göker
Mehmet Sağlam
Mehmet Yüceler (B.)

KIRKLARELİ
Mehmet Alâeddin Eriş
Fikret Filiz
Hasan Tahsin Uzun

KOCAELİ
Şahabettin Bilgisu
Nihat Erim
Hâldan Kısayol

KONYA
Kemal Ataman
İhsan Kabadayı
Kadirean Kafıl
Rüştü Özal
Faruk Sükan

KÜTAHYA
Ali Erbek
Mehmet Kesen
Rauf Kiray
Sadrettin Tosbi

MALATYA
H. Avni Akşit
Nurettin Akyurt
Ahmet Fırat
İsmet İnönü
(Başbakan)
Halit Ziya Özkan

MANISA
Neriman Ağaoglu
Muammer Erten (B.)
Hurrem Kubat

MARAŞ
Kemal Bağcıoğlu
Hasan Fehmi Evliya
Ali Hüdayioğlu
Adnan Karaküçük

MARDİN
Vahap Dizdaroğlu
MUĞLA
Turan Şahin (B.)

MUŞ
Sait Mutlu
Sami Öztürk
NEVŞEHİR
Halit Fikret Aka

NİĞDE
Mehmet Altısoy
Oğuzdemir Tüzün
ORDU
Refet Aksoy (İ.)
Ferda Güley
Arif Hikmet Onat (B.)
Ata Topaloğlu

RİZE
Erol Yılmaz Akçal
Fuad Sirmen (Başkan)
SAKARYA

Burhan Akdağ
Ekrem Alican
Suri Bayar

SAMSUN
Bahri Cömert
Kâmrân Ecliyaoğlu

SİVAS
Rahmi Günay
Sabati Hastaoğlu
Ahmet Kangal
Cevad Odyakmaz
Güner Sarısözen

Mahmut Vural (B.)
TEKİRDAĞ
Turhan Kut
Fethi Mahramlı
Hayri Mumenoglu
Orhan Öztrak (B.)
TOKAT
Sabahattin Baybura
Zeyyat Kocamemi
Ali Rıza Ulusoy (İ.)

TRABZON
Ali Şakir Ağanoğlu
Nazmi Ökten (İ.)
Kâmurân Ural

VAN
Muslih Görentaş
(İ. Ü.)

YOZGAT
İsmail Hakkı Akdoğan
Celâl Sungur

ZONGULDAK
Ahmet Fuat Ak
(İ.)

[Açık üyelikler]

Aydın	1	Manisa	1
Erzurum	1	Muş	1
Hatay	1	Trabzon	1
İsparta	1	Zonguldak	2
İstanbul	1		—
İzmir	2		
Kocaeli	1	Yekûn	13

EK 3. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ İKİLİ ANLAŞMASI'NIN CUMHURİYET SENATOSU'NDA GÖRÜŞÜLMESİ, OYLANMASI VE KABULÜ

DÖNEM : 1

CİLT : 26

TOPLANTI : 4

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

67 nci Birleşim

2 . 4 . 1955 Cuma

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	627	
2. — Yoklama	628,645	
3. — Demeçler ve söylevler	628	
1. — Aydın Üyesi İskender Cenap Ege; tutanak özetleriyle birleşime katılmayan üyelerin adlarının neşredildiğini, birleşimlerin 94 - 95 üye ile açılmasına mukabil yoklama tutanağında bulunmayanların sayısının 18 - 19 noktasını da gösterdiğini, bu itibarla yoklama tutanaklarının hakikate tamamen uymadığını beyanla, ya tesbitin tam yapılmasını yahut bu teşhire son verilmesine dair demeci ve Başkanın cevabı	628 629 629	
4. — Görüşülen işler		
1. — Özel öğretim kurumları kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Millî Eğitim ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (M. Meclisi 1/539; C. Senatosu 1/441) (S. Sayısı : 565)	629:634,653:656	
2. — PTT nin 125 nci hizmet yılını doldurmuş olması dolayısıyla memur ve hizmetlilerine birer aylık tutarında ikramiye verilmesi hakkındaki kanun teklifi-		
nin Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Mali ve İktisadi İşler, Bayındırlık, Ulaştırma ve İmar ve İskân ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 2/649; Cumhuriyet Senatosu 2/151) (S. Sayısı : 571)		634:635
3. — Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Kuzey - İrlanda Birleşik Krallığı ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasında akdedilen ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince imzalanan «Atmosferde, fezada ve su altında nükleer silâh denemelerinin yasaklanması hakkında Andlaşma» nın onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul edilen metni ve Cumhuriyet Senatosu Millî Savunma ve Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonları raporları (M. Meclisi 1/604, C. Senatosu 1/479) (S. Sayısı : 550)		635:636,657:659
4. — Milletlerarası Kavakçılık Komisyonunun gıda ve tarım teşkilâtı (FAO) bünyesi içine anlaşmasına dair		

betlerle ilgili Beyanname» nin onaylanması uygun görülmüştür.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Yok. Maddeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer

BAŞKAN — Maddeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür

Maddeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarı açık oyunza sunulacaktır.

11. — *Tunus'un Gümrük tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına geçici kabulüne mütaallik Beyannamenin onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma, Malî ve İktisadi İşler ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/96; Cumhuriyet Senatosu 1/460) (S. Sayısı : 579) (1)*

BAŞKAN — Raporun okunmasını isteyenler? (Lüzum yok) Tümü üzerinde söz isteyen? Yok. Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. İvedilikle müzakeresini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tunus'un Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına geçici kabulüne mütaallik beyannemesinin onaylanmasının uygun bulunmasına dair Kanun

MADDE 1. — «Tunus'un Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına geçici kabulüne mütaallik beyanname» nin onaylanması uygun görülmüştür.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) 579 Sıra Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Açık oyunza sunulacaktır.

12. — *«Barış gönüllüleri» adlı Amerikan Teşkilatından faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerikan Birleşik Devletleri arasında yapılan Anlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (M. Meclisi 1/428, C. Senatosu 1/477) (S. Sayısı : 580) (1)*

BAŞKAN — Raporun okunmasını isteyenler? (Lüzum yok sesleri) Tasarının tümü hakkında söz isteyen? Buyurun Sayın Ağırnaslı.

NIYAZI AĞIRNASLI (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, huzurunuzda barış gönüllülerinin kabulü ve barış gönüllüleri adı ile gelecek zevatın getirdiği eşyalara gümrük muafiyeti tanınması hakkında bir anlaşma gelmiş bulunuyor. Ben işin neler ihtiva ettiğini anlamak için dosyayı tetkik ettim. Bir kere, «geri kalmış memleketlerin ekonomik, tarımsal, kültürel faaliyetlerini kalkındırmak maksadıyla» diye bir tâbir var. Yani geri kalmış bir memleket oluyoruz, bizim ekonomimize, tarımımızı, kültürel faaliyetlerimizi kalkındırmak maksadıyla barış gönüllülüğünü kabul etmiş oluyoruz. Daha aşağıda da mütekabiliyet esası var. Yani muahede vadmış olduğumuz Amerika Birleşik Devletlerinin de, geri kalmış olduğu muahedenin zmnî mânasından bu anlaşılıyor. Ashında Amerika geri kalmıştır da, biz barış gönüllüleri gönderip Amerikayı kalkındıracak değiliz. Oradan bize gelecek. İşin esası bu. Mütekabiliyet sadece bir formül olarak konulmuş oluyor. Bunun iki cephesine de dikkatle eşilmek mecburiyetindeyiz. Biri barış gönüllüleri vasfı ile, sıfatı ile gelecek heyetlerin, kabilelerin ne is göreceği, faydalı olup olmayacağı? İkincisi, bu muafiyetlerin tanınmanın memleketimize ne menfaat veya zarar getirmiş olacaktır. Biz bunun ikisi üzerinde de durmak mecburiyetindeyiz.

(1) 580 Sıra Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Muhterem arkadaşlarım. Evvelâ ikinci mevzu, muafiyet mevzuu üzerinde duralım. Ondan sonra birinci mevzuu geçelim.

Arkadaşlar, bütçe müzakereleri münasebetiyle muhtelif vesilelerle Gümrük ve Tekel Bakanlığı Bütçesi görüşülürken dert yanılmıştır, acı acı. Birtakım Amerikan eşya pazarları ile memleketin her tarafı doldu, bu muafiyet meselesi adamakıllı istismar edildi, suiistimal edildi ve maalesef dostluğu haleldar edecek şekilde her rütbede, her derecede her memuriyetle gelenler kaçakçılıkla doğrudan doğruya meşguldürler. Bu muafiyeti tanıyıp, mütemadiyen hem bizim esnafımızı rekabet edemeyecek halde bulundurma, hem de gümrüklerimizden, Gümrük Resmini, Gümrük Vergisini ödemediği muaf olarak kullanılmış eşyasını, kullanılmamış eşyasını, ticari eşya olarak getirip satma imkânını bu anlaşma ile biraz daha genişletmiş oluyorsunuz. Yani şimdiye kadar gelen misyonlara ilâveten, barış gönüllüsü, adı altında, ticaret yapalım diye bilmem beyaz zehir midir, naylon eşya mıdır. Allah ne verdi ise gelecek ve bu memlekette rahat rahat satılacaktır.

Bu işin bir tarafı ve sadece bu tarafıyla mütakabiliyet esasından bizim hiç istifade edemeyeceğimiz, barış gönüllüleri, adı altında heyetler gönderip de Amerika'yı kalkındırma ya falan gidemeyeceğimiz bugün için yüzde yüz muhtakkak olduğuna göre, sadece bu cephesiyle bu anlaşma Türkiye'nin menfaatlerine uygun düşmeyecektir.

İkinci cephesine geçiyorum. Barış gönüllüleri gelecekler insanlık, kardeşlik ve sairinin temsileisi olarak Türkiye'de bizi barış düzeni ve dünya sulhü için irşadedecekler, öyle mi? Kendi memleketlerinde beyaz derili bir profesöre siyah derililerin kafilesine sadece sempati gösterisi olarak arabasıyla karıştı diye veya yarablarına ilâç gönderdi veyahutta bu yürüyüşe katılanlara yiyecek gönderdi diye parçahyan onu linç eden sokaklarda sürükliyen insanlar buraya gelip bize barış öğretecekler öyle mi? Vietnam'a zehirli gaz atan insanlar Türkiye'ye gelecekler barış temsileisi olarak bize barış öğretecekler öyle mi? Yarı bunun arkasından başka memleketlerden de, barış gönüllüsü adı ile böyle bir talebolursa, kapıları açacak mıyız arkadaşlar? İşin bu cephesinde bizim sevgili dostumuz Amerikalılar bu barış temsileiliğini

evvelâ kendi memleketlerinde yapsınlar. Evvelâ kendi memleketlerinde ırk ayırımını terviç, tasvibeden kanunları bertaraf etsinler ve ırk farkı olmaksızın kendi memleketlerinde bir kardeşliği tesis etsinler de, sonra başka memleketlerde barış temine kalksınlar.

BAŞKAN — Biraz sadedin dışına çıkıyorsunuz, Sayın Ağırnaslı.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başkan dostluğun halâldar olmaması istikametine yönelmek için ikazda bulundular. Hiç şüphesiz ki, biz dostluklarımıza tarihimize en sadık olmayı bilmiş ve daha kendileri Devlet kurmayı bilmedikleri devirlerde biz Devlet kurmuş, Hükmet kurmuş bir milletin çocuklarıyız. Biç çok geniş bir anlayışla, hattâ belki biraz daha fazlasıyla dostluklara bağlı kalmışız, sarılmışızdır. O dostlukların nasıl muallâkta kaldığını bizi nasıl terk ettiklerini de yakın tarihteki misallerle onlara göstermişlerdir, ispat etmişlerdir.

Değerli arkadaşlarım, bu barış gönüllüleri konusunda bakın bundan evvelki muafîyelerin hepsinde hakikaten faydalı, hakikaten karşılıklı kalkınmaları hedef tutan hükümler vardı, faydalı idi. Fakat bu, 1961 veya 1962 senesinde yazılmış bir mektupla ve sadece dostla olan itimadımızdan doğan, belki tam tetkik fırsatı bulmadan peki, eyvallah, deyip kabul edilmiş bir anlaşma mahiyetini taşıyor. Buna oy vermemenizi gerçekten, yürekten rica ediyorum. Bunu reddedelim. Barış gönüllülüğüne de, barışlara da bize getirecekleri, belki gençlerimize; Dikeçligil'in de hatırlatması üzerine onu da ifade edeyim, belki dinî bakımdan dahi mahzurlar tevlihedebileceği olan bu işe muvafakat etmiyelim, arkadaşlar. Bunun altında birtakım yanlış maksatlar, her şeye burunlarını sokma itiyadını güden kendi memleketlerindeki barış anlayışı ile başka memleketlere karşı barış anlayışları ayrı zihniyeti Türkiye'ye öğretebileceği bir şey yoktur.

Bu itibarla bu tasarıyı ret buyurmanızı rica edeceğim ve kabul etmeme istikametinde oy kullanacağımı da arz ederim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Demir,

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; benden evvel konuşan sayın hatip bilmem ki, neden ve

niğin bu kadar heyecanlı ve ayrı bir istikamette bu işin aleyhinde konuşsun, anlayamadım. Yalnız bendeniz şu kadarını ifade edeyim ki, şu barış gönüllüsü adı altında memleketimizi ziyaret edecek kimselerin ve burada vazife alacak olanların bu kanun kabul edildiği takdirde memleketin umumi menfaatini ilgilendiren hangi işler üzerinde duracakları şurada bir iki madde serd edilmiştir. Az gelişmiş memleketlerin eğitim, tarım, sağlık alanlarında hamle yapmak, hızla kalkınmalarına yardım etmek.

Çok muhterem arkadaşlarım, az gelişmiş bir bölgenin temsilcisi olarak ifade edeceğim. Tunceli, Hakkâri, Van ve Doğu - Anadolu vilâyetlerinin bir çoğunu gezdim. Geçende de arz ettim. Bilhassa bu ve buna benzer vilâyetlerimizin bir çoğunda asla bir yabancı dil hocası bulunmamaktadır. Ben yalnız eğitim cephesinden ahyorum. Barış gönüllüleri bugün burada Tunceli'de iki arkadaş, Hakkâride iki arkadaş yıllardan beri bu okullarda bir tek yabancı kelime öğrenmeden mahrum olan veyahut iki üç ay kadar orada öğretmenlik yapıp başka yere nakleden veyahut orada mektep sınıflarında iken biraz yabancı dil öğrenenler tarafından burada eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Halbuki burada vazife alan kimseler her türlü fedekârlığı üzerine almak suretiyle burada yabancı dil öğrenmekten mahrum olan çocuklarımızın boş geçen bu derslerin doldurmak suretiyle bize en büyük yardımı hem bütçe bakımından, hem eğitim bakımından, hem de öğretim bakımından yaptıklarına şahsan kaani bulunmaktayım. Yalnız, Sayın arkadaşımıza şunu hatırlatmak isterim ki hakikaten bunlar bu vazifeyi deruhte ettikleri zaman, o okulun müdürü vardır, talim heyeti vardır, vali vardır, mülkiye âmiri vardır, şu vardır, bu vardır. Ve nihayet bir sınıfta büyük bir kütleye hitabederken oradaki Türk çocuklarının ne kadar milliyetçi olduğunu yine Türk vatanında Türk hocasından ders alan bu kimseler onların yapacakları en ufak kendi memleketleri lehindeki bir propagandaya, dini istismardaki konulara bunlar feveran edip velilerine bildirecekler, velileri de dolayısıyla ilgili makamlara bildireceklerdir. Dolayısıyla hiçbir zaman böyle düşünüldüğü gibi bir propaganda tahakkuk edemeyecektir.

Eğer şöyle olursa arkadaşlarım, ona bir şey demem. Tamamen bu eğitim, bu öğretim müessesesi bütün yabancılardan müteşekkil olsa ve tamamen dört duvar içinde çocuklar zaman zaman velilerle temas etmese belki birisi yapabilir. Orada bulunan talim terbiye heyetinden yirmi kişi varsa on kişi varsa, hiç değilse bir kişi Türklere bulunuyor. Aslâ bunların zararlı olacağını tahmin etmiyorum. Arkadaşım belki haklıdır. Kendi memleketlerinde şöyle yapıyorlar, böyle yapıyorlar; Vietnam'da şöyle yapıyorlar, böyle yapıyorlar. Bu başka bir konu. Bu dünya barışı için, bir kütlenin diğer bir kütle üzerindeki hâkimiyeti meselesi şimdi burada konuşulması, görüşülmesi gereken bir mevzu değildir ve bununla da zerre kadar ilgisi olmadığına kaani bulunuyorum. Ben bu tasarrufların kabulü ile şurada üç maddede yazılı esasların yüzde illisi tahakkuk etse dahi - ki ediyor, bunların yardımlarına minnettar ve müteşekkirimiz - burada Sayın Ferid Melen arkadaşımız bir ifadede bulundular. Eğer bize Amerikalılar yağ vermezse yemeklerimizi de yağsız pişireceğiz, dediler. Demek ki bugün birçok devletlerden şu veya bu şekilde yardım almaktayız ve yardım yapıyorlar. Hem eğitim ve öğretim bakımından, hem diğer tarım bakımından, sağlık bakımından yaptıkları yardımlar hakikaten bizim için daima takdire şayandır. Bizim de bu bakımdan müteşekkirimiz olmamız lâzımdır. Ben arkadaşımızın fikrinde değilim. Bu teklife müspet oy kullanmakla memleketimize ve milletimize de en büyük hizmeti yapacağımıza kaanîm. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Özel öğretim kurumları kanun tasarruflarının 13 nci maddesine 116 üye oy kullanmış, 107 kabul, 7 ret, 2 çekinir.

Kanun tasarruflarının tümü üzerinde 129 sayım üye oy kullanmış, 124 kabul, 3 ret, 2 çekinir oy kullanılmış, bu suretle tasarı kanunlaşmıştır. Memleket için hayırlı olmasını temenni ederim. Buyurun Sayın Bekata.

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANI HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım, Sayın Ağırnaslı arkadaşımızın bu tasarı münasebetiyle huzurunuzda dile getirdikleri birkaç noktaya arzı cevap edeceğim.

Arkadaşımızın, Amerika'nın takibettiği iç ve dış politikayı bu vesile ile burada tenkid etmesinin asıl konu ile uzaktan yakından münasebeti yoktur. Bu itibarla, umumi sözlerini bu suretle mevzuun dışında ve bu vesile ile ifadeye ihtiyaç duyduğu bir beyan diye telâkki ederek bir kenara koyduktan sonra, tasariyle ilgili olarak dokundukları üç noktayı belirteceğim.

1. — Her sene yüz kadar barış gönüllüsü Amerika'dan Türkiye'ye gelmekte ve yalnız burada değil, başka memleketlere de giderek tarım sağlık, eğitim, kül halinde ekonomik sahalarında eksper olarak çalışmaktadırlar.

Bunların her türlü masrafları doğrudan doğruya Amerika Devleti tarafından ödenmektedir. Bu itibarla bize karşı hiçbir külfet tahmil etmekte değildir. Şimdiye kadarki tatbikattan da bunlardan çok istifade edildiği ve bu itibarlardır ki, bu tatbikata devam olunduğu kanaati hâsıl olmuştur.

Mütebakiliyet mevzuuna gelince, Amerika'nın her noktası en ileri bir devletin vatandaşları tarafından işgal edilmiş ve yaşanır halde değildir. Onun da bizzat geri kalmış bölgeleri mevcuttur. Mütekabiliyet, bağımsız devletler arasında, bir zaman için Devletin birinin aynen mukabelesine imkân olmasa dahi, iki bağımsız Devletin dengeli ve eşit münasebetlerinin ifadesi olarak biz sana göndereceğiz sen de bize imkân olduğu takdirde göndereceksin, mânasına konmuştur. Bu bizi millet olarak avare etmenin yani başında, günün birinde bizzat Amerika'nın geri kalmış topraklarına bizden de barış gönüllülerinin gitmesi ihtimalini uzak görmemek bu memlekete saygının bir ifadesidir.

Gümrük muafiyetine gelince: Bu mevzuun işleyiş tarzı ve mahiyeti de şudur. Amerikalıların bu barış gönüllüleri Türkiye'ye gelmeden iki ay önce ve gittikten altı ay sonraya kadar getirdikleri zatî eşyaları gümrükten muaf olarak girmekte ve fakat arkadaşımızın söylediği gibi, bunların satılması menedilmiş bulunmaktadır. Onun içindir ki, bu giriş ve çıkış adı, gümrük muafiyeti, tarzında ifade edilmiş olmakla beraber, muvakkat kabul mahiyetindedir. Yani, eşyasını getirecek ve bilâhara çıkarırken de götürecektir. O halde bilâhara götüreceği bir eşyanın gümrük resminin verilmesi

bahis konusu olmadığı için, muvakkat kabul mahiyetinde olan bu gibi eşyanın gümrük dışı gelmesi ve giderken de aynen gitmesi esastır ve tatbikat da böyle yapılmaktadır.

Son olarak şu noktaya da parmak basarak huzurumuzdan ayrılacağım. Arkadaşımız, Barış gönüllüleri ile ilgili bu tasarruun reddi istikametinde oy kullanacaklarını beyan buyurdular. Şu gerçeği muhterem senato huzurunda bir defa daha ifaye zaruret görmekteyim ki, dünya yaşıyacaksa, barış içinde yaşıyacak ve günün birinde dünya ölçüsünde başına birşey gelecektirse, barıştan çıktığı zaman gelecektir. O halde barışı reddetmek, barışın reddinden faydası olanlara hizmet etmek mânasına gelir. Bu itibarla barışın içinde yaşamaya Birleşmiş Milletlerin idealini benimsiyen Türkiye'nin karşı koyması bahis konusu olamaz.

Muvakkat kabul mevzuunda arkadaşımı tatmin ettiğimi zannettiğim için kendi oylarımın da müspet olarak tecelli edeceğine inanarak huzurumuzdan ayrılmak istiyorum. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Bir dakika efendim, sual soracaklar. Buyurun.

NIYAZI AĞIRNASLI (Ankara) — Sayın Bekata'nın şimdiye kadar kaç Amerikalının bu şekilde muvakkat kabul yolu ile ithal edip de eşyasını geri götürdüğüne dair acaba bir bilgisi var mıdır. Bu sözde kalan bir şeydir. Gelen Amerikalı giderken eşyasını satıp öyle gitmektedir.

DIŞİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANI HİFZİ OĞUZ BEKATA (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, arkadaşımızın beyanı bu konunun dışında kül ile ilgilidir. Yani Amerika'dan hangi şartlar içinde gelirse gelsin, burada eşyasını satıyor mu satmıyor mu? Sattıkları meydana ki, dükkânlarda görüyoruz. Ama o satanlar barış gönüllüsü müdür? Hayır. Bu barış gönüllülerinin barıştaki ve temsil ettikleri

Vazifedeki idealist vasıflarını zedelememek için bunların malları muvakkat kabul sistemi ile Gümrük Kanununun 24, 25 ne maddesinin tanzim ettiği rejim dâhilinde geliyor ve tekrar gidiyor. Satanlar bunlar değildir. Bunların dışında kalan kimselerdir. Konuları tefrik ederek mülâhaza etmeli. Üstelik bu mevzuda sadece Amerikalılar kabahatli değildir. Kabahati

onların giyilmiş malları dahi son derecede itibar düşkünlüğünü yapan bizimle hiç olmazsa bölüşülmesi zaruridir.

BAŞKAN — Başka söz isteyen... Yok, Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İvedilikle müzakeresini oylarınıza sunuyorum, Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi okutuyorum.

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı.

MADDE 1. — «Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan 27 Ağustos 1962 tarihli ilişik mektupların onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Maddeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Açık oylarınıza sunulacaktır.

13. — Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan Sosyal Güvenlik hakkında sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma, Sosyal İşler ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/732; Cumhuriyet Senatosu 1/499) (1)

BAŞKAN — Raporun okunmasına lüzum var mı? (Yok sesleri) Söz isteyen var mı Yok.

(1) 581 Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İvedilikle müzakeresi teklif edilmektedir. İvedilikle müzakeresini kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Maddeleri okutuyorum efendim.

Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan Sosyal Güvenlik hakkında sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti arasında 30 Nisan 1964 tarihinde Bonn'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında Sosyal Güvenlik hakkında Sözleşme» nin onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — Söz isteyen? Yok. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Açık oyunuzaya arz edilecektir.

14. — Ambalajların muvakkat ithaline mütaallik Gümrük Sözleşmesinin onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma, Mali ve İktisadi İşler ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/95; Cumhuriyet Senatosu 1/488) (S. Sayısı : 582) (1)

BAŞKAN — Raporun okunmasını isteyenler (lüzum yok sesleri) Tümü üzerinde söz isteyenler? Yok. Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(1) 582 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

C. Senatosu B : 67 2.4.1965 O : 1

«Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Teşekkülünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısına verilen oyların sonucu

(Kanun kabul edilmiştir.)

Üye sayısı : 184
Oy verenler : 101
Kabul edenler : 100
Reddedenler : 1
Çekinseler : 0
Oya katılmayanlar : 81
Açık üyelikler : 2

[Kabul edenler]

TABİİ ÜYELER	BURSA	ISPARTA	KÜTAHYA
Mucip Ataklı	Baki Güzey	Mustafa Gülcügil	Ahmet Orhan Akça
Vehbi Ersü	Şeref Kayalar	İSTANBUL	I. Etem Erdiñç
Suphi Gürsoytrak	Cahit Ortaç	M. Erdoğan Adalı	MALATYA
Suphi Karaman	ÇANAKKALE	Mebrure Aksoley	Mehmet Zeki Tulunay
Kâmil Karavelioğlu	Nahit Altan	Şevket Akyürek	Nüvit Yetkin
Fahri Özdilek	Ziya Termen	M. Tekin Arıburun	MANISA
Mehmet Şükran Özka ya	ÇORUM	O. Zeki Gümüšođlu	Emin Açar
Haydar Tunçkanat	Safa Yalçuk	Ekrem Özden	Orhan Süersan
ADANA	DENİZLİ	Rifat Öztürkçine	Refik Ulusoy
Mehmet Nuri Aduoğı.	Mehmet Emin Durul	M. Cemal Yıldırım	MARAŞ
Galip Afşar	DIYARBAKIR	İZMİR	Cenap Aksu
Mehmet Ünalđı	Azmi Erdoğan	İzzet Birand	MUĞLA
Sakıp Önal	ELAZIĞ	Ömer Lütfi Bozçalı	Haldun Menteseoğlu
AFYON KARAHİSAR	Rasim Giray	Enis Kansu	MUŞ
Çelâl Tefvik Karasapaı	ERZİNCAN	Nevzat Özerdemli	İsa Hisan Bingöl
ANKARA	Fehmi Baysoy	KARS	NİĞDE
Rifat Etker	ERZURUM	Y. Ziya Ayrım	İzzet Gener
Sabit Kocabeyoğlu	Osman Alihocagil	KASTAMONU	ORDU
Marsur Ulusoy	Sakıp Hatunoğlu	Mehmet Çamlıca	Zeki Kumrulu
ANTALYA	Edip Somunoğlu	KAYSERİ	SAKARYA
Mehmet Pırıldı	ESKİŞEHİR	Hüsnü Dikeçligil	Turhan Kapanlı
M. Akif Tekin	Gavsı Uçagök	Hüseyin Kalpaklıoğlu	SAMSUN
ARTVIN	Ömer Ueuzal	KIRKLARELİ	II. Enver Işıklar
Fehmi Alpaslan	GAZİANTEP	Ahmet Naci Arı	Rıza Işıtan
AYDIN	Zeki İslâm	KIRŞEHİR	Refet Rendeci
Osman Saim Sarıgöllü	Nizamettin Özgül	Ali Rıza Ulusman	SIIRT
BİNGÖL	GÜMÜŞANE	KOCAELİ	Abdurrahman Kavak
Sabri Topenoğlu	Halit Zarbun	Rifat Özdeş	SİNOF
BURDUR	HATAY	KONYA	Suphi Batur
Ö. Faruk Kinaytürk	M. Enver Bahadırılı	Sedat Çumralı	SİVAS
	İÇEL	Mustafa Dinekli	Ahmet Çekemoğlu
	Talip Özdolay	Muhittin Kılıç	Rifat Ögten
		Ahmet Onar	Ulüsi Söylemezoğlu

TRABZON

Reşat Zaloğlu

URFA

Vasfi Gerger

YOZGAT

Sadık Artukmaç
İsmail Yeşilyurt

ZONGULDAK

Tarık Remzi Baltan

Akif Eyidoğan

Tevfik İnei

**CUMHURBAŞKANIN
CA SEÇİLEN ÜYELER**

Hasan Atakın

Ömer Ergün

Enver Kök

Necati Özdeniz

N. Zerin Tüzün

Adil Ünlü

[Reddeden]

ANKARA

Niyazi Ağırnash

[Oya katılmıyanlar]

TABİİ ÜYELER

Ekrem Acuner
Refet Aksoyoğlu (İ.)
Emanullah Çelebi
Kadri Kaplan
Sami Küçük
Sezai O'Kan
Mehmet Özgüneş
Selâhattin Özgür
Sıtkı Ulay
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

ADIYAMAN

Halil Açar

AFYON KARAHİSAR

Rasim Hancıoğlu
Mustafa Yılmaz İnceoğlu

AGRI

Salih Türkmen

AMASYA

Macit Zeren (B.)

ANKARA

Osman Alişiroğlu
Hıfzı Oğuz Bekata
İbrahim Saffet Omay (İ.)

AYDIN

İskender Cenap Ege
Fikret Turhangil
(Bşk. V.)

BALIKESİR

Enver Aka (Başkan)
Mehmet Güler
Nejat Sarıheali
Hasan Âli Türker

BİLECİK

Talât Oran

BİTLİS

Ziya Nami Şerefhançoğlu

BOLU

Rahmi Arıkan
Sırrı Uzunhasanoğlu

BURSA

İhsan Sabri Çağlayan-
gil (B.)

ÇANKIRI

İlham Dağlı

ÇORUM

Alâeddin Çetin

DENİZLİ

Cahit Akyar
DIYARBAKIR

İhsan Hamit Tigrel
(Bşk. V.)

EDİRNE

Tahsin Banguoğlu

ELÂZİĞ

Celâl Ertuğ

GİRESUN

Mehmet İzmen
Sabahattin Orhon

HAKKÂRİ

Necip Seyhan (İ. Ü.)

HATAY

Mustafa Deliveli

İÇEL

Cavit Tevfik Okvayuz

İSTANBUL

Fikret Gündoğan

İZMİR

Cahit Okurer (İ.)

İlhami Onat

KARS

Sırrı Atalay
Mehmet Hazer

KASTAMONU

Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ

Suad Hayri Ürgüplü
(Başbakan)

KOCAELİ

Lütfi Tokoğlu (İ. Ü.)

KONYA

Muammer Obuz

MANİSA

Ferit Alpiskender

MARAŞ

Nedim Evliya

MARDİN

Abdurrahman Bayar
Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA

Muallâ Akarca

NEVŞEHİR

İbrahim Şevki Atasığun

NİĞDE

Kudret Bavhan

ORDU

Eşref Ayhan
Şevket Köksal

RİZE

Osman Meedî Agun

SAKARYA

Kâzım Yurdakul

SAMSUN

Fethi Tevetoğlu

SIVAS

Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Cemal Tarlan

TOKAT

Ali Altuntaş (İ.)
Zihni Betil

TRABZON

Şevket Buladoğlu
Yusuf Demirdağ

TUNCELI

Mehmet Ali Demir

URFA

Esat Mahmut Karakurt

UŞAK

Kâmil Coşkunoğlu

VAN

Ferid Melen
**CUMHURBAŞKANIN-
CA SEÇİLEN ÜYELER**

Cevat Açıkalın
Muzaffer Alankuş (İ.)

Âmil Artus

Hasan Kangal (İ.)

Sadi Kocaş

Osman Köksal

Sahir Kurutluoğlu

Nadir Nadi

Ragıp Üner

[Açık üyelikler]

İstanbul 1

Tekirdağ 1

Yekûn 2

EK 4. TÜRKİYE'YE GELEN GÖNÜLLÜLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İl Adı	İl	İlçe	Köy	Toplam	İl Adı	İl	İlçe	Köy	Top.
Adana	18	7	4	29	Gaziantep	13	2	2	17
Adıyaman	5	-	-	5	Giresun	7	3	-	10
Afyon	8	3	2	13	Gümüşhane	1	-	-	1
Ağrı	2	-	-	2	Hakkari	-	-	-	-
Amasya	3	2	-	5	Hatay	4	5	5	14
Ankara	299	16	2	317	Isparta	4	-	2	6
Antalya	15	5	5	25	İçel	6	4	2	12
Artvin	4	-	-	4	İstanbul	60	2	2	64
Aydın	7	4	-	11	İzmir	51	16	5	72
Balıkesir	6	15	6	27	Kars	9	2	-	11
Bilecik	8	-	4	12	Kastamonu	6	-	6	12
Bingöl	-	-	-	-	Kayseri	14	-	2	16
Bitlis	1	-	-	1	Kırklareli	2	-	5	7
Bolu	7	5	2	14	Kırşehir	5	-	-	5
Burdur	9	8	5	22	Kocaeli	5	2	-	7
Bursa	14	2	2	18	Konya	32	6	3	41
Çanakkale	3	-	-	3	Kütahya	9	3	4	16
Çankırı	7	-	2	9	Malatya	8	-	2	10
Çorum	5	-	-	5	Manisa	7	14	2	27
Denizli	12	-	6	18	Muş	-	-	3	3
Diyarbakır	24	-	3	27	Nevşehir	4	-	-	4
Edirne	4	-	3	7	Niğde	1	1	3	5
Elazığ	8	-	-	8	Ordu	3	4	-	7
Erzincan	1	-	-	1	Rize	6	-	-	6
Erzurum	2	1	3	26	Sakarya		5	4	25

Eskişehir	28	1	9	38	Tunceli	162	-	-	2
Samsun	17	4	4	25	Urfa	2	1	2	5
Sinop	3	-	4	25	Uşak	2	-	7	9
Siirt	1	-	2	5	Van	-	-	2	2
Sivas	8	2	-	1	Yozgat	4	-	-	4
Tekirdağ	3	-	-	10	Zonguldak	21	6	17	34
Tokat	5	-	-	3					
Trabzon	14	-	2	7					

TOPLAM 891 165 145 1201

% DAĞILIM 74,0 13,7 12,3 100

**EK 5. BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ'NİN TÜRKİYE'DE
FAALİYETTE BULUNDUĞU KÖYLER**

1. Banaz Köyü, Banaz - UŞAK
2. Deresakarya Köyü (*), Merkez - BİLECİK
3. Zıpçıkı Köyü (*), ADANA
4. Güneyli Köyü, Gördes - MANİSA
5. Yancıklar Köyü, Pınarhisar - KIRKLARELİ
6. Barak (Karkamış) Köyü, Nizip - GAZİANTEP
7. Kırka Bucağı (Köyü), Seyitgazi - ESKİŞEHİR
8. Karakaya Köyü, Kaymaz - ESKİŞEHİR
9. İsmetpaşa Köyü, Mahmudiye - ESKİŞEHİR
10. Perşembe Köyü, Çaycuma - ZONGULDAK
11. Çarkacı Köyü, İvrindi - BALIKESİR
12. Kara Köy, Pazaryeri - BİLECİK
13. Başlamış Köyü, Dört Yol - HATAY
14. Akdarı Köyü, Altınözü - HATAY
15. Bereketli Köyü, Merkez - BALIKESİR
16. Hasandede Köyü, Kırıkkale - ANKARA
17. Akpınar Köyü - MUŞ
18. Girveli Köyü, Bünyan – KAYSERİ
19. Belkaya Köyü, Merkez - UŞAK
20. Kazancık Köyü, Altınözü - HATAY
21. Mimaryusuf Köyü, SAMSUN
22. Yeşilova Köyü, Merkez - BALIKESİR

23. Yazlık Köyü, TRABZON
24. Sevine Köyü, Maçka - TRABZON
25. Kısas Köyü, Merkez - URFA
26. Ortaköy, Merkez - TOKAT
27. İsmail Köyü, Merkez KASTAMONU
28. Gülbahçe Köyü, Merkez - MANİSA
29. Yenice Köyü, Orta - ÇANKIRI
30. Babakör Köyü, Şile - İSTANBUL
31. Şafaklı Köyü, Keles - BURSA
32. Çomaklı Köyü, Korkuteli - ANTALYA
33. Solmaz Köyü (*), Tavas - DENİZLİ
34. Demircili Köyü, Ödemiş - İZMİR
35. Çayırca Köyü, Tonya - TRABZON
36. Kıranlı Köyü, Bergama - İZMİR
37. Parmaksız Köyü, Hınıs - ERZURUM
38. Alibardak Köyü, DİYARBAKIR
39. Paslı Köy, Altınözü - HATAY
40. Muhipler Köyü, Gediz - KÜTAHYA
41. Eziler Köyü, Güney - DENİZLİ
42. Farya Köyü, Çatalzeytin - KASTAMONU
43. Vuraz Köyü, Çatalzeytin - KASTAMONU
44. Çömlekçi Köyü, Bodrum - MUĞLA
45. Dirgene Köyü, Devrek - ZONGULDAK
46. Duruçay Köyü, Devrekâni - KASTAMONU
47. Kuz Köy(*)Merkez - BURDUR
48. Susuz Köyü, Banaz - UŞAK
49. Ceylan Köyü, Lüleburgaz - KIRKLARELİ

50. Yeşilova Köyü, Dereköy - BURDUR
51. Gökçeli Köyü (*), Terme - SAMSUN
52. Çolakzade Köyü, Merkez – MALATYA
53. Işık (veya İslık) Köyü, Karapınar – KONYA
54. Hamit Köyü, Köyceğiz – KONYA
55. Çayırkenarı Köyü, Korkuteli – ANTALYA
56. Şahabettin Köyü, Merkez – ERZURUM
57. Alihoca Köyü, Ulukışla – NİĞDE
58. Tekyol Köyü, Merkez – MUŞ
59. Aşağı Cıyanlı Köyü, Kadirli – ADANA
60. Söğütlüdere Köyü, EDİRNE
61. Sazlıdere Köyü, Merkez – EDİRNE
62. Emek Köyü, Özalp – VAN
63. Köprübaşı Köyü, Merkez – DİYARBAKIR
64. Gündüzler Köyü, Merkez – ESKİŞEHİR
65. Afşar Köyü, Dinar – AFYON
66. Cemaller Köyü, Gerede – BOLU
67. Çukur Köy, Tavşanlı – KÜTAHYA
68. Barbaros Köyü, Urla – İZMİR
69. Fevziye Köyü, Pamukova – SAKARYA
70. Dereköy, Korkuteli – ANTALYA
71. Ayvalı Köyü, Seyitgazi – ESKİŞEHİR
72. Akçamış Köyü, ADAPAZARI – SAKARYA
73. Bakacı Kadı Köyü, Devrek – ZONGULDAK
74. Kulak Köyü, Tarsus – İÇEL
75. Sarnıç Köyü, Gerze – SİNOP
76. Gürbüzler Köyü, Devrek – ZONGULDAK

77. Horasanlı Köyü, Tavas – DENİZLİ
78. Aşağı Sayık Köyü, Gerede – BOLU
79. Çerkez Osmaniye Köyü, Saruhanlı – MANİSA
80. Aksaray – NİĞDE

(*) İkinci kez Barış Gönüllüsü gönderilen köyler.

EK 6. 1969-1970 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GÖREV YAPMIŞ OLAN GÖNÜLLÜLER

Ankara Barış Gönüllüleri Bürosu: Ann Wilbert.

Hacettepe Üniversitesi: (20)

- İngilizce Bölümü: (14)

Mark Brady, Robert Fisher, John Frame, Henry Fried, Ward JandI, Ingrid Koch, Tom Miller, Bruce Linden, Joseph Holzer, Mike Metrinko, John Pederson, Richard Regan, Steve Rosenthal, Lucia Runzo.

Psikoloji Bölümü: Bill Woodward.

- Para Medikal: (3)

Louise Duessing, Cathy Winfrey, Ann Harrington.

- Kütüphane: Linda Ballard, Iris Sruey Orta Doğu Teknik Üniversitesi: (33)

- Hazırlık Sınıfı: (10)

Jane Barron, Pat Wight, Elisabeth Collins, Judy Goodwin, Victoria Huff, Maureen Costello, Kenneth Kepke, Cherly Lunday, Mary McDonnel, Bill McDonnel.

- İngilizce Bölümü: (9)

Jim Ballard, Thomas Bauso, Harriet Bribitzer, Douglas Huff, Estes Lockhart, Kathleen Tietgens, Dana Strand, John Taylor, Virginia Taylor.

- Matematik: (6)

Mike Mostow, Jarret Palmer, Stephen Strand, Thomas Livorsi, James Goodwin, William Gjertsen.

- Kimya: (3)

Sally Marvin, Robert Trask, Margaret Gjertsen.

- Teorik Kimya: (1) Steve Adelman.
- Komputer: (2) Clemens Bribitzer, Nobert Klinger.

- Mühendislik: (1) Larry Wight

- Kütüphane: (1) Gordon Neavili.

Ege Üniversitesi - İzmir: (3)

- İngilizce: Charles Hankey, Michaele Linville, Marie Pack.

Atatürk Üniversitesi - Erzurum: (3)

- İngilizce: Richard Bell, James Bennett, James Horner.

Ereğli Demir Çelik - Eğitim Kısmı:

- İngilizce: John Sartorius, Sally Sartorius.

Gazi Eğitim Enstitüsü - Ankara: (12)

- İngilizce Bölümü:

Daniel Cronin, Michael Roman, Tirnothy Roman, Dennis DiDonato, William Shuey, Corrine Merkel.

- Teksifi Kurslar:

Robert Imlah, Saron Buckley, Richard Thomton, Judy Morris, Robert Swigart, Barbara Thomton.

Tarım Bakanlığı Personel Eğitim Merkezi - Yenimahalle/ Ankara:

- İngilizce: Lynn Maichle, Jo Lynn Spaeth .

Tarım Bakanlığı Personel Eğitim Merkezi-Yenimahalle/ Ankara:

- İngilizce: Kary Cates, John Shields, Douglas Pachico, Craig Stevenson.

Tarım Bakanlığı Devlet Üretim Çiftliği - Altınova:

John Boeschen.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı: (6)

Tanıtma Genel Müdürlüğü: Josephe Torchia, Thomas Brosnahan.

- Trabzon Bölge Müdürlüğü: Robert Keeney.
- Alanya Büro Şefliği: Robert Ewing.
- Ayvalık Büro Şefliği: Robert Bragner.
- Bodrum Büro Şefliği: Arthur Dimond.

ÇOCUK - BAKIMI

Çocuk Esirgeme Kurumu: (9)

- Adapazarı Çocuk Yuvası: Mary Ashey.
- Ankara - Keçiören Çocuk Yuvası: Nikki Miyamoto, Marjorie Nelson, Muriel Pierce
- Balıkesir Çocuk Yuvası: Jane Bontrager.
- Bandırma (Balıkesir) Çocuk Yuvası: Carol Fox.
- Eskişehir Gündüz Bakım Evi: Julia O'reilly.
- İzmir-Basmahane Çocuk Bakım Evi: Danielle Lushek
- Mersin Çocuk Yuvası: Susie Lange.

Sağlık Bakanlığı: (11)

- Bursa Çocuk Bakım Yurdu: Sandra Schwartz.
- Eskişehir Çocuk Bakım Yurdu: Betsy Jochems.
- İstanbul-Bakırköy Çocuk Bakım Yurdu: Sue Sullins.
- İstanbul-Bakırköy Gündüz Bakım Yurdu: Pat Reifenrath.
- Kayseri Çocuk Bakım Yurdu: Enid Elliot, Laura Rittenhause.
- Konya Çocuk Bakım Yurdu: Monica Seng.
- Kütahya Çocuk Bakım Yurdu: Judy Macuga.
- Mersin-İçel Çocuk Bakım Yurdu: Lois Jean Holines.
- Yozgat Çocuk Bakım Yurdu: Paula Hewitt, Ann Mobley.
- Ankara Üniversitesi Çocuk Hastanesi: Margaret O'Donnell.

İstanbul Darülaceze Müessesesi: Marsha Nelson.

İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği: Barbara Konkel.

İzmir-Ege Üniversitesi Çocuk Hastanesi:

- Ortopedi Kliniği: Laurie Richardson.
- Çocuk Cerrahi Kliniği: Karen Wolfe Milli Eğitim Bakanlığı:
- ADANA Ceyhan Lisesi: Michael Belanger.
- AFYON Merkez Ortaokulu: Frank Hohengarten Sultandağı Orta Okulu: Walter Rueh.
- ANTALYA Antalya Lisesi: Stanton Bigelow.
Merkez Ortaokulu: Russeil Alexander.
Gazipaşa Ortaokulu: Richard Wyatt.
Korkuteli Ortaokulu: Alfred Bogucki.
- AYDIN Sultanhisar Ortaokulu: Jean Arrington.
- BALIKESİR Susurluk Ortaokulu: James Meeder.
- BİLECİK Bilecik Lisesi: John Watt.
- BOLU Mengen Ortaokulu: Stephen Boyce.
- BURDUR Karamanlı Ortaokulu: Lin Lougheed.
- DİYARBAKIR Maarif Koleji: Gregory Bradford, Carl Schottman, Eric Janus.
- ESKİŞEHİR Marris Koleji: John Kukankos, Karen Youngman, Diane Sterling, Lex Youngman, Colleen O'Connor
- İSTANBUL Kadıköy Maarif Koleji: Rodney Ballard, Barbara Bause, Josephe Christy, Alvira Downey, Diana Ziegler, Moses Silverman, Gary Wishniewsky.
- İZMİR Maarif Koleji: Douglas Bird, William McCann, Richard Messina, Gail Bird, Anne Bullock, Paul Stemfeld, Svea Gustafson.
- İZMİR Çeşme Ortaokulu: Diane Mott .
- KAYSERİ Talas Ortaokulu: Sydney Rice.
- KÜTAHYA
Kütahya Lisesi: Judith Mayer
Tunçbilek Ortaokulu: Larry Rieves.
- KONYA Maarif Koleji: Patricia Anderson, Ed yard Doolan, Patrick Anderson, John Brima Combe.
- MANİSA Akhisar Ortaokulu: Paige Bence .
Alaşehir Lisesi: Richard Davis.

Sarıgöl Ortaokulu: Judy Gornto.

- MERSİN Silifke Lisesi: Alfred Gensler, Marylin Gensler.
- MUĞLA Bodrum Ortaokulu: David Delthony, Patrivia Dimond,
Fethiye Ortaokulu: Judith Hofrichter, Karen Nef Finger.

Marmaris Ortaokulu: Steve Mittman.

- SAKARYA Adapazarı Ali Bilmen Ortaokulu:
Robert Bianchi, Sandra Bianchi.

Sapanca Ortaokulu: Richard Rekoon.

- SAMSUN Maarif Koleji: Daniel Callahan, Alex Voogel.

Henüz Yeri Belli Olmayanlar: Dale Depkins, Joseph Piszczor.

TOPLAM: 171 BARIŞ GONÜLLÜSÜ

**EK 7. 1962-1970 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE GÖREV YAPMIŞ
BAZI BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ**

Gönüllünün Adı	Görev Yaptığı Yer	Görev Yaptığı Yıllar	Görev Yaptığı Alan
James Warren Pritchard	Çorum, Kastamonu, Ankara	1962-1966	TEFL-Müdür Yardımcısı
Peggy Gall Hanson	Çankırı	1962-1964	TOESL-2.Seviye İngilizce Öğret.
EveBowers Mac Master	Adapazarı, Ankara	1963-1965	TSOL-İngilizce Öğretmenliği
Ann Ringland	Gaziantep	1964-1967	İngilizce Öğretmeni, Toplumsal Kal.
BonnieLandes Pura	Bereketli Köyü, Balıkesir	1964-1967	Köy Kalkınması
Colleen Doherty	Zonguldak	1964-1966	TEFL İngilizce Öğretimi
Harlan Green	İsmet Paşa Köyü	1964-1966	Köy Kalkınması
James R. Shugerts	Yayladağı	1964-1966	TEFL-İngilizce Öğretmenliği
John B. Thomas	Elazığ, Ankara, Erzurum	1964-1966	İng. Öğretmenliği
Jordan M. Scepanski	Elazığ, Pamukova	1964-1966	İlk ve Orta Düzeyde İng. Öğretmenliğ
Leslie Peirce	Gaziantep	1964-1966	Lise İngilizce Öğretmenliği
Ruth Shelby	Samsun	1964-1966	İngilizce Öğretmenliği
Sean Killeen	Ankara	1964-1966	TOFL - İngilizce Öğretimi
Thomas Jackson	Zonguldak	1964-1966	Köy Kalkınması
Ann Ringland	Gaziantep	1965-1967	ESL Almanca Öğretmenliği
Bill Reese	Kars	1965-1966	TEFL- İngilizce Öğretimi
Carol Kocan	Konya Ereğli	1965-1967	TEFL-Lise İngilizce Öğretmenliği
Edward Block	Ünye	1965-1967	TEFL- İngilizce Öğretimi
Jack Boatright	Köyceğiz Köyü	1965-1967	Köy Kalkınması
Johnpayrick oliver-kelley	Giresun, Ankara	1965-1967	TEFL- İngilizce Öğretimi
John R. Thompson	Adana	1965-1967	TEFL- İngilizce Öğretimi
Judith Ann Howe White	Düzce	1965-1967	TEFL- İngilizce Öğretimi
Katherine Olvera	Konya	1965-1967	TEFL- İngilizce Öğretimi

Ken Hill	Ortaköy, Tokat	1965-1966	Köy Kalkınması
Linda Lorenzo	Erenköy	1965-1967	Lise İngilizce Öğretmenliği
Malcolm R. Pfunder	Çayırcı, Tonya, Trabzon	1965-1967	Köy kalkınması
Michael Crowley	Bitlis -Bitlis Lisesi	1966-1968	Lise İngilizce Öğretmenliği
Barbara Bryan	Eskişehir -Maarif Koleji	1966-1968	İngilizce Öğretmenliği
Diane Root Herson	Eskişehir, Ankara	1966-1968	TEFL, Barış Gönüllüleri Bürosu Sek.
Donna Chmara	Eskişehir	1966-1968	İngilizce Öğretmenliği
James A. McHenry	Erzurum	1966-1968	Atatürk Ün. İngilizce Okutmanı,
Sandy Anderson	Gaziantep	1966-1968	Kız Ortaokulu İng. Öğretmenliği
Stephan Poppick	Antalya	1967-1968	Toplumsal Kalkınma, Tarım
Barbara Roos	Ankara	1967-1969	TEFL-İngilizce Öğretimi
Bryan DeLeo	İstanbul	1967-1969	İngilizce Öğretmenliği
David L. Wilson	Ankara	1967-1969	ODTÜ-Bilgisayar Programcılığı
Philip Konkel	Kepsut/Balıkesir, Ankara	1968-1970	Ortaokul İng. Öğretmenliği
John F Taylor	Mersin, Ankara	1969-1970	İngilizce Öğretmeni
Barbara Konkle Kelly	İstanbul	1969-1970	İst. Ün. Tıp Fak. Çocuk Psikolojisi
Russell Alexander	Antalya	1962-1964	İngilizce Öğretmenliği
Linda Latt Broselow		1963-1965	Eğitim
Betty Leonard		1964-1966	Eğitim
Lawrence R. Eicher		1964-1966	TEFL-İngilizce Öğretimi
Ruth Shelby		1964-1966	Eğitim
Sally Copeland		1964-1966	ESL-İngilizce Öğretimi
Killeen Sean		1964-1967	TOEFL-İngilizce Öğretimi
Bonnie Landes		1965-1966	Toplum Kalkınması
Linda Lorenzo		1965-1967	Sağlık
Ronald E. McCutcheon		1965-1967	Toplum Kalkınması
Jacqueline McKee Day		1965-1967	Eğitim

Mary Ann Stevens		1965-1967	Eğitim
Guy Gattis		1965-1967	Köy Kalkınması
Paul Kirwan		1966-1967	Eğitim
John and Julie Auer		1966-1968	ESL-İngilizce Öğretimi
Roseanne Allexenberg		1966-1968	Çocuk Gelişimi
Vincent Tinto		1968-1969	Eğitim
Randy Francisco		1968-1970	Eğitim
Judith Gornto Igen		1968-1970	Eğitim
Michael J. Metrinko		1969-1970	TEFL
EStes Lockhart		1969-1970	Eğitim
Moses Silverman		1965-1967	TEFL-İngilizce Öğretimi
Bill Reese		1966-1968	Eğitim
Roseanne S. Allexenberg			Eğitim, Toplum ve Kadın Gelişimi

Kaynak:

<http://peacecorpsonline.org/messages/messages/467/4796.htm> Erişim Tarihi:15.5.2010

Ek 8. FOTOĞRAFLAR

Barış Gönüllüleri Örgütü'nün Amblemi

(<http://www.google.com.tr/images?hl=tr&q=peace%20corps%20symbol&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wj> ,6.5.2010.

J.F Kennedy Barış Gönüllüleri'ni Selamlarken(9 Ağustos 1962),
<http://www.archives.gov/education/lessons/peace-corps/> ,20.4.2010,

1965 Yılında Türkiye'ye Gelen Barış Gönüllüleri, http://www.arkadaslar.info/group_photos.htm, 20.4.2010

Bir Barış Gönüllüsü Köy Sakinleri ile Sohbet Ederken(1965-1967 Çayırçı Köyü-Trabzon) http://www.arkadaslar.info/sandy_pfunder_album8.htm ,20.4.2010.

Barış Gönüllüleri Bir Köy Evinde (5 Mart 1966-Gaziantep)
http://www.arkadaslar.info/photo_gallery.htm ,21.4.2010.

Bir Barış Gönüllüsü İngilizce Dersi Veriyorken(1966-Ünye Lisesi)
http://www.arkadaslar.info/ed_block_photos.htm ,21.4.2010

ÖZGEÇMİŞ

Murat Soysal,7 Eylül 1983 tarihinde Silopi-Şırnak'ta doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladı.2003 yılında Dicle Üniversitesi Diyarbakır Meslek Yüksek Okulu İşletmecilik Bölümü'nden mezun oldu. 2007 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Eylül 2007'de Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim dalına kabul edildi ve tezli yüksek lisans yabancı dil hazırlık programını Haziran 2008'de bitirdi.2008 yılının yaz ayında(4 aylık) İngilizce gelişim programı dahilinde ABD'de bulundu.2008 yılının eylül ayında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında tezli yüksek lisans programına kabul edildi.